

**MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
MUZEUL ARMATEI NAȚIONALE**

Vitalie N. CIOBANU

**MILITARIII BASARABENI
1917-1918**

Studiu și documente

Chișinău 2010

*Contribuții documentare
la realizarea studiului:* **Sergiu MUNTEANU, Radu SEREDA, Vitalie STATE**
Redactori: **Valeriu RUSU, Eduard OHLADCIUC**
Lectori: **Valentina COSMESCU, Alexandru COSMESCU**
Machetare și copertă: **Ecaterina RUSSU**
Procesare-computerizare: **Aneta MARTEA, Ludmila LUPAȘCU**
Traducere: **Nicolae GÎRBU, Olga PETRACHE, Vitalie CIOBANU**

**Lucrarea a fost elaborată și discutată în cadrul Centrului de Studii Strategice
de Apărare și Securitate**

Consultanți: **Demir DRAGNEV**, membru corespondent
al AȘM, doctor habilitat în istorie,
profesor universitar
Constantin MANOLACHE,
doctor în politologie, conferențiar
Referenți: **Nicolae CIBOTARU**, doctor în istorie, conferențiar
Sergiu CATARAGA, lector superior

CZU:
ISBN:

CUPRINS

INTRODUCERE	5
RECRUTAREA ȘI MOBILIZAREA MILITARĂ ÎN BASARABIA ..	21
ANARHIA DIN BASARABIA	31
FORMAREA COMITETELOR MILITARE	
ALE BASARABENILOR	41
Comitetul militar de la Odesa	41
Comitetul Central Moldovenesc	48
Comitetele militare ale basarabenilor în Imperiul rus	53
Comitetele militare moldovenești pe Frontul Român	59
CONGRESUL OSTAȘILOR MOLDOVEN	65
Militari în Sfatul Țării	83
ORGANIZAREA UNITĂȚILOR MILITARE NAȚIONALE	
ÎN BASARABIA	85
Cohorte militare	85
Procesul birocratic de organizare a unităților militare	89
Crearea unităților militare de lupt	101
DIRECTORATUL MILITAR	113
Ordinele executivului	113
PARADA MILITARĂ	123
MILITARII BASARABENI ȘI RELAȚIILE LOR	
CU BOLȘEVICII	127
MILITARII BASARABENI ȘI ARMATA ROMÂNĂ.....	133
DOCUMENTE	142
INDICE DE NUME	235

INTRODUCERE

La etapa actuală, în istoriografia de specialitate nu se regăsește un studiu analitic, care să includă o descriere detaliată a acțiunilor militare din perioada 1917-1918 în Basarabia. Tematica militară este preponderent abordată în contextul altor evenimente de epocă. Istoriografia domeniului nu însumează nici studii de sinteză, care să elucideze situația militară de la începutul sec. XX, când una dintre principalele forțe care au influențat mișcarea de eliberare națională și socială basarabeană au fost soldații. Cunoscând realitatea mai bine decât restul populației, militarii s-au implicat conștient în procesele politice; au inițiat acțiuni concrete, în cadrul cărora au propus revendicări sociale și naționale. Astfel, în perioada 20-27 octombrie 1917, ei au organizat, la Chișinău, Congresul Militarilor, care, după cum considerau specialiștii, a instituit organul suprem național de conducere a Basarabiei, Sfatul Țării; în toamna lui 1917, au inițiat campania de formare a armatei naționale autonome de cea imperială, unitățile militare nou-create asumându-și parțial responsabilitatea pentru evenimentele care au culminat cu Unirea Basarabiei cu România.

Importanța proceselor derulate în Basarabia în perioada martie 1917-1918, inclusiv amploarea fenomenului militar, justifică o analiză exhaustivă a fenomenului militar basarabean de la începutul sec. XX. Prin urmare, ne-am propus să-l analizăm dintr-o nouă perspectivă, să scoatem din anonimat documentele și materialele care nu au fost până acum incluse în circuitul științific autohton.

Tematica acestei cercetări este de mare actualitate și se înscrie în contextul evenimentelor de la sfârșitul anilor '80 ai sec. XX, când interesul față de adevărul istoric, ascuns intenționat de regimul autoritar, a sporit considerabil.

Evenimentele și procesele pe care le-am evocat nu pot fi concepute și examinate în afara istoriei anterioare a *Basarabiei*, nume atribuit până la 1812 doar teritoriului de sud al regiunii. Astfel, în acest studiu vom încerca să evidențiem câteva aspecte din viața militară a Basarabiei din perioada în care

aceasta intra în componența Imperiului Rus, în special cele care au generat mișcarea națională și s-au finalizat cu evenimentele din 1917-1918¹.

Antecedentele acestor procese pornesc de la războiul ruso-turc (anii 1806-1812), încheiat cu Pacea de la București. Unul din articolele Tratatului dintre Imperiul Rus și cel Otoman specifica hotarele Basarabiei: "...râu Prut, de la intrarea în Moldova și până la vărsarea lui în Dunăre, precum și malul stâng al Dunării până la gurile Chiliei și la mare"².

Rolul crescând al Rusiei după înfrângerea lui Napoleon, precum și noua situație a Europei au menținut Tratatul în vigoare, și, în același timp, au încurajat procesul de rusificare, marginalizare a culturii naționale și modificare a conștiinței naționale a populației autohtone. În afară de rusificarea masivă, în spațiul basarabean a fost alterată componența etnică a populației, regiunea fiind colonizată cu alogeni (ucraineni, ruși, găgăuzi, germani etc.).

Apogeul politicii reacționare țariste a fost atins în anii '70 (sec. XIX), când din sistemul administrativ au fost abuziv excluse particularitățile naționale și când, prin Ucazul țarului din 7 decembrie 1873, Basarabia, transformată în gubernie, a fost egalată în drepturi cu celelalte gubernii ale Imperiului. Politica șovină promovată de administrația țaristă în Basarabia a intensificat lupta de eliberare națională: intelectualii și militarii basarabeni s-au unit pentru a ocroti și promova idealurile naționale, chiar dacă, prevăzând pericolul mișcării de eliberare națională, oligarhia țaristă a blocat constant voința democratică a populației de aici.

În ciuda oricăror interdicții, în Basarabia s-a inaugurat primul ziar în limba română – *Basarabia* – urmat, la scurt timp, de publicațiile periodice *Moldovanul*, *Luminătorul* etc. După o existență aproape simbolică a acestora, în 1913, la Chișinău s-au instituit alte două publicații românești: *Cuvânt Moldovenesc* și *Glasul Basarabiei*, care au contribuit la menținerea sentimentului național, activitatea lor nemaiputând fi suspendată de autoritățile țariste.

În anul 1917, mișcarea națională atingea deja cote maxime. Uniți la început în comitete, apoi în adevărate instituții de forță, militarii basarabeni au influențat nu doar evoluția vieții sociale și politice a regiunii, ci și soarta de mai departe a Basarabiei.

Deși perioadei cercetate de noi i-au fost consacrate și unele studii cu caracter general și special, sursele istoriografice abordează doar tangențial problema pe care o tratăm aici. Istoriografia românească interbelică sau cea din RASSM, istoriografia comunistă postbelică sau cea de după 1989 au tratat problema în mod diferit și din diverse perspective.

---

¹ Șt. Ciobanu, *Cultura Basarabiei*, Chișinău, 1993, p. 27

² Ibidem, p. 29

Autorii din perioada interbelică își construiau lucrările în baza confesiunilor și evocărilor unor martori oculari, în baza unor documente din arhive particulare, a unor materiale publicate în presa timpului. Deși subiectivă, literatura memorialistică din Basarabia a reprezentat una din sursele esențiale în baza cărora au fost reconstituite evenimentele și atmosfera de epocă. Valoarea factologică a acestor surse nu trebuie nici contestată și nici neglijată, căci multe mărturii aparțin unor personalități cu funcții importante în stat sau care au avut un rol decisiv în evoluția evenimentelor. Memoriile reprezintă un material factologic și cronologic prețios și, în contextul temei noastre, scot în lumină aspecte importante ale fenomenului militar basarabean.

Istoricul contemporan Gheorghe Cojocaru menționează în lucrarea *Sfatul Țării. Itinerar* că “singura lucrare de referință scrisă în baza unui impresionant fond arhivistic, care urmărește pas cu pas ruta istorică parcursă de Sfatul Țării, rămâne, până în prezent, cartea lui Petre Cazacu³ *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918*”, bazată, în principiu, pe documente de arhivă și reproducând diacronic evenimentele din perioada analizată de noi. Problema militară a fost tratată destul de vast în contextul problemelor generale, evidențiindu-se rolul primordial al militarilor în mișcarea de eliberare națională, care au încercat să stabilească ordine în Basarabia.

În alte surse, problema militară este abordată mai mult în context general, punându-se accent pe rolul și acțiunile militarilor participanți la menținerea ordinii publice în Basarabia. Elocventă în acest sens este monografia *Unirea Basarabiei* de Ștefan Ciobanu, militant activ al mișcării naționale și Director în primul guvern oficial declarat. Lucrarea conține o analiză pertinentă a evenimentelor și reproduce documente autentice, care ne pot ajuta să restabilim adevărul

Petru CAZACU (1871-1956)

*Ministru de Finanțe și Președinte
al Consiliului Directorilor Generali
din Basarabia.*

³ Gh. Cojocaru, *Sfatul Țării, Itinerar*, Chișinău, 1998, p. 9

privind constituirea cohortelor militare, desfășurarea lucrărilor Congresului Ostașilor Moldoveni din întreaga Rusie, instalarea anarhiei în teritoriu.⁴

Și broșura *Cine-s moldovenii*⁵, semnată de Simion Murafa și editată în 1917, include informații cu privire la conștiința națională a basarabenilor, iar referitor la istoria neamului, Simion Murafa menționa: “pe lângă cele 15 milioane de suflete, [...] 2 milioane, sau și mai bine, trăiesc în Basarabia...”⁶

Lucrarea *Cugetări românești din Basarabia*, semnată de Profirie Fală – un alt reprezentant de vază al mișcării naționale – face referință la impactul pe care l-a avut anarhia bolșevică asupra poporului basarabean: “așa, oameni buni, s-a întâmplat, peste tot locul: afurisițiiăștia fățarnici au îndemnat lumea la pradă... într-un sat, țărani moldoveni hotărâsc să dea afară toate icoanele și biserica s-o împartă”.⁷

Istoriografia înglobează și lucrări care vizează intrarea trupelor române în Basarabia. Așa, de exemplu, în studiul *Basarabia, ianuarie 1918 - iunie 1919*⁸, generalul M. Schima, analizând evenimentele din nordul Basarabiei, menționa că anarhia ce domnea acolo nu avea nici un fel de tangențe cu sufletul generos al țaranului basarabean, a cărui conștiință de neam și de țară începeau să reînvie. Autorul susține că, în acea perioadă, mișcarea de rezistență armată “... era condusă de indivizi străini de Basarabia”⁹ și că, arestați de către bolșevici, el și subalternii lui au fost duși la Bălți “pentru a ne preda căpitanului [Mihail] Popa, care era comandantul și sufletul rezistenței contra Armatei Române”¹⁰. Există și alte surse care confirmă bolșevizarea subunităților militare moldovenești sau includ unele informații contradictorii referitor la acest subiect. Generalul M. Schima informează, de exemplu, că Armata Română edita la Bălți ziarul *Glusul Moldovenesc*, tipărit la început pe două coloane, cu caractere chirilice și latine, având în fiecare număr un alfabet explicativ.¹¹

În *Amintiri din 1917-1918*¹², Elena Alistar, membru al Sfatului Țării, relatează cu regret: “soldații moldoveni, pe care îi trimiteam contra devastatorilor, fiind și ei, în mare parte, molipsiți de ideile bolșeviste, deseori treceau de partea acestora”, evocând în lucrarea sa memorialistică în special situația din luna decembrie 1917 – începutul anului 1918.

⁴ Șt. Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, Chișinău, 1993, p. 113

⁵ S. Murafa, *Cine-s moldovenii*, Chișinău, 1917, p. 3

⁶ *Ibidem*, p. 5

⁷ P. Fală, *Cugetări românești din Basarabia*, București, 1920, p. 28

⁸ M. Schima, *Basarabia, ianuarie 1918 – iunie 1919*, București, 1938, p. 17

⁹ *Ibidem*, p. 46

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ *Ibidem*

¹² E. Alistar, *Amintiri din 1917-1918* // Patrimoniul, nr.3-4, 1991, p. 112

La stabilirea adevărului istoric a contribuit în mod substanțial și studiul *Istoria Basarabiei*¹³, semnat de Alexandru Boldur, care trecea în revistă evenimentele istorice, faptele militarilor moldoveni participanți la unirea Basarabiei cu România. Conform lui Al. Boldur, “chiar și la unii basarabeni, cu un sentiment național mai slab dezvoltat, s-a născut ideea: de ce să organizăm armată proprie, dacă armata ce stă la paza ordinii actuale, adică armata venită de peste Prut, este armata noastră”¹⁴.

O lucrare cu titlu similar, *Istoria Basarabiei*, semna la acea vreme și istoricul Ion Nistor¹⁵. În unul din capitolele cărții, intitulat *Revoluția rusească și Unirea Basarabiei cu Patria-mamă*, autorul susține că, în 1917, militarii moldoveni reprezentau elementul principal al mișcării naționale, iar “pilda ostașilor era urmată și de cetățenii rămași la vetre și de toți intelectualii basarabeni ce se întoarseră acasă”¹⁶.

Problema militară a fost descrisă detaliat și de Gh. Pântea în lucrarea *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii*. Director General în Problemele Militare al Republicii Democratice Moldovenești și bun cunoscător al stării reale de lucruri, Gh. Pântea și-a scris memoriile pornind de la conjunctura existentă în anii '30 ai secolului trecut, iar faptele pe care le-a prezentat nu reflectă întru totul situația obiectivă.¹⁷ Unele amănunte, descrise de Ștefan Holban, contrazic afirmațiile lui Gh. Pântea din studiul *Evenimentele premergătoare congresului ostașesc din 1917*, în care susținea că, deși purta titulatura de Comitetul Revoluționar al Ostașilor Moldoveni din Garnizoana Odesa, această grupare, fondată de el anterior, a jucat rolul de Comitet Central și a reprezentat un vector pentru mișcarea de eliberare națională¹⁸. Membru al Comitetului de la Odesa, apoi și al Sfatului Țării, Șt. Holban afirma că inițiativa de a convoca Congresul militar aparține Comitetului din Odesa, mărturisind că lui personal îi revenise inițiativa de a redacta, pe un pervaz, textul telegramii false privind desfășurarea Congresului tuturor moldovenilor, specificând: “nu știi de ce prietenul Gh. Pântea reitiera în lucrările sale că aceasta ar fi fost opera lui.” Șt. Holban susținea că textul telegramii “se păstrează și acum în arhivă”¹⁹.

Constantin Chirițescu, comandantul trupelor române, intrate în spațiul pruto-nistean prin partea de nord a Basarabiei, amintea că: “În discuțiile acestei soldățimi, pe lângă idealurile comune tuturor rușilor: slobozenia, samoopre-

¹³ A. Boldur, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1993, p. 505

¹⁴ Ibidem

¹⁵ I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991, p. 278

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii*, Chișinău, 1932, p. 68

¹⁸ Șt. Holban, *Evenimentele Congresului ostașilor din 1917* // Patrimoniul, nr. 1, Chișinău, 1991, p. 10

¹⁹ Ibidem, p. 15

delenia și republica, începea să prindă tărie și nota naționalistă, trezită din subconștientul sufletului prin contactul cu frații de același sânge, cu care viețuiseră și luptaseră laolaltă în frumoșii munți ai Bucovinei și Moldovei”²⁰.

Problema militară a fost frecvent abordată și de cunoscutul om de cultură, ardeleanul Onisifor Ghibu. Implicat nemijlocit în evenimentele și acțiunile de trezire a conștiinței naționale din Basarabia, O. Ghibu afirma că renașterea națională a românilor basarabeni se datorează, în special, contribuției și influenței ardelenilor²¹ și că “moldovanul” militar se comportase în război ca un “moscal”, care “alături de cazaci, de siberieni, de litvani sau de calmâci, pleca la lupta sfântă, pentru țar, dincolo de care el nu mai vedea nimic, nici neam, nici rasă, nici umanitate”²². Într-un articol intitulat *Noi cursuri Românești pentru învățătorii basarabeni*²³, O. Ghibu menționa că și cursurile de limba română de la Soroca au fost organizate tot cu concursul militarilor, chiar dacă sugera că, ”sesizată de adresarea din 30 august 1917 a Comitetului Ostășesc din Iași, Comisia Școlară Moldovenească s-a văzut nevoită să ia măsuri mai serioase în vederea deschiderii noului an școlar”.

Revista *Patrimoniu* a republicat articolul *Deșteptarea moldovenilor de peste Nistru*²⁴, relatând despre Adunarea Națională de la Tiraspol din 17 decembrie 1917. Materialul includea și discursurile participanților la adunare, precum și unele secvențe din procesele-verbale ale ședințelor Sfatului Țării, subliniind că, în cuvântarea sa, Toma Bulat, președintele adunării, a vorbit despre “voprosul militar” și a propus ca moldovenii să nu mai fie duși la oaste peste hotarele patriei, ci să se înființeze unități militare naționale, comandate de ofițeri moldoveni, chiar pe teritoriul Basarabiei.²⁵

În lucrarea *O revoluție trăită*, Ion Inculeț descria efectele ruperii Basarabiei de la Rusia, mărturisind despre haosul creat de revoluția bolșevică pe pământul basarabean. Autorul menționa că, grație amplasării ei geografice, Basarabia a devenit locul de invazie al unităților militare de peste Nistru, ce nu doreau să plece pe front și rămâneau în Basarabia, dar și al soldaților ruși care dezertaseră de pe Frontul Român. Autorul era convins că Basarabia a reușit să scape de problemele generate de ruși doar pentru că a apelat la ajutorul Armatei Române.²⁶

²⁰ C. Chirițescu, *Istoria războiului pentru integrarea României*, București, 1989

²¹ O. Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, București, 1997, p. 99

²² Ibidem, *Noi cursuri Românești pentru învățătorii basarabeni* // *Patrimoniu*, nr. 3, Chișinău, 1999, p. 36

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem, *Deșteptarea moldovenilor de peste Nistru și Ședințele Sfatului Țării* // *Patrimoniu*, nr. 1, Chișinău, 1993, p. 153

²⁵ Ibidem

²⁶ I. Inculeț, *O revoluție trăită*, Chișinău, 1994, p. 21

Dedicație

*Fraților și camarazilor mei Moldoveni și tuturor
luptătorilor basarabeni pentru Româniism, cu arma
sau cu condeiul, cu cari împreună, în timpurile
grele, premergătoare actului scump al Unirii, am
dus lupta pentru cauza națională în Basarabia,
în răstimpul anilor 1917—1918, și cu cari am
înjughebat primele unități militare din Republica
Moldovenească,*

*In semn de scumpă amintire și de nețărmurită
și veșnică recunoștință,
Dedic această lucrare.*

Gheorghe Andronache

Un material factologic bogat înglobează și lucrarea lui Dimitrie Bogos, *La Răspîntie*.²⁷ Martor ocular al evenimentelor din 1917-1918, autorul prezintă situația internă și acțiunile soldaților basarabeni și vorbește despre patriotismul persoanelor implicate în mișcarea națională, ambițiile personale și ideile liderilor politici basarabeni. Dimitrie Bogos confirmă că, la sfârșitul lunii octombrie 1917, el personal a luat parte la organizarea armatei și a primelor unități militare naționale din Basarabia – cohortele.²⁸

Informații ample privind formarea unităților militare naționale și activitatea acestora se conțin și în *Albumul Basarabiei* de Gheorghe Andronache, lucrarea întregind imaginea anumitor personalități militare.²⁹

Din cele expuse, desprindem că istoriografia românească interbelică a încercat, în repetate rânduri, să restabilească cursul evenimentelor din anii 1917-1918 și să pună accentul pe amploarea mișcării naționale a basarabenilor.

²⁷ D. Bogos, *La răspîntie, Moldova de la Nistru 1917-1918*, Chișinău, 1998

²⁸ Gh. Andronachi, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1933

²⁹ A. Ischimji, *Crestianskie siezdî i okupația "1917-1918 g."* // Krasnaia Besarabia, 1926, nr. 1; F. Levinzon, *Kișinevschii garnizon v okteabre 1917 g.* // Ibidem, 1927, nr. 4-5; S. Ruban, *Organizația bolșevikov v period okteabrea.* // Ibidem; A. Hritrev, *Rumcerod v podgotovke okteabriskoi revoliuții.* // Letopisi revoliuții, 1922, nr. 1; I. Iachir, *Deseati let tomu nazat.* // Ibidem, 1928, nr. 2; L. Dikteariov, *Okteabri rumânskogo fronta.* // Krasnaia letopisi, 1923, nr. 6; I. Kondurașkin, *Velichii okteabri na rumânskom fronte.* // Proletarskaia revoliuția, 1922, nr. 10, ș.a.

În același timp, prin lucrările elaborate de publiciști, activiști de partid, de unii dintre participanții la evenimente, istoriografia sovietică, în special cea din RASSM, a promovat o politică ostilă actului unirii Basarabiei cu România și favorabilă regimului bolșevic. De multe ori, autorii din RASSM au apelat la martori oculari falși, care prezentau evenimentele din anii 1917-1918 prin prisma politicii totalitare staliniste. Acest gen de materiale se publicau în revistele *Красная Бессарабия* (*Basarabia Roșie*), *Летопись революции* (*Cronica Revoluției*), *Красная летопись* (*Cronica Roșie*), *Пролетарская революция* (*Revoluția proletară*) ș. a., ediții despre care însăși istoriografia sovietică postbelică spunea că au practicat un stil polemic excesiv, au vehiculat informații documentare neveridice, au operat cu formule inexacte.

În afară de memorii, în anii '30 s-au elaborat și numeroase surse documentare. În 1933, la Tiraspol, s-a publicat culegerea *Румынская интервенция в Бессарабию* (*Intervenția română în Basarabia*), prefățată de D. Bagrov³⁰, care justifica politica sovietică stalinistă și pretențiile URSS asupra Basarabiei. Tot atunci au apărut și lucrările lui C. S. Bantke, N. A. Narțov ș. a.³¹, care tratau evenimentele din Basarabia anilor 1917-1918 de pe aceleași poziții sovietice. Aceeași viziune o promova și V. Dembo, care vehicula ideea că mișcarea națională din Basarabia era opera agenților de spionaj români și că, în învălmășeala “revoluției socialiste”, “burghezii români” au inițiat Congresul care a format Sfatul Țării.³⁰ Teza era susținută și de K. Rakovski, M. Pavlovici, M. Rafail, A. Iordanski.³¹

Istoriografia sovietică postbelică și-a promovat concepțiile antinaționale într-o formă mai voalată decât istoriografia interbelică. Materialul documentar din această perioadă era selectat pe criterii subiective, mișcarea națională din Basarabia anilor 1917-1918 fiind prezentată ca fenomen contrarevoluționar. Aceleași atitudini le exprimau și monografiile semnate de I. Dâkov, N. Berezneakov, K. Sluțkaia, M. Itkis, I. Nemirov³² ș.a., precum și unele memorii comasate într-un volum colectiv, *Biruința Puterii Sovietice în Moldova*, ori incluse în unele studii de sinteză, concepute în spiritul istoriografiei oficiale.³³

Istoricii care au activat în primele decenii postbelice au determinat rolul militarilor bolșevici de pe Frontul Român și, mai ales, al celor din Secția Militară (Frontotdel), precum și rolul organizațiilor bolșevice locale în “in-

³⁰ *Istoričeskaia nauka sovetsoi Moldavii*, Chișinev, 1984, p. 41

³¹ *Rumânscaia intervenția v Bessarabii. Sbornik dokumentov i materialov*, Tiraspol, 1933

³² S. Bantke, *10 let boribî protiv rumânskikh boiar*, Moscova, Leningrad, 1928; N. Narțov, *Boriba za oktiabri v Moldavii*, Tiraspol, 1931

³³ S. Dembo, *Sovetskaia Moldavia i bessarabskii vopros*, Moscova, 1925

staurarea puterii sovietice”. Dar, din lipsă de probe care să poată confirma data “înstaurării puterii sovietice” în Basarabia, în volumul colectiv *Mișcarea revoluționară în 1917 și instaurarea puterii sovietice în Moldova* (editată în 1964, în limba rusă) s-a indicat, în mod arbitrar, data de 1 ianuarie 1918³⁴. Aceleași interpretări au fost incluse și în volumul *Istoria RSS Moldovenești din cele mai vechi timpuri până în prezent* (1984), în *Istoria Partidului Comunist din Moldova. Studii* (1981) ș. a.

Istoriografia sovietică a etichetat comitetele militare moldovenești drept comitete antirevoluționare, antipozi ai sovietelor muncitorilor și ostașilor din întreaga Rusie. În acest context, în lucrarea *Mișcarea revoluționară și instaurarea puterii sovietice în Moldova* se menționa că comitetele militare ale ofițerilor și ostașilor nu au avut nimic în comun cu aspirațiile maselor populare³⁵. Autorii susțineau că bolșevicii au greșit atunci când nu i-au arestat pe membrii comitetelor militare naționale. Aceleași argumente se aduc și în lucrarea lui V. Miuler *Soldatskie komiteti ruskoj armii 1917 g. (Comitetele soldățești ale armatei ruse din anul 1917)*.³⁶

În articolele, studiile și monografiile oficiale, istoricii sovietici prezentau evenimentele din Basarabia prin prisma și din perspectiva luptei de clasă, evidențiind rolul revoluționar al militarilor ruși în lupta contra puterii oficiale a Guvernului Provizoriu, ulterior și a Sfatului Țării. Ei calificau tendința de eliberare națională a basarabenilor drept dorință a păturilor înstărite ale societății și nu drept ideal al oamenilor simpli. Idei similare promovau și A. Lazarev, S. Brâseakin, N. Mohov etc.³⁷.

Problema mișcării naționale este tendențios prezentată și în monografia *Soșialisticeskaia revoliuția v Moldavii i krah burjuaznogo nașionalizma (Revoluția socialistă în Moldova și falimentul nașionalismului burghez)* de Al. S. Esaulenco³⁸, în care mișcarea națională a militarilor moldoveni a fost declarată “separatistă” și “șovină”, pentru că nu a susținut “puterea sovietică”. Aceeași abordare o atestăm și în lucrarea colectivă *Predateliskaia roli “Sfatul Țării” (Rolul trădător al Sfatului Țării)*³⁹.

³⁴ K. Rakovski, *Boiarskaia Rumânia, Moscova*, 1922

³⁵ M. Rafail, *Ocerki sovremenoi Rumânii, Odessa*, 1925

³⁶ A. Iordanski, *Rumânia*, Moscova, Leningrad, 1926

³⁷ I. Dâkov, *Hronika sobătii v Bessarabii. Mart 1917 - ianvari 1918 g.*, Chișinău, 1957; N. Berezneakov, *Boriba trudeașcihsea Bessarabii protiv interventov v 1917 – 1920 g.*, Chișinău, 1957; K. Sluțkaia, *Pobeda Okteabriskoi revoliuții i ustanovlenii sovețkoi vlasti v Moldavii. (mart 1917 - mart 1918)*, Chișinău, 1962; M. Itkis, I. Neturov, *Boriba krestian Bessarabii za zemliu v 1917 g.*, Chișinău, 1957

³⁸ *Za respubliku sovetov*, Chișinău, 1958; *Komunisti spominaiut*, Chișinău, Cartea moldovenească, 1974

³⁹ *Istoricescaia nauka sovetkoi Moldavii*, Chișinău, 1984, p. 46

Istoriografia sovietică interpreta crimele, jafurile și furturile comise de către soldații ruși drept revolte antimosierești sau acțiuni revoluționare. În același timp, ea prezenta activitatea “internaționalistă” și “corectă” a bolșevicilor în cea mai favorabilă lumină. Privite însă din altă perspectivă, lucrările autorilor sovietici pun la dispoziția cercetătorilor un bogat material factologic referitor la anarhia din Basarabia anilor 1917-1918.

Din păcate, istoriografia românească postbelică a ignorat problemele legate de anii 1917-1918. Din cauza ideologiei comuniste, România a evitat să abordeze problemele ce ar fi putut irita conducerea sovietică. Cu toate acestea, în unele lucrări de sinteză atestăm abordată, fie și succint, problema mișcării naționale din Basarabia anilor 1917-1918. În 1983, la București, a fost publicată lucrarea *De la statul geto-dac la statul unitar român*, semnată de M. Mușat și I. Ardeleanu, care viza tematica mișcării naționale din Basarabia și releva importanța unirii Basarabiei cu România⁴⁰.

Evoluția evenimentelor politice din Basarabia anilor 1917-1918 a făcut, după 1989, obiectul mai multor investigații ale istoricilor români, semnatari ai numeroase studii, monografii și culegeri de documente. De exemplu, în unul dintre capitolele monografiei *Pagini dintr-o istorie zbuciumată*, Constantin Aldea prezintă fenomenul militar basarabean din anii 1917-1918 din perspectiva unor martori oculari, bazându-se îndeosebi pe viziunea lui Gheorghe Andronache.⁴¹

În lucrarea *Basarabia. Drama unei provincii istorice Românești în context politic internațional, 1806-1812*, Paul Cernovodeanu consemna că militarii basarabeni au reprezentat principala verigă în acțiunile de eliberare națională și în unirea cu România.⁴²

Marin Stănescu prezintă, în lucrarea *Armata română și Unirea Basarabiei cu România*, activitatea Armatei Române în Basarabia în primele trei luni ale anului 1918. Culegerea de documente editată de Ion Calafeteanu și Viorica-Pampielia Moisuc include și acte care se referă la declanșarea și evoluția procesului de unificare națională a Basarabiei și Bucovinei cu Vechiul Regat.

O lucrare de sinteză, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, semnată de un grup de istorici din România și Republica Moldova⁴³ analizează multiaspectual și cele mai importante momente din istoria militară a ținutului dintre Prut și Nistru. Capitolele III-IV ale lucrării evocă evenimentele

---

⁴⁰ S. Afteniuc, *Revoluționnoe dvijenie v 1917 godu i ustanovlenie sovetskoj vlasti v Moldavii*, Chișinău, 1957

⁴¹ C. Aldea, *Pagini dintr-o istorie zbuciumată. Basarabia până în anul 1920*, București, 1993

⁴² P. Cernovodeanu, *Basarabia drama unei provincii istorice românești în context politic internațional. 1806-1920*, București, 1993

⁴³ Scurtu I., Almaș D., Goșu A., Păvălescu I., Gheorghe I., Șișcanu I., Enciu N., Cojocaru Gh., *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1998*, București, 1998

anilor 1917-1918, iar un alt capitol vizează mișcarea națională și conține analize riguroase privind problema militară, amintind tangențial și de formarea comitetelor de la Odesa și Chișinău, de Congresul din 20-27 octombrie 1917, numit în lucrare Marele Congres Ostășesc.⁴⁴

Problema mișcării naționale din Basarabia anilor 1917-1918 este analizată și în volumul de sinteză al Academiei Române *Istoria Românilor*, vol. VII (partea a 2-a), editat în 2002, care, deși prezintă și unele avantaje de abordare, nu elucidează situația social-politică din provincie în perioada cercetată⁴⁵.

Parțial, situația militară din Basarabia anilor 1917-1918 este abordată și de istoricii S. Neagoie, Fl. Constantiniu, I. Bulei etc.⁴⁶

În istoriografia de după 1989 de la Chișinău, problema privind situația social-politică a Basarabiei anilor 1917-1918 a fost examinată în mai multe lucrări și studii monografice.

Istoricul Ion Țurcanu menționează, în articolul *Mirajul Independenței*⁴⁷, publicat în *Revista de Istorie a Moldovei*, că “forțele militare ale Republicii Moldovenești erau mult prea slabe și dezorganizate, comparativ cu necesitățile acestui stat” și susține că, practic, această formațiune statală nu a fost niciodată autonomă. Autorul consideră că anume intrarea trupelor române în Basarabia a condiționat ruperea de imperiu⁴⁸, idee dezvoltată pe larg în monografia *Unirea Basarabiei (preludii, premise, realizări)*, publicată în 1998⁴⁹. Ion Țurcanu consideră că, după 24 ianuarie 1918, liderii basarabeni au pledat pentru un stat independent, iar Unirea s-a produs grație circumstanțelor politice create la sfârșitul lunii martie 1918 și inițiativei Guvernului Român.

Istoricul Gheorghe Negru demonstrează, în baza unor surse inedite, că strategia unirii Basarabiei cu România a fost schițată încă în august-septembrie 1917, în cadrul întrunirilor militarilor moldoveni din garnizoana de la Odesa, la care au participat numeroși delegați din partea organizațiilor militare moldovenești din sudul Rusiei⁵⁰. Într-o lucrare monografică, același autor examinează obiectiv evoluția mișcării naționale din Basarabia, care a luat amploare după 24 ianuarie 1918⁵¹.

---

⁴⁴ Ibidem

⁴⁵ *Istoria Românilor*; vol.VII, partea a II-a, *De la independență la marea unire (1878-1918)*, 2002, p. 480-498

⁴⁶ I. Țurcanu, *Despre încercările de sinteză a istoriei Moldovei de Răsărit* // Cugetul, nr. 3, 2003, p. 12

⁴⁷ Ibidem, *Mirajul independenței* // Revista de Istorie a Moldovei, nr. 4, p. 3-14

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ Gh. Negru, *Militarii moldoveni și unirea Basarabiei cu România* // Destin românesc, nr.1, 1999, p. 9-14

⁵¹ Ibidem, *Țarismul și mișcarea națională din Basarabia*, Chișinău, 2000

Anton Moraru și Ion Negrei, în lucrarea *Anul 1918. Ora astrală a neamului românesc*⁵², analizează, de rând cu unele probleme de ordin general, și problema militară. Descriind parțial formarea Comitetului Militar din Chișinău, ei susțin că, până la organizarea acestei structuri, “Comitetul militar rusesc din Chișinău deținea [...] toată puterea militară și civilă în Basarabia”⁵³. Totuși, deoarece în Basarabia domnea anarhia, respectiva structură militară nu s-a putut ramifica; autorii descriu în detalii procesul de deșteptare națională a moldovenilor de peste Nistru, Adunarea Națională de la Tiraspol (convocată la 17-18 decembrie 1917), etc.

Aspecte ale problemei militare au fost prezentate de Anton Moraru și în volumul de sinteză *Istoria Românilor. Basarabia și Transnistria. 1812-1993*, în care acesta analizează modul de formare a comitetelor militare moldovenești la Odesa și Chișinău⁵⁴.

În articolul *A fost oare instaurată puterea sovietică în Basarabia la sfârșitul anului 1917 - începutul lui 1918*, Mihail Bruhis analizează situația din lunile decembrie 1917 - ianuarie 1918, confirmând că “puterea s-a aflat în decurs de câteva zile în mâinile organizațiilor militare rusești”⁵⁵.

Lucrările contemporane de specialitate descriu, practic, aceleași momente ale activității comitetelor militare⁵⁶. Studii valoroase consacrate formării și organizării interne a Republicii Democratice Moldovenești semnează și cercetătorul Valeriu Popovschi. De rând cu problemele de ordin general, autorul analizează minuțios și rolul formațiunilor militare în procesul de organizare a vieții interne a Republicii Democratice Moldovenești, pune în evidență rolul cohortelor în lupta cu anarhia din provincie, subliniind: “Dispunea Republica Moldovenească și de câteva formațiuni militare disciplinate..., însă primele unități naționale – renumitele cohorte moldovenești – au început a fi create în scopul stăvilirii valului de anarhie provocat de unitățile militare rusești...”⁵⁷.

Într-un studiu jubiliar, V. Popovschi și E. Istrati au descris mai multe momente importante din istoria luptei pentru libertate și pentru realizarea idealului național al basarabenilor⁵⁸.

---

⁵² A. Moraru, I. Negrei, *Anul 1918 ora astrală a neamului românesc*, Chișinău, 1999

⁵³ Ibidem

⁵⁴ A. Moraru, *Istoria Românilor. Basarabia și Transnistria 1812-1993*, Chișinău, 1995

⁵⁵ M. Bruhis, *A fost oare instaurată puterea sovietică în Basarabia la sfârșitul anului 1917 - începutul lui 1918?* // Patrimoniul, nr. 4, p. 119-141

⁵⁶ E. Istrati, *Activitatea Partidului Progresist Moldovenesc (1917)* // Revista de Istorie a Moldovei, nr. 1-2, 1998, p. 5-17

⁵⁷ V. Popovschi, *Despre Partidul Național-Moldovenesc creat în 1917* // Destin românesc, nr. 2, 1994

⁵⁸ E. Istrati, V. Popovschi, *77 de ani de la unirea Basarabiei cu România* // Cugetul, nr. 1, 1995, p. 24

Mitru și Eudochia Ghițiu au prezentat o caracteristică detaliată a etapelor de constituire și activitate ale Sfatului Țării⁵⁹. Analizând pretențiile anexioniste ale Ucrainei față de Basarabia, înaintate în vara anului 1917⁶⁰, Mitru Ghițiu concluzionează că ele au stimulat constituirea Republicii Democratice Moldovenești.

Activitatea Sfatului Țării a fost analizată detaliat de istoricul Gh. Cojocaru. În volumul *Sfatul Țării. Itinerar*⁶¹, autorul prezintă etapele de integrare a Basarabiei în cadrul României în perioada 1918-1923, precum și situația internă și externă precară a Republicii Democratice Moldovenești în preajma Unirii⁶².

Probleme generale privind mișcarea națională din 1917-1918 au fost abordate de I. Varta și D. Dragnev într-un curs universitar, editat în anul 2000.⁶³

Unii dintre istoricii care în perioada regimului totalitar au studiat anumite aspecte generale sau particulare privind evenimentele politice din Basarabia anilor 1917-1918, încearcă să promoveze și acum viziunile istoriografiei sovietice referitor la fenomenul militar și să apere interesele politico-ideologice ale unor grupuri politice. În acest context se înscrie și lucrarea *Istoria Republicii Moldova din cele mai vechi timpuri până în timpurile noastre* (1997, red. V. Țaranov), pe care istoricul I. Țurcanu o consideră “anacronism paraistoric”⁶⁴. Ca titlu și conținut, lucrarea repetă abordarea din 1984 a problemei, autorii blamând, în spiritul istoriografiei sovietice, revoluția națională și socială din Basarabia anilor 1917-1918, activitatea politică a Sfatului Țării și afirmând că Unirea de la 27 martie 1918 a reprezentat un “act oficial al anexării” Basarabiei de către România.

Încercând să apere unele interese de grup, unii “istorici” intenționează să demonstreze “continuitatea” în timp a “statalității moldovenești” și afirmă că Republica Democratică Moldovenească a constituit una din etapele la care trebuie să ne referim atunci când discutăm despre statalitatea moldovenească⁶⁵. În această categorie de lucrări pot fi incluse monografiile semnate de Izeaslav Levit care, promovând din afara hotarelor republicii anumite viziuni

---

⁵⁹ M. Ghițiu, *Basarabia și pretențiile teritoriale a Radei Centrale ucrainene (1917-martie 1918)* // Cugetul, nr. 2, 1992, p. 21

⁶⁰ E. Ghițiu, M. Ghițiu, *Sfatul Țării: etape de constituire și de activitate* // Cugetul, nr. 3, 1998

⁶¹ Gh. Cojocaru, *Sfatul Țării. Itinerar*, Chișinău, 1998

⁶² Ibidem, *Integrarea Basarabiei în cadrul României. 1918-1923*, București, 1997; vezi și: A. Moraru, *Unele aspecte privind lupta serviciilor secrete rusești împotriva unirii Basarabiei cu România* // Cugetul, nr. 3, 1998, p. 58-66

⁶³ D. Dragnev, I. Varta, *Istoria modernă a românilor. Curs de lecții*, Chișinău, 2000

⁶⁴ I. Țurcanu, *Despre activitatea biroului de organizare a Sfatului Țării* // Revista de Istorie a Moldovei, nr. 3-4, Chișinău

⁶⁵ I. Levit, *Mișcarea pentru autonomia Republicii Moldovenești (1917)*, Chișinău, 1997; Idem, *Republica Democratică Moldovenească*, Chișinău, 1997

subiective, a elaborat un rezumat, un fel de expunere cronologică a evenimentelor reflectate de presa vremii, cu scopul de a demonstra că Republica Moldova are o statalitate istorică⁶⁶.

Evenimentele politice din Basarabia anilor 1917-1918 au fost parțial examinate și de către istorici consacrați din Occident. Astfel, în lucrarea *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă*⁶⁷, istoricul olandez Wilhelms Petrus van Meurs a descris evenimentele derulate în Basarabia anilor 1917-1918, menționând că istoriografia sovietică moldovenească și cea română din perioada comunistă au avut o funcție mai mult politică și au încercat să legitimizeze regimul politic existent, întemeiat pe mituri istorice, precum “prietenia popoarelor” etc. Evenimentele din Basarabia au fost examinate și de Dennis Deletant, Catherine Durandin, Alain Ruze etc.⁶⁸

În anul 2002, la Chișinău a fost publicată lucrarea *Moldovenii. România, Rusia și politica culturală*, semnată de Charles King. Cartea conține un compartiment special, *Sfatul Țării și unirea cu România*, din care desprindem că “prezența trupelor românești a sporit, fără îndoială, puterea acelor grupuri, care priveau spre România cu speranța de a scăpa de triplul pericol al bolșevismului, expansionismului ucrainean și anarhiei politice”⁶⁹.

Supportul factologic al studiului pe care îl propunem atenției Dvs. îl constituie documentele din Arhiva Națională a Republicii Moldova și din Arhiva Organizațiilor Social-Politice; acte inedite, hotărâri ale unor societăți ce au activat în Basarabia în perioada 1917-1918 și ale unor structuri administrative și de stat; memorii, documente informative militare etc.; materiale din presa periodică; publicații editoriale; relatări ale unor martori oculari, etc. Au fost utilizate și materialele incluse în Fondul nr. 727 al Arhivei Naționale a Republicii Moldova, *Sfatul Țării*, care întrunesc peste 100 dosare, inclusiv procesele-verbale ale ședințelor Comitetului Central Moldovenesc al ostașilor basarabeni, ordinele pe armată, scrisori, telegrame, documente privind formarea și activitatea comitetelor ostășești în Imperiul Rus și pe Frontul Român; materialele incluse în Dosarul nr. 108, care conțin date privitor la procesul de formare a contingentului unităților militare moldovenești (ordinele Directorului General pe Probleme Militare și Maritime); materialele incluse în Dosarele nr. nr. 23, 24, 34, care conțin documente referitoare la dezastrul provocat de trupele bolșevice în Basarabia; materialele incluse în Fondul nr.

⁶⁶ Ibidem, p. 32-53

⁶⁷ Wilhelms Petrus Van Meurs, *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă*, Chișinău, 1996

⁶⁸ C. Duraadin, *Histoire de la nation roumaine*. Bruxelles, 1918; A. Ruze, *La Moldova entre la Roumanie et la Russie*, Paris, 1997

⁶⁹ King Charles, *Moldovenii, România, Rusia și politica culturală*, Chișinău, 2002, p. 33

919, *Consiliul Directorilor Generali, al Sfatului Tării, al Sovietului Miniștrilor al Republicii Populare Moldovenești (1917-martie 1918)*, care înglobează registrele cu deciziile Consiliului Directorilor Generali; materialele incluse în Dosarul nr. 2, care vizează anarhia declanșată de bolșevici în teritoriu.

Chiar dacă, până la etapa actuală, unele aspecte ale temei analizate de noi au fost abordate parțial de un număr limitat de autori, oportunitatea unei lucrări, care să evoce implicarea militarilor basarabeni în mișcarea națională din anii 1917-1918, este evidentă, ca, de altfel, și necesitatea efectuării unor investigații detaliate.

Dimitrie BOGOS, student militar

RECRUTAREA ȘI MOBILIZAREA MILITARĂ ÎN BASARABIA

Una din cauzele ce au condus la pierderea totală a autonomiei Basarabiei în anii '70 ai sec. XIX o reprezintă recrutarea basarabenilor în armata activă a Imperiului Rus.

Legile și documentele oficiale ruse, ucazurile țarului emise până la momentul respectiv, referitoare la recrutarea obligatorie, conțineau și următoarea specificare: “cu excepția populației din Basarabia”¹.

Afirmația nu-i viza și pe reprezentanții boierimii basarabene. Conform unei legi din 10 martie 1847, boierii basarabeni au fost egalați în drepturi cu nobilii ruși și li s-a acordat privilegiul de a ocupa funcții militare în aparatul de stat. Mazilii și ruptașii fuseseră și ei echivalați în drepturi cu mica nobilime rusă². În cazul în care intrau în serviciu, copiii boierilor își păstrau și ei dreptul de dvorean. Cei neangajați în slujbă erau trecuți în categoria mazililor (categorie considerată de clasa a treia) și numiți cinovnici în rezervă.³ Boierii de orice naționalitate, cu excepția etnicilor evrei și țigani, aveau dreptul să ocupe funcții de stat și funcții militare⁴.

Nerecrutarea pentru un termen nelimitat a basarabenilor era stipulată în rescriptul din 23 august 1813, dat de țar⁵ și expediat în anul 1816 mitropolitului Basarabiei, Gavriil Bănulescu Bodoni⁶. Iar în anul 1818, se adoptase chiar o lege, în baza căreia unitățile interne din Basarabia (de rând cu cele din alte regiuni) să fie completate cu elemente inapte pentru serviciul militar (reprezentanți ai păturilor de jos) din alte unități ale altor gubernii. De exemplu, Batalionul Kișinevski urma să fie completat cu “inapții pentru serviciul mili-

¹ Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 2, inv. 1, dos. 7426 (1-228), f. 7

² Ciachir, N. *Basarabia sub stăpânirea țaristă. 1812-1917*, p. 31

³ Zelenciuc, B. *Naselenie Besarabii i Pridnestrovie v XIX v.* Chișinău, 1979, p. 144

⁴ *Polnoe Sobranie Zakonov Rossijskoi Imperii vol. XXXV, 1818*, ediția 1830, legea 27 357 din 29 aprilie, p. 231

⁵ *Bessarabia, istoricescoie opisanie. Posmertnii vîpusk istoriceskih izdanii P. N. Batiușkova*, Sankt-Petersburg, 1892, p. 150

⁶ *Ibidem*, p. 138

ПРОТОКОЛЬ

Ковія.

1908 г. февраля 8-го дня, Бессарабское Губернское по военной повинности Приустствие рассмотрѣло дѣло по рапорту Кишиневскаго уѣзднаго полицейскаго управленія отъ 29-го января сего года за № 8003 о разъясненіи—кто обязанъ вести учетъ нижнихъ чиновъ запаса арміи и флота, волостныхъ правленій или же становые пристава. Полицейское управленіе въ означенномъ своемъ рапортѣ объяснило, что на основаніи пункта „2“ ст. 245 уст. о воен. повин. по изданіи 1907 года становые пристава ведутъ алфавитные списки проживающимъ въ подвѣдомственныхъ имъ станахъ нижнимъ чинамъ запаса изъ неподатныхъ сословіи, къ числу которыхъ до настоящаго года принадлежали, между прочимъ, и однодворцы Бессарабской губерніи.

Имѣя, за снмъ, въ виду, что согласно пункту „а“ той же статьи устава проживающимъ въ предѣлахъ волостей нижнимъ чинамъ запаса изъ сельскихъ обывателей разныхъ наименованій мѣщанъ, посадскихъ, ремесленниковъ и цеховыхъ учетъ ведется волостными правленіями и что однодворцы Бессарабской губерніи, согласно Указу Правительствующаго Сената отъ 26-го апрѣля 1904 года отнесены къ состоянію сельскихъ обывателей и по тому же указу Сената дѣла объ однодворцахъ Бессарабской губерніи подеудны волостнымъ судамъ. Ири чемъ они обязаны уплачивать волостныя—мірскіе сборы, полицейское управленіе просить разъяснить—кто долженъ вести въ настоящее время учетъ запаснымъ нижнимъ чинамъ изъ однодворцевъ—волостными правленіями или же становые пристава.

Разсмотрѣвъ обстоятельства настоящаго дѣла, губернское по военной повинности приустствие находить: 1) что до настоящаго времени учетъ нижнимъ чинамъ запаса арміи и флота изъ однодворцевъ Бессарабской губерніи, проживающимъ въ станахъ, производился подлежащими становыми приставами по принадлежности, 2) что ст. 245 уст. о воен. повин. по редакціи 1907 года, соответствуя ст. 245 того же устава, изданія 1897 г., не измѣнила существовавшего порядка учета запасныхъ нижнихъ чиновъ, проживающихъ въ предѣлахъ волостей и полицейскихъ становъ, 3) какъ усматривается изъ устава образованія Бессарабской области 29-го апрѣля 1818 года, а затѣмъ согласно закону 10 марта 1847 года и ст. 770 т. IX свода законовъ 1857 года, мазылы и рунтаны, переименованные впоследствии въ однодворцы, были причислены къ жителямъ привилегированнаго сословія, а однодворцы, затѣмъ, по переименованіи въ таковыя изъ мазыловъ и рунтаней, пользуются правомъ избранія изъ своей среды въ округахъ, въ которыхъ ихъ имѣется отъ 100 до 150 семействъ, капитана для наблюденія за тишиной и порядкомъ въ селеніяхъ, а также за исправнымъ платежемъ податей и повинностей и за уравнительнымъ отправленіемъ сихъ послѣднихъ, всегда состояли въ завѣдываніи полицейскихъ мѣстъ на общемъ основаніи и подлежали расправѣ уѣздныхъ судовъ, а въ маловажныхъ дѣлахъ разбиралась полицейскою властью и лишь однодворцы, поселенные на казенныхъ земляхъ, причислялись къ сельскимъ обществамъ государственныхъ крестьянъ и то только въ видахъ управленія въ тѣхъ случаяхъ, когда число семействъ для образованія отдѣльныхъ однодворческихъ обществъ было недостаточнo, 4) Изъ изложеннаго необходимо заключить, что, несмотря на признаніе Указомъ Правительствующаго Сената отъ 26-го апрѣля 1904 года дѣла объ однодворцахъ Бессарабской губерніи подеудными волостнымъ судамъ, въ порядкѣ управленія означенные однодворцы, какъ находившіеся всегда въ завѣдываніи полицейскихъ мѣстъ, волостнымъ правленіямъ не подчинялись и 5) что по сему и учетъ запаснымъ нижнимъ чинамъ изъ однодворцевъ Бессарабской губерніи, проживающимъ въ сельскихъ мѣстностяхъ, долженъ производиться не волостными правленіями, а подлежащими становыми приставами по принадлежности.

По изложеннымъ соображеніямъ и имѣя въ виду общее значеніе возбужденнаго Кишиневскимъ уѣзднымъ полицейскимъ управленіемъ вопроса, губернское по военной

tar” din Armata a II-a din Podolia etc.,⁷ iar unitățile de delicvenți militari – cu infractori, “malovajnițe pristupniki” și „brodeagi” [vagabonzi] și trimise apoi în guberniile Novorusia și Basarabia⁸. Deci, pe cale legitimă, se permitea ca în Basarabia să se aducă elemente criminale din alte regiuni ale imperiului.

Conform rescriptului țarului, basarabeni fuseseră scutiți de serviciul militar, nu însă și de participare în serviciile de pază a hotarului.

Legea cu privire la scutirea de recrutare în armata activă a țarului a fost valabilă pentru basarabeni până la 1 ianuarie 1874, când a intrat în vigoare noua reformă militară rusă. Noile regulamente prevedeau serviciul militar obligatoriu pentru toți bărbații din Imperiul Rus, indiferent de poziția lor socială⁹.

Nicolai ȘEBEKO
Guvernator militar al Basarabiei
(1871-1879)

Vechiul sistem de recrutare, organizat pe principiul tragerii la sorți, în baza căruia se determina soarta fiecărui bărbat apt de serviciu militar și a fiecărui voluntar, continua să fie susținut de boierii conservatori, aceștia insistând ca toate corpurile de ofițeri să fie constituite, în mod exclusiv, din nobili¹⁰. Sistemul vechi a fost, totuși, înlocuit cu un altul. Noua recrutare nu prevedea dreptul la răscumpărare contra bani, rolul ei progresist constând în faptul că „...în ofițerime pătrund și elemente nobile, deschizând calea unora la perspectivă”¹¹. Noul act legislativ a fost introdus în circuitul militar de către generalul Miliutin, considerat de contemporani adept al iacobinilor.

După cum am mai menționat, serviciul militar obligatoriu a fost introdus în Basarabia în anul 1874, perioadă în care (1871-1879) Basarabia era condusă de guvernatorul rus Nikolai Ignatievici Șebeko. Or, anume

⁷ *Polnoe Sobranie Zakonov Rossiiskoi Imperii*, vol. XXXV, 1818, ediția 1830, legea 27 398 din 28 iunie, p.284

⁸ *Ibidem*, vol. VI, secția 1, 1831, nr. 4772, ediția 1832, p. 783

⁹ *Ustav o voinskoj povinosti, 1-go ianvarea 1874 g.* Viatca, 1874, Biblioteca A.N.R.M., inv. 7786, p. 25

¹⁰ Ciachir, N. *Basarabia sub stăpânirea țaristă. 1812-1917*. București 1992, p. 54

¹¹ *Ibidem*

atunci provincia își pierduse aproape în întregime autonomia, transformându-se într-o adevărată gubernie rusească.

Basarabeni începuseră să fie recrutați pentru înrolarea în armata permanentă și în unitățile miliției populare. Valabilă pentru recrutare se stabilise vârsta de 20 de ani. Recrutarea se efectua în perioada 1 noiembrie-15 decembrie a fiecărui an.

Toate persoanele de sex masculin rămase în afara serviciului militar activ, dar apte să poarte arma, erau incluse în detașamentele miliției populare. Vârsta de până la 40 de ani era considerată drept potrivită pentru recrutare. Până și persoanele revenite din serviciul activ, dar care încă nu depășiseră vârsta nominalizată nu erau scutite de serviciul în cadrul miliției populare¹². Din 1874, sistemul de recrutare din Basarabia se identificase cu sistemul de recrutare din alte gubernii rusești. Populația autohtonă, recrutată pentru serviciul militar, era practic forțată să învețe limba rusă¹³. Toți tinerii care împlineau vârsta de 16 ani erau introduși în evidența militară, urmând ca, nu mai târziu de 31 decembrie a anului în care împlineau 20 de ani, să ridice certificatul de recrut și detașare către sectorul de recrutare. Fără acest document, tinerii nu se puteau angaja la lucru și nu se puteau căsători¹⁴. Basarabeni continuaseră a fi recrutați cu regularitate pentru serviciul activ în armata țaristă până în anul 1917, când teritoriul dintre Prut și Nistru s-a separat de Imperiul Rus.

Datele statistice selective, pe care le propunem, relevă doar unele aspecte ale problemei, tema fiind descrisă pentru un viitor studiu amplu al cercetătorilor noștri. Din ele desprindem, că în anul 1881, în Basarabia fuseseră recrutați 2.035 oameni¹⁵. Graficul privind repartizarea lor, cu specificarea criteriilor de repartizare, era aprobat de țar și se respecta cu strictețe. Conform instrucțiunii circulare nr. 180 din 1889 a statului-major rus, recruții din Basarabia aveau să fie distribuiți în unitățile de infanterie, în unitățile de grăniceri și în cele de pază carantinală de către șefii militari din ținut.

În 1903, în armata activă rusă fuseseră încorporate 5.816 persoane originale din Basarabia, în listă nefiind incluși bolnavii, tinerii trimiși la tratament, cei înrolați în gărzile populare, precum și persoanele care-și continuau studiile. Căsătoria nu constituia un motiv de scutire de recrutare¹⁶.

În acești ani, majoritatea recruților din Basarabia fuseseră distribuiți în unitățile de infanterie și în cele de grăniceri (paza carantinală)¹⁷.

¹² *Ustav o voinskoi povinosti, 1-go ianvarea 1874 g.*, p.12

¹³ Popa-Lisseanu, L., *Basarabia. Privire istorică*. București 1924, p.18

¹⁴ *Ustav o voinskoi povinosti, 1-go ianvarea 1874 g.*, p. 41

¹⁵ *Vestnik besarabskogo zemstva*, 1881, nr.7-8, p. 12

¹⁶ *Ibidem*, f. 316

¹⁷ *Ibidem*, f. 306.

Recrutarea preconizată în Basarabia pentru anul 1903¹⁸

Specificări	Chilia	Acherman	Bender	Bălți	Izmail	Chișinău	Orhei	Soroca	Hotin	Total
Total, înscriși în listele de recrutare	1281	3321	1829	1977	2816	1585	2203	2531	3173	20716
creștini	709	2980	1646	1710	2519	1542	1835	2095	2654	17690
evrei	473	104	124	157	141	13	231	311	409	1963
musulmani		1								1

Modul de recrutare și numărul de persoane recrutate nu se deosebea, practic, de la an la an. Un fel de noutate a prezentat-o cererea expedită de către Guvernatorul Basarabiei, în ianuarie 1908, Direcției Militare din cadrul Ministerului de Interne, prin care se solicita Comandamentului Districtului Militar Odessa să schimbe locurile de mobilizare și de primire a cailor de la hotarul cu România, motivându-se că ele pot fi ocupate de dușman chiar din primele zile de război. Se indicau și localitățile unde acestea ar putea fi transferate: la Bolgrad, Bender și Akerman – cel din Ismail; la Otaci (Soroca) – cel din Hotin; la Rezina și la stația Râbnița – cel din Bălți; la Chișinău – cel din Orhei.¹⁹

Militar, Basarabia era atașată circumscripțiilor de la Kiev (jud. Hotin) și de la Odessa (restul județelor).²⁰

Conform datelor prezentate de cercetătorul Petru Cazacu, în 1909, în Basarabia fuseseră chemați la recrutare 20.157 creștini și 2.494 evrei, în total 22.651 persoane; dintre ele au fost recrutate doar 7.923, restul fiind trecute în rezervă, respine ca inapte, amânate, sau trimise la o nouă cercetare. Statisticile militare rusești fac distincție doar între evrei și creștini²¹. Numărul de recruți prezentați pentru încorporare era mult mai mare decât necesitățile

¹⁸ Ibidem, f. 254-276.

¹⁹ Ibidem, fond 403, inv. 1, dos.22 partea3, f.1

²⁰ Cazacu, P. *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918*. Iași, p. 99; Ciachir, N. *Basarabia sub stăpânirea țaristă. 1812-1917*. București 1992, p. 81

²¹ Ibidem, p. 81-82

Dimitrie MARC

Născut la Ciuciulea, jud. Bălți. Participă la războiul ruso-japonez (1904), marinar pe crucișătorul Vareag.

La sfârșitul primului deceniu al sec. XX, populația Basarabiei se confrunta cu probleme sociale grave: reformele declanșate de statul rus nu au fost duse la bun sfârșit. Reforma militară a cuprins toate domeniile militare, inclusiv mobilizarea în caz de conflict armat. Mobilizarea în armata țaristă se realiza după modelul german, având, totuși, și un specific politic, economic, național propriu. Conform regulamentului de recrutare, persoanele care nu se prezentau la punctele de mobilizare erau date în urmărire²⁵.

Începând cu anul 1913, recrutul se considera intrat în drepturi din momentul în care trecea sub întreținerea statului, nu din clipa în care sosea în unitate²⁶. Ministrul rus de interne a emis în acel an o circulară, pe care o expediase Guvernatorului Basarabiei, solicitând ca recruții să fie testați și la capitolul pericol politic. Persoanele ce urmau să-și satisfacă serviciul în unitățile de eli-

armatei. Din această cauză se ofereau destul de multe scutiri²².

Populația băștinașă majoritară – moldovenii (românii) – era înregistrată în listele de recrutare alături de velicoruși, maloruși, bieloruși, evrei, musulmani ca “procie hrestiane”(alți creștini), fără a fi specificați cumva în acest șir al conaționalilor²³.

Moldovenii erau specificați doar la capitolul *populație neștiutoare de carte*, estimându-se că din 5.164 recruți neștiutori de carte, 4.082 sunt moldoveni, pe al doilea loc plasându-se malorușii, apoi bulgarii și evreii, cu câte 850 persoane. Aceste cifre relevau mai curând nivelul de cunoaștere a limbii ruse decât cel cu privire la studii²⁴.

Un an mai târziu, în 1910, în listele recruților figurau deja 22.521 persoane, în serviciul militar activ fiind încorporați 8.704 oameni, inclusiv 925 evrei.

²² Ibidem, p. 100

²³ ANRM, f. 403, inv. 1, dos. 46, f. 41

²⁴ Ibidem, f. 248

²⁵ Ibidem, dos.6, f. 132.

²⁶ Ibidem, f. 126.

tă ale armatei ruse trebuiau supuse unui control asiduu: pe lângă aptitudinile fizice, trebuiau să le fie testate și calitățile sociale și sentimentele naționale. Lista celor ce urmau să fie distribuiți în unitățile de elită se expedia procuraturii, aceasta trebuind să verifice dacă respectivii nu au avut antecedente penale sau politice. La rândul lor, procuratura și structurile administrative urmau să prezinte listele celor cu probleme penale.

O adevărată tragedie pentru populația Basarabiei a reprezentat-o începutul Primului Război Mondial. În afară de faptul că în ținut erau încartiruite unitățile militare și că, practic, aici se afla permanent linia frontului, problema mobilizării oamenilor și transportului devenise una gravă.

La 15 iunie 1914, tuturor inspectorilor din Basarabia li s-au expediat telegrame, prin care li se cerea să pregătească pentru mobilizare instituțiile publice, să mobilizeze funcționarii responsabili și să distribuie spații suplimentare pentru activitatea comisiilor medicale militare²⁷.

Printr-un alt ordin, se cerea ca toate automobilele, unitățile de transport, împreună cu toate piesele de schimb, să fie predate la punctele de colectare. Mijloacele de transport erau supuse unui control tehnic special, o comisie abilitată stabilind mărimea compensației pe care urma s-o primească proprietarul. În cazul în care se ascundeau piesele de schimb, făptașul urma să plătească o sumă de două ori mai mare decât costul acestora; în cazul în care mașina se defecta sau se tăinuia în mod intenționat, proprietarul era închis pentru un termen de la 8 luni până la 2 ani. La 5 august 1914, fuseseră deja definitive listele tuturor proprietarilor de mijloace de transport. În liste erau introduși și proprietarii de cai. Caii mobilizați erau selectați după vârstă, între 4-15 ani, și urmau să fie aduși la punctele de colectare împreună cu o căruță.

Procesul de mobilizare se desfășura sub strictul control al poliției, aceasta verificând secțiile de mobilizare și modul de desfășurare a mobilizării de către comisia medicală.

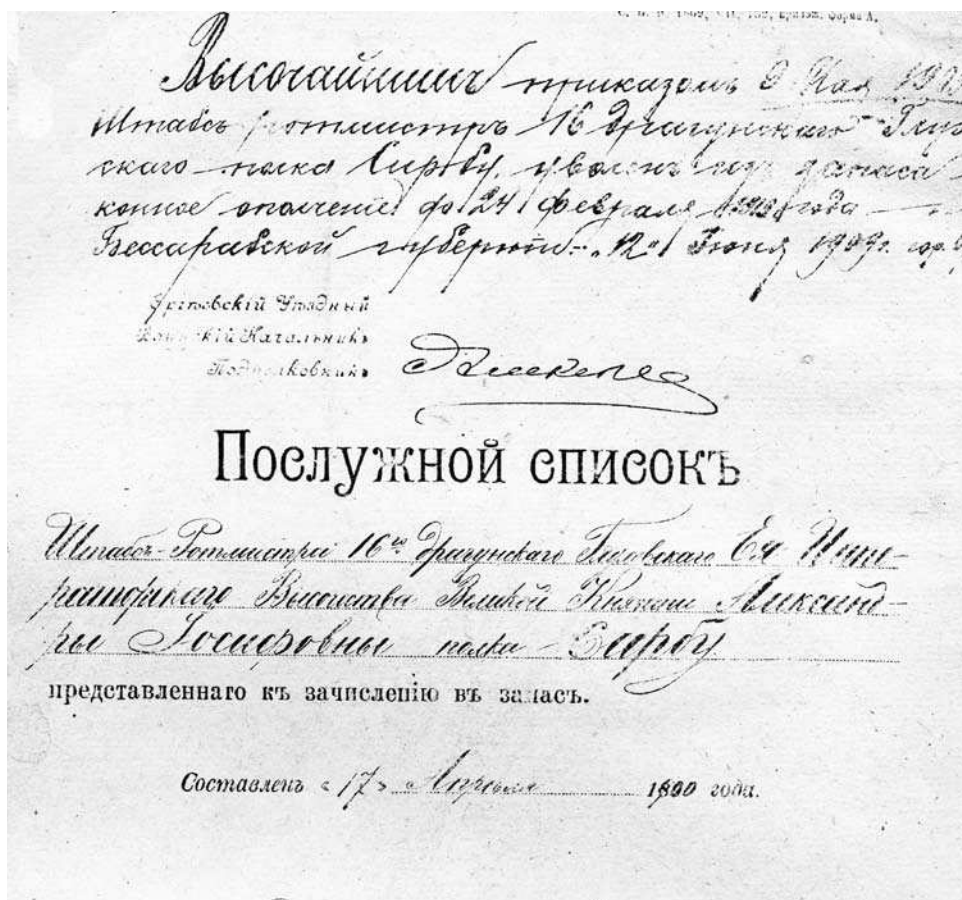
La 20 noiembrie 1914 începuse mobilizarea rezerviștilor din grupa I, născuți în anii 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913. Telegrama privind desfășurarea acestei campanii se expediase tuturor inspectorilor militari din gubernie și tuturor secțiilor de poliție. Recrutului i se rezervau 3 zile în care să-și încheie treburile casnice și să se prezinte la punctul de recrutare²⁸. Se organizase o comisie medicală gubernială superioară, care trebuia să decidă dacă recrutul este sau nu apt pentru serviciul militar²⁹.

---

²⁷ Ibidem, f. 73-74.

²⁸ Ibidem, f. 120

²⁹ Ibidem, f. 121

Procesul de mobilizare a continuat și în anul 1915. Secțiile de poliție din județele Basarabiei primiseră ordine și cu privire la mobilizarea rezerviștilor născuți în anul 1900. Fiecare rezervist trebuia să aibă asupra sa carnetul de rezervist; cei care nu dispuneau de el urmau să se prezinte la secțiile de poliție pentru a-l ridica.

În paralel cu recrutarea și mobilizarea tehnicii și a animalelor s-a inițiat și campania de achiziționare a pâinii pentru necesitățile armatei, fapt ce a declanșat speculațiile și a favorizat apariția foametei.

Primăria din jud. Chișinău estimase că mobilizarea masivă a bărbaților, potențialii întreținători ai familiei, a făcut ca în sate să rămână numai copii, femei și oameni bolnavi, inapți să prelucreze pământul. Acest fapt a redus considerabil suprafețele terenurilor prelucrate și a creat în Basarabia o situație catastrofală³⁰.

³⁰ Бессарабская жизнь, 4 decembrie 1914, p. 2

Tot în această perioadă, Societatea de căi ferate din Podolsk a demarat lucrările de construcție a liniilor de căi ferate ce legau Basarabia cu Camenița și Podolsk-Larga. Această acțiune a necesitat mobilizarea unui număr enorm de țărani, obligați să munciască fără zile de odihnă. Șantierele se aflau sub stricta supraveghere a unităților militare.

O situație similară se crease și pe șantierele căii ferate Bender-Ungheni. Condițiile mizerabile și insuficiența de hrană au condus la evadarea în masă a celor antrenați în această muncă. Neputând suporta opresiunile oamenilor părăseau locul de muncă. Dar erau prinși, torturați de poliție (s-au înregistrat și cazuri de deces din cauza condițiilor mizerabile și batjocurii), readuși pe șantier și forțați să muncească.

Populația civilă era obligată să participe și la construirea fortificațiilor militare, lucru de asemenea controlat de poliție. În perioada aprilie 1915-februarie 1916 la aceste lucrări au fost trimiși 123.000 oameni și 15.000 căruțe, iar în martie 1916 – 100.000 oameni.

Nobilii basarabeni erau eliberați de mobilizare. Țăranii, în schimb, erau grupați în echipe de constructori și duși sub escortă pe front. Șeful echipei de construcție nr. 6 din Bulboaca informa, la 13 mai 1916, despre faptul că din grupul de 525 de oameni pe care îl conducea, 121 erau bolnavi, iar printre cei sănătoși se numărau și mulți bătrâni trecuți de vârsta de 70 de ani, și copii minori – mai mici de 12 ani, impuși să muncească de la ora 5⁰⁰ până la 19⁰⁰, în condiții extrem de dificile, fără hrană caldă și cu o rație foarte mică de pâine. De situații similare amintește și generalul Novikov, șeful lucrărilor de fortificare din Bălți care, la 15 februarie 1916 expediască o telegramă-raport superiorilor săi³¹.

Basarabenilor mobilizați la construirea fortificațiilor militare nu li se plătea nici puținul prevăzut de lege,³² în schimb evadarea de pe șantier era amendată cu 3.000 ruble sau cu 3 luni de închisoare, dacă fugarul nu reușea să achite suma indicată. Dacă o persoană încerca să evadeze de 2 sau 3 ori, era exilată în Siberia.

Cercetătorul Nicolae Ciachir susține că situația grea din armata țaristă făcea ca moldovenii să evadeze nu numai de pe șantierele de construcție, dar și de pe front. În ianuarie 1916, din Batalionul 42 Infanterie, staționat în Tigghina, au dezertat 92 basarabeni. Soldații Regimentului 12 Pușcași, staționat în Cetatea Albă, au refuzat în genere să plece pe front. Cu toate acestea, în timpul Primului Război Mondial, susține Ciachir, pe cele două fronturi au fost trimiși să lupte 300.000 moldoveni.

³¹ *Revoluționnoe dvijenie v 1917 g. I ustanovlenie sovetscoi vlasti v Moldavii*. Chișinău 1964. p.51

³² ANRM, f. 18560, inv.1, dos. 40, f.151

Condițiile mizerabile în care erau forțați să lucreze muncitorii au condus la declanșarea epidemiei de holeră, pe care autoritățile nu au reușit s-o stopeze³³.

Mobilizarea desfășurată între anii 1914-1916 în Basarabia a condus la distrugerea majoră a economiei ținutului, a exploatat la limită populația băștinașă și a epuizat resursele materiale, contribuind la declanșarea foametei și haosului.

Recrutarea și mobilizarea basarabenilor pe parcursul sec. XIX – începutul sec. XX este o temă ce merită studiată într-o lucrare de viitor. Separat, problema nu a fost abordată în nici un studiu de proporții chiar dacă reprezintă o pagină ce merită inclusă în șirul lung de file tragice ale istoriei populației stabilite între Prut și Nistru.

---

³³ ANRM, f. 2004, inv. 2, dos. 403, f. 23

ANARHIA DIN BASARABIA

Deznaționalizarea masivă, adversitățile interne, divizarea din societatea țaristă, asuprirea acerbă a popoarelor din Imperiu au condiționat, în timpul Primului Război Mondial, crearea haosului și anarhiei pe întreg teritoriul Rusiei țariste.

Această situație a condus la nemulțumiri în rândul etniilor neruse și, în același timp, a amplificat tendința spre eliberarea lor națională. Mișcarea națională s-a manifestat cu cea mai mare amploare după 2 martie 1917, odată cu abdicarea de la tron a țarului Nikolai al II-lea.

Integrându-se în aceste tendințe generale, românii din Basarabia au lansat și ei o serie de apeluri la unirea tuturor forțelor democratice din ținut și din afara granițelor lui. Din a doua jumătate a lunii martie 1917, la Chișinău s-au organizat manifestații cu caracter social. O parte dintre basarabeni s-au constituit în cercuri, comitete, mișcări naționale¹. În paralel, au fost create și societăți antimoldovenești, majoritatea întrunind persoane de alte naționalități, în special ostași ruși, care nu aveau nimic comun nici cu acest teritoriu, nici cu idealurile naționale ale populației băștinașe.

Războiul, haosul din societatea rusă, situația politică de după revoluția din februarie i-au aruncat pe soldații basarabeni în vârtoarea evenimentelor revoluționare. Implicați activ în viața socială și apropiați de idealurile țărănești, soldații credeau că revoluția va aduce schimbări și propuneau o serie de revendicări, în special referitor la problema agrară.

În Basarabia, starea de dezorganizare era condiționată, în primul rând, de apropierea frontului, linia căruia trecea pe teritoriul ei, având o lungime de 205 verste. Aproximativ a treia parte (30%) din efectivul armatei active a imperiului era dislocată în Basarabia și în imediata ei apropiere. În septembrie 1917, unitățile ruse de pe front numărau 1,5 mln. soldați, precum și 400.000 civili încadrați în instituțiile care asigurau frontul².

¹ Șt. Ciobanu, *Cultura Basarabiei*. Chișinău, 1993, p. 27

² *Мировая война в цифрах*. Moscova, 1934, p. 14

Unitățile rusești care se retrăgeau de pe front, militarii din unitățile ce staționau în Basarabia, dezertorii au transformat teritoriul Basarabiei într-un teatru de omoruri și jafuri, pe care istoriografia sovietică le interpreta ca acțiuni revoluționare³.

În unele localități rurale, numărul ostașilor îl depășea cu mult pe cel al populațiilor autohtone⁴. Aici, soldații își manifestau autoritatea prin intimidări, jafuri și violuri generalizate. Situația s-a menținut pe tot parcursul Primului Război Mondial, atingând apogeul odată cu declanșarea revoluției burgheze din februarie.

Populația locală era foarte îngrijorată din cauza demobilizării în masă a efectivelor unităților rusești, ce urma să se producă la sfârșitul războiului. Trenurile erau insuficiente pentru transportarea numărului enorm de soldați și, de aceea, o parte din ei se întorceau la baștină cu alte mijloace de transport sau chiar pe jos. Unii o făceau în mod intenționat, sperând că în drumul lor prin Basarabia vor găsi vin și femei. De aceea, pentru asociațiile naționale ale moldovenilor era important ca acest torent de oameni să fie dirijat și orientat într-o direcție concretă, să nu staționeze și să nu hoinărească pe teritoriul ținutului.

Ideea revoluționară a echității sociale a influențat negativ armata, subminând autoritatea ofițerilor, reducând disciplina și majorând numărul cazurilor de nesupunere și de neascultare din partea soldaților. Deși comitetele militare nou-organizate au avut un rol important în mișcarea națională, ele au reprezentat și o veritabilă catastrofă pentru armată, oferind o alternativă la subordonarea strict ierarhică: soldații implicați în aceste comitete refuzau deseori să se supună superiorilor lor direcți.

Faptele ce reflectă haosul provocat în acest spațiu în anul 1917, exprimă convingător gravitatea situației create de mișcarea revoluționară din Rusia, îndeosebi de acțiunile și ideile bolșevice. Cele mai multe fărâdelegi le comiteau soldații din unitățile militare rusești, care se întorceau sau plecau pe front. La 7 martie 1917, adjunctul șefului Direcției de Jandarmi din Basarabia raporta că autoritățile române din Fălciu au o atitudine dușmănoasă față de unele unități ruse, din cauza furturilor comise de efectivul acestora în timp ce se retrăgeau de pe poziții. Animalele furate erau comercializate în Basarabia. Pentru a contracara aceste acțiuni, comisarul Basarabiei a emis o dispoziție, prin care interzicea populației să cumpere bunurile materiale furate⁵.

---

³ A.N.R.M., fond 297, inventar 1, dosar 464, f. 105

⁴ *Свободная Бессарабия*, 9 iulie, 1917

⁵ A. N. R. M., fond 297, inventar 1, dosar 464, f. 105

Într-un raport al plutonierului basarabean Cujbă, care își satisfăcea serviciul militar în Regimentul 46 Infanterie al armatei ruse, prezentat Tribunalului Militar, se menționa că, la 6 iunie 1917, spre seară, trenul ce transporta ostașii regimentului din care făcea parte a staționat în gara Șoldănești. În acea noapte au și început dezordinile. După ce au prădat casa preotului și biserica din apropierea gării, militarii s-au deplasat la trei verste de această localitate, la Râbnița, unde exista o întreprindere de producere a zahărului, la care lucrau circa 300-400 femei. Ajunși aici, ei au început să violeze femeile, trei din care au și murit. La 7 iunie 1917 aceștia au prădat și satul Cuhurești, apoi, urcând în căruțe, au pornit spre Orhei, săvârșind furturi în toate localitățile prin care treceau, devastând beciurile țăranilor în căutare de băuturi alcoolice. Au ajuns la Orhei peste trei zile. Aici organizatorii dezordinilor au fost arestați, unii dintre ei, drept pedeapsă, fiind trimiși înapoi pe front⁶.

Din procesul-verbal întocmit de Comisia pentru Cercetarea Dezordinilor din Basarabia aflăm că la 9 iunie, dinspre Chișinău, au mai venit câteva companii rusești, efectivul cărora s-a alăturat bandiților. Populația neajutorată a cerut să fie aduși în ajutor cazacii⁷.

Istoriografia sovietică trata această fărâdelege ca acțiune revoluționară a ostașilor ruși: se susținea că la 9 iunie Regimentul 21 a refuzat, în semn de protest, să plece pe front. Subliniem că și înainte de 6 iunie 12 batalioane aflate în gara Șoldănești (circa 3.000 soldați) au refuzat să plece pe front și să ocupe pozițiile de luptă.⁸ Istoriografia comunistă a salutat aceste fărâdelegi, prezentând acțiunile soldaților ca și faptă revoluționară.

Comitetul Militarilor Moldoveni de la Odesa l-a delegat pe plutonierul Matveev spre a lua măsuri pentru încetarea și cercetarea evenimentelor menționate. Ajuns la Chișinău, acesta s-a adresat organizațiilor militare locale și șefului garnizoanei pentru a institui o comisie comună din reprezentanții acestor uniuni și cei ai procuraturii de sector.

Ordinea în Orhei a fost restabilită cu ajutorul unui detașament de 100 de cazaci din Regimentul Rusesc *Usurisk* devotat guvernului Kerenski. Cu toate acestea, nelegiuirile nu au încetat, din cauza dezertării în masă a soldaților. La 10 iunie pe piața din Chișinău cu steagurile și muzica Regimentului 5 Rezervă s-au prezentat numai ofițerii⁹.

⁶ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 13, f. 8-9

⁷ Șt. Ciobanu, *Unirea Basarabiei*. Chișinău, 1993. p. 212

⁸ *Революционное движение в 1917 году и установление советской власти в Молдавии*. Chișinău, 1964, p. 229

⁹ Ibidem, p. 213

Un act de vandalism s-a produs la Chișinău în luna august. În istoriografie se subliniază caracterul lui antinațional¹⁰. Jertfa acestui incident a devenit Simion Murafa, unul din marii militanți pentru ideea națională. La 19 august, câțiva soldați au rupt sârma ghimpată de la vila moșierului Capetanopolo și au început să scandeze lozinci sociale. Acestora li s-au asociat și alte grupuri de 20-30 de soldați¹¹. La vila lui Hodorocea, unde avea loc o petrecere, soldații s-au aruncat asupra celor prezenți cu strigăte de “bate-i pe burjui” (bei burjuiev). După ce a fost omorât Semion Murafa, soldații, cu strigăte de “ura”, l-au doborât pe Hodorocea cu patul armelor¹².

Semion MURafa (1887-1917)

Născut la Cotuijenii Mari, jud. Soroca. Unul din organizatorii societății studențești Deșteptarea în or. Kiev. Fondator al revistei Cuvânt Moldovenesc. Ca militar este mobilizat pe frontul român. Asasinat la 20 august 1917.

Evocând momentul tragic al morții lui S. Murafa și A. Hodorocea, procurorul judecătoreiei din Chișinău comunica șefului statului major al districtului militar Odesa că soldații au comis acele fapte din întâmplare, nu intenționat, și că acțiunile lor nu au nicio conotație națională.

Ideologia bolșevică pătrundea în satele din Basarabia, provocând conflicte între proprietarii de pământ și țărani. Prădăciunile frecvente îngrijorau populația locală, îndeosebi pe țărani, deoarece urma să înceapă recoltarea cerealelor. Basarabia era principalul furnizor de grâne pentru armata rusă de pe front și, în această situație, risca să rămână ea însăși fără pâine.

Membrii Comitetului Central Moldovenesc au încercat să prevină dezastul din mai multe localități ale Basarabiei. Un adevărat măcel a fost atestat

¹⁰ Ibidem

¹¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 66

¹² Dm. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918*. Chișinău, 1998. p. 133

în satul Miclești, jud. Orhei, soldat cu pierderi economice și jertfe omenești¹³. Un pogrom de proporții se pregătea pentru data de 8 octombrie 1917 în satul Ciuciuleni, jud. Chișinău. Îngrijorați, locuitorii au solicitat ajutor militar de la comisarul Basarabiei, menționând că aici au loc sistematic acte de vandalism și omoruri¹⁴. Acțiuni de același gen s-au înregistrat și în localitățile Isacova, Orhei, Horjești, Leova etc¹⁵. La începutul lunii decembrie, soldați, împreună cu unii locuitori din Călărași, au prădat mai multe gospodării ale țăranilor înstăriți și conace boierești, furând și vărsând vinul și alte produse.¹⁶

Vladimir CRISTI (1880-1956)

Născut la Teleșeu, jud. Orhei. În 1917 guvernul Kerenski îl numește Guvernator în Basarabia. Ministru de interne al Republicii Moldovenești.

Conducerea armatei ruse din teritoriu se făcea vinovată de menținerea haosului în gubernie. Mai mult decât atât, ea considera că încercările membrilor Comitetului Ostășesc al Moldovenilor de a stopa anarhia erau cele care provocau dezordinea. De exemplu, comisarul gubernial Vladimir Cristi menționa că, la 23 octombrie 1917, a primit de la generalul Kuljinski, șeful pazei Armatei a VIII-a, o telegramă prin care acesta îl informa că la Soroca activează reprezentanții Comitetului Moldovenesc, care nu se supun ordinelor armatei ruse, și cerea retragerea acestora. La rândul său, Vladimir Cristi a cerut ca unitatea militară din Soroca să treacă imediat în supunerea Comisarului gubernial, susținând că soldații provoacă în județ dezordine¹⁷.

Haosul s-a extins mai ales după conflictul militar intern din Rusia, între bolșevicii care sperau să vină la putere și forțele care se împotriveau instaurării puterii bolșevice în impe-

¹³ Ibidem, dosar 1, f. 125

¹⁴ Ibidem, dosar 30, f. 114

¹⁵ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, f. 200

¹⁶ Ibidem, f. 199

¹⁷ Ibidem, partea II, f. 237

Командарм 4, 6, 8 и 9, Спирин,
Начбосорум, Главковз, Венгено
критарки по всем адресам Бесса-
рабии

Военная

В Кишиневе большевистский комитет арестовал часть
молдавского правительства. Срагул Черий разоблачил и прекра-
тил подвоз по железной дороге и отправление долой уволенных
от службы. По неоднократным настоятельным ходатайствам
Директората Молдавской республики по телеграфу и через спе-
циально командированного к Губанкову директора Путой сообще-
ния, инженера К Кодрова для выручки Кишинева, где идут грабежи,
разбой и прочие эксцессы, посланы румынские войска для вос-
становления порядка и спокойствия и восстановления сообщения
вдоль железной дороги и подвоза армии.

Исх. 8 января 1918 года. №. 02467.

Герула

Верно: Генерального штаба
подполковник _____

ЦПАИ, ф.2087, д.195, л.17.

17 августа 1918
И.В.И.И.

riu, și s-a întezit îndeosebi după rebeliunea armată de la Petersburg din oc-
tombrie 1917. Bolșevicii intenționau să-și extindă influența politică asupra
întregului teritoriu al fostului Imperiu Rus.

Lupta politică din imperiu influența nefavorabil îndeosebi armata, fapt ne-
fast pentru Basarabia, deoarece majoritatea unităților ruse, în drum spre și
dinspre front, traversau anume acest teritoriu.

Totuși, anarhia a grăbit formarea instituției militare naționale: soldații mol-
doveni de pe front au aflat despre nelegiuirile săvârșite și au solicitat formarea
unor unități speciale naționale, ce urmau să fie trimise în Basarabia. În pofida

măsurilor luate, ideologia bolșevică a căpătat totuși amploare. A crescut numărul cazurilor de vandalism în societate. Localitățile Basarabiei erau cuprinse tot mai mult de acte de anarhie.

Comisarul de județ din Tighina informa Comitetul Central al Ostașilor Moldoveni din Chișinău că a primit o telegramă de la Comrat, care informa că la 30 de verste de Comrat, în satul Baimaclia, jud. Izmail, are loc un pogrom împotriva populației locale. De la Cahul, cuprins deja de flăcări, bandele au pornit spre Comrat. Pentru a asigura paza depozitelor și a proteja proprietățile personale ale cetățenilor trebuiau aduse forțe suplimentare. Se insista să fie trimisă la Comrat o pază înarmată. Telegrama era semnată de președintele de voloste, Cappo, președintele pentru aprovizionare, Serbinov, și de șeful miliției municipale de sector, Mițchevici¹⁸. Comitetul Gubernial considera evenimentele de la Cahul doar un început de haos, menționând că fărădelegile comise de către unitățile rusești nu ar fi avut loc, dacă nu ar fi fost susținute de o parte din populația băștinașă, implicată și ea, din inconștiență, în furturi și distrugerii¹⁹.

Prin hotărârea Directorului General pentru Problemele Militare din 23 decembrie 1917, unitățile militare ruse ce veneau zilnic la Chișinău urmau să fie deposedate de echipament. Totodată, Directorul cere Petrogradului se cereau bani pentru întreținerea militarilor în timpul aflării lor în teritoriu²⁰.

În orașul Acherman, bande înarmate, formate din dezertori și elemente criminale, care acționau, de obicei, noaptea, săvârșeau furturi și violuri. Șeful detașamentului de milițieni raporta că, având în supunere doar 100 oameni, nu poate opri acțiunile tâlharilor. Comitetul Militar Moldovenesc din Odesa i-a sugerat să se adreseze Șefului statului major al districtului militar Odesa, cu o cerere de majorare a efectivului detașamentului până la 150 de oameni organizarea unei unități suplimentare²¹.

Pentru a stopa anarhia, care se dezlănțuia atât în sate, cât și în orașe, la 22 decembrie a fost luată decizia de a forma o Comisie pentru Stări Excepționale, compusă din membrii Comitetului Central al Militarilor și reprezentanți ai unităților militare dislocate la Chișinău. Președinte al comisiei a fost numit G. Turcuman, deputat în Sfatul Țării. Prin același ordin s-a dat dispoziție comandantului regimentului I infanterie să trimită o companie militară pentru menținerea ordinii în Ungheni²².

¹⁸ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 289

¹⁹ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 3

²⁰ Ibidem, f. 426

²¹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 9, f. 54

²² Ibidem, dosar 108, f. 3

În decembrie 1917, Comitetul Militar din Mărculești, volostea Florești s-a adresat șefului miliției județene din Soroca²³ cu rugămintea să i se permită organizarea, cu scopul de a păstra ordinea și a contracara acțiunile criminale din localitate unei miliții locale, formată din 10 infanteriști și 10 călăreți. În acest mod, reprezentanții puterii locale căutau, pe cont propriu, ieșire din situație, și încercau să pună capăt anarhiei²⁴.

Anarhia afecta enorm relațiile dintre păturile sociale. La 17 decembrie 1917, țăranii din localitatea Onițcani au furat pâinea colectată pentru volostea locală și intenționau să dea foc morii²⁵.

Un pogrom de proporții s-a înregistrat la 30 decembrie 1917, la Edineț. În jurul orei 19.00, soldați din armata rusă au folosit în stradă, pentru intimidarea populației, armele de foc. După ce au devastat edificiile și au dat foc tarabelor din piața orașului, au trecut la spargeri de apartamente. Conform telegramei trimise de ajutorul comisarului de județ, Cohachi, puterea locală era neputincioasă în fața acestor tâlhari.

Pentru a stopa acțiunile criminale ce aveau loc în orașul Bălți, la 18 decembrie 1917 Consiliul Directorilor Generali a introdus în oraș starea excepțională²⁶.

La 4 decembrie 1917, soldații ruși au devastat câteva gospodării din Pârjoleni, de unde au sustras și bunuri materiale²⁷.

Șeful garnizoanei Chișinău, Ilie Cătărău, care, se presupune, era un agent al rușilor, samavolnic, cu ajutorul agenților de confiscare, sechestra bunuri materiale de la populație, pe care apoi le dădea personalului său pentru o anumită răscumpărare sau chiar le comercializa. Consiliul Directorilor Generali a fost nevoit să-l aresteze și să-l expulzeze din Basarabia, rugându-i pe cei care au suferit de pe urma acțiunilor lui să prezinte cereri la Directoratul Justiției²⁸.

Anarhia presupunea și împărțirea zonelor de influență și supremație între diferite grupări înarmate. Vestitul Petliura, unul din comandanții detașamentelor antibolșevice, a ordonat ca, începând cu 3 decembrie 1917, frontul de sud-vest și cel românesc să se supună Secretariatului General Militar.²⁹

Conflictele erau, în principiu, interetnice, marea lor majoritate fiind înregistrate la hotarul dintre Ucraina și Basarabia. Detașamente de ucraineni pătrundeau pe teritoriul Basarabiei, îndeosebi în regiunea localităților Criuleni

---

²³ Ibidem, f. 12.

²⁴ Ibidem, fond 289, inventar 7, dosar 124, f. 1

²⁵ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, f. 201

²⁶ Ibidem, fond 297, inventar 1, dosar 464, f. 18

²⁷ Ibidem, dosar 5, f. 604

²⁸ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 209

²⁹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 9, f. 44

și Lalova, folosind arme de foc, jefuind și omorând populația locală³⁰.

Unele grupări de ostași ucraineni, aflați în Basarabia, influențați de hotărârea Radei din Republica Ucraineană,³¹ conform căreia Basarabia trebuia să devină o provincie a Ucrainei, cereau ca localitățile de aici, „populate preponderent de ucraineni”, să fie alipite la Ucraina.

În această zonă a hotarului s-au înregistrat și foarte multe cazuri de contrabandă. Pădurea de lângă Dubăsarii Vechi, care era tăiată pentru necesitățile armatei, se transporta pentru vânzare în regiunea Herson.³²

Alegerile în Adunarea Constituantă au servit și ele drept imbold la fărâdelegi. În timpul alegerilor pentru Zemstvă, soldații, părăsind samavolnic unitatea, pătrundeau în localurile unde aveau loc scrutinele și cereau să se voteze deschis. Susținuți de populația civilă, ei deschideau urnele, aruncând sau distrugând buletinele. Asemenea conflicte s-au atestat în mai multe localități din Basarabia. Pentru aplanarea lor, din Chișinău au fost trimise detașamente de militari³³.

Starea de anarhie existentă și solicitările de a anunța sfârșitul războiului și demobilizarea l-au determinat pe generalul A.Șcerbaciiov, comandantul trupelor rusești de pe Frontul Român, să se adreseze în decembrie 1917 instituțiilor de resort din Odesa și din Basarabia să pună capăt agitației bolșevice criminale și zvonurilor despre începutul demobilizării de pe front, să infirme zvonurile că unitățile militare au dreptul să părăsească pozițiile de luptă, care duceau la dezastru și anarhie totală, cerând să fie luate măsurile corespunzătoare în vederea instaurării ordinii în ținut.

Acțiunile criminale și lipsa de alimente l-au determinat pe generalul Șcerbaciiov să emită un ordin de lăsare la vatră a militarilor de pe Frontul Român și a celor de pe Frontul de Sud-Vest, recrutați în perioada 1900-1903³⁴. Nici comisarii naționali nu anunțaseră demobilizarea, războiul nu se terminase încă. Marile puteri semnaseră doar o pace temporară. Retragerea unităților de pe front urma să aibă loc doar după semnarea armistițiului de la Brest-Litovsk.

Comitetele de voloste repartizau soldații demobilizați din unitățile rusești pe la casele țăranilor³⁵. La 3 ianuarie 1918, în satele Sipoteni și Trușeni a intrat un divizion de artilerie rusec, fără comandant. Soldații au comis furturi, omoruri. Autoritățile propuneau demobilizarea soldaților ruși, nu și a celor moldoveni și ucraineni³⁶.

³⁰ Ibidem, f. 356

³¹ Ibidem, dosar 2, partea I, f. 143

³² Ibidem, f. 225

³³ Бессарабская жизнь, nr. 23, din 18 octombrie, 1917

³⁴ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 146

³⁵ Ibidem, f. 202

³⁶ Ibidem, partea I, f. 37

Dimitrie Bogos scria evocând momentul: ”Chișinăul devine un vacarm, un lagăr înarmat de la mic până la mare, pe străzi soldații buhnesc din puști fără nici un rost, așa numai pentru distracție...”³⁷.

Neputința și neajutorarea populației locale, numărul mic al efectivului cohortelor moldovenești nu putea asigura stoparea fărâdelegilor. Faptul i-a determinat pe moldoveni să ceară, în scopul restabilirii ordinii, introducerea unei forțe din afara imperiului. Șeful cohortelor moldovenești, Botezatu, a cerut să fie introdusă în Basarabia o armată străină disciplinată, argumentând această necesitate prin exemple concrete de acte de anarhie, subliniind că bande înarmate trec permanent Nistrul, furând grâu, alte bunuri materiale, tăind pădurile.³⁸

La 2 februarie 1918, generalul Șcerbaciiov a permis formarea în teritoriul dintre Prut și Nistru a drujinelor voluntare³⁹. Acestea urmau să fie organizate de către Directorul Militar și Comandamentul Român al Trupelor din Basarabia⁴⁰.

Pentru a opri anarhia, militarii moldoveni din unitățile militare rusești au intensificat activitatea de organizare a subunităților militare moldovenești.

Adversitățile interne din Rusia, cauzate de revoluția rusă și de Primul Război Mondial, au constituit principalii factori ce au condus la intensificarea mișcării naționale. Relațiile dintre păturile sociale accentuau anarhia, ca efect al răspândirii ideologiei bolșevice.

Relațiile dintre soldații ruși și populația civilă se agravau continuu. Apropierea frontului, prezența permanentă a unităților militare rusești pe teritoriul Basarabiei, numărul crescând al dezertorilor făceau să sporească numărul crimelor, militarii furând tot ce le nimerea sub mână, comițând violuri și alte nelegiuiri.

Acești factori au accelerat organizarea de unități militare naționale, luarea deciziei de chemare în ajutor a trupelor române, menite să oprească răspândirea anarhiei și să stabilească ordinea în Basarabia.

Un rol important în organizarea unităților militare naționale au avut Comitetele Militare Moldovenești, create, practic, în toate regiunile și orașele Imperiului rus, care, la acel moment, au devenit suflul mișcării de eliberare națională a basarabenilor, inițiatori ai organizării Sfatului Țării care, mai târziu prin actul istoric de la 27 martie 1918, a hotărât soarta de mai departe a teritoriului dintre Prut și Nistru.

---

³⁷ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 14, f. 223

³⁸ Ibidem, partea II, f. 356

³⁹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 233

⁴⁰ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 42

FORMAREA COMITETELOR MILITARE ALE BASARABENILOR

Un rol important în mișcarea națională a militarilor basarabeni l-au jucat comitetele militare naționale organizate de ostașii noștri în majoritatea unităților armatei ruse.

Pentru etniile din imperiu, comitetele militare au reprezentat un element al luptei de eliberare națională, militarii fiind o forță înarmată și compact organizată.

După evenimentele din februarie 1917, formarea comitetelor militare s-a generalizat în întreaga armată rusă. Aceste societăți ostășești erau fundamentate atât pe principiul național, cât și pe interesul social. În condițiile haosului și anarhiei, armata nu se mai putea baza pe disciplină, pe o conducere militară unică, aceste asociații devenind pe de o parte singura forță care putea bloca dezintegrarea armatei, iar pe de altă parte contribuind uneori la aceasta.

Uniți în comitete, militarii basarabeni care-și făceau serviciul în toate regiunile imperiului s-au implicat în procesul de eliberare națională în spațiul dintre Prut și Nistru. Conform unor date statistice, în armata rusă își făceau serviciul aproximativ 300.000 ostași și ofițeri moldoveni¹, care participau activ la acțiunile de pe front și la evenimentele revoluționare ce se desfășurau în anii 1917-1918 în Rusia.

Începând cu aprilie 1917, basarabeni din unitățile de pe front și din spatele acestuia s-au organizat după principiul etnic, tendință caracteristică pentru majoritatea reprezentanților popoarelor din imperiu. Structuri ale militarilor basarabeni apar la Chișinău, Bender, Iași, Roman, Odesa, Sevastopol, Kiev, Novogheorghievsk, Ecaterinoslav, Herson, Voznesensk, Luga și în multe alte orașe.

COMITETUL MILITAR DE LA ODESA

Cel mai mare comitet al militarilor basarabeni a fost organizat la Odesa, devenit la începutul sec. XX centru al mișcării revoluționare și naționale a basa-

rabenilor. Numărul moldovenilor din acel oraș ajungea pe atunci la 100.000¹.

Odesa devenise centrul mișcării naționale din câteva considerente. În primul rând, din motiv că efectivul unităților militare din Chișinău includea, în principal, soldați de alte naționalități, străini de idealurile și doleanțele băștinașilor. Din cauza opoziției acestor străini și a administrației ruse conservatoare, orașul Chișinău nu a putut să devină, așa cum ar fi fost normal, centrul mișcării². În schimb, mișcarea militarilor basarabeni din Odesa, considerată parte a mișcării revoluționare din fostul imperiu era interpretată ca fenomen caracteristic armatei și societății rusești. Astfel, ea nu trezea suspiciuni puterii locale și centrale. Alături de militari, în mișcarea națională s-au implicat activ și reprezentanți ai societății civile, Odesa era și orașul natal al multora dintre conaționali noștri.³

Emanuil CATELLY (1883-1943)

Născut la Zgârdești, jud. Bălți. Organizator al Comitetului Militar de la Odesa.

Primele uniuni ale militarilor basarabeni de la Odesa s-au constituit în luna martie 1917, independent de structurile militarilor de alte naționalități. Catalizator al acestor acțiuni a fost căpitanul Emanuil Cately, pe atunci angajat militar în Statul-Major al Armatei Ruse dislocate în district. La primele întruniri au participat aproximativ 50 persoane, care au pus în discuție problema organizării unui partid național. Comitetul de inițiativă a expediat o scrisoare conducerii ruse de la Petrograd, atrăgând atenția asupra drepturilor naționale ale celor peste două milioane de moldoveni din Basarabia⁴.

La ședința din 30 martie 1917, adunarea generală a militarilor moldoveni a luat decizia de a constitui Partidul Progresist Moldovenesc al Ofițerilor și Soldaților Basarabeni din garnizoana

¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 5, f. 59

² A. Bobeico, *Sfatul Țării. Chișinău, 1993*, p. 25

³ Ibidem, p. 26

⁴ *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 28, 9 aprilie, 1917

Odesa. A fost aprobat și programul partidului,⁵ care milita pentru autonomia Basarabiei; introducerea limbii române ca limbă oficială în școală, biserică, administrație, judecătorie; împrăștierea țăranilor; autocefalia bisericii; cerea ca moldovenii să-și satisfacă serviciul militar în unitățile imperiale dislocate pe teritoriul Basarabiei⁶. Președinte al Comitetului de Organizare a fost ales Emanuel Cately⁷. Sediul partidului se afla pe strada Bolșaiia Arnautskaia 95⁸.

Cea mai impunătoare manifestație desfășurată la Odesa a fost organizată tot de basarabeni. Comitetul militar a solicitat Statului-Major din Odesa să autorizeze o manifestație, cu ocazia zilei internaționale a muncitorilor. În ziarele locale au apărut anunțuri care îi chemau pe studenți, cursanți, ofițeri, soldați, marinari etc să participe la adunare. Comisia, compusă din 11 persoane, a prezentat șefului Statului-Major al districtului militar o petiție, prin care cerea ca soldaților moldoveni să li se dea liber la dată respectivă.

La ședința de pregătire a manifestației au participat și reprezentanți ai Partidului Național din Kiev – D. Bogos și din Chișinău – G. Cazacliu, înputerniciți ai Comitetelor Moldovenești din aceste localități⁹.

Manifestația desfășurată la 18 aprilie (1 mai) 1917 a fost cea mai de amploare acțiune organizată la Odesa în acești ani. A adunat, conform unor mărturii, peste 60.000 de ostași și civili¹⁰. Acțiunea s-a desfășurat pe strada Pirogov, vizavi de câmpia Kulikov. În acea zi, s-a cerut ca Basarabia să fie

Căpitan Dimitrie BOGOS (1889-1946)

Organizator al comitetelor militare și unităților militare naționale. Șef al Statului-Major al Armatei Republicii Moldovenești. După unire a ocupat diverse funcții administrative: prefect al jud. Lăpușna; secretar general al Internelor în Basarabia, în Guvernul Averescu; ministru de Interne în Guvernul lui Take Ionescu; primar de Chișinău. Născut în comuna Grozești, jud. Chișinău.

⁵ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f. 8

⁶ Ibidem, f. 4

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem, f. 11

⁹ Ibidem, dosar 2, f. 11

¹⁰ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f. 20

ocârmuită de aleșii săi, iar “moldovenii să nu mai fie duși la oaste în afara hotarelor Basarabiei, dar să învețe pe loc, în Țară, slujba ostășească...”¹¹. După mici ezitări, Adunarea a adoptat, cu unele modificări, programul Partidului Național Moldovenesc. Demonstrații au pornit pe străzi, dansând hore moldovenești, lor alăturându-li-se și orășeni de alte naționalități. Printre numeroasele lozinci sociale, se evidențiau cele cu caracter național, cea mai relevantă fiind “Trăiască autonomia Basarabiei”.

După manifestație, la 19 aprilie 1917, Comitetul Basarabenilor a adoptat Programul Partidului Național Moldovenesc¹². Reprezentanții tuturor unităților, prezenți la adunare, au ales Comitetul Executiv Moldovenesc al garnizoanei. Președinte a fost desemnat plutonierul Osoianu; ajutoari – plutonierii Tulbure și I. Păscăluță; secretar, Popov. Printre membri figurau: Suceanu, Catelly, Grigoraș, Ceapă, Doroftei, Matveev, Cojocar, Maimo, Cerpia, Cerescu, Gafencu, Bondescu, Popovici, Caraman, Murafa, Tueri. Statutul organizației a fost redactat de către I. Păscăluță, care l-a înaintat spre discuție unei comisii special organizate, formate din 7 persoane. Prima adunare oficială a Comitetului Executiv s-a desfășurat la 24 aprilie 1917.

Reforma agrară era unica problemă ce suscita divergențe de opinii, odesiții fiind mai radicali în această chestiune și optând ca pământul să fie dat țăranilor fără nici o răscumpărare.¹³

Comitetul Executiv al Partidului Național Moldovenesc din Odesa a expediat șefului Statului-Major al districtului militar o scrisoare prin care cerea ca toți soldații și ofițerii moldoveni să fie eliberați, pe data de 21 mai, de la toate serviciile și lecțiile, pentru a participa la o manifestație dedicată “sărbătoririi zilei unirii Basarabiei cu Rusia”. Petiția era un fel de truc diplomatic, care a permis militarilor basarabeni să se reunească din nou, camuflându-se sub pretextul “marii uniri cu Rusia”¹⁴.

La ședința din 25 iunie 1917, precum și la cele ulterioare, Comitetul a cerut introducerea limbii române în școlile din Basarabia, deschiderea seminarelor moldovenești, cerând totodată ca reprezentanții administrației din Basarabia să cunoască și să vorbească limba băștinașilor. În acest scop, Comitetul a solicitat să se organizeze, în cadrul Universității din Odesa, o catedră de limbă română și istorie a românilor. Pentru implementarea și realizarea acestor opțiuni a fost ales un comitet în frunte cu Vasile Matei; vicepreședinte, M. Suceanu; membri: Ștefan Holban, Nicolae Ciornei și Anton Crihan. Din lipsă

¹¹ *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 30, 9 aprilie 1917

¹² A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, f. 18

¹³ Ibidem, dosar 4, f. 5

¹⁴ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 8, f. 152

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ

ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТЪ
СОВѢТА
ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ

1917 г.

№

г. Кишиневъ.

И. А. М. А. З. Б.

ЧЛЕНАМЪ КОМИТЕТА, ДЕЛЕГИРУЕМЫМЪ ВЪ
СТАВНУ ВЕРХОВАГО ГЛАВНОКОМАНДУЮЩАГО,
П. С. П. А., ПАСКАЛУЦА И ГОЛБАНЬ.

МНОГОУВАЖАЕМЫЕ ТОВАРИЩИ

АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬЕВИЧЪ, ИВАНЪ ГЕОРГИЕ-
ВИЧЪ

уполномочи-

вая васъ убедительно присиль энергично ходатайствовать передъ ВЕРХОВНЫМЪ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩЕМЪ о разрѣшеніи слѣдующихъ вопросовъ:

1/Созывъ-съѣзда Военно-молдавскаго Съезда на 20-е Октября 1917-го года въ Гор. Кишиневъ, Бессар. губ.

2/Полученіи приказа о переформированіи 40-го пѣхотнаго запаса снago полка въ ПЕРВЫЙ МОЛДАВСКИЙ запасный полкъ и переводѣ его в гор. Кишиневъ.

3/ Командированіи всѣхъ ОФИЦЕРОВЪ МОЛДОВАНЪ 3-й категоріи въ распоряженіе КОМИТЕТА для назначенія ихъ на административныя должности и др. должности.

4/Приравненіе всѣхъ Военно-молдавскихъ организацій -къ обще-воинскимъ организаціямъ

5/Утвержденіе сметы Цѣнтральнаго Молдавскаго военного Комитета.

Разрѣшенія упомянутыхъ вопросовъ добиваясь всѣми силами въ случаѣ-же таковое отъ Верховнаго Главнокомандующаго не послѣдуетъ, войтисъ ходатайствомъ передъ ВРЕМЕННЫМЪ ПРАВИТЕЛЬСТВОМЪ И ДЕМОКРАТИЧЕСКИМИ ОРГАНАМИ.

Въ свихъ дѣйствіяхъ строго руководствуйтисъ постановленіями Комитета

de manuale, la Odesa nu putea fi studiată limba română. Pentru soluționarea problemei a fost delegat un reprezentant la Comitetul Militar din Basarabia¹⁵. Astfel, plutonierul N.Secară sosit la Chișinău a cerut, să i se pună la dispoziție manuale cu litere latine¹⁶.

La ședința din 24 august 1917, membrii Comitetului de la Odesa au fost informați referitor la măsurile adoptate de Zemstva din Basarabia referitor la învățământ. Aceștea au decis să se adreseze Comitetului Executiv Gubernial ca să introducă, începând cu acel an, învățământul gratuit în limba maternă, și să ceară Guvernului rus scutirea de serviciul militar obligatoriu a persoanelor cu studii pedagogice (învățătorii), pentru ca acestea să fie antrenate în procesul de învățământ. Din lipsă de profesori, s-a propus ca lecțiile să fie predate temporar de către profesorii români originari din Transilvania și Bucovina, la acel moment prizonieri de război¹⁷.

La insistențele căpitanului E.Cately, Comandantul Militar din Odesa a acceptat ca basarabeni să-și facă serviciul militar în unități militare separate de militarii de alte naționalități¹⁸.

Comitetul Militar Moldovenesc ajunsese o forță solidă, fapt confirmat și de telegrama general-locotenentului Duhonin, care cerea Comitetului să asigure participarea moldovenilor la alegerile pentru Adunarea Constituantă¹⁹.

Militarii moldoveni din Odesa au fost și inițiatorii organizării primelor cohorte, unități polițienești naționale care urmau să contracareze dezordinile, anarhia și dezertările în masă. Așa- numitul Sfat al Deputaților de la Odesa l-a numit pe sublocotenentul Anton Crihan comisar în Basarabia pentru Probleme Militare și inspector al detașamentelor de miliție. El avea și misiunea de a organiza la Chișinău Partidul Socialist Revoluționar Moldovenesc²⁰.

Comitetele Ostășești din Iași, Chișinău, Kiev, Ekaterinoslav, Sevastopol au lansat o serie de apeluri, prin care îndemneau militarii basarabeni să se unească în organizații speciale și să facă legătura cu Comitetul Central Ostășesc de la Odesa²¹. Comitetul Militar al Soldaților Moldoveni din Odesa era considerat, pe atunci, și Comitet Central al tuturor Ostașilor Basarabeni din imperiu.²²

---

¹⁵ Ibidem, dosar 2, f. 244

¹⁶ Ibidem, dosar 16, f. 13

¹⁷ Ibidem, dosar 2, f. 241

¹⁸ Ibidem, dosar 4, f. 11

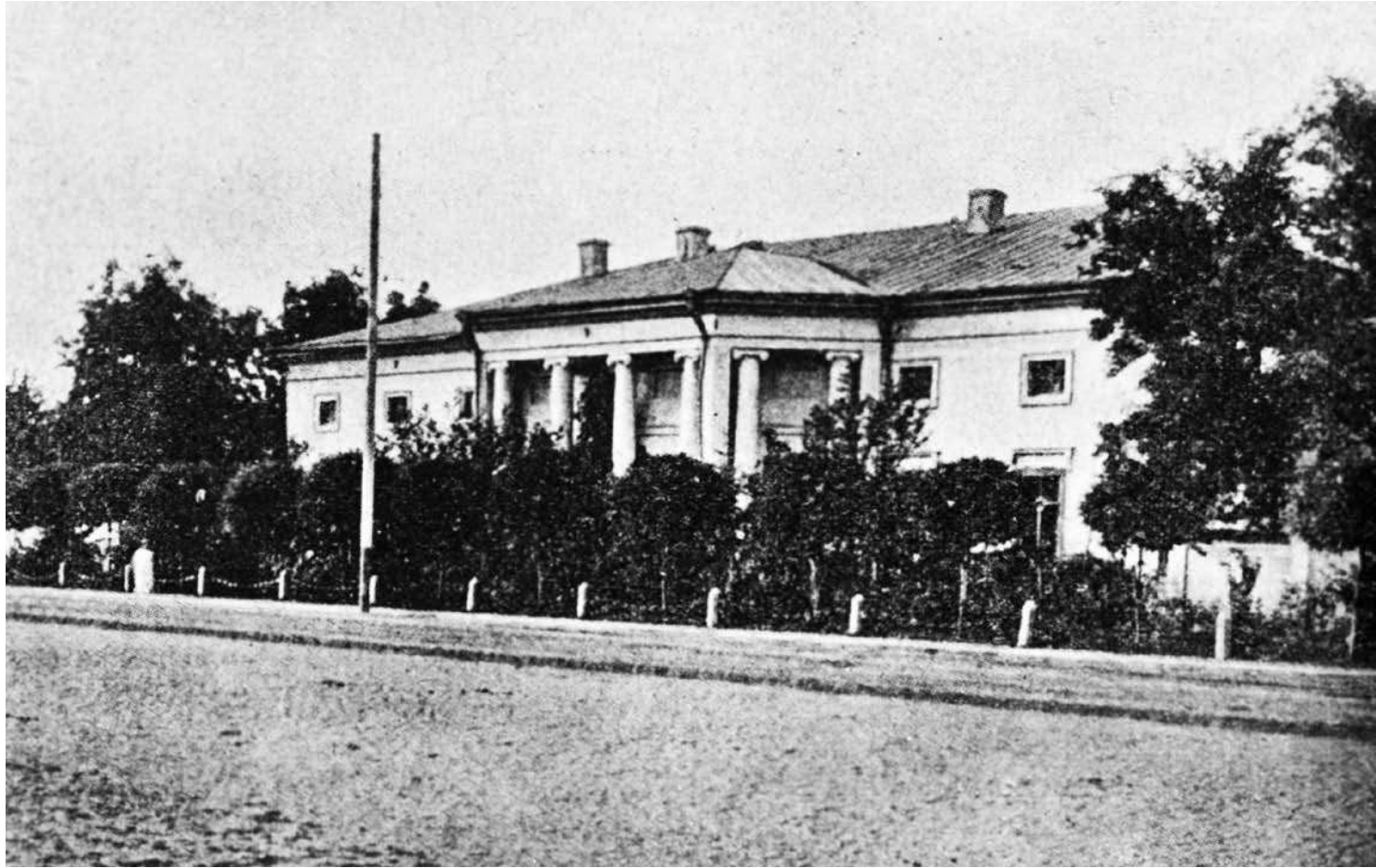
¹⁹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, f. 211

²⁰ Cuvânt Moldovenesc, 13 iulie 1917, nr. 56

²¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f. 11

²² A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 16, f. 19

Palatul *Libertății*

COMITETUL CENTRAL MOLDOVENESC

În mare parte, deciziile și acțiunile cu caracter național aparțineau militarilor din afara hotarelor Basarabiei. Abia în luna iulie, militarii stabiliți deja, în Basarabia, au început să inițieze aici acțiuni cu caracter național. Petre Cazacu mărturisește că, la 4 iunie, “soldați moldoveni, după un miting, pleacă pe străzi strigând: vrem pământ, vrem autonomie, jos Anastasie, rusificatorul, vrem arhireu moldovan”. Tot P.Cazacu, menționa că “manifestații naționale pe stradă în Chișinău au fost foarte puține”²³. La acțiunile organizate cu prilejul trecerii prin capitală a prizonierilor ardeleni, alături de populația civilă au participat și ostași moldoveni din garnizoana Chișinău.

În luna august militarii moldoveni, organizați în comitetele de la Odesa, Sevastopol, pe Frontul Român, au decis să transfere la Chișinău centrul mișcării revoluționare și naționale a românilor basarabeni; să centralizeze mișcarea națională a basarabenilor din imperiu; să constituie o structură unică, cu centrul în Basarabia.

Conform lui Gherman Pântea, despre crearea Comitetului Central Executiv Moldovenesc al Uniunii Soldaților și Ofițerilor s-a discutat în cadrul ședințelor mai multor comitete, inițiativa aparținând Comitetului Militarilor Basarabeni din orașul Roman. Organizatorii și primii conducători ai Comitetului au fost cei veniți din acest oraș.

Încă în luna mai 1917, Comitetul de la Roman a pus în discuție problema centralizării comitetelor, hotărând să-l delege pe Gherman Pântea la comitetele ostășești din Iași și Odesa, pentru a negocia eventualitatea unirii. Trei reprezentanți ai Comitetului din Roman, plutonierul Pântea, locotenentul Varzari și soldatul Mitrean au fost trimiși la Chișinău, pentru a iniția organizarea Comitetului.

Decizia privind crearea Comitetului nu a fost coordonată cu administrația militară rusă. Generalul Lecîțki, comandantul Armatei a IX-a, a refuzat să semneze cererea moldovenilor de a-și forma o organizație centrală, fapt ce i-a determinat să se adreseze nemijlocit adjunctului Comandantului Suprem al Armatei Ruse de pe Frontul Român. Delegații l-au convins pe generalul Șcerbaciov de necesitatea creării organizației. La ordinul lui A.Șcerbaciov, generalul Sătin a trimis la Chișinău persoanele desemnate. Decizia de aprobare suna astfel: “Supremul Comandament de pe Frontul Român. Secția general-cvartimier. Din ordinul comandamentului suprem se delegă pe timp nelimitat la Comitetul Ostășesc Moldovenesc din Chișinău locotenentul Var-

---

²³ P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918*. Chișinău, 1992, p. 262

zari, praporșcicul Gherman Pântea și soldatul Mitrean, toți făcând parte din Armata a IX-a. 13 iulie 1917. General maior Satin”²⁴.

Cei trei reprezentanți s-au întâlnit la Chișinău cu Comisarul Gubernial, Constantin Mimi, care a declarat: “Sunt bucuros că ați început să vă mișcați și dumneavoastră basarabeni, că noi aici nu mai putem sufla din cauza comitetelor de străini care acționează în Basarabia”²⁵ În aceeași zi s-a distribuit un local pentru sediul Comitetului (strada Gogol, vizavi de Liceul “B.P. Hașdeu”).

Despre acest eveniment a scris toată presa din ținut, inclusiv cea de limbă rusă.

La prima ședință a Comitetului au participat coloneii Furtună și Știrbu, maiorul Cojocariu, locotenentul Varzari, praporșcicul Pântea, alți soldați și ofițeri. În cadrul ei s-a discutat despre securitatea organizației și unele măsuri de precauție, deoarece la Chișinău mai exista deja un comitet militar al soldaților ruși, care intenționa să-i aresteze pe membrii organizației moldovenești și să distrugă mișcarea națională. Practic, Comitetul și-a început activitatea la 23 iunie 1917, ședința de constituire fiind prezidată de Vasile Țanțu. La ea au fost invitați și reprezentanți ai altor comitete ale basarabenilor: Crihan și Ciornei de la Odesa, soldatul Braga de la Novo-Gheorghievsk, soldatul Harea de la Chișinău.²⁶ Președinte al Comitetului a fost ales Pântea, secretar–Varzari.

Comitetul Militar Rusesc intenționa să susțină comitetul moldovenilor sperând să-l folosească la atragerea populației băștinașe în mișcarea revoluționară. În urma unor tratative inițiate, de Levenzon și Alexandrov, în cadrul unor ședințe a Comitetului Moldovenesc, reprezentanții Comitetului Militar Rusesc, au propus fuzionarea. Propunerea a fost parțial susținută, dar până la urmă s-a convenit doar ca reprezentanții ambelor comitete să se convoace în ședințe comune. Acceptând să conlucreze, comitetul moldovenesc s-a transferat în “Palatul Libertății”, unde își avea sediul Comitetul Rusesc, ocupând apoi întregul spațiu al clădirii.

De fapt Comitetul Militar Rus reprezenta, o uniune antimoldovenească, care lupta împotriva revendicărilor naționale, contribuia la destabilizarea situației din ținut efectivul unităților militare de la Chișinău era format din străini, oamenii simpli nu cunoșteau adevărul despre evenimentele ce se derulau în imperiu²⁷.

În perioada 3-26 august 1917, la Chișinău a mai apărut un comitet antinațional, Congresul deputaților, soldaților și marinarilor din Eparhia Chișinău²⁸.

²⁴ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii*. Chișinău, 1932, p. 14

²⁵ Ibidem, p. 15

²⁶ Ibidem, p. 16

²⁷ Ibidem, p. 8

²⁸ Ibidem, dosar 3, f. 34

СОЛДАТУЛ МОЛДОВАН

ГАЗЕТА КОМИТЕТУЛУЙ ЦЕНТРАЛ ЫНПЛИНИТОР МОЛДОВЕНЕСК А СФАТУЛУЙ ДЕПУТАЦИ-
ЛОР ОФИЦЕРЬ ШИ СОЛДАЦЬ-МОЛДОВЕНЬ-БАСАРАБЕНЬ—ПЕНТРУ СОЛДАЦ ШИ ЦАРАНЬ.

№ 1.

6 СЕНТЕМВРІЕ 1917.

№ 1.

ПРЕЦУЛ 5 К. № есы 2 орь пе сэптэмыны.	Плата ынскрерій пэн ла свыршитул анулуй—2 р.	Адреса Редакцій: Кишинэу Дворец Сво- боды.	Скриторій сынт ругаць сы скрје пе о парте а хырттей, арэтындушь ну- меле ши адреса лор.	Плата пентру рекламе 50 коп. рындул.
---	--	--	--	--

Де ла Редакціе.

Ла фронт ын шанцурий (око-
пурій), ынвръштїей прин локурїй
стрїине, ын батарей, ын обозурїй
ши алт., уйтаїй, липсїцїй де о
вести бунь де акась, дин Баса-
рабія,—стау мїй *де молдовенїй*.
*Науд ей ын Кувынт молдове-
неск*; н-ау ей о газеты унде ар
гасы чева деспре дурерїле сале
де акасы, деспре тоате чел ин-
тересязы пе дынсу, макар ун
кувынт, кари лар букура, л-ар
ынсуфлєцї ын луптеле грозаवे а
бэталїей. Авынд аста ын видере
ной не-ам хотэрыт сы *скоатем
о газеты остэшаскы молдове-
няскы*. Прин газета аста ной е-ом
фаче куноскуц пе тоц солдацїй
молдовень ди ла фронт ши ди ла
спатїле фронтулуй ку тоате че-
ле че сы фак ын Бессарабія ши
Русїя, ку лукрэриле Комїтету-
луй Ц. остэшеск молдовенеск,
кари аре грижы ди невоїле ня-
мулуй молдовенеск. Тоате скрї-
ерїле ле вом фаче ынтро лимбы
ынцэлясы куноскуты де нород.

Ругэм пе фракцій молдовень
сы не віе ын ажуртор, скрїнїд
ши рэспїянїнд газета ноастры
ла фронт ши прин сате молдо-
венешть.

Ла друм, ал цэрїй лукрэторь,
Ла мункы пентру віиторї!..

Редакція.

Стягул ностру.

Ымпаратул ши робїя сау
рэстурнать не вещь ши а ста
ярыш ын пїчоаре ну май ау
кип.

Кынд революція са свыршит,
тоате нороадїле дин Руссія сау
рыдикат ши ау ынчелуп а сы
адуна ка сы-ш токмяскы дреп-
туриле ши віяца са.

Фрунтя молдовенїлор ноштры,
—солдацїй, матрошкїй (мэрина-
рїїй) ши офїцэрїй сау сымцит кы
ши дыншїй сынт оамень кы ши
дыншїй ау нація лор молдове-
няскы скумпы, кы ши дыншїй ау
варсат сынже мулт пентру чїн-
стя Русїей,—дары ши ей ау тот
дрептул а сы адуна ши аш апа-
ра интересїле сале.

Прин тоате локуриле, осташїй-
молдовень сау адунат ши ау фэ-
кут организэриле лор, да дин
организэриле естя сау алес сол-
дацї ши офїцэрї, каре ау аша-
зат ын Кишинэу Комїтет Цен-
трал Молдовенеск, аша кы Ко-
мїтетул ностру есте алес де
тоц солдацїй ши офїцэрїй мол-
довень ши ел ыї повэцуеште
ынсэмнїнд путеря ши вол лор.

Комїтетул ностру ну поате
сы уйте де фракцій, пэрїнцїй ши
сурорїле ноастре, каре трэеск
прин тоате сатїле ши тыргури-
ле Басарабіей ши деагыта гла-
сул Комїтетулуй аре сы фїе
ынторс ши кытре дыншїй.

Да ын скурт—че лукру поар-
ты Комїтетул, че ыї скрїс пе
стягулуй молдовенеск?

Яты че е скрїс:

Спрїжїн Стэпынїрей Вре-
мельнїче Революцїонаре.

Организэря ши дештептаря
молдовенїлор, аларэря дрепту-
рилор лор ши а тоателор наці-
унь, каре локуеск ын Басарабія.

Ымплїнїнд гласул суфлетулуй
ностру ка сы дештептэм ши сы
апэрэм пе фратїле ностру—пе
молдован, ной ам хотэрыт сы
авем газета ноастры.

Авынд ын ведере нумай ун
лукру: норочїря націуней ноа-
стре молдовенешть мулт осындї-
ты ын віяца ей чей трекуты.

Мунчїторїй ор гэсы умбры,
сват ши ажурторь субт стягул
ностру.

Фрацїлор! прїмїць ку инмы
дешкїсы мына ноастры ченстї-
ты остэшаскы, дацїне ноуы ажур-
торь сы авем путере а цыне
Стягул ностру стрэлучїторь сус
пе вєчь!

Сы трэяскы Мэрїя Са Респуб-
лика Русаскы федератївы демо-
кратїкы ши Фїйка ей Басарабія
аутономы.

P—op.

Кытре молдобехь.

Старя лукрудилорь ын цара
ноастры есте фоарте гре.

Мулт дин солдацї ау уйтат

La 20 iunie 1917, în cadrul Comitetului Central, a fost organizată o secție culturală. În fruntea ei a fost numit colonelul Tudosie Cojocaru, devenit ulterior primul Director General al Armatei Republicii Moldovenești. Misiunea principală a secției era trimiterea de emisari în teritoriul Basarabiei, care să riposteze propagandiștilor ruși și să explice populației inițiativele privind chestiunea autonomiei ținutului și esența revendicărilor sociale, prevăzute de programul comitetului. Au fost organizate cursuri speciale de pregătire a propagandiștilor moldoveni. Nu întotdeauna însă acești “trimiși” au fost întâmpinați cu bucurie. Uneori, ei erau izgoniți din sate, considerați dușmani ai poporului și adepți ai moșierilor. Îndoctrinați cu idei revoluționare, țărani considerau declararea autonomiei drept o vrere a boierilor, care până atunci fuseseră devotați țarului. Unii dintre propagandiștii Comitetului Central Moldovenesc au fost chiar asasinați²⁹.

În acei ani, Comitetul Militar Moldovenesc din Chișinău a patronat editarea unui ziar al militarilor basarabeni. La 4 septembrie 1917, Comitetul a decis editarea ziarului “Soldatul Moldovan”, al cărui redactor fiind numit scriitorul Tudor Iorgu. Ziarul apărea de două ori pe săptămână, în câteva mii de exemplare. Ca și “Cuvânt Moldovenesc”, “Soldatul Moldovan” a propagat idealurile naționale.

Reacționând la pretențiile teritoriale ale Ucrainei față de Basarabia, Comitetul Militar Central Moldovenesc a înaintat Radei Ucrainei un protest, în care se menționa: “... Basarabia, pe baza drepturilor istorice, etnografice, pe baza obiceiurilor sale deosebite și a situației economice are dreptul imprescriptibil pentru o completă autonomie”. Astfel se declară că în numele principiilor supreme de drept și dreptate, în persoana reprezentanților tuturor organizațiilor moldovenești, Comitetul va lupta prin toate mijloacele pentru autonomia Basarabiei, pe baza principiilor anunțate de revoluție și cheamă pe ucraineni la conlucrare frățească în numele autonomiei Ucrainei și Basarabiei în condiții de vecinătate amicală³⁰.

La 7 septembrie 1917, Comitetul Militar Central Moldovenesc a cerut Zemsvei guberniale ca, în continuare, în școlile din satele cu populație preponderent moldovenească să se predea în limba română. Deficitul de cadre pedagogice urma să fie completat cu profesori refugiați din România. Se propunea se fie organizate cursuri de două luni pentru analfabeți³¹.

În luna septembrie 1917, plutonierul Păscăluță a fost delegat la Marele Stat-Major al Comandantului Suprem din Petrograd și la Ministerul de Război al

²⁹ Ibidem, p. 17

³⁰ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f. 34

³¹ Ibidem, dosar 14, partea 1, f. 49

Rusiei, pentru a stabili relații de colaborare între Comitetul de la Chișinău și administrația militară/civilă de la Petrograd³².

Comitetul Militar din Chișinău a cerut Comandantului Suprem Rus să-l confirme pe Vasile Cijevschi, propus și desemnat anterior la una din ședințele Comitetului Central Moldovenesc în funcția de Comisar al Basarabiei³³.

Comitetul intenționa să-și coreleze acțiunile și cu alte comitete din imperiu, inclusiv cu comitetele reprezentanților altor etnii din Basarabia. În decembrie 1917, la cererea Comitetului Estonienilor, Chișinăul a trimis un grup de ofițeri și soldați estonieni în orașul Revel, unde urmau să fie incluși în componența unităților militare naționale estoniene. Militarilor din Peninsula Baltică li s-au repartizat muniții complete și îmbrăcăminte, bilete de transport, documentele necesare, produse alimentare pentru cinci zile și diurnă pentru douăzeci de zile³⁴.

La Chișinău a fost organizat un Comitet al Armenilor Basarabeni, denumit "Nacoba", care, ulterior, a format și un detașament militar de voluntari³⁵.

După Congresul Militarilor Modoveni și organizarea Consiliului Directorilor Generali au apărut unele divergențe între Comitetul Militar Moldovenesc și oficialii nou-createi republici, primii dorind ca asociația să fie transformată în Directorat Militar. Din motiv că inițiativa nu a fost susținută, Comitetul Central a solicitat, după data de 20 noiembrie, restituirea banilor primiți de către membrii Sfatului Țării începând cu data de 20 octombrie 1917, deoarece aceștia s-au aflat temporar la balanța financiară a comitetului. Între membrii Comitetului Militar pe de o parte și membrii Sfatului Țării și ai Consiliului

Vasile CIJEVSCHI (1880-1931)

Născut în Zaim, jud. Tighina. Președinte al Congresului Militarilor din 20-27 octombrie 1917. Comisar militar al Basarabiei. Șef de Stat-Major al Comisariatului Militar.

³² Ibidem, f. 114

³³ Ibidem, dosar 14, f. 275

³⁴ Ibidem, dosar 2, f. 101

³⁵ Ibidem, dosar 108, f. 3

Directorilor Generali pe de altă parte au apărut contradicții, din motiv că nu toți membrii Comitetului au obținut funcții în instituțiile statale. Comitetul se transforma, treptat, într-un instrument bolșevic de propagandă³⁶.

La începutul lunii ianuarie 1918, Comitetul Central din Chișinău a solicitat Ministerului de Război al Republicii Democratice Moldovenești statutul de Organ Militar Executiv Moldovenesc, declarând că și-a onorat deja sarcina de a-i organiza pe ostașii moldoveni în spatele frontului, de a forma detașamente de ordine (cohorte), pentru apărarea cetățenilor moldoveni. Comitetul a informat Ministerul că nu dispune de mijloace pentru activitatea ulterioară și că, nefiind instanță militară, nu-și poate realiza în continuare funcțiile, fapt pentru care solicită libertate în acțiuni³⁷. Curând, Comitetul Central Militar și-a încetat activitatea. Pe parcursul activității sale a reușit să înregistreze cele mai mari realizări ale mișcării naționale: organizarea învățământului național, declararea autonomiei Basarabiei, organizarea congresului militarilor și formarea Sfatului Țării.

Sublocotenent

Vladimir CAZACIU (1890-1950)

*Născut la Cușelăuca, jud. Soroca.
Membru al Sfatului Țării. Unul din
organizatorii Armatei Naționale.*

COMITETELE MILITARE ALE BASARABENILOR ÎN IMPERIUL RUS

Dezvoltarea conștiinței naționale a cunoscut o amploare deosebită în rândurile majorității basarabenilor care-și satisfăceau serviciul militar în unitățile din imperiu. Un exemplu elocvent în acest sens este Cercul Național al Studenților și Ostașilor Basarabeni din Kiev. Din cei 42 de membri ai acestei organizații, 27 erau militari – soldați și ofițeri. La ședința din 26-28 aprilie 1917 a cercului, a fost adoptat Programul societății “*Deșteptarea*”, organizație care milita nu numai pentru autonomia Basarabiei, ci și pentru “unirea noastră cu toți românii”. Membrii organizației nu subscriau întru totul la programul publicat de ziarul “*Cuvânt Moldovenesc*”, fiind mai radicali în ceea ce ține de

³⁶ Ibidem, dosarul 17, f. 218

³⁷ Ibidem, dosarul 16, f. 125

problema națională. Printre membrii activi ai organizației se numărau și militarii Bogos, Cazacliu, Mihailovici, Cecati,³⁸ adepți direcți ai românismului.

Activizarea mișcării militarilor din Odesa a făcut ca ideile naționale să se propage și printre ostașii moldoveni din alte orașe din zonă. Astfel, la mijlocul lunii aprilie 1917, la Bolgrad a fost creată o secție a Partidului Național Moldovenesc, care și-a ales reprezentanții ce urmau să activeze pe lângă Comitetul Central din Chișinău. Unul dintre membrii acesteia era subofițerul Lungu, care ulterior a jucat un rol important în mișcarea națională, făcând parte din conducerea militară a Basarabiei³⁹.

O contribuție meritorie la mișcarea națională au avut-o și militarii din Crimeea. În iulie 1917, a fost înființat Comitetul Ostășesc de la Sevastopol, avându-i președinți pe sublocotenenții Spinei și Rățoi. Comitetul Ostășesc de la Sevastopol a fost instituit cu permisiunea instanțelor militare locale; Statul-Major al Comandamentului Flotei Militare-Maritime a Mării Negre a acceptat formarea lui prin hotărârea nr. 424 din 2 iunie 1917. Ziarul militar local a publicat apelul unui grup de soldați, marinari, intelectuali și muncitori, originari din Basarabia, care își invitau conaționali la o întrunire ce urma să se desfășoare la 9 iunie, orele 14, în cercul turcesc, pentru a discuta despre cultura națională a basarabenilor, alegerile în Adunarea Constituantă și lupta împotriva propagandei contrarevoluționare. Se preconiza și alegerea conducerii Comitetului Moldovenilor din Sevastopol⁴⁰.

Comitetul a organizat apoi detașamente de marinari și ostași, care au fost trimise la Chișinău, asigurându-le cu armament și muniții din arsenalul garnizoanei Odesa⁴¹. Activitatea Comitetului a avut o importanță deosebită pentru mișcarea națională a românilor din Basarabia.

Moldovenii din Sevastopol au convins conducerea militară să confere unuia dintre crucișătoare numele românesc “Dacia”. Textul unei delegații descoperite de noi în Arhiva Națională conține informații referitor la acest fapt: ”Această legitimație este eliberată matrosului I. Ignatiuc de pe crucișătorul “Dacia”, ales de Comitetul Moldovenesc al Soldaților și Ofițerilor garnizoanei Sevastopol pentru legătura cu Comitetul de la Odesa”⁴².

La insistența basarabenilor, denumiri românești au fost atribuite și altor vase militare. În luna septembrie, exista deja un comitet moldovenesc pe crucișătorul “Prut”, unde își făceau serviciul ostașii basarabeni L. Sâr-

³⁸ D. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918.* – Chișinău, 1998, p. 60-61

³⁹ *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 28, din 15 aprilie 1917

⁴⁰ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, partea 1, f. 152

⁴¹ *Ibidem*, f. 98

⁴² *Ibidem*, fond 727, dosar 9, f. 2

Căpitan Gheorghe SÂRBU (1890-1940)

Născut la Chișinău. Studii superioare la Brno. Organizator al comitetelor militare din Imperiu. Comandant de regiment în Armata Moldovenească.

bu, I. Rarenc, N. Lițcai, T. Păpușoi, F. Trenzanschi, V. Ungureanu, A. Gușan, V. Striuc⁴³.

O bună parte din moldoveni își făceau studiile în școlile militare din peninsulă. În Școala de Aviație din Sevastopol studiau 16 moldoveni⁴⁴.

Pentru a coordona activitatea basarabenilor din Sevastopol, Comitetul din Odesa i-a delegat în acest oraș pe militarii Rățoi și Turcuman.

La adunarea Comitetului Unit din Sevastopol, din 5 octombrie 1917, la care au participat 3.000 reprezentanți ai militarilor, a fost organizat Comitetul Executiv Moldovenească al Marinarilor, Soldaților și Ofițerilor din Peninsula Crimeea, transformat ulterior în secția a VII-a a Comitetului Central Moldovenească. Președinte al noii organizații a fost ales marinarul Palamari.

Comitetul din Sevastopol a fost format la 12 iulie 1917, în baza ordinului nr. 631 al comandantului Flotei Mării Negre și reorganizat ulterior, în urma fuziunii lui cu alte formațiuni militare din peninsulă. Comitetul era constituit din 11 reprezentanți ai tuturor unităților: câte doi ajutori, doi secretari, un contabil etc. Alegerile au fost fixate pentru data de 8 octombrie. Fiecare unitate militară dislocată în Crimeea, care includea moldoveni, trebuia să delege câte un reprezentant, dacă în rândurile ei serveau de la 5 până la 150 basarabeni; 2 reprezentanți, dacă numărul lor depășea 250. Unitățile militare în care își făceau serviciul mai puțin de 5 moldoveni trebuiau să se unească cu alte unități pentru a delega reprezentanți. Acești militari aveau permisie pentru perioada ședințelor.

La rugămintea reprezentanților militarilor de la Chișinău, 25 militari moldoveni din orașul Sevastopol, trebuiau, trimiși să activeze în calitate de agitatori, pentru a pregăti alegerile în Adunarea Constituantă. În acest scop, a fost redactat un demers, prin care se cerea delegarea la Chișinău a 13 marinari și 11 soldați.

⁴³ Ibidem, fond 727, inventarul 2, dosarul 4, f. 119.

⁴⁴ Ibidem, f. 117.

ЦѢНА 7 КОП

СВОБОДНОЕ СЛОВО БЕССАРАБИИ

ЕЖЕДНЕВНАЯ РЕВОЛЮЦИОННО-ДЕМОКРАТИЧ. ГАЗЕТА, ОРГАНЪ
СОВѢТА СОЛД., РАБОЧИХЪ И КРЕСТЬЯНСКИХЪ ДЕП. И КООП-ВЪ

№ 58.

Воскресенье 6 (19) августа 1917 г.

№ 58.

ВЕНДЕРЫ.

Усл. подписки по 1 м. 1 р. 30 к.

ЦѢНА №-ра 7 КОП.

Подписка принимается въ
ОТЪЯВЛЕНІЯ:

Передъ текстомъ 40 к., проза въ тексты
и стр. по поларку.

Переносъ адреса 20 к. Препроведенъ
адреса необходимо сообщать прежній
адресъ.

Контрагты открыты ежедневно, крайній
пределъ въ 10 ч. утра до 2 ч. дня
съ 4 ч. дня до 8 ч. дня.

Полоски принимаются въ конторѣ
газеты, въ Иса. Китъ С. с. р. и др. к. в.
въ Земской кассѣ Николаев. адреса, у
супервизора редакціи М. О. Шаранова
(Александровска, 78).

Редакторъ принимаетъ для печати
преваражъ отъ 12 ч. до 2 ч. дня,
сверхъ того отъ 8 до 10 ч. утра
и отъ 5 до 6 ч. вечера.

Рукописи принимаются въ редакцію
должны быть написаны четкимъ на одной
сторонѣ листа и подписаны авторомъ
съ точнымъ указаниемъ адреса. Возвращеніе
рукописей для редакціи необязательно.
Во всякомъ случаѣ редакція оставляетъ
за собой право сокращать, или извѣщать
пресеченный матеріалъ.

Адресъ редакціи и конторы:
Николаевская, № 46. Телефонъ 28.

Товарищи!

Присылайте статьи, замѣтки, резолюціи, письма о вашей жизни, нуждахъ и жelanіяхъ.

Въ воскресенье, 6-го августа въ 8 часовъ вечера состоится

засѣданіе исполнительнаго Комитета рабоч. депутатовъ.
Обязательная явка всѣхъ членовъ.
На повѣсткѣ дня: 1) Вопросъ объ исключеніи и замѣнѣ некоторыхъ членовъ и 2) Текущіе вопросы. ПРЕЗИДУМЪ.

Револьверъ купить желаетъ
Адресъ въ конторѣ редакціи „Свободнаго Слова Бессарабіи“.

Требуется мельникъ
для простаго крестьянскаго помолка жалованіе до 150 р. въ мѣсяць, квартира, отопленіе освѣщеніе. Предложенія адресовать Вендеры, почтов. ящикъ № 10, Экономика Яновскаго.

ВЕНДЕРЫ. 6 (19) августа
Послѣдніе дни принесли намъ цѣлый рядъ новыхъ заявленій руководящихъ государственныхъ дѣятелей почти всѣхъ воюющихъ странъ о войнѣ и мирѣ.
Два раза пренія о мирѣ помѣнились въ англійскомъ парламента, съдѣлали сообщенія представителямъ печати германскій канцлеръ Мюллеръ и австрійскій министръ иностранныхъ дѣлъ Черингъ. Обратилось, наконецъ, къ союзникамъ съ новой нотой русское революціонное Правительство.

анскими русское Правительство, — продолжать войну до полного торжества изгнанныхъ, провозглашеніемъ русской революціи. Россия не отступитъ ни передъ какими трудностями. Съ новыми мужествомъ, отпора на угрозы, непримиримости, страна и армія будутъ совершать великую работу преобразования, вступающа въ 4-й годъ войны, будутъ дѣлать всѣ нужныя приспособленія для дальнѣйшей кампании.

Главное въ этомъ заявленіи — готовность напрягать новыя силы, готовность новой борьбы и новыхъ страданій для творчества поставленныхъ революціей извѣстныхъ задачъ.

Большой интересъ для насъ представляетъ выступленіе руковоидителя германскій и австрійскій коалиціи.
Какъ, вѣроятно, помнятъ наши читатели, германскій рейхстагъ 6-го июля большинствомъ 214 голосовъ противъ 116 принялъ такую важную для мира резолюцію, въ которой указывалось, что у Германии нѣтъ завоевательныхъ цѣлей.

«Рейхстагъ», говорилось, тогда въ резолюціи, стремится къ миру, который имѣетъ бы своимъ послѣдствіемъ полное соглашеніе и постоянную дружбу между народами. Съ такимъ миромъ несовместимы ни насильственные территориальныя приобритенія, ни экономическое, политическое или финансовое насильствіе надъ другими націями. Покуда правительства враждующихъ странъ несогласны на такой миръ, всѣмъ народамъ должно оставаться въ тягосты войны».

Итакъ, было совершенно ясно, что германскій рейхстагъ принялъ первую подобную мировую программу провозглашенной русской революціонной демократіей — миръ безъ аннексій и контрибуцій.
Эта была, несомненно, крупная уступка германскаго народа, въ борьбѣ за миръ. Неожиданно лишь было до сихъ поръ, одно, какъ относится къ провозглашенной рейхстагомъ программѣ германское австрійское правительство, — германскій канцлеръ высказывался тогда недостаточно опредѣленно.

Сейчасъ, въ бесѣдѣ съ преемникомъ печати, германскій канцлеръ заявилъ себя рѣшительнымъ сторонникомъ резолюціи рейхстага. Отъ стремленій къ завоеваніямъ отъ себя нужнымъ отрезаться съ полной рѣшимостью.

Еще болѣе рѣшительно въ своихъ заявленияхъ былъ австрійскій министръ Черингъ. По словамъ его послѣдней резолюціи рейхстага является выраженіемъ «иной народъ»

Поэтому дальнѣйшія жертвы и страданія, которыя возлагаются на все человѣчество, совершенно безцѣльны.

Дружко, конечно, сказалъ, насколько искренно эти заявления руководителѣ политики австро-германской коалиціи. Но одновременно приглашеніе представителей печати въ Берлинъ и Вѣну для выслушанія объясненій по иностраннымъ дѣламъ, свидѣтельству о томъ, что оба эти объясненія составятъ часть одного и того же одужаннаго плана.

Во всякомъ случаѣ очевидно, что внутрення разруха и броженіе въ массахъ заставляютъ правительство Германии и Австріи искать все новыя и новыя уступки зародившимся требованиямъ, и стараться исполнить программу, — по крайней мѣрѣ для соглашенія, — сласаетъ въ архивъ.

Сейчасъ, мы слышимъ заявленія съ другой сторонѣ, — съ англійской рабочей партіи рѣшительно противъ участія въ международной социалдемократической конференціи, созываемой въ Стокгольмѣ по почину исп. Ком. тов. раб. и солд. депутатовъ.

По многимъ причинамъ англійскій народныя массы меньше другихъ чувствовали всю тяжесть войны. Сюда относится и острое положеніе Англии, и вса финансовая и экономическая мощь, — все это было причиной того, что, въ Англию ползе чѣмъ въ другихъ странахъ стало расти, стали проявлять войны чувства возмущенія и протеста.

Рѣшеніе съѣзда англійской рабочей партіи показываетъ, что и въ Англию положеніе начинаетъ вѣрно измѣняться.

Правда рѣшеніе съѣзда было далеко не единогласно, и за участіе въ конференціи высказалось около двухъ милліоновъ членовъ противъ полумилліона.

Но большинство, такимъ образомъ, все же за участіе въ конференціи, и мы горько представляемъ себѣ рѣшеніе нашихъ англійскихъ товарищей. Дѣло русской революціи подвигается впередъ.

О полковыхъ судахъ

Отраженіе правосудія составляетъ одну изъ важнейшихъ задачъ государственной власти.

Поэтому судебно-уголовное право или уголовный процессъ, определяющій извѣстное устройство въ уголовныхъ судахъ (судебной системы), устанавливающій порядокъ, ре-

спонпроизводств) находится въ самой тѣсной связи съ государственнымъ правомъ, чѣмъ совершеннѣе послѣднее, чѣмъ болѣе развитыя нормы пользуются въ немъ право и свобода гражданъ, тѣмъ совершеннѣе и уголовный процессъ.

Послѣдній въ государствахъ конституціонныхъ, съ правильно организованымъ широкимъ участіемъ населенія въ законодательныхъ и государственныхъ управленіяхъ страны, является наилучшимъ элементомъ, какъ основъ государственнаго строя, такъ и гражданскихъ свободъ.
Какъ бы торжественно ни были возглаголены нороду декларативныя права гражданъ, пока ихъ судьямъ не дано отъ законодательныхъ и государственныхъ органовъ надлежащій охраны завоеванныхъ гражданскихъ правъ, декларация является лишь обещаніемъ безъ обеспечения его исполненія.

Нужна реальная гарантія защиты этихъ правъ, надлежащихъ средствъ для чего и служитъ правильно организованный уголовный процессъ, съ раздѣленіемъ власти судебной административной, вынужденныхъ мирнымъ судомъ, независимостью и неизмѣнностью судей, судебной ответственностью за незаконныя преступленія въ обществѣ, болѣе строгимъ и строгимъ примѣненіемъ суда присяжныхъ, въ томъ числѣ въ преступленіяхъ политическаго и прочаго характера и прочаго.

Всѣ эти начала должны быть безусловно соответствующимъ законодательствомъ о устройствѣ и суопроизводствѣ, и это законодательство должно бы имѣть такое же значение, чѣмъ законъ о свободѣ слова, печати, собраній и т. п.

Не права «на бумагѣ», не отвлеченная реальная законотворенія, а тѣ, которыя могутъ практически быть осуществлены; словомъ, только те составляютъ наше действительное право, для чего мы располагаемъ юридическаго зашитой.

Обращаясь послѣ этой предисловія къ обзору оупроизводства въ области правосудія, по возможности вступимъ отъ 12 июня 1917 года за № 344, утвержденнымъ Временнымъ Правительствомъ. «Правильно о провазводствѣ дѣлъ въ полковыхъ судахъ, мы съ живѣйшимъ удовлетвореніемъ констатируемъ, въ виду того, что является всеобщимъ развитіемъ и управленіемъ тѣхъ, которыя начали, которыя внесены революціей въ организацію и внутренній бытъ нашихъ войскъ».

Принципы, которые положены въ основу устройства полковыхъ судовъ, — законъ этого на вѣстать, — послужитъ къ созданию, лишь не

Spre deosebire de militarii moldoveni din alte districte, cei din Sevastopol se bucurau de susținerea conducerii militare locale; toate hotărârile lor erau coordonate cu administrația locală. La 12 iunie, Statul-Major al Comandantului Flotei Mării Negre a aprobat cererea de a schimba denumirea Comitetului și de a trimite emisari în Basarabia.

În noiembrie 1917, Comisarul Suprem al Basarabiei, V. Cijevschi, cerea Comitetului din Sevastopol să-i trimită la Chișinău pe toți soldații și ofițerii liberi, pentru a-i angaja în Statul-Major și în unitățile militare naționale în curs de organizare.

În contextul acestor discuții, ziarul “Krâmskii vestnik” („Buletinul de Crimeea”) a publicat un material semnat de marinarul moldovean Iacob Bucătari, care se declara împotriva autonomiei Basarabiei și cerea desființarea Comitetului din Sevastopol, afirmând că opinia lui reprezintă opinia majorității moldovenilor din unitățile militare din regiune. Însă comandanții companiilor a VIII-a, Barbăscumpă, și a VI-a, Grădinaru, au combătut aceste afirmații, declarând că nu l-au văzut niciodată pe Bucătari în companiile lor, iar în compania a VII-a, vizitată de acesta, nu se afla nici un moldovean.⁴⁵

Această propagandă antinațională a stimulat apariția conflictelor interetnice în armata imperială. În urma acestor conflicte au murit mulți basarabeni, corpurile lor neînsuflite au fost trimise acasă în sicrie de zinc. Astfel, la începutul lunii noiembrie 1917, la Trifești, jud. Orhei, a fost adus corpul neînsuflit al lui Munteanu, reprezentant al Comitetului din Sevastopol. Pământenii lui au scris în română pe o panglică funerară: “Scumpului frate Simion Ilici Munteanu, deopotrivă la luptă, de la Comitetul ostășesc din orașul Sevastopol, noiembrie, anul 1917”.

În Sevastopol se difuzau ziarele “Cuvânt Moldovenesc”, “Soldatul Moldovan”, “Ardealul”. Grupul de basarabeni a organizat o bibliotecă și un teatru de amatori, banii adunați de la spectacole fiind folosiți pentru acțiuni de trezire a conștiinței naționale în rândurile militarilor din regiune. Bugetul Comitetului era controlat de o comisie de revizie, din care făceau parte Bucșac și Lucinschi⁴⁶.

În multe alte unități rusești, unde își satisfăceau serviciul militarii basarabeni aceștea se organizau în asociații naționale. Ne vom opri succint asupra celor mai importante grupări de acest gen:

Ekaterinoslav. Un grup de militari de la Odesa s-a deplasat la Ekaterinoslav cu scopul de a forma în regiune structuri naționale ale moldovenilor. Sublocotenentul Matveev (Matei), reprezentant al Comitetului din Odesa, le-a vorbit delegaților

⁴⁵ Ibidem, dosarul 13, f. 27, 38

⁴⁶ Ibidem, dosarul 14, partea I-a, f. 35

despre “împlinirile naționale”, și necesitatea formării unor unități militare moldovenești, importanța programului Partidului Național Moldovenesc. Participanții la întrunire au solicitat oficialităților militare ruse permisiunea de a înființa în regiune unități militare. Printr-un ordin special, nr. 91 din 5 iulie 1917, Comandantul garnizoanei Ekaterinoslav, aproba crearea uniunii moldovenilor, compusă inițial din 7 membri. Doi dintre ei aveau misiunea de a menține legături cu asociațiile din Basarabia⁴⁷. Merită menționat faptul că, înainte de formarea Comitetului, la Ekaterinoslav existaseră unități militare ale moldovenilor, separate de cele rusești.

La 11 iulie 1917, Comitetul din Ekaterinoslav a trimis la Odesa o telegramă de salut și mulțumire pentru ajutorul acordat la organizare, promițând să urmeze exemplul militarilor basarabeni de la Odesa pe terenul propășirii naționale.

Bender. La 14 iulie 1917, adunarea soldaților din garnizoana Bender a hotărât ca militarii din cadrul ei să intre în rândurile Partidului Național Moldovenesc. În oraș a fost organizat un Comitet Ostășesc,⁴⁸ format din locotenentul Zelenin, sublocotenentii Pșenin și Dragomir, studentul Carauș. La 14 iulie 1917, acest comitet a emis o rezoluție prin care susținea revendicările naționale ale basarabenilor: „Adunarea soldaților și ofițerilor moldoveni din garnizoana Benderului, ținută la 14 iulie sub președenția studentului Cărauș, după ce a ascultat dările de seamă despre lucrările organizațiilor moldovenești din Chișinău, Odesa, de pe Frontul Românesc și din alte orașe și după ce a lămurit îndestul scopurile Partidului Național-Moldovenesc, înfăptuirea autonomiei Basarabiei în viitoarea republică federativă democratică rusească, întocmirea școlii, Bisericii, judecății și ocârmuirii moldovenești în Basarabia și trecerea pământului Basarabiei în mâinile țăranilor muncitori fără plată, – a hotărât să intre în Partidul Național-Moldovenesc, sprijinind munca sa, îndreptată spre îmbunătățirea traiului Moldovenilor din Basarabia și de dincolo de Nistru.”

Novogheorghievsk. Încă la 27 septembrie 1917, Grubneak, unul din membrii Comitetului din Novogheorghievsk, a propus Comitetului din Chișinău să aprobe transferarea unităților de cavalerie din Novogheorghievsk în capitala Basarabiei. Fiecare unitate de cavalerie de rezervă urma să transfere câte un escadron, pentru a forma în Basarabia o brigadă de cavalerie.

Membrii comitetului au protestat în legătură cu arestarea rotmistrului Martânov. Ei au cerut elucidarea acestui caz și au propus comisarului districtului Odesa să deschidă o anchetă, subliniind că moldovenii au sprijinit întotdeauna Guvernul rus, au luptat împotriva contrarevoluționarilor și că nu vor susține niciodată fărădelegile îndreptate împotriva lor⁴⁹.

⁴⁷ Ibidem, inventar 2, dosar 5, f. 15

⁴⁸ Cuvânt Moldovenesc, nr. 61, din 25 iulie 1917

⁴⁹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, partea 1, f. 215

Herson. La 28 august, la Herson a fost creat Comitetul Militarilor Moldoveni. Comitetul de la Herson menținea legături și cu alte comitete ale basarabenilor. În hotărârile adoptate, un loc important revenea problemei naționale – autonomia Basarabiei, formarea de unități militare naționale etc⁵⁰.

Voznesensk. Membrii Comitetului Militarilor Moldoveni de la Voznesensk erau susținători înfocați ai ideilor și idealurilor naționale. Ei apreciau și susțineau acțiunile orientate către apărarea cauzei naționale pe teritoriul Basarabiei. Liderii și însuflătorii acestei structuri erau Palii și Lașcu⁵¹.

Luga. În acest oraș era dislocat Regimentul IV Artilerie de Asalt. Istoriografia nu menționează comitetul militar moldovenesc din acest oraș. Sursele de arhivă denotă, însă, că, în luna octombrie 1917, comitetul purta corespondență cu Comitetul Central de la Chișinău⁵².

Putem aduce și alte argumente privind existența comitetelor militare ale basarabenilor. Vom menționa, în primul rând, că ele activau și în unități militare separate. De exemplu, soldații moldoveni din Regimentul 64 Kazani au trimis Comitetului Central din Chișinău, o sumă de bani, mulțumind printr-o scrisoare, pentru literatura în limba română ce le fusese expediată⁵³.

La 22 noiembrie 1917, a avut loc adunarea soldaților moldoveni din Regimentul 13 Țintași Cneazul Nikolai Nikolaevici. În prezidiu a fost propusă, fiind ulterior propusă candidatura unui soldat în comitetul Diviziei a IV-a Țintași⁵⁴.

Basarabenii au organizat comitete militare și în alte orașe ale Imperiului. Ele promovau aproape aceleași idei naționale, indiferent de localitate, contribuind nemijlocit la implementarea revendicărilor naționale.

COMITETELE MILITARE MOLDOVENEȘTI PE FRONTUL ROMÂN

Iași. Și ostașii basarabeni de pe Frontul Român au format o serie de organizații naționale. Astfel, în iulie 1917, la Iași, a fost organizat cel de-al doilea Comitet al Soldaților Moldoveni, președinte fiind ales sublocotenentul Andrei Scobioală, vicepreședinte – Grigore Cazacliu și secretar – Vasile Țanțu⁵⁵.

⁵⁰ E. Holban, *Ostașii Moldovei, monumente istorice, 1917-1918*. Chișinău, 1995, p. 25

⁵¹ Ibidem

⁵² A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 14, f. 201

⁵³ Ibidem, dosar 10, partea a II-a, f. 265

⁵⁴ Ibidem, dosar 17, f. 169

⁵⁵ Cuvânt Moldovenesc, nr. 64, din 2 august 1917

**Sublocotenent
Andrei SCOBIOALĂ (1890-1971)**

*Președinte al Comitetului Militar
al Basarabenilor din Iași. Membru în
Sfatul Țării.*

Vasile ȚANȚU (1883-?)

*Născut la Horodiște, jud. Lăpușna.
Ștaps-căpitan. Secretar al Comitetului
Ostășesc de pe Frontul Român. Preșe-
dinte al Biroului de Organizare a Sfa-
tului Țării.*

Comitetul ostășesc din Iași a lansat, în luna octombrie, o petiție în care chema la susținerea ideii naționale, revendicările lui având un caracter mai mult social⁵⁶.

Pentru alegerile în Adunarea Constituantă din Rusia (din 1917), Comitetul Ostășesc de pe Frontul Român a întocmit o listă aparte – Izvodul Partidului Socialist Revoluționar Moldovenesc – în care au fost incluse mai multe nume, majoritatea militari: Andrei Scobioală, Vasile Țanțu, Grigore Cazacliu, Alexandru Bușilă, Petru Chircoman, Vasile Buga, Ștefan Secară, Andrei Ursu, Alecu Cărauș, Gheorghe Curciuc. Susținând programa partidului, membrii Comitetului considerau că pământul trebuie dat țăranilor fără nici o recompensă și pledau pentru autonomia Basarabiei⁵⁷.

În linii mari, ideile sociale și tactica Partidului Socialist Revoluționar Moldovenesc erau foarte apropiate de cele ale bolșevicilor.

⁵⁶ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 170

⁵⁷ Soldatul Moldovan, 4 noiembrie 1917; A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 231

Comitetul Ostășești din Iași, ca și cel din Odesa, a fost desființat după Congresul din 20 octombrie 1917⁵⁸

Roman. La 20 iulie 1917, Comitetul Ostășesc din Roman a instituit o Comisie pentru Problemele Culturii, care avea drept obiectiv intensificarea luptei naționale a românilor din Basarabia. Această structură și-a delegat emisarii în Basarabia pentru a contracara acțiunile propagandiștilor imperiali, trimiși aici de către autoritățile rusești. Sediul Comitetului se afla pe strada Cuza Vodă 77⁵⁹. Comitetul a emis o circulară, „Zece porunci ale neamului moldovenesc”, prin care cerea basarabenilor „să nu uite că sunt moldoveni, că fac parte dintr-un neam mare”, specificând „că ai noștri își iubesc limba și trebuie să vorbească numai în limba noastră, prin luptă și muncă să câștige autonomia și libertatea țării”⁶⁰. Conform lui Gherman Pântea, la propunerea comitetului, Guvernul Rus a permis ca funcția de comisar gubernial al ținutului să fie ocupată de un băștinaș. În acest post a fost numit Vladimir Cristi, bun patriot și susținător al ideii naționale.

La 2 august 1917, moldovenii de pe Frontul Român au făcut un apel către toate partidele politice și alte organizații naționale, solicitând crearea la Chișinău a Sfatului Țării, ca organ de conducere al Basarabiei, în care să intre reprezentanți ai tuturor naționalităților ce locuiesc în Basarabia⁶¹.

La 10-14 octombrie 1917, a avut loc Congresul Reprezentanților Soldaților și Ofițerilor Moldoveni de pe Frontul Român. În ședința din 12 octombrie 1917, s-a decis formarea Comitetului Ostașilor și Ofițerilor Moldoveni de pe Frontul Român, constituit din 15 reprezentanți ai organizațiilor militare locale. La aceeași ședință s-a cerut să fie scutiți de serviciul militar: Nastas din Divizia 61 Infanterie, Buga din Divizia 103 Infanterie, Bușilă din Regimentul 60 Pușcași, Chicerman din Divizia 10 Pușcași, Odobescu din Regimentul 13 Pușcași, Florea din Brigada 4 Artilerie, Șarban din Regimentul 9 Husari, Lisovog din Regimentul 55 Infanterie, Curciuc din Regimentul 8 Ulansk, Mihail din Regimentul 55 Infanterie, pe atunci membri ai Comitetului din Iași⁶².

Discuțiile despre anarhia din Basarabia au fost amânate pentru 20 octombrie, la Congresul Reprezentanților Tuturor Fronturilor care a avut loc la Chișinău.

S-a hotărât totodată, ca unitățile militare să fie reconstituite conform principiului lingvistic și intereselor naționale și să se creeze unități militare independente de rezervă. S-a convenit și asupra organizării unor cursuri de limba

⁵⁸ D. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918*. Chișinău, 1998, p. 122

⁵⁹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 14, f. 111, 556

⁶⁰ C. Aldea, *Pagini dintr-o istorie zbuciumată*. București, 1993, p. 112

⁶¹ *Cuvânt Moldovenesc*, 25 iulie 1917, nr. 64

⁶² *Ibidem*, dosar 17, f. 5

№8

ОСТАШЬ МОЛДОВЕНЬ!

Глэсуиць нумай пентру Изводул
№ 8.

Кандидаций дин ачест извод куноск тоате невоиле ши дурериле плугарулуй молдован, кычь ши ей сынт молдовень ши фечорь де плугарь.

Ей сынт алень де делегаций осташилор молдовень де пе тот фронтул Ромын.

Ей лупты пентру ка:

Тот помынтул, фэры платы, сы трякы ын мынеле плугарилор мунчиторь.

Молдованул сы фие стэнын ши неасурит де нимень ын цара луй стрэмошаскы.

Басарабия сы фие аутономы

Дечь, фракцилор молдовень, глэсуиць нумай пентру Изводул

№ 8.

Партидул Социалист Революционар Молдовенеск.

С П И С О К Ъ

кандидатамъ въ Учредительное Собрание отъ молдавской національной партіи социалистовъ-революціонеровъ.

1. С К О Б І О Л А Андрей, 33 лѣтъ, преподаватель учительскаго института, прапорщикъ и членъ Яскаго молдавскаго исполнительнаго комитета.
2. Ц А Н Ц А Василій, 34 лѣтъ, народный учитель, прапорщикъ и членъ Яскаго молдавскаго комитета.
3. К А З А К Л І У Григорій, 26 лѣтъ, студентъ-политехникъ, прапорщикъ и Председатель Яскаго молдавскаго комитета.
4. Б У Ш И Л А Александръ, 21 года, прапорщикъ и членъ молдавскаго исполнительнаго комитета Румынскаго фронта.
5. К И Ч Е Р Д А Н Ъ Петръ, 21 года, бухгалтеръ, военный фельдшеръ, членъ исполнительнаго комитета района Штаба Румынскаго фронта и председатель Сокольскаго молдавскаго исполнительнаго комитета.
6. Б У Р А Василій, 35 лѣтъ, членъ молдавскаго исполнительнаго комитета Румынскаго фронта.
7. С А К А Р А Степанъ, 26 лѣтъ, чиновникъ военнаго времени и членъ Яскаго молдавскаго исполнительнаго комитета.
8. У Р С У Андрей, старшій писарь штаба фронта, 29 лѣтъ, секретарь Яскаго молдавскаго исполнительнаго комитета.
9. К Э Р Э У Ш Ъ Алексѣй, 28 лѣтъ, чиновникъ военнаго времени, членъ Яскаго молдавскаго исполнительнаго комитета.
10. К У Р Ч У К Ъ Георгій, 28 лѣтъ, солдатъ.

română, banii urmând să fie repartizați din fondurile rezervate instruirii unităților militare ruse, din care făceau parte ostașii respectivi⁶³.

La Congres au participat 75 persoane, cărora li s-au înmânat mandate de participare, și de delegați la forumul militar din Chișinău.

La Congresul Militar (20 octombrie) de la Chișinău trebuia să participe câte un membru din partea fiecărei sute de ostași din serviciul militar activ⁶⁴. Acest for urma să adopte hotărârile istorice privind autonomia Basarabiei, formarea instituției de conducere, precum și alte decizii importante la acel moment pentru populația dintre Prut și Nistru.

⁶³ Ibidem, f. 6

⁶⁴ Ibidem, dosar 9, f. 13

ОФИЦЕРЪ ШИ СОЛДАЦЪ МОЛДОВЕНЬ.

Бассарабія ноастры е ын примеждіе.

Нямцу ку унгуру шы болгарю ку турку стау ка хоцьый ын прагул церійнострє ка сы ынтре ын я. Душманула ну штіе круцари, тотъ фэрымы, тотъ учиде. Сы фим тарь, сы не апэремъ касыли, господэриле, копій, сы не апэремъ цара ноастры скумпы ку тоаты инима. Тарь ом фи дакы не юбим цара шы ом фи ку дисциплины. Сы не луптэм фрац пентру цара ноастры кум сы лупты ромыній пентру корну лоръ де цары.

Басарабія нозстры е ын примеждіе.

Сы апроніе адунаря ынтеместоаре, да молдовеній дин Бассарабіа зэк ынтр-он ынтунерік кумплит. Пропаганда аутономіей реунішті ынчєть кы душманій нош-трій ле спун царанілор кы аутономія ый ва урунка ын мынеле боеримей. Хоарде де дезерторъ, мародіоръ, учигаш шы фугарь не спуркы пэмьнитул ноастру, не прады господэриле. Да цараній ын лок кы сы сфэтуе шы сы организэа пентру апэраря дрептурулорь сале аскулты не ништи бластамац шы еу дупа Инокентіе.

Тоц солдацій дин армата русаскы сау организат ын комитете—полчій украиненій, мусульманій шы алцьый. Тоц лупты пентру интересели лор націонале. Да вой молдовень ваць организат, авец комитетеле воастре молдовенешть? Че фачемъ ной ка сы не апэрем дрептуруле ноастре? Дацьывэ сама оаря штіу молдовеній пе чини сы алаагы ын Адунаря ынтеместоаре уиде ну сы хотэраскы дрептуруле воастре? Сынтец црегэтиц пентру алежеря депутацилор каре ку тоаты инима сы не апере дрептуруле воастре? Сы штиц кы дикы ну вєц организа ын комитете, ну вєц сфэтуи, ла Адунаря ынтеместоари вой нуц аве ай воштрій депутац шы чине ва апара атулча дрептуруле воастре, кы стрєиній ау сыле апере пи алор. Ну ва кулкац пе урека чєя кы алцьый вор фачи дрептул востру. Авец вой сынгул грижи де вой.

Дечь ла лукру фрац! Луминацивэ, диштенцацьывэ, фачец комитете а воастре молдовенешть пинроц, полкуръ, дивизій, корпусуръ, пин батареи, обозур. Ну зычєц кы сынтец пущынь, ну ва уйтац ла чєй кари ва рыд кы ій ку рысу ор рэмэне, ну аскултац пе чєй кари ва спун кы ну требує. Сынтец чинчъ, зєчи, сынтец дєстуй де мулц, де ар фи инимы шы юбире де ням.

Кынд ыц фи организац, ыц аве комитете молдовенешть ыц фи шы тарь шы май ушоръ вєц путе апара дрептуруле воастре. Фэкынд комитету, пунецывэ ку вой ыц татуры ку делегац ка сы фим тоц легац, сы штим чє сы фачим, сы лучоэм ынtron гынд ку о инимы. Черєц луминаря воастры. Адунацьывэ, сфэтуцицьывэ. Цынец бини минти—Ундей уну нуй потери, удєс дой путєря крєшти шы душманул ну спорєшти.

Комитетул остэшєск дин Яшъ.

Адреса—Штабъ Румынскаго фронта Развѣдывательное Отдѣленіе прапорщику

CONGRESUL OSTAȘILOR MOLDOVENI

Apogeul mișcării militarilor basarabeni l-a constituit organizarea, la Chișinău, a Congresului Ostașilor Moldoveni.

Comitetul de la Odesa, de comun acord cu alte comitete ostășești, a decis convocarea congresului la 20 octombrie 1917, în capitala Basarabiei. În acest scop, Guvernului Kerenski i-a fost expediată o telegramă, prin care se cerea autorizarea acestui for.¹ Congresul urma să unească toate forțele revoluționare și naționale ale moldovenilor din întregul Imperiul Rus și să constituie instituțiile naționale de conducere a Basarabiei.

Pentru ca lucrările Congresului să aibă loc, trebuia obținută permisiunea Cartierului General Rus. Oficialii ruși, influențați de organizațiile antimoldovenești, care promovau o propagandă de defăimare a asociațiilor naționale și a populației moldovenești, refuzau categoric să aprobe această cerere, aducând un șir de învinuiri neîntemeiate.

La 7 octombrie, Comitetul Central s-a convocat într-o ședință secretă. În pofida diversității de opinii, s-a decis organizarea congresului, fără a înștiința despre aceasta autoritățile ruse. Comitetul a expediat comandanților tuturor unităților militare, în care își făceau serviciul moldoveni, o telegramă cu un conținut fals: “Comandanților de armată, de corp de armată și de divizii. În baza autorizației comandamentului suprem (generalisim) și a primului ministru Kerenski, nr. 378764, s-a aprobat Congresul Ostașilor Moldoveni pentru data de 20 octombrie 1917, în orașul Chișinău.

Rugăm dispozițiunea Dumneavoastră pentru delegarea a câte doi soldați și a unui ofițer de la fiecare companie de moldoveni, cărora să li se elibereze delegațiile și diurna pentru 10 zile”.

Telegrama, scrisă în rusă de către secretarul Comitetului, Maleavin, a fost semnată de Pântea. Respectând disciplina militară și fiind marcați de anarhia

---

¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 6, f. 45

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ
МОЛДАВСКИЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТЪ
СОВѢТА
СОЛДАТСКИХЪ И ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ

Въ молдавскій исполнительный ко-
митетъ *А. Димбичераго*
Ма. р. М. Анарцику
С. Ковіона

Октябрь 10. дня 1917 г.

№ 573

г. Кишиневъ. Комитетъ доводитъ до Вашего свѣдѣ-
нія, что ставкой Верховнаго Главнокоманду-
ющего на 20 октября разрешенъ съездъ въ г.
Кишиневъ всѣхъ молдавскихъ военныхъ орга-
низаций. Представителей должно быть по 2
солдата и 1 офицеру отъ каждой сотни. Про-
сімъ представителей являться на съездъ съ
инструкціями, протоколами, суточныя деньги
изъ части на основаніи приказа № 303.
Вопросъ будутъ обсуждаться очень серьезно,
имѣющие, быть можетъ, рѣшающую роль въ на-
шей жизни, какъ военной, такъ и частной-вес-
сарбской.

Предсѣдатель комитета *И. Коттис*
подпоручикъ
секретарь *М. М. М. М.*

Sublocotenent Ion PĂSCĂLUȚĂ

Unul dintre organizatorii Congresului Militar de la Chișinău (20-27 octombrie 1917). Membru al delegației basarabenilor care au întreprins o vizită generalului Șerbaciov, Comandantul trupelor ruse de pe Frontul Român.

Ștefan HOLBAN

Unul dintre organizatorii Congresului Militar de la Chișinău (20-27 octombrie 1917). Membru al delegației care l-a vizitat pe Kerenski pentru a-i cere permisiunea de a organiza unități naționale.

Se preconiza ca lucrările congresului să înceapă pe data de 20 octombrie la orele 13⁰⁰. Cuvântările urmau să fie rostite în limba română și doar celor care nu cunosc româna să li se permită să vorbească în limba rusă. Lucrările congresului aveau să fie deschise de un sobor de preoți. După slujba religioasă orchestra militară trebuia să susțină un concert festiv.²

În ziarul militar al lui Kerenski, conform căruia Comitetul Ostașilor Deputați de pe Frontul Român se declara împotriva congresului, de pe data de 20 octombrie, motivând că la redacție au parvenit telegrame care demonstrează că militarii nu susțin această idee, fiind revoltați din cauza momentului inoportun și considerându-l o acțiune contrarevoluționară.³

Delegații au început să sosească la Chișinău de pe data de 18 octombrie. În ziua congresului în capitala Basarabiei erau prezenți 500 invitați.

² Ibidem, dosar 16, f. 49

³ *Армия и флот свободной России*, 17 octombrie 1917

Congresul și-a desfășurat lucrările în Sala Eparhială din Chișinău. Au participat peste 600 militari, sosiți din toate colțurile Rusiei, și 300 civili, reprezentanți ai partidelor, organizațiilor și mișcărilor naționale ale moldovenilor.⁴

Congresul a fost deschis de către subofițerul Gh. Pântea. Președinte al Prezidiului a fost ales, cu majoritate de voturi, rotmistru Vasile Cijevschi, iar membri ai prezidiului – Pântea, Păscăluță și Braga; secretariatul a fost constituit din Holban, Platica, Rujină, Nastas, Lungu, Buga.

A doua zi, Congresul a fost prezidat de V. Cijevschi, care a comparat forul de la Chișinău cu Congresul Popoarelor de la Kiev.⁵

Punctul culminant al Congresului Ostașilor Moldoveni l-a reprezentat proclamarea autonomiei Basarabiei și alegerea Biroului de Organizare a noului organ reprezentativ al ținutului, Sfatul Țării. În calitate de membri ai Biroului de Organizare au fost aleși V. Țanțu – președinte, I. Păscăluță – comisar, Șt. Holban – secretar; D. Hârza, An. Moraru, L. Țurcanu, Gh. Pântea, C. Zbera, N. Cernăuțan, E. Sinicliu, I. Tudos, I. Ignatiuc, I. Buzdugan, G. Turcuman – membri simpli.⁶

Congresul a adoptat un șir de rezoluții și hotărâri importante: privitor la Republica Federativă Rusească, naționalizarea trupelor moldovenești, cohorțele moldovenești, alte acte de însemnătate majoră pentru soarta populației din Basarabia.

Militarii au proclamat autonomia politică și teritorială a Basarabiei și au creat organul legislativ suprem, Sfatul Țării. Aceste idei fuseseră promovate încă de la formarea Partidului Național Moldovenesc.

Sfatul Țării, ca organ legislativ, a fost creat la 20 noiembrie 1917, ur-

Iorgu TUDOR (1885-1974)

Născut la Stâncăuți, jud. Bălți. În anul 1917 este șef al Secției Culturale a Comitetului Central Militar din Chișinău. Membru al Sfatului Țării. Redactor șef al revistei "Soldatul Moldovan".

⁴ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 19, f. 25

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem, dosar 18, f. 2

mând "... să ocârmuiască viața dinlăuntru a Basarabiei potrivit obiceiurilor și nevoilor de acum ale Țării".

Printre cerințele înaintate se număra și urgentarea creării unităților militare naționale, forțele armate fiind privite ca un factor esențial pentru menținerea ordinii interne și apărarea autonomiei⁷.

Congresul a decis formarea unităților militare naționale, care urmau să aibă un rol important în menținerea ordinii și contracararea anarhiei în ținut.

Procesele-verbale ale congresului militar moldovenesc din 20-27 Octombrie 1917 de la Chișinău

Din arhiva Ion Pelivan

PROTOCOLUL

ședinței întâiului Congres Moldovenesc al soldaților, marinarilor și ofițerilor din întreaga Rusie, care a avut loc în orașul Chișinău de la 20 până la 27 Octombrie 1917.

Programul Congresului:

1. Alegerea Prezidiului.
2. Felicitările și raporturile de la locuri.
3. Raportul despre lucrările Comitetului Împlinitor Central Moldovenesc al Sfatului deputaților soldați, ofițeri și marinari.
4. Autonomia Basarabiei.
5. Naționalizarea oștilor.
6. Basarabia și cârmuirea ei (Sfatul Țării).
7. Chestia pământului și colonizarea.
8. Părerile despre momentul de față și adunarea Întemeietoare.

Ion PELIVAN (1876-1954)

*Născut la Rezeni, jud. Chișinău.
Membru al Sfatului Țării.*

⁷ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 104, f. 35

9. Lucrările culturale luminătoare (Organizarea școlilor moldovenești pentru soldați, a cursurilor de seară și a bibliotecilor, și îndestularea lor cu literatură).

10. Naționalizarea școlilor și dregătoriilor din Basarabia.

11. Despre moldovenii de pe Nistru.

12. Alegerea împuterniciților moldoveni câte unul: în Stavcă, în Predparlament și Ministerul de Război.

13. Alegerea a trei deputați în Sfatul Popoarelor.

14. Fondul Național.

În ziua de 20 Octombrie anul 1917, la ora 3 după amiază, deschide ședința congresului președintele Comitetului Împlinitor Central Moldovenesc al Sfatului deputaților soldați, ofițeri și marinari, domnul Podporucic [*Gherman*] *Pântea*, felicitând călduros congresul de la numele Comitetului și dorindu-i muncă rodnică și unire. După aceasta d. Pântea propune să se aleagă prezidiumul congresului.

Propunerea e primită.

După dezbateri, prin mai multe voturi, este ales ca președinte al Congresului d. căpitan de cavalerie *Vasile Cijevschi*.

Ca vicepreședinți sunt aleși: d.d. podporucic Pântea, praporșcic Păscăluța și soldatul Braga.

În secretariat sunt aleși: pentru limba rusească voluntarul Holban, marina-rul Plătică, praporșcicul Rugină, și pentru limba moldovenească podporucicul Nastasă, soldatul Lungu și sold. Buga.

Prezidiumul ales intră în îndeplinirea datoriilor sale și astfel congresul începe lucrul arătat în program.

Congresul este felicitat de către împuterniciții Ocârmuirii locale, a partidelor obștești și politice, a organizațiilor naționale de pe front și din spate, care totodată fac și raporturi scurte de la locuri.

Îndeobște, toți oratorii își arată călduroasa lor dorință ca Congresul să muncească în unire și cu izbândă.

Îmbunătățirea stării poporului moldovenesc, după cuvintele tuturor oratorilor, atârnă de la *autonomia* cea mai largă a Basarabiei.

Totodată oratorii arată, că apăsarea care au îndurat-o moldovenii în timp de 105 ani, i-a prefăcut pe dânșii în o nație puternică, care n-a putut să se trezească numai din pricina, că n-a fost organizată și unită.

Trimisul moldovenilor de peste Nistru soldatul Jaloba roagă ca Congresul

Casa Eparhială, unde și-a ținut lucrările Congresul Militarilor Basarabeni din 20-27 octombrie 1917

să nu uite pe frații moldoveni de peste Nistru, care sunt sânge din sângele moldovenilor basarabeni.

Oratorul zice, că moldovenii de peste Nistru și-l vor îndrepta spre hotarul locurilor locuite de moldoveni, ca să nu-i despartă în veci.

La ora 9 ședința s-a închis.

În ziua de 21 Octombrie ședința se deschide la 9 ½ dim.

Prezidează președintele Comitetului Împlinitor Central Moldovenesc al sfatului de soldați, ofițeri și marinari.

РЕЗОЛЮЦИИ ДЕ

ЫНТӘЮЛУЙ КОНГРЕЕС МОЛДОВЕНЕСК ОСТӘШЕСК.

I. Деспре република федеративы Русьаскы.

Фийндкы Русия е фоарге маре ши е локуиты де о мулциме де попоаре-фие-маре ку култура луй деосебиты ши ку конштиинца луй националы, оқырмауыра централы (дин Петроград) нумай ынпедикы пропәширя културалы а нацилор ши ымбунәтәциря стәрей лор экономиче.

Ын ведеря ачестей ымпрежурәр, Ынтәюл Конгрес Остәшеск Молдовенеск а хотәрят:

Сы се рекуносскы, кы форма ча май потривиты а оқырмауырей Русией еете нумай *република федеративы демократикы.*

II. Деспре Аутономия Басарабией.

Авинд ын ведере култура националы а нямулуй молдовенеск ши треку-тул луй, ши плекынд дела принципул Революцией-кы фиекаре нәрәд арә дреп-тул сы-шь хотәрасскы соарта луй, ын доринца де а ун и нямул молдовенеск ши а-й кезешлуи дрептуриле луй национале ши пропәширя луй экономикы ши културалы,— Конгресул а хотәрят:

Сы декларе аутономия территориялы ши политикы а Басарабией.

Пентру апараря дрептурилор ши интереселор аутономией Басарабией, пе лынгы Стәпниря Времелникы сы фие ун Ынпутерничит ал нямулуй молдовенеск.

III. Деспре национализаря оштелор молдовенешть.

Гәсынд кы система веке де а форма оштириле, а местекынд ла ун лок фе-люрите нямурь, ера ашазаты пе темекорь антидемократиче, ши авя де скоп сләбия нәрәделор, ши тотодаты рекуноскынд, кы нумай суб стягуриле молдове-нешть ши кондусь де офицерь молдовень, попорул молдовенеск ва путя апара Патрия (Цара) ши слобозениле кы выгате прин Революцие,— Конгресул а хотәрят:

Сы се ынчыпы кыт май деграбы алкәтуыря оштилор молдовенешть де тот фелул де арме. Пентру формаря ши оқырмауыря лор сы се алкәтуяскы ын чел май скурт тимп Комитетул Женерал Остәшеск Молдовенеск ын фрунте ку ун Комисар пентру афачериле милитаре молдовенешть ши ку ун ынпутерничит ын Ставки. Комитетул Женерал ва алкәтуи проектул национализерей оштилор молдовенешть ши ва ынчеле а ынтродуче национализаря ын вяце.

III-а. Деспре когортеле молдовенешть.

Пенуру потолиря апархией ши сусцинеря рындуелей ын Басарабия пе время

Domnul podporucic Pântea face un raport Congresului despre organizarea și lucrările comitetului. Întemeietorii întâlneau piedici la fiecare pas și numai mulțumită muncii harnicilor fii ai nației, lucrarea urma înainte.

Comitetul până acum a urmărit două scopuri: 1) organizarea și luminarea ostașilor moldoveni, 2) organizarea și rânduiala vieții sătești.

Oratorul își arată nădejdea că Congresul de față va da sprijin muncitorilor, și renașterea nației moldovenești va începe a se înființa.

Căpitanul *Cijevschi*, în raportul său despre Congresul Popoarelor de la Kiev, spune că Congresul nostru, ca și cel de la Kiev, e dator să recunoască, că soarta noastră ne vom croi-o numai noi înșine, *prin autonomie*.

După aceasta oratorul lămurește înțelesul Autonomiei și a federației.

Domnul *Ioncu* face un adaos la raportul d. Cijevschi, despre congresul de la Kiev. D-l spune, că după înțelesul ideii democrației rusești despre drepturile popoarelor de a-și hotărî soarta lor, fiecare nație are dreptul chiar a se deosebi într-o unitate neatârnată. Mai departe oratorul arată, că numaiaceât trebuie înființat organul cel mai înalt moldovenesc (Sfatul Țării), care va introduce în viață dreptul nostru de a ne croi soarta noastră.

D-l *Buzdugan* lămurește deamănuntul toate felurile de ocârmuire, arată neajunsurile și folosurile fiecărui fel și face încheierea, că cea mai bună formă de ocârmuire e republica federativă. Oratorul cheamă congresul să lucreze pentru înființarea autonomiei Basarabiei.

D-l *Holban* întregește raporturile premergătoare, dând dovezi istorice și statistice despre drepturile Basarabiei la autonomia cea mai largă. Vorbind despre asuprairea Basarabiei, oratorul pomenește și despre politica fățarnică a Rusiei vechi în Balcani. Oratorul adaugă, că nu e vremea de „rugă să ni să deie autonomia”, precum au zis mai mulți oratori. A aștepta ca soarta noastră să fie hotărâtă „de sus” e o moștenire blăstămată a regimului vechi și nu se potrivește numelui nostru de cetățeni slobozi. „*De sus nu vom căpăta nimic, căci acolo nimenea n-are putere. Trebuie ca noi acum să hotărâm autonomia Basarabiei și să alegem Sfatul Înalt care va ocârmi țara*”.

Despre Autonomie mai vorbește un rând de oratori, care toți prin cuvântările lor sunt de părere că Basarabia are dreptul să fie autonomă. Se dau vreo câteva rezoluții prezidiumului, care să și citească.

Având în vedere că toate rezoluțiile sunt la fel, să hotărâște, ca toți autorii lor să le unească într-una care va fi citită în ședința viitoare.

După aceasta s-a hotărât într-un glas *ca Basarabia să fie autonomă*.

Acest act istoric a umplut inimile tuturor de o bucurie nespūsă. În sala ședinței se aud nesfârșite strigăte de „Ura!” și „Trăiască Basarabia autonomă și slobodă”, se cântă imnuri naționale sub steagul național.

Ședința s-a închis la ora 7 seara.

22 Octombrie.

Ședința s-a deschis la ora 3 d.a. Prezidează d-l căpitan *Cijevski*.

La rând e chestia naționalizării oștilor moldovenești.

D-l Polcovnic Fortună spune că noi numaidecât trebuie să ne facem oștiri moldovenești, în care comanda de jos până sus va trebui să fie moldovenească. Mai departe raportorul își aduce aminte despre toate înjosirile ce le îndurau soldații moldoveni, care făceau slujbă printre streini. În sfârșit, oratorul mai pomenește despre prăzile și neorânduiele anarhice, făcute în Basarabia de către dezertori și soldații nedisciplinați, și cheamă Congresul să ieie hotărâri despre înființarea grabnică a oștilor naționale, „căci numai ele sunt în stare a scăpa țara de anarhie și dărâmare”.

Următorul raportor d-l *Crihan* dă dovezi pentru ce ne trebuiesc oștiri moldovenești. În aceste oștiri toți vor fi deopotrivă. Fiind alcătuite din moldoveni, ele vor avea încrederea locuitorilor. Aceasta s-a dovedit prin alcătuirea cohortelor: unde se stârnește vreo neorânduială, sunt chemate cohortele moldovenești, și nu cazaci sau soldați ruși, care sunt trimiși pentru paza Basarabiei. D-l *Crihan* propune să se ieie măsuri pentru aducerea în Basarabia a soldaților-călărași moldoveni.

D-l Prahnițchi propune să se alcătuiască două regimente (polcuri) de rezervă moldovenești câte 15.000 de oameni fiecare.

D-l Popa găsește de cuviință să se formeze un corp întreg de armată moldovenească, pentru înființarea căruia să alcătuiască o comisie anumită.

D-l Negruță găsește că Autonomia Basarabiei fără oaste națională nu înseamnă nimic.

D-l Holban povestește cum a lucrat organizația moldovenească de la Odesa care pentru despărțirea moldovenilor în părți deosebite a întrebuintat toate mijloacele, care i-au stat la îndemână și a izbutit să facă din moldovenii din Ocrugul Odesa roți [companii] deosebite, iar în polcul [Regimentul] 40 a făcut chiar un batalion moldovenesc.

Prin buna sa disciplină, acest batalion a căpătat lauda comendurii. Ca dovadă poate sluji atestația dată de către Comandantul și Comisarul Stăpânirii

Начальнику Штаба Одесского
Военного Округа.

вспомогательный
комитет Молдавской
национальной партии
г. Одессы.
16 мая 1914.

Заявление.

Комитет просит Вашего распоряжения (приказами по гарнизону) об отпущении и освобождении всех офицеров, унтер-офицеров и солдат-молдаван от служебных нарядов и направлении их в Воскресенье 21 мая с.г. на Пиромовскую улицу против Кузнецова поля, №117, для устройства манифестации в память годовщины присоединения Бессарабии к России.

vremelnice din Ocrugul Odesei delegației însărcinate să ceară ca polcul [regimentul] să fie făcut moldovenesc.

Raportorul citește atestația și propune să fie făcută pe lângă Comitetul Central o Comisie însărcinată de Congres cu naționalizarea oștilor moldovenești.

Mai vorbesc câțiva oratori, care sunt de aceleași păreri despre naționalizarea oștilor moldovenești.

Toate rezoluțiile despre naționalizarea oștilor se dau secretarului, care este însărcinat să facă din ele una, ce va fi propusă în ședința de la 23 Octombrie. La ora 8 ședința se încheie.

23 Octombrie.

Ședința se deschide la orele 10 de către vicepreședintele d. Pântea.

Se citește soluția despre naționalizarea oștilor și este primită unanim.

Următorul punct din program e: *Basarabia și ocârmuirea ei (Sfatul Înalt al Țării)*.

Raportorul *d-l Buzdugan* povestește despre autonomia, de care s-a bucurat Basarabia în anii dintâi după alipirea ei către Rusia. Sfatul Țării de atunci era compus din 10 membri. Toți erau boieri și nici un țăran n-a avut loc în el. Sfatul Țării de astăzi se va alcătui din elemente democratice și va lua asupra lui toată sarcina ocârmuirii Basarabiei.

După părerea raportorului, Sfatul Țării se va alcătui dintre 100 de membri, 70 vor fi aleși dintre moldoveni și 30 din celelalte nații, care locuiesc în Basarabia, 30 de membri moldoveni vor fi aleși de Congresul Ostășesc, 30 de la țărănime, 10 de la organizațiile politice moldovenești.

D-l Sinicliu, recunoscând nevoia de Sfatul Țării, zice că trebuie de îngrijit despre mijloacele trebuincioase pentru acest Sfat.

D-l Ioncu zice că Sfatul Țării trebuie alcătuit pe temeuri democratice, precum și Rada Ucraineană. El propune ca congresul să ceară de la Zemstva Gubernială 10. 000 de ruble pentru chemarea unui congres general Țărănesc Moldovenesc, care va trebui să aleagă din sânul lui 30 de oameni în Sfatul Țării. Congresul primește propunerea d-lui Ioncu despre *Congresul Țărănesc*.

D-l Țanțu propune ca Sfatul Țării să fie alcătuit din 120 de membri și din Congresul Ostășesc să intre în el 40 de oameni. Mai departe oratorul zice, că alegerile în Sfat trebuie făcute cu mare băgare de seamă. *Trebuie să aleși oameni cumiți și cu știință*. Fiecare front trebuie să-și aleagă oamenii săi, fiindcă el cunoaște pe ai săi mai bine, decât pe cei care îi vede abia de câteva zile.

Următorii oratori, vorbind despre Sfatul Țării, unii propun ca alegerile să fie făcute după ținuturi, alții – după ținuturi și fronturi, în una din ședințele următoare. Iar acuma să fie pusă la vot propunerea – despre *înființarea Sfatului Țării*. Unanim (edinoglasno) se primește următoarea propunere: *să se înființeze în Basarabia Sfatul Țării din 120 membri*. Moldovenii vor avea în el 84 de oameni, dintre care 50 vor fi aleși din sânul Congresului Ostășesc de față. Candidații se aleg după ținuturi și fronturi.

Ședința se încheie la ora 13 și 10.

24 Octombrie.

Ședința se deschide la ora 9 și 40 minute dimineața. Prezidează d-l căpitan Cijevschi.

Se citesc rezoluțiile despre: a) pământ, b) colonizare, c) Sfatul Țării, d) momentul de față și e) Adunarea întemeietoare.

În vreme ce se vota rezoluția despre Sfatul Țării, reprezentantul partidului

național-moldovenesc D-l Ioncu a făcut propunerea că acestui partid să i se dea cinci locuri în Sfatul Țării.

În propunerea aceasta se mai adaugă, că trebuie să li se deie locuri în Sfatul Țării – cooperatorilor, învățătorilor, preoților, avocaților și altor breslași.

Se hotărăște ca tuturor li se va da 10 locuri, 4 din numărul de 34 al țăranilor și 6 din numărul 50 al ostașilor.

Astfel Congresul Ostășesc dă în Sfatul Țării 44 de oameni și țăranii moldoveni – 30 de oameni.

Cu mici schimbări se primesc toate rezoluțiile.

După aceasta Congresul trece la dezbaterile următoarelor două chestiuni: a) despre lucrările luminătoare și b) despre naționalizarea așezămintelor și dregătoriilor din Basarabia. Cu învoirea Congresului, prezidiumul hotărăște, că amândouă întrebările să se dezbate odată.

Raportorul *d-l Buzdugan* prin dovezi arată că fiecare națiune are dreptul de a se lumina în limba ei. Mai departe el arată ce s-a făcut până acum în privința naționalizării școlii din Basarabia.

Raportorul mai citește rezoluțiile tuturor Adunărilor Moldovenești despre naționalizarea Școlilor și propune Congresului să primească aceste rezoluții.

D-l Erhan spune că trebuie luate măsuri ca să fie moldovenizate și școlile din capitala Basarabiei, din Chișinău.

D-l Cazacliu propune să se ia măsuri pentru luminarea în limba moldovenească a soldaților moldoveni, pentru care nu s-a făcut încă nimic în privința aceasta.

Congresul trece la dezbaterile întrebării despre moldovenii de peste Nistru. Reprezentantul acestora, *d-l praporșcic Bulat*, citește o rezoluție, pe care roagă Congresul să o primească.

Mai departe oratorii propun, ca să li se deie nu numai moldovenilor de pe malul stâng al Nistrului, ci și tuturor moldovenilor din întreaga Rusie.

Se primește propunerea ca să le fie date moldovenilor de peste Nistru 10 locuri în Sfatul Țării și să se facă o cerere către Stăpânirea vremelnică și Rada Ucraineană, că tuturor moldovenilor ce se află în afară de Basarabia, să li se încuviințeze aceleași drepturi, de care se bucură neamurile nemoldovene din Basarabia autonomă.

Despre *fondul național* au vorbit câțiva oratori, care prin dovezi au arătat, că acest fond numaidecât trebuie înființat. Se propune o rezoluție, în care se spune, că despre Fondul Național va trebui să se îngrijească Sfatul Țării. Rezoluția e primită.

După aceasta se fac alegerile la Predparlament. Se propun câțiva candidați, dintre cari prin majoritate de voturi este ales *D-l Praporșcic Secară*.

Se face o întrerupere până la 4 ceasuri.

Ședința se începe la 4 ceasuri, sub conducerea *d-lui Cijevschi*.

D-l Guja, de la numele învățătorilor moldoveni, felicită Congresul și-i do-rește muncă cu izbândă.

După aceasta corul moldovenesc de învățători și învățătoare, sub conduce-rea părintelui Berezovschi, cântă câteva imnuri și cântece moldovenești.

Congresul cu o nespusă plăcere ascultă cântarea și după fiecare cântec izbucnește în strigăte de bucurie.

În timpul concertului sosește delegația românilor transilvăneni, care merg spre frontul român. Șeful delegației felicită Congresul, iar corpul voluntarilor îndeplinește câteva imnuri naționale.

După plecarea transilvănenilor, Congresul trece la dezbaterile sistemului de alegere în Sfatul Țării.

Ședința se încheie la 7 ceasuri seara.

25 Octombrie.

Ședința se deschide la 9 ceasuri 20 minute dimineața.

Se prelungesc dezbaterile despre sistemul de alegere în Sfatul Țării.

La 1 ceas 30 minute, ședința se declară închisă pentru oaspeți.

*Comisarul Guberniei*¹ [Vladimir Gr. Cristi] face cunoscut Congresului că a primit știri despre oarecare neorânduiești din Petrograd și roagă Congresul să mai stea câteva zile, până ce se va lămuri starea lucrurilor. Propunerea pusă la vot se primește unanim.

Președintele propune să fie aleși membri în Comitetul Revoluționar. Pro-punerea e primită. Sunt aleși: Praporșcic Crihan, Praporșcic Osoianu, soldatul Tudos, Praporșcic Păscaluță și voluntarul I. Buzdugan.

Se pune la vot și se primește propunerea: să se aleagă de la fiecare ținut câte 10 candidați, dintre care Congresul va alege câte 4 deputați în Sfatul Țării, de la 8 ținuturi 32 deputați. Ceilalți 12 deputați vor fi aleși de la Orga-nizațiile Militare Moldovenești.

Ședința se încheie la 2 ceasuri 15 minute d.a.

Ședința se deschide la 4 ceasuri 10 minute d.a., sub conducerea *d-lui Ci-jevski*. Se primesc izvoadele candidaților din fiecare ținut.

Se încep alegerile, în rezultatul cărora sunt aleși:

Din ținutul Sorocii

1. Țurcan (podporucic) cu 185 glasuri
2. Epure (cinovnic) cu 71 glasuri
3. Bolocan (cinovnic) cu 72 glasuri
4. Ignatiuc (marinar) cu 69 glasuri

26 Octombrie.

Ședința se deschide la 10 ceasuri dimineața. Prezidează d-l Cijevschi. Se aleg deputații din ținutul *Ismailului*. Sunt aleși:

1. Zubac (podporucic) cu 220 de glasuri
2. Ciornei (praporșcic) cu 104 glasuri
3. Mataman (soldat) cu 84 glasuri
4. Zbierda (praporșcic) cu 69 glasuri

27 Octombrie.

Sub conducerea Comisiei de alegeri, se fac alegerile din celelalte ținuturi. Sunt aleși:

Din ținutul Hotinului

1. Moraru (porucic) cu 351 glasuri
2. Cernăuțeanu (podporucic) cu 300 glasuri
3. Mârza (praporșcic) cu 271 glasuri
4. Moraru (soldat) cu 246 glasuri

Din ținutul Bălților

1. Pântea (podporucic) cu 378 glasuri
2. Crihan (praporșcic) cu 348 glasuri
3. Buzdugan (voluntar) cu 326 glasuri
4. Țanțu (podporucic) cu 325 glasuri

Din ținutul Chișinăului

1. Pelivan (avocat) cu 351 glasuri
2. Holban (soldat) cu 349 glasuri
3. Tudos (cinovnic) cu 346 glasuri
4. Grosul (praporșcic) cu 362 glasuri

Din ținutul Orheiului

1. Sinicliu (soldat) cu 197 glasuri
2. Plătică (marinar) cu 143 glasuri
3. Buiuc (praporșcic) cu 82 glasuri
4. Roșca (praporșcic) cu 81 glasuri

Din ținutul Benderului

1. Creangă (podporucic) cu 314 glasuri
2. Știrban (praporșcic) cu 249 glasuri
3. Chiriac (soldat) cu 226 glasuri
4. Silistrar (podporucic) cu 149 glasuri

Din ținutul Achermanului

1. Prahnițchi (leitenant) cu 144 glasuri
2. Ciobanu (praporșcic) cu 50 glasuri
3. Tudos (unter-ofițer) cu 255 glasuri
4. Dragomir (praporșcic) cu 31 glasuri

Înainte de a se împrăștia, Congresul a ales o *comisie de organizare*, pentru introducerea în viață a tuturor hotărârilor luate.

În comisie sunt aleși: Podporucic Țanțu, marinarul Turcoman, voluntarul Buzdugan, soldatul Munteanu și praporșcicul Suceanu.

Comisia are dreptul să cheme în sânul său pe acei din părtașii Congresului, care îi vor fi de folos.

Congresul se încheie la 28 Octombrie ora 6 seara.

Președintele Congresului (ss) *Rotmister Cijevski*

Secretar (ss) *Podporucic Năstasă*

Chișinău

28 Octombrie 1918

Conform cu originalul

Secretarul Congresului pentru limba rusă

Ștefan Holban

Palatul Sfatului Ţării

MILITARI ÎN SFATUL ȚĂRII

Congresul Ostașilor Moldoveni a ales Biroul de Organizare a Sfatului Țării, în componența căruia intrau Țanțu, Crihan, Pântea, Buzdugan, Turcuman, Prahnițchi, Sinicliu, Zberea, Țurcan, Iepure, Cernăuțean, Mârza, Tudos, Mura-riu, Matei, Păscăluță și Ignatiuc.⁸

Nucleul Sfatului Țării trebuiau să-l formeze tot militarii. În legislativ au intrat deputații militari: Cernăuțean, Mârza, Anatol și Dimitrie Morari, Pântea, Crihan, Buzdugan, Țanțu, Țurcan, Iepure, Bolocan, Ignatiuc, Holban, Iorgu și Ioan Tudor, Grosu, Plătică, Sinicliu, Buiuc, Roșca, Creangă, Știrbeț, Chiriac, Silistrar, Prahnițchi, Ciobanu, Dragomir, Zubac, Ciornei, Moldovan, Zberea, Turcuman, Saloboi, Bulat, Nichitiuc, Rugină, Cijevschi, Surucean, Păscăluță, Gafenco, Secară, Palii, Mare, Scobioală și Cazacliu.⁹

În ziua primei ședințe a legislativului, trupele militare moldovenești au organizat o paradă militară în fața localului unde avea loc ședința Sfatului Țării. La ea au participat Regimentul I Moldovenesc, bateriile de artilerie, garda palatului și câteva unități străine.¹⁰

La 2 decembrie 1917, s-a convocat ședința comună a fracției militare a Sfatului Țării și a Comitetului Central Moldovenesc. Unul dintre subiectele de pe ordinea de zi a fost problema relațiilor dintre aceste structuri, deoarece Comitetul avea o atitudine negativă față de instituția superioară.¹¹

Pentru paza Sfatului Țării a fost înființată o gardă de palat sub comanda locotenentului Modval.

⁸ Ardealul, nr. 9, 26 noiembrie 1917.

⁹ D. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru, 1917-1918*, Chișinău, 1998, p. 116

¹⁰ Ibidem, p. 118

¹¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 233

Ion INCULEȚ (1884-1940)

Născut la Lăpușna. Ajutor de Comisar Gubernial. Președinte al Sfatului Țării începând cu 21 noiembrie 1917.

Pantelemon ERHAN
(1884-1971)

Născut la Tănătari, jud. Ti-ghina. Prim-Director General al Republicii Moldovenești.

ACTUL UNIRII

VOTAT DE SFATUL ȚĂRII
LA 27 MARTIE ST. V. 1918.

ÎN NUMELE POPORULUI Basarabiei, SFATUL ȚĂRII DECLARĂ:
REPUBLICA DEMOCRATICĂ MOLDOVENEASCĂ (Basarabia),
ÎN HOTĂRELE EI DINTRE PRUT, NISTRU, DUNĂRE, MAREA
NEAGRĂ ȘI VECHILE GRANITE CU AUSTRIA, RUPTĂ DE
RUSIA ACUM O SUTĂ ȘI MAI BINE DE ANI DIN TRUPUL
VECHII MOLDOVE, ÎN PUTEREA DREPTULUI ISTORIC ȘI
DREPTULUI DE NEAM, PE BAZA PRINCIPULUI CĂ NOROA-
DELE SINGURE SĂ-ȘI HOTĂRĂSCĂ SOARTA LOR, DE AZI
ÎNAINTE ȘI PENTRU TOTDEAUNA, SE UNESC
CU MĂMA SA ROMÂNIA.

TRĂIASCĂ UNIREA BASARABIEI -
CU ROMÂNIA

DE-A PURURI ȘI TOTDEAUNA!

PREȘEDINTELE SFATULUI ȚĂRII,

ION INCULEȚ.

Vice-Președinte

PAN. HALIPPA.

SECRETARUL SFATULUI ȚĂRII

I. BUZDUGAN.

ACTUL UNIRII

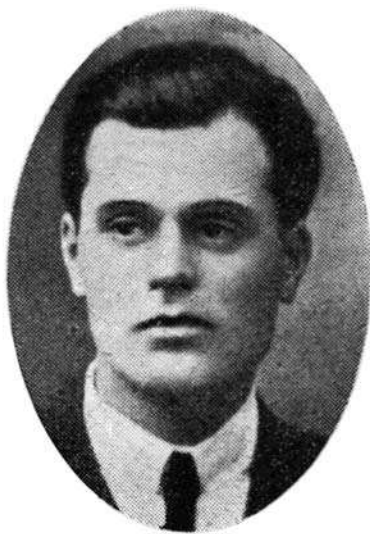
ORGANIZAREA UNITĂȚILOR MILITARE NAȚIONALE ÎN BASARABIA

COHORTE MILITARE

Cohortele militare au fost primele unități militare naționale organizate în Basarabia. Ele reprezentau niște detașamente polițienești, scopul cărora era de a restabili ordinea în ținut.

Cohortele au fost create la inițiativa organizațiilor obștești din Basarabia, care au decis să transfere din Odesa la Chișinău Regimentul 5 Rezervă de Infanterie și Regimentul 40. Cohortele urmau să includă detașamente formate din soldați refăcuți după rănilor suferite pe câmpul de luptă, repartizate în diferite orașe ale Basarabiei în scopul luptei cu anarhia. “Dacă aceste măsuri nu vor fi luate, moldovenii vor sta singuri la apărarea intereselor lor, vom fi ajutați de ucraineni”, se spunea într-o hotărâre în care se menționa și formarea unui bloc comun cu ucrainenii.¹

Decizia de a transfera la Chișinău Regimentul 40 și de a-l completa în exclusivitate cu moldoveni a fost luată la 15 iunie 1917, de către Comitetul Moldovenilor din Odesa. În favoarea acestei decizii s-a pronunțat cea mai mare parte a efectivului unității. Conform deciziei, conducătorii militari din Basarabia urmau să nu mai trimită moldovenii mobilizați

Anton CRIHAN (1893-1993)

Născut în Sângerei, jud. Bălți. Absolvent al școlii militare din Odesa. Organizator al Comitetului Militar din Bârlad. Inițiatorul creării cohortelor moldovenești și organizatorul acestora. Primul comandant al unităților de cohorte. Membru în Sfatul Țării.

¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f. 39

Начальнику Штаба Одесского Воен-
ного Округа.

22/11/1918
№ 169

Молдавскій Исполнительный Комитетъ проситъ
не отказать въ распоряженіи объ предоставле-
ніи 2-хъ вагоновъ для перевозки 72 солдатъ
въ г. Кишиневъ на формированіе Бессараб-
скихъ летучихъ милиціонныхъ отрядовъ.

Председатель

Секретарь-воляръ

în unitățile militare din “marea Rusie”, ci doar în Regimentul 40 Infanterie din Odesa. S-a decis ca detașamentele nou-formate să fie numite “cohorte”. Denumirea amintea de originea latină a moldovenilor. Cohortele urmau să fie create doar din ostași originari din Basarabia.

Conform telegramei nr.156 370, adjunctul comandantului suprem al armatei ruse de pe Frontul Român, generalul A. Șerbaciov, a permis formarea și trimiterea în Basarabia a unităților militare naționale, care urmau să mențină ordinea publică. Unitățile nou-create urmau să lupte cu anarhia și haosul cauzate de ostașii dezertori, ce părăseau samavolnic frontul, sau de unitățile ce se reîntorceau din raza acțiunilor militare, dar și de acțiunile social-revoluționare, provocate de propaganda bolșevică, ce lua amploare în teritoriu.²

Fiecare cohortă întrunea câte 100 de oameni, conduși de un ofițer, numit la sugestia Comitetului Executiv Moldovenesc. În componența lor intra și un inspector, subordonat direct șefului Statului-Major al circumscripției Odesa, și, sub aspectul ordinii de execuție, comandantului garnizoanei Chișinău. Comandantul unității se subordona nemijlocit inspectorului.³ Soldații

² Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 157-158. “Scopul formării cetelor: 1. Paza siguranței personale și publice a cetățenilor; 2. Lupta cu dezertorii; 3. Oprirea vânzării tainice a băuturilor spirtoase; 4. Prevenirea dezordinelor agrare; 5. Lupta cu anarhia și contrarevoluția; 6. Menținerea ordinii în caz de demobilizare.”

³ Ibidem, p. 158

Sublocotenent Mihail SURUCIANU

Unul dintre organizatorii Comitetului militar de la Odesa și organizator al primelor cohorte moldovenești.

Nicolae CERNEI (1892-?)

Născut la Toceni, jud. Cahul. Membru al Comitetului militar al basarabenilor din Odesa. Participă la organizarea cohortelor militare.

din cohorte trebuiau neapărat să fie originari din Basarabia și încorporați prin comisariatele locale.⁴ Cohortele aveau sarcina de a combate anarhia, a proteja cetățenii, a opri dezertările, a preveni dezordinile agricole și a asigura mobilizarea pentru armată.

Cu aprobarea lui Șcerbaciiov, în Basarabia urmau să fie trimise 16 cete de cohorte, majoritatea fiind create la Odesa.⁵

La 12 august 1917, plutonierul Știrbeț cerea șefului Statului-Major al districtului militar Odesa să-i pună la dispoziție șase vagoane pentru a transporta 240 de ostași și 2 ofițeri, care plecau la Chișinău să formeze detașamente de milițieni.⁶ La 22 august 1917 în Basarabia urma să fie trimis de la Odesa plutonierul Murmurachi, pentru a fi numit comandant al “detașamentului mobil de milițieni” al orașului Chișinău.⁷

⁴ Dm. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918*, Chișinău, 1998, p. 105

⁵ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*, Chișinău, 1932, p. 84

⁶ *Ibidem*, dosar 26, f. 155

⁷ *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 82, din 12 septembrie 1917

КОМАНДИРЪ
40-го
ПЪХОТНАГО
Запаснаго полка

прапорщику М У Р М У Р А И

По части строевой.

22. Август 1917.

№ 21/211

Д. Армия.

Вы командируетесь въ распоряженіе Молдавскаго Исполнительнаго Комитета для назначенія Васъ Начальникомъ летучаго милиціоннаго отряда города Кишинева. Съ полученіемъ сего предписанія Вамъ отправиться въ распоряженіе означеннаго комитета. Документы имѣете получить въ полковой канцеляріи. Объ отбытіи донесите. ОСНОВАНІЕ: Сношеніе Молдавск. Исполн. Комитета с./г. за № 154 .

ПОЛКОВНИКЪ

Полковой Адъютантъ,
Прапорщикъ

La 30 august 1917, Comitetul Soldaților și Ofițerilor din Odesa s-a adresat militarilor moldoveni cu următorul apel: "...trebuie să alcătuiți din ostași moldoveni, după pilda celor din Odesa, batalioane anumite. Aceste batalioane vor trebui să lupte cu armele în mâini împotriva dușmanilor slobozeniei..."⁸

Inițiativa militarilor din Odesa a fost susținută și de comitetele militare moldovenești din Iași, Chișinău, Bender, Sevastopol, Novogheorghievsk etc. Cohortele au cunoscut o evoluție vertiginoasă, mai ales după lucrările Congresului Ostașilor și Ofițerilor Moldoveni, care, prin rezoluția nr. 4, a decis majorarea numărului formațiunilor moldovenești de la 16 la 100 unități.⁹

Moldovenii au organizat aceste detașamente militare, cu prerogative polițienești,¹⁰ din cauza dezintegrării armatei rusești de pe front. Totodată, au fost întreprinse măsuri concrete în vederea formării unităților militare naționale. În documentele de epocă, cohortele figurează ca regimente, detașamente ale Republicii Democratice Moldovenești.

Conform lui Dimitrie Bogos, cohortele militare "aveau mai mult o orientare contrarevoluționară"¹¹. Acesta se referea, probabil, la antrenarea lor în acțiunile antimoșierești ce se dezlănțuiau în satele din Basarabia.

⁸ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 19, f. 31

⁹ Ibidem, dosar 11, f. 23

¹⁰ Dm. Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918*, Chișinău, 1998, p. 105

¹¹ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 237

Prin decizia din 18 decembrie a Consiliului Directorilor Generali, cohorțele se subordonau administrativ comisarilor de județ.¹²

La 30 decembrie 1917, Președintele Consiliului Directorilor Generali îl informa referitor la această hotărâre pe Directorul Militar, subliniind că a fost adoptată decizia de a subordona administrativ cohorțele comisarilor de județ și a le recunoaște ca unități auxiliare în paza obiectivelor din teritoriu.¹³

La 23 noiembrie 1917, adjunctul inspectorului cohortelor, Ciornei, a emis un ordin de substituire a denumirii “cohorțe” prin “detașamente mobile”. El motiva că acest termen ar fi o denumire istorică, nu o traducere din rusă a denumirii propuse.¹⁴

La începutul lui ianuarie 1918 a fost organizat serviciul de transmisiuni al cohortelor militare¹⁵.

La 19 februarie 1918, ofițerii și soldații care făceau parte din cohorțe au fost eliminați din statele de personal din motivul lichidării untăților respective.¹⁶ Conform afirmațiilor lui Gh. Andronache, toate cohorțele, precum și Regimentul I, au avut ca drapel de luptă tricolorul românesc.¹⁷

Cohorțele militare au jucat un rol considerabil în mișcarea națională și au contribuit la combaterea anarhiei, servind drept imbold pentru formarea unităților militare naționale.

PROCESUL BIROCRATIC DE ORGANIZARE A UNITĂȚILOR MILITARE

La 11 septembrie 1917, a fost convocată ședința comună a Comitetului reprezentanților regimentelor, companiilor, Primului Batalion Moldovenesc, Regimentului 40 Rezervă și militarilor moldoveni din Flota Mării Negre, prezidată de G. Turcuman. Conform protocolului, în cadrul ei s-a discutat și problema reorganizării Regimentului 40 în Regiment moldovenesc. Unitățile urmau să fie organizate de către colonelii Furtună și Constantinov, care fuseseră deja transferați în acest regiment. Statul-Major al districtului Odesa trebuia să trimită ostași moldoveni pentru completarea regimentului. Oficial, această unitate a fost creată în capitala Basarabiei datorită eforturilor moldovenilor, banii fiind alocați de Zemstva din Chișinău. Tot cu probleme de organizare

¹² Ibidem, f. 246

¹³ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 10

¹⁴ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 42b

¹⁵ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*. - Chișinău, 1935, p. 158

¹⁶ Ibidem p. 160

¹⁷ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, f. 256

chișinăuienii l-au delegat pe I. Păscăluță ca reprezentant în Comitetul revoluționar permanent de la Odesa.¹⁸

La 20 septembrie 1917, la ședința extraordinară a Comitetului Unităților de la Odesa, comandantului Divizionului 5 Artilerie rezervă i s-a cerut schimbarea denumirii Aerobateriei 129 Moldovenești în *Ștefan cel Mare* și trimiterea ei în Basarabia. A fost prima baterie de artilerie moldovenească trimisă la Chișinău.

Efectivul moldovenesc al unităților militare urma să poarte, ca semn distinctiv, o cocarda în culori naționale și epoletți înguști, “ca la militarii francezi”. În scopul rezolvării acestor probleme, la Statul-Major al Comandamentului Suprem au fost delegați militarii Holban și Păscăluță, care aveau și misiunea de a-i convinge pe superiori ca Unitatea nr. 145 Artilerie să poarte numele *Mihai Viteazul*. Se preconiza ca această unitate să fie a doua aerobaterie moldovenească.¹⁹

Prin telegrama din 28 septembrie 1917, știrea referitor la formarea unităților militare a ajuns și la basarabienii din Sevastopol, cărora li se aducea la cunoștință că a fost permisă formarea primului regiment de infanterie moldovenesc. Aceștia trebuiau să contribuie la organizarea unității. La acest document s-a anexat și telegrama nr. 832 din 15 septembrie, prin care comisarul Guvernului Provizoriu al Frontului Român îl informa pe ajutorul Comandantului Suprem de pe front despre vizita delegației Comitetului Ostășesc de la Chișinău și aprobarea cerinței lui de a forma unități militare moldovenești. Copia unei alte telegrame conținea adresarea generalului rus către Comandantul Suprem al Armatei Imperiale, prin care acesta propunea ca basarabienilor să li se permită formarea de unități militare naționale.²⁰

Aprobarea acestor decizii a trezit invidia unor minorități naționale, care doreau și ele formarea unor unități militare proprii. De exemplu, ucrainenii au protestat contra moldovenizării Regimentului 40 Infanterie, dorind ca acesta să devină ucrainean. Ei aveau pretenții și asupra Diviziei a XIV-a, care istoricește aparținea Basarabiei. Rada militară din Odesa declara că, având în vedere anarhia și teroarea din oraș, nu protestează contra plecării acestui regiment în Basarabia, dar că unitățile militare – moldovenești sau ucrainene – nu puteau părăsi Odesa înainte de a fi definitiv separate și constituite pe principii naționale.²¹

Comitetul Central Ostășesc din Chișinău era coordonatorul principal al organizării formațiunilor militare. Încă în vara anului 1917, acesta trimisese o delegație la Iași, unde se afla Cartierul General al forțelor ruse de pe Fron-

¹⁸ Ibidem, fond 725, inventar 2, dosar 2, f. 245-252

¹⁹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 9, f. 68-70

²⁰ Ibidem, dosar 4, f. 25

²¹ *Sfatul Țării*, nr. 5, din martie 1918

КОПИЯ.

ВЕРХОВНОМУ ГЛАВНОКОМАНДУЮЩЕМУ

Всецело присоединяясь къ просьбѣ Центральнаго Молдавскаго Исполнительнаго Комитета, ходатайствую о сформированіи I-го Молдавскаго пѣхотнаго Запаснаго полка съ постояннымъ мѣстопребываніемъ его въ г. Кишиневѣ, а также объ удовлетвореніи всѣхъ просьбъ вышеуказаннаго Комитета, изложенныхъ въ насъ текущемъ ходатайствѣ.

Въ настоящее время уже многія народности Россіи /какъ то: поляки, украинцы, латыши, эсты, армяне и пр. д. имѣютъ свои чисто національныя воинскія части, а посему, казалось бы, не было основаній въ отказѣ Молдаванамъ сформировать свой національный Запасный полкъ, тѣмъ болѣе, что Молдавскій Исполнительный Комитетъ не претендуетъ на молдаванизацію какихъ либо частей на фронтѣ, желаетъ лишь путемъ созданія своего Запаснаго полка усилить, въ возможныхъ предѣлахъ самую интенсивную подачу на Румынскій фронтъ Молдавскихъ ротъ укомплектованія.

Наличіе въ Кишиневѣ, центрѣ Бессарабіи, такой сплоченной и дисциплинированной части дастъ полную возможность быстро ликвидировать всѣ нежелательныя эксцессы /убійства, грабежи и погромы мирныхъ жителей/, совершающіеся нынѣ въ предѣлахъ Бессарабіи въ весьма широкихъ размѣрахъ, а также освободить для фронта значительную часть конницы, которую поневолѣ приходится сейчасъ держать въ Бессарабіи для подавленія различнаго рода беспорядковъ.

Несомненную пользу принесетъ Молдавскій Запасный полкъ и при демобилизации армій въ отношеніи предотвращенія беспорядковъ, могущихъ имѣть мѣсто при прохожденіи демобилизованныхъ частей черезъ предѣлы Бессарабіи.

Помещникъ АВГУСТЪИШАГО Главнокомандующаго
арміями Румынскаго фронта,
Генераль-отъ-Инфантеріи ЩЕРБАЧЕВЪ

16 Сентября 1917 г.

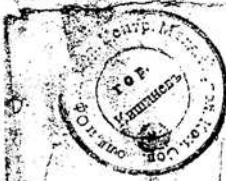
№ 162414

Начальникъ Штаба

Генераль-Лейтенантъ ГОЛОВИНЪ

Съ подлиннымъ ВЕРНО

С Е К Р Е Т А Р Ъ *Соловьевъ*

tul Român, pentru a avea o întrevedere cu generalul rus Șcerbaciiov și a-i cere permisiunea de a organiza unități naționale moldovenești la Chișinău. Ascultând doleanțele militarilor basarabeni (locotenent-colonelul Nicolae Furtună, ștabs-căpitanul Gheorghe Andronachi și sublocotenentul Nicolae Cernăuțan), generalul a declarat: “Nu sunt în drept să dau asemenea aprobare, aceste probleme le poate soluționa numai Ministerul de Război. Totuși cred că unitățile naționale ar fi binevenite și ar da rezultate mai eficiente”.²² După această discuție, oficialii moldoveni au înțeles că numai Kerenski putea lua o hotărâre în acest sens.

Majoritatea istoricilor sunt de părere că generalul Șcerbaciiov ar fi respins propunerea delegației, însă, în realitate, în telegrama trimisă, acesta consimțise la organizarea de regimente moldovenești. Telegrama se păstrează în fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova. Delegația a fost primită de Comisarul Guvernului Provizoriu de pe Frontul Român. În scrisoarea care s-a păstrat se menționează că comisarul Âm îi raporta lui Șcerbaciiov că a ascultat doleanțele delegației trimise de Comitetul de la Chișinău de a permite crearea primului regiment de infanterie moldovenesc cu staționare permanentă la Chișinău, scopul propus fiind susținerea și completarea Frontului Român. Oficial, regimentul urma să participe la acțiunile militare de pe front alături de soldații ruși. Moldovenii argumentau crearea unității și prin faptul că ostașii basarabeni nu cunoșteau prea bine limba rusă, motiv din care instruirea lor era dificilă. În armata imperială existau deja diferite regimente naționale – ale lituanienilor, polonezilor și ucrainenilor – care completau frontul, fiind conștiente de o cauză comună,²³ lupta cu dușmanul extern.

Ajutorul comandantului suprem al forțelor ruse de pe front îl informa, la 16 septembrie 1917, prin telegrama nr. 162414, pe Al. Kerenski, șeful Guvernului rus, că se alătură la rugămintea Comitetului Moldovenesc și propune să se formeze la Chișinău primul regiment de infanterie de rezervă moldovenesc, susținând că “nu există nici un temei de a refuza, deoarece moldovenii nu tind să privatizeze un oarecare regiment de pe front, dar doresc, dimpotrivă, să-l formeze pe al lor”.²⁴ Prezența în centrul Basarabiei a unei astfel de unități disciplinate, menționa el, ar putea contribui la stoparea rapidă a omorurilor, furturilor și pogromurilor asupra populației pașnice, de pe teritoriul Basarabiei. Concomitent, afirma el, se va elibera pentru front o parte considerabilă de cavalerie, dislocată în Basarabia pentru înăbușirea diferitelor “acte de dezordine”. Regimentul, după afirmațiile lui Șcerbaciiov, urma să joace un rol

²² Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 2, f. 69

²³ A. Bobeico, *Sfatul Țării*. - Chișinău, 1993, p. 48

²⁴ *Cuvânt Moldovenesc*, nr.64, din 1917

Sublocotenent Grigore TERZIMAN

S-a aflat în serviciul militar activ timp de 32 ani și 5 luni. A participat la războiul cu Japonia (1903); în timpul Primului Război Mondial, s-a remarcat în lupta de la Mărășești. A fost unul dintre inițiatorii și organizatorii comitetelor moldovenești. Membru al delegației trimise la Kerenski pentru a rezolva problema formării unităților militare naționale ale Republicii Moldovenești. Înscris în listele efectivului primei unități moldovenești.

Participant la prima paradă a unităților moldovenești, desfășurată la 25 decembrie 1917. Decorat cu toate cele patru cruci Sfântul Gheorghe, cu patru medalii Sf. Gheorghe, cu alte 6 medalii de aur oferite pentru vitejie în lupte. Pentru vitejia demonstrată în războiul ruso-japonez, a fost distins cu 3 decorații prestigioase. Pe parcursul luptelor a fost rănit de 8 ori.

Chșișinău, 21 Iunie 1928
Str. Casa Vodă 5

Arhivele Statului
Direcțiunea Regională Chișinău

No. 2600

Certificat.

Se certifica de noi că, conform ordinului în copie nr 82 din 4 Aprilie 1918 al Ministerului de război al Republicii Moldovenești, aflat în dosarul nr 4 cu ordinile și deciziunile diferitelor Miniștrii pe anii 1917-1918, ce se păstrează la aceste Arhive, Plutonierul-Major (podpraporșic) Terziman din Regimentul 1 Infanterie Moldovenească a fost avansat în gradul de Sub-Locotenent (praporșic) pentru merite la formarea unităților naționale.

Deput care în urma curii Școlii Grigore Terziman, înregistrată la nr 1335/928 i s-a eliberat prezentul certificat.

Director regional T. Zaga

Arhivar Spornovschi

ROMANIA

1928

rigore

important și în timpul demobilizării armatei ruse de pe front, căci în timpul trecerii ei prin Basarabia ar fi putut avea loc diferite dezordini.²⁵

Generalul le-a propus moldovenilor să trimită o delegație la Petrograd pentru a solicita aprobarea lui Kerenski.²⁶

Pentru soluționarea definitivă a problemei privind formarea unităților militare naționale, la Petrograd a plecat o delegație, compusă din N. Furtună, G. Pântea și A. Terziman. Kerenski a fost de acord cu propunerile delegației, înaintând condiția ca aceste unități să fie controlate în continuare de conducerea rusă și să acționeze în baza indicațiilor centrului.

Generalul Duhonin a trimis prin telegraf, conform dispoziției date de Kerenski, o telegramă adresată Comandantului Suprem de pe Frontul Român și Comitetului Central Executiv Moldovenesc, în care se înștiința că, în principiu, nu există obiecții în privința formării unităților, dar, având în vedere greutățile ce vor apărea, mai rațională ar fi utilizarea Regimentului 40 Rezervă, format inițial în baza Regimentului 53 Volâni. Conducerea rusă susținuse inițiativa basarabenilor de a crea acest regiment, cu condiția ca acesta să fie transferat în unul din orașelele mici ale Basarabiei, în niciun caz în Chișinău. Oficialii ruși erau îngrijorați de aflarea unității militare moldovenești în capitala ținutului, deoarece aici se afla și administrația rusă. Completarea cu moldoveni a unității trebuia efectuată treptat, deoarece exista teama unei rebeliuni naționale.²⁷

Această rezoluție le-a permis basarabenilor să înceapă cu ajutorul Comitetului Central Militar, organizarea formațiunilor militare moldovenești.

La ședința din 27 septembrie a Comitetului Militar al moldovenilor din Chișinău, președintele Pântea a raportat cu privire la rezultatele deplasării la Petersburg, la Marele-Stat Major al Comandamentului Suprem al Armatei Ruse, despre organizarea unităților militare și transferul lor la Chișinău. Se menționa că baza materială a Regimentului 40 este formată la Chișinău și, pe parcursul timpului prin el au trecut 15 000 de ostași moldoveni, care au completat efectivul de pe front și, mai ales, diviziile strategice legate de Basarabia și de Chișinău.²⁸

La 7 octombrie 1917, Șefului Suprem al Statului-Major al districtului militar Odesa i se cerea numirea în funcția de comandant al regimentului a colonelului Nicolai Furtună, care până atunci își făcuse serviciul în Regimentul 64 Infanterie Mensk.²⁹

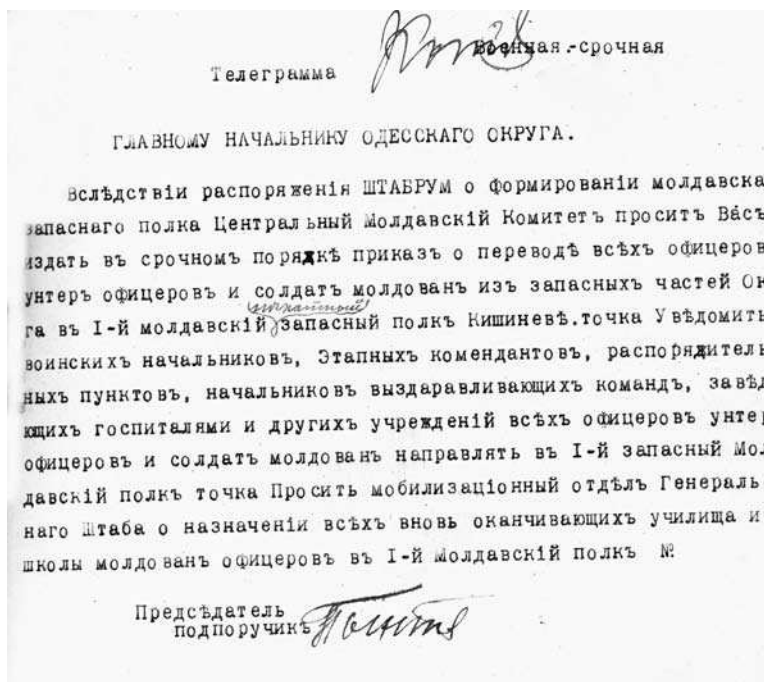
²⁵ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*, Chișinău, 1932, p. 25-26

²⁶ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, f. 9

²⁷ Ibidem, partea a II-a, f. 298

²⁸ Ibidem, partea I, f. 156

²⁹ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 73

Deoarece nu toate unitățile erau separate după principiul etnic, în regimentele mixte, unde își făceau serviciul nu doar soldați moldoveni, ci și de alte naționalități, apăreau situații de conflict. La 23 septembrie, a avut loc ședința extraordinară a Comitetului Executiv Moldovenesc și a Radei Ucrainene, a reprezentanților Regimentului 40, flotei și aerobateriilor moldovenești, prezidată de Turcuman. Ședința cerea ca reprezentanții Comisariatului Militar al Guvernului să rezolve litigiul în problema completării Regimentului 40.³⁰

Comandantul stațiunii Sevastopol a Flotei Mării Negre, în ordinul nr. 219 din 17 noiembrie 1917, dat în exclusivitate pentru secțiunea militară infanterie, atrăgea atenție asupra ordinului adjunctului Comandantului Suprem Rus de pe Frontul Român, emis la 6 noiembrie 1917 sub nr.056. Comandantul flotei dăduse o dispoziție ca ofițerii și soldații moldoveni, în cazul în care doreau, să fie incluși în componența regimentului moldovenesc din orașul Chișinău.

În ordin se menționa: “Conform telegramei Șefului Statului-Major al Comandantului Suprem nr. 16093, ordon:

1. Din 27 octombrie în orașul Chișinău a început formarea primului regiment moldovenesc de rezervă.

2. Organizarea se încredințează colonelului Furtună, căruia îi permit să preia temporar funcția de comandant al regimentului dat.

³⁰ Ibidem, dosar 2, partea II, f. 444

г. Кишиневъ. № 9
Арка Бендерской улиц.

Porțile străzii Bender

3. Baza materială și tot echipamentul să fie transmis pentru formarea unității din Regimentul 260, conform dispoziției Statului-Major al Armatei a IV-a.

4. Pe tot parcursul perioadei de formare și până la organizarea primului regiment moldovenesc, acesta să fie asigurat material la toate categoriile de șeful suprem pentru aprovizionarea Armatei Frontului Român.

Adjunctul Înaltului Comandant Suprem al Armatei Ruse de pe Frontul Român, general de infanterie Șerbaciov”³¹

Astfel, conform ordinului nr. 665, comandantul unei brigăzi independente de voluntari din Sevastopol, general-maiorul Cereavski a ordonat să fie trimiși moldoveni voluntari pentru a participa la formarea regimentului moldovenesc. El propunea comandantului Regimentului 470 Infanterie, pe lângă care moldovenii se organizaseră într-un pluton separat, să trimită temporar această unitate la Chișinău, urmând să i se raporteze despre efectivul ce trebuia să părăsească Sevastopolul. Ca bază servea ordinul nr. 219 al Comandantului Flotei Maritime a Mării Negre, emis la 17 noiembrie și difuzat de Statul-Major al cetății Sevastopol.

Odată cu formarea unităților militare autorizate, au apărut și unități militare create în mod samavolnic, fără permisiunea Directorului militar, la Cahul, Ismail și Bolgrad, fapt confirmat de comisarul orașului Bolgrad, ofițerul Dumbravă. După formarea Consiliului Directorilor Generali s-a hotărât interzicerea pe teritoriul Republicii Moldovenești a tuturor formațiunilor militare neautorizate; cele deja existente urmau să fie desființate.³²

Odată cu apariția instituțiilor militare naționale, a crescut fluxul de ostași basarabeni care se întorceau în Basarabia. Pentru repartizarea acestora erau necesare mijloace materiale și financiare. Din aceste considerente, Consiliul Directorilor Generali a cerut de la generalul Șerbaciov un milion de ruble pentru a întreține unitățile militare naționale.³³

Concomitent, se întreprindeau măsuri în vederea demobilizării ostașilor din armată. La 20 decembrie 1917, a fost creată o comisie de demobilizare, considerată organ suprem în această problemă, formată din reprezentanți ai Sfatului Țării, Comitetului Executiv al Ostașilor și Muncitorilor, Dumei Orășenești, ai Uniunii Deputaților Țărani, Uniunii Ostașilor, Uniunii Căilor Ferate, Comitetului Militar Central Moldovenesc. Ea includea atât reprezentanți ai cercurilor naționale, cât și ai administrației și organismelor militare ruse.³⁴

---

³¹ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*, Chișinău, 1932, p. 22

³² Ibidem, p. 28

³³ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 13, partea I, f. 119

³⁴ Ibidem, dosar 17, f. 47

Directorul General Militar îl informa pe comandantul Frontului Sud-Vest al Armatei Ruse despre situația din unitățile militare din republică, precum și despre acțiunile samavolnice ale comisarului ucrainean, Iankovețki, și ale legiunii poloneze, care, fără permisiunea conducerii din Basarabia, își însușeau bunurile materiale ale unităților ruse din teritoriu.³⁵

A fost adoptată o hotărâre care stipula că, pe teritoriul Republicii Moldovenești, formarea unităților militare și aprovizionarea lor materială urma să se realizeze numai cu consimțământul Directorului General Militar. Toate bunurile rămase de la trupele ruse trebuiau puse la dispoziția acestuia. Bunurile materiale preluate de unitățile militare ce aparțineau altor naționalități urmau să fie predate. Aceste unități străine, la cererea Directorului din Basarabia, trebuiau să susțină conducerea locală. Unitățile care nu doreau să se supună acestui ordin urmau să fie lipsite de ospitalitatea Republicii Moldovenești.³⁶

Ca răspuns, comisarul ucrainean a elaborat un raport în care menționa că moldovenii ocupă unitățile și le sustrag bunurile materiale. Consiliul Directorilor Generali a declarat că toate bunurile materiale ce se află pe teritoriul republicii trec sub jurisdicția Directorului Militar, cu aprobarea Consiliului.³⁷

Pentru menținerea disciplinei în districtul militar Odesa, prin ordinul nr. 1930 din 25 decembrie 1917 al șefului Statului-Major, teritoriul districtului a fost împărțit în două zone. În prima intra toată Basarabia, fără raioanele militare, în a doua – orașele Odesa, Tiraspol, Ananiev și județul Balta. Prima zonă se supunea Directorului militar de pe lângă Sfatul Țării, iar cealaltă – atamanului diviziei ucrainenești din Odesa.

Majoritatea persoanelor responsabile de eliberarea bunurilor materiale pentru unitățile moldovenești și pentru soldații moldoveni aveau atitudini antinaționale și, din acest motiv, soldații din unitățile respective adresau Comitetului Militar Central diverse plângeri.³⁸

La sfârșitul lunii noiembrie, subofițerul V. Țanțu cerea, într-o telegramă trimisă Comisarului Militar, să fie luate măsuri pentru transferarea la Chișinău a moldovenilor din Regimentele de Cavalerie 8 Ulansk, 8 Lubensk și Astrahan, care fuseseră deja declarate unități ucrainene. Militarii urmau să revină în țară cu cai și muniție.³⁹

---

³⁵ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 160

³⁶ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f. 169

³⁷ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 124

³⁸ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 61, f. 21

³⁹ Ibidem, dosar 2, partea I, f. 28

Colonel Nicolai FURTUNĂ (1871-1921)

Unul dintre primii organizatori ai comitetelor militare ale basarabenilor. Organizatorul și primul comandant al Regimentului I Moldovenesc.

În 1917 avea gradul de locotenent colonel. În anul 1918, conducerea Republicii Moldovenești i-a acordat gradul de colonel. După Unire, până în februarie 1921, a fost încadrat în Armata Română și numit în funcția de Comandant al Centrului de Recrutare Chișinău.

Primul regiment moldovenesc de infanterie

CREAREA UNITĂȚILOR MILITARE DE LUPTĂ

După ce obținut aprobarea Ministerului de Război al Rusiei, Comitetul Ostășesc Moldovenesc de la Chișinău a început să organizeze primele unități naționale moldovenești.

După formarea Sfatului Țării, militarii moldoveni și-au intensificat eforturile de organizare a Armatei Naționale. Încă în lunile octombrie-noiembrie, ei au reușit, în pofida situației dificile, să formeze o serie de regimente și detașamente naționale.

Prima unitate creată a fost Regimentul I Moldovenesc, compus din patru batalioane, o companie de mitraliori și o companie de cadre pentru instruirea viitorilor comandanți de grup. Comandant al regimentului, după cum am menționat deja, era colonelul N. Furtună, adjuncți – colonelul Topenco și locotenent-colonelul Kudzinski. Unitatea dispunea de un punct medical, condus de colonelul Bednarovski, de o orchestră militară în frunte cu locotenentul Diacenco, patru batalioane conduse de colonelul Topenco, căpitanul Celac, locotenent-colonelul Panaghiant și locotenent-colonelul Fomov. Școala de cadre era condusă de către căpitanul Țaran, mâna dreaptă a căruia era locotenentul Constantinov.⁴⁰

Conform tradițiilor armatei ruse, în unitate exista și un preot militar – părintele Ignatev –, precum și un capelan.⁴¹

Acest regiment avea, la începutul anului 1918, 103 ofițeri, 11 funcționari, 7 surori de caritate, 2.805 soldați și dispunea de 149 cai.⁴² Ulterior, efectivul acestui regiment a fost influențat de ideologia bolșevică, iar din cauza comitetului militar a devenit cea mai ideologizată unitate din armata moldovenească.

În decembrie 1917, Glavkorumul rusesc a ordonat ca toți moldovenii din Unitatea 257 Infanterie să fie trimiși în Regimentul I Moldovenesc, pentru completarea acestuia.⁴³

După unirea Basarabiei cu România, Regimentul I Moldovenesc, conform ordinului nr. 459 al Ministerului Român de Război din 15 mai 1918, s-a contopit cu Regimentul 23 Infanterie al Armatei Române.⁴⁴

Al doilea regiment moldovenesc de infanterie a fost creat în decembrie 1917 la Orhei, conducător fiind colonelul Bivol. La începutul anului 1918, acest regiment era format din 8 ofițeri, 52 ostași și avea în dotare 12 cai.⁴⁵

⁴⁰ Ibidem, dosar 108, f. 296

⁴¹ Ibidem, dosar 2, partea I, f. 215

⁴² A. Bobeico, *Sfatul Țării*, Chișinău, 1993, p. 51

⁴³ *Sfatul Țării*, nr. 5, din 1918

⁴⁴ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, f. 13

⁴⁵ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 61, f. 21

Gheorghe ANDRONACHE (1893-?)

Născut la Chiperceni, jud. Orhei. Locotenent-colonel. Absolvent al Școlii de Infanterie din Odesa. Rănit de șase ori. Comandant al Detașamentului de Gardă de Cavalerie.

Crearea unităților militare naționale necesita și o bază materială inițială. De obicei, aceasta o constituia baza materială a unor unități rusești sau era formată din tehnica militară preluată de la unitățile militare ce se retrăgeau de pe front, uneori în acest scop fiind necesare măsuri aspre și riscante. Comandantul Regimentului 36 din Ekaterinoslav, formațiune creată în baza unității 133 din Simferopol, într-o telegramă trimisă Comisarului Militar de la Odesa, Poplavko, învinuia soldații moldoveni că au sustras tehnica militară, chiar și mașina de dactilografiat, pentru Regimentul II Infanterie din Orhei, afirmând că există pericolul ca aceștia să acapareze chiar și haznaua unității și rugând să fie luate măsuri pentru întoarcerea bunurilor sustrate în Pavlograd. Sfatul Țării a adoptat însă o hotărâre care prevedea protecția bunurilor regimentului.⁴⁶

Un al treilea regiment de infanterie a fost creat la 22 decembrie 1917. Aceasta solicita spațiul unuia dintre batalioanele libere de 4 companii ale regimentului I. În funcția de comandant a fost numit militarul Topenco.⁴⁷

Ayunarea Comitetului din capitala Basarabiei a decis să amâne formarea unităților de cavalerie moldovenești până la primirea ordinului oficial al Comandantului Suprem, care trebuia să prevadă formarea unităților de infanterie.⁴⁸

O altă formațiune militară națională, Detașamentul Moldovenesc de Gardă de Cavalerie, a fost organizată și comandată de ștaps-căpitanul Gheorghe Andronache. Această unitate era formată din patru escadroane, conduse de locotenentii Zireanu, Nichitenco, Cately și Spătaru. Ajutor de comandant a fost desemnat maiorul Untariu.⁴⁹ La fel ca și Regimentul I Moldovenesc, detașamentul avea preot, orchestră și un punct medical propriu, precum și un punct medical veterinar. Tot echipamentul necesar și munițiile au fost preluate de la unitățile militare ruse în retragere sau care dezertau de pe front. La începutul anului 1918, în componența detașamentului intrau 60 de ofițeri și 480 de soldați. Detașamentul avea în dotare 480 de cai de serviciu și 24 cai pentru mitraliere și trăsuri.⁵⁰ Conform hotărârii executivului din 12 februarie 1918, acest detașament a fost desființat.⁵¹

O parte dintre soldații basarabeni reveniți de pe fronturile Primului Război Mondial au fost incluși în componența Bateriei de Artilerie Moldovenească, condusă de căpitanul Gheorghe Sârbu. La începutul anului 1918, în componența bateriei intrau 6 ofițeri și 170 de soldați. Aceasta avea în dotare 120 cai.

⁴⁶ Ibidem, fond 919, dosar 2, partea I, f. 95

⁴⁷ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 324

⁴⁸ A. Bobeico, *Sfatul Țării*, Chișinău, 1993, p. 53

⁴⁹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 5

⁵⁰ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 169

⁵¹ Ibidem, p. 131

Concomitent, au fost organizate și unități de cavalerie. Astfel, în noiembrie 1917, la Belgrad a fost format Regimentul I Husari Basarabean, comandat de colonelul Popa, care, la începutul lunii decembrie, a fost transferat la Chișinău. La 16 decembrie 1917, acest regiment era compus din 23 ofițeri, 363 de ostași și avea în dotare 469 de cai⁵². Cele 2 divizioane ale lui, conduse de maiorii Andrianov și Inovschi, erau constituite din câte 3 escadroane. Ulterior, regimentul a ajuns la efectivul de 40 de ofițeri, 442 de soldați, având în dotare 665 de cai.⁵³ Datele privind efectivul diferă în literatura istorică.

La Chișinău au sosit și unități ale Diviziei 42 Cavalerie, pentru a forma Regimentul I Ulansk Basarabean, care au fost incluse în Regimentul I Husari.⁵⁴ La 15 mai 1918, conform ordinului nr. 459 pe Armata Română, acest regiment a fost unit cu Regimentul 9 Călărași Românesc.⁵⁵

În acest context, trebuie să menționăm că ostașii cavaleriști moldoveni din unitățile rusești urmau să fie trimiși în Basarabia pentru a-i înlocui pe cavaleriștii dislocați până atunci pe acest teritoriu.⁵⁶

Un regiment de cavalerie a fost format în orașul Novogheorghievsk, sub conducerea maiorului Gheorghe Botezatu, la ordinul Comisarului Militar General Cijevschi. La sfârșitul lunii decembrie 1917, acest regiment a venit la Chișinău, fiind dislocat pe str. Fiodorov, colț cu str. Bulgară, în locul Brigăzii 14 de Artilerie Rusă.⁵⁷ În noaptea de 29 decembrie 1917, pentru a-și completa baza materială, regimentul a ocupat și a sustras toate bunurile din depozitele de pe str. Armenească, care aparțineau organizației bolșevicilor “Front-Otdel”.⁵⁸ Efectivul acestui regiment, în luna februarie 1918, era alcătuit din 27 ofițeri, 5 medici, 395 soldați și avea în dotare și 319 cai.⁵⁹ Unitatea a fost numită Prima Unitate de Husari Moldovenească. La 24 decembrie 1917, după o serie de neînțelegeri între ofițerii unității, în funcție de comandant a fost desemnat rotmistrul Martânov.⁶⁰

În baza acestei unități și a Regimentului de Husari Basarabeni, a fost ulterior formată Brigada de Cavalerie Moldovenească, condusă de colonelul Brăiescu,⁶¹ devenit director general pentru probleme militare în cabinetul

---

⁵² Ibidem, p. 170

⁵³ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 290

⁵⁴ *Sfatul Țării*, nr. 93, din 1917

⁵⁵ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 290

⁵⁶ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 74-77

⁵⁷ Ibidem, dosar 4, partea III, f. 636

⁵⁸ Ibidem, f. 650

⁵⁹ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 125-126

⁶⁰ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 78, f. 5

⁶¹ Ibidem, dosar 108, f. 15

Nicolai SECARĂ (1894-1942)

Născut la Rudi, jud. Soroca. Organizator al comitetelor militare naționale din Odesa și de pe Frontul Român. Membru în Sfatul Țării. Secretar de Stat la Directoratul Militar.

Ciugureanu⁶² și avansat apoi în gradul de general.

Prin ordinul nr. 459 al Ministerului de Război Român, această unitate a fost unită, în anul 1918, cu Regimentul 10 Călărași al Armatei Române.

În conformitate cu dispoziția autorităților militare ruse din regiune, unitățile moldovenești erau aprovizionate de la depozitele ce asigurau Frontul Român. La 15 decembrie, Intendentul Suprem al Republicii Moldovenești solicita Șefului principal pentru aprovizionare materială a frontului să ofere utilajul și îmbrăcămintea anuală pentru unitățile naționale. Cererea a fost expediată de reprezentantul Directoratului Militar, N. Secară. Se solicita îmbrăcămintă pentru un efectiv de 40.000 ostași.⁶³

Pentru a favoriza redisolocarea trupelor de cavalerie care veneau în Basarabia, Matveev și Vrabie au pornit la 14 decembrie prin republică în căutare de spații pentru cazarea acestora. Acțiunea era coordonată cu Sfatul Țării, căruia i se raporta în mod continuu despre formarea și redisolocarea unităților naționale.⁶⁴

Militarul Graevski, comandant de regiment era rugat, printr-o telegramă, să trimită la baștină toți moldovenii dispuși să servească în unitățile de cavalerie din Basarabia. Militarii urmau să fie dotați cu cai și cu echipament deplin pentru luptă.⁶⁵

Conform unei informații a serviciilor secrete române, căpitanul Andronache recruta tineri din satele Basarabiei, cărora le oferea cai și arme, pentru a forma un regiment de cavalerie.⁶⁶

⁶² Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 171

⁶³ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 36

⁶⁴ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 29b

⁶⁵ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 171

⁶⁶ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 8

În afară de unitățile moldovenești, în Basarabia au fost formate și unități militare ale minorităților etnice, care erau subordonate Directorului Militar al Republicii Democratice Moldovenești.

Documentele menționează o Companie de tracțiune mecanică poloneză, aflată la Chișinău.⁶⁷

În capitală erau dislocate și unități militare ucrainene. Efectivul unora dintre ele respecta tradițiile naționale și se comporta amical cu populația locală. În Basarabia se găseau Statul-Major al Regimentului 21 Grăniceri de Cavalerie, Compania 54 Motocicliști, un șir de ateliere militare, Compania 34 Motocicliști din Călărași, Batalionul 24 Auxiliar, Compania 16 Automobiliști, Detașamentul 31 de Dezinfecție. Exista și un comisar militar ucrainean al orașului Chișinău.⁶⁸

În cadrul Regimentului I Moldovenesc exista o companie formată din voluntari evrei,⁶⁹ organizată de Loțvin și desființată înaintea intrării trupelor române în Basarabia.⁷⁰

În sudul Basarabiei a fost format un regiment german, organizarea căruia a fost permisă de către guvern printr-o hotărâre adoptată la 29 ianuarie 1918, cu următorul text: “se permite formarea unităților germane, deoarece ele nu încalcă planul general de reorganizare a armatei naționale”.⁷¹ Germanii aveau și un comisar propriu⁷². Mai mult decât atât, după formarea unității, ei au început organizarea unor subcompanii germane de miliție, destinate pazei coloniilor germane din Basarabia.⁷³

La 28 decembrie 1917, colonelul Grunberg a fost numit comandant al regimentului moldo-german.⁷⁴ Într-un document emis de secția Inspectoratului Militar în februarie 1918, acesta a fost înregistrat ca general de brigadă, iar după unirea cu Țara pretorul corpului VI Armată, colonelul Racoviță, i-a trasat misiunea de a forma unități de miliție a câte 40 de persoane, pentru menținerea ordinii publice.⁷⁵

În Basarabia se aflau și militari bieloruși. La 26 ianuarie 1918, Unitatea 401 urma să fie transformată în formațiune bielorusă, la inițiativa comandantului și

---

⁶⁷ Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 171; A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 15

⁶⁸ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 33

⁶⁹ Ibidem, dosar 2, partea 2, f. 6

⁷⁰ Ibidem, f. 32

⁷¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 23b

⁷² Ibidem, f. 34

⁷³ Ibidem, f. 11

⁷⁴ Ibidem, f. 49

⁷⁵ T. Inculeț, *Basarabienii în războiul mondial*, 1926, p. 6

С р о ч к о.

Въ Штабъ Округа г. Олесса.

Комиссару МУНТЧНУ

Предлагаю Вамъ войти съ ходатайствомъ
передъ Комиссаромъ Украины ПОПЛАВКО объ
разрѣшеніи формироваць заднѣстровскимъ
Молдованамъ своихъ національныхъ частей.
Если-же будетъ приостановка въ разрѣше-
ніи, то имѣть въ виду первую голову фор-
мирование когорть. О разрѣшеніи сообщитъ
въ Молдавскій организационный комитетъ
солдатъ и крестьянъ въ г. Тирасполь, а
копію намъ.

д.д. Генеральнаго Директора

Подпоручикъ *Савозъ*

Начальникъ Штаба

Штабсъ-Капитанъ *Ромъ*

Старшій Адъютантъ

Штабсъ-капитанъ *Толерушъ*

comisarului bielorus, însă Directoratul militar a răspuns că nu poate să formeze unitatea din cauza lipsei materialelor și a crizei alimentare din regiune.⁷⁶

Pe lângă regimentele naționale mari, au fost organizate un șir de unități auxiliare. În ianuarie 1918, Directorul General pentru Probleme Militare a prezentat Guvernului proiectul privind organizarea unei subunități de transport auto pe lângă unitatea de geniu.⁷⁷ La 25 ianuarie au fost întărite statele de personal ale acestei subunități.⁷⁸

La 26 ianuarie a fost emis ordinul de formare a Companiei I Basarabene Ingineri, comandant al ei fiind numit sublocotenentul Vutcariu.⁷⁹

În Chișinău era dislocat Detașamentul I Sanitar, care, la 31 decembrie 1917, a fost transformat în Primul Detașament Regional Basarabean.⁸⁰

S-a organizat și o companie maritimă moldovenească.⁸¹

⁷⁶ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 25

⁷⁷ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 27

⁷⁸ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 30, 19

⁷⁹ Ibidem, f. 44

⁸⁰ Ibidem, dosar 21, partea II, f. 240

⁸¹ Ibidem, dosar 108, f. 36

În baza ordinului nr. 1398 pe armata rusă de pe Frontul Român, la 25 februarie 1918, Divizia 14 Infanterie a fost redenumită Prima Divizie de Infanterie a Republicii Moldovenești.⁸² Colonelul Hudolei a prezentat un raport privind unitățile de pe front și Directoratul de Război a cerut de la generalul Șcerbaciov ca această divizie să fie trimisă la Chișinău, deoarece Regimentul de Rezervă 250 Infanterie Balta fusese format la 17 iulie 1917, odată cu declararea demobilizării generale în orașul Chișinău, din cadrele Regimentului 54 Mensk, fiind completat, în luna mai, cu moldoveni originari din județele Orhei și Balta. Astfel, în baza acestui regiment și a Regimentelor 243 Dunăre, 251 Stăuceni, 252 Hotin a fost formată Divizia Basarabeană 63 Infanterie (cu sediul la Chișinău).⁸³ Cvtartirmaistrul General, colonelul Hudolei, raporta comisarului moldovenean de la Odesa că odată cu această modificare nu mai există necesitatea de a moldoveniza Regimentul Infanterie Țintași al Diviziei 12 Cavalerie.⁸⁴

Ulterior, Consiliul Directorilor Generali a aprobat proiectul Directorului Militar de a organiza o unitate auto pe lângă Directoratul Militar.⁸⁵

La 13 martie 1918, Consiliul Directorilor Generali a întărit statele de personal ale unui detașament de aviație, care era deja în formare. Detașamentul urma să fie constituit din 12 ofițeri și 21 de soldați.

Existau și o brigadă de artilerie, un divizion de artilerie, un regiment de grăniceri, un divizion de artilerie grea și un divizion de cavalerie-artilerie.

Deoarece multe unități militare erau dislocate temporar, Directorul militar a cerut, la 24 februarie 1918, ca unitățile să fie repartizate în cazărmi dacă există această posibilitate, după trecerea în rezervă a unor militari și lichidarea unor unități rusești.⁸⁶

Din declarațiile funcționarilor publici moldoveni, putem constata că, în cele din urmă, o bună parte din unitățile care urmau a fi formate la acel moment nu au fost create. La 31 ianuarie 1918, ministrul militar român Brăescu menționa că “în timpul nu prea îndepărtat vom începe formarea corpului moldovenesc, în care vor intra toate tipurile de arme.” Se mai sublinia că existau: Regimentele I Infanterie și I Cavalerie, două baterii grele și două ușoare de cavalerie. Pentru formarea acestui corp de armată, în Basarabia trebuiau să acționeze instructori români și francezi, în urma unei înțelegeri cu guvernele acestor state.⁸⁷

---

⁸² Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 42

⁸³ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 39

⁸⁴ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea I, f. 73

⁸⁵ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 8

⁸⁶ Ibidem, dosarul 2, partea I, f. 64

⁸⁷ Ibidem, f. 5

La începutul lunii februarie 1918 nu se știa exact numărul ofițerilor care își făceau serviciul în Republica Moldovenească. Au fost create 2 comisii din reprezentanții unităților militare, secțiilor Directoratului și reprezentantul șefului Garnizoanei Chișinău, pentru recensământul cadrelor militare.⁸⁸

La 2 februarie 1918, generalul Șcerbacioc a permis formarea pe teritoriul Basarabiei a drujinelor de voluntari. Ele trebuiau organizate în coordonare cu Ministerul Militar și Comandamentul român de aici.⁸⁹

Au fost stabilite datele de creare a unităților: de exemplu, ziua de formare a Direcției Artilerie Grea era 10 februarie.⁹⁰

În ședința Guvernului de la mijlocul lunii februarie 1918, ministrul militar a propus modelul uniformei militare în unitățile moldovenești, aprobat și înaintat spre confirmare în Sfatul Țării.⁹¹

Era pusă și problema învățământului în unitățile moldovenești. Directorul General cerea ca în unități să fie imediat organizate școli de cultură generală. În această activitate trebuiau implicați toți oamenii de cultură și pedagogii din unități.⁹² Propaganda bolșevică a impus Directoratul să ia măsuri în vederea ridicării moralității ostașilor moldoveni, cerând ofițerilor să aibă o atitudine binevoitoare față de soldați, să fie mai aproape de soldații de rând, să obțină încrederea lor. În această muncă urmau să fie atrași și membrii comitetelor unităților militare. În fiecare sâmbătă, în unitate aveau loc mitinguri, în care ofițerii și efectivul erau implicați nemijlocit, soldaților explicându-li-se aspecte politice.⁹³

Directorul militar a dat o dispoziție ca pe lângă unitățile militare de moldoveni să fie organizate companii ale necunoscătorilor de română, care urmau să fie adunați în subunități.

După formarea unităților militare s-au efectuat schimbări și în sistemul de comandă. La 24 decembrie 1917, colonelul Gaivorovschi, fost comandant al Drujinei 466 Moldovenești, a fost numit șef al garnizoanei Bender.

Se intenționa formarea unor unități militare și la Tighina. În ianuarie 1918, Directorul pentru Probleme Militare solicită repetat ca Unitatea 466, dislocată în acest oraș, să fie moldovenizată, explicând că e necesar ca la Bender să se afle o forță națională înarmată pentru paza căii ferate, podurilor și a depozitelor.⁹⁴

⁸⁸ Ibidem, dosarul 2, partea I, f. 64

⁸⁹ Ibidem, fond 725, dosarul 2, partea 1, f. 27

⁹⁰ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 33

⁹¹ Ibidem, f. 47

⁹² Ibidem, dosar 108, f. 1

⁹³ Gh. Pânteș, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*, Chișinău, 1932, p. 70

⁹⁴ Ibidem

În orașul de pe Nistru se creau și unități militare ale ucrainenilor, aceștia începând să-i mobilizeze și pe moldoveni. Există pericolul includerii teritoriului de dincolo de Nistru în componența Ucrainei. Comisariatul General din Chișinău a trimis o telegramă comisarului Munteanu din Odesa, căruia i se propunea să facă un demers către comisarul Ucrainei, Poplavko, pentru a obține permisiunea de a organiza, pentru moldovenii de peste Nistru, unitățile naționale proprii. Răspunsul urma să fie expediat comitetului ostașilor și țăranilor din Tiraspol, iar o copie a acestora la Chișinău.⁹⁵

La 10 ianuarie 1918, comisarul Ignatiev din Odesa îl avertiza pe atamanul regimentului ucrainean dislocat la Bender: ”în pofida ordinelor categorice și dispozițiilor date pentru a intra în paza stației Bender, a podului de cale ferată și a depozitelor de artilerie, nici până astăzi nu ați făcut-o. În situația existentă cer imediat îndeplinirea dispozițiilor...”⁹⁶. Aceste acte de nesupunere fac ca la Tighina să fie creată o unitate de artilerie. Căpitanul Coșcarev este numit responsabil pentru organizarea acestei unități.⁹⁷

La Tighina, Bălți și în alte orașe acționau bolșevicii, unitățile militare rușești erau împrăștiate prin localitățile Basarabiei, satele erau pline de dezertori, iar unitățile moldovenești nu se supuneau nici ele întotdeauna Directo-

⁹⁵ A. Bobeico, *Sfatul Țării*, Chișinău, 1993, p. 53

⁹⁶ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*, Chișinău, 1932, p. 70

⁹⁷ Ibidem

rului Militar, nemaivorbind de Sfatul Țării. Faptul s-a observat și în timpul primei parade militare a moldovenilor, la care nu au participat 1/3 din numărul militarilor basarabeni ai primului regiment. La 31 decembrie 1917, când Directoratul Militar intenționa să-l aresteze pe Ilie Cătărău, care îndeplinea funcția de comisar militar al garnizoanei Chișinău, conducând, totodată, una dintre mișcările îndreptate împotriva puterii oficiale, nici o unitate militară națională nu a susținut arestarea lui. Gh. Pântea a fost nevoit să-l aresteze cu ajutorul unei unități de cazaci, în schimbul unei recompense bănești. Mai mult decât atât, bolșevicii l-au arestat temporar pe însuși directorul militar, Gh. Pântea. Astfel, nu se poate vorbi de existența unei puteri politice moldovenești reale în teritoriu.

La sfârșitul lunii decembrie 1917 - începutul lunii ianuarie 1918, Republica Democratică Moldovenească, de facto, abia își căpătase libertatea. Instituțiile create aveau însă o putere politică limitată. Majoritatea localităților dintre Prut și Nistru se aflau sub influența altor forțe sau în ele domina haosul.

După declarațiile făcute la 8 ianuarie 1918 în ședința Sfatului Țării, Directorul de Război afirma "...Provocați de elemente răuvoitoare, soldații, îmbătați cu vin și înarmați până în dinți, s-au pus în poziție de război, neconduși de nimeni și fără nici un ordin. Ce a rămas din oștile moldovenești? Ele au rămas ca puii fără cloșcă. Ca o turmă de berbeci, soldații moldoveni, fără ordinul meu, au plecat la poziția de război. Pentru ce? Nu se știe..."

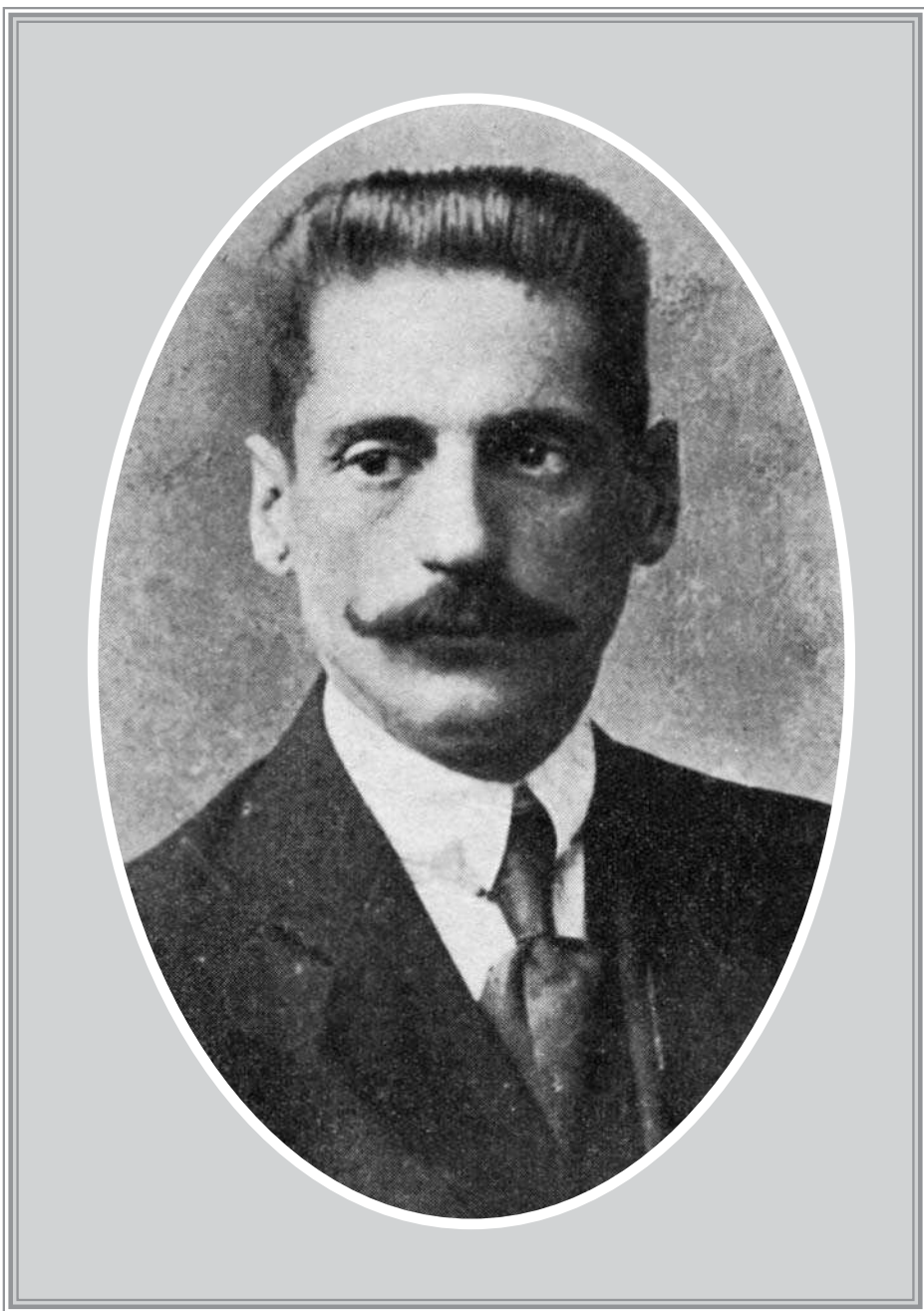
Și dacă, domnilor, noi nu simțim că suntem în stare să îndeplinim și să dezlegăm aceste probleme, mai bine plecăm, lăsând locul altora, mai vrednici.

Cu mare regret vă aduc la cunoștință că lucrurile au mers până acolo că și pe mine a avut cineva intenția să mă aresteze, servindu-se de soldați moldoveni. La întrebarea mea "de ce voiți să faceți aceasta?", am căpătat răspunsul misterios: "avem ordin". Unde sunt drepturile noastre? Unde e puterea noastră?"⁹⁸

Organizarea acestor formațiuni a fost descrisă detaliat, aducându-se date noi, despre care nu s-a menționat până acum în literatura istorică și publicistică. După ce Sfatul Țării a organizat Consiliul Directorilor Generali, Directorul Militar și instituția respectivă dispuneau de toate prerogativele de formare a acestor unități și de control al acestora. Situația incertă și pătrunderea ideologiei bolșevice printre militarii din unitățile din Basarabia au făcut ca, la începutul anului 1918, anarhia să devină incontrollabilă în acest teritoriu, fapt ce i-a determinat pe basarabeni să apeleze la o forță militară organizată din afara republicii, pentru a stopa fărădelegile și acțiunile banditești.

---

⁹⁸ Ibidem

Teodosie COJOCARU (1879-1941)

Apsolvent al liceului militar din Odesa. Participant la războiul ruso-japonez și la Primul Război Mondial. Primul Director General al Ministerului Militar.

DIRECTORATUL MILITAR

ORDINELE EXECUTIVULUI

După organizarea Legislativului Republicii Moldovenești, toate instituțiile statului urmau să i se supună nemijlocit. Astfel, la 23 noiembrie 1917, Legislativul a instituit o comisie militară a Sfatului Țării, în a cărei componență intrau inițial: Sinicliu, Palii, Osoian, Pugaciov, Zlatov, Novacov, Comendant, Aigher, Leș.¹

Sfatul Țării a decis să organizeze Comisariatul Militar și i-a încredințat rotmistrului Cijevschi fondarea acestei structuri. Anterior, Comandantului Suprem al trupelor ruse i se ceru permisiunea numirii lui în funcție. Cijevschi urma să devină Comisar Gubernial cu autoritate asupra unităților militare moldovenești și a Comitetului Militar Central al moldovenilor.²

Conform mărturiilor lui Gherman Pântea, comisarului trebuiau să i se supună doar unitățile naționale, cele ruse rămânând în subordonarea autorităților militare ruse.³ Cijevschi propunea crearea, în cadrul Guvernului, a Directoratului Militar, care, ca organ executiv, urma să rezolve toate problemele militare și să preia conducerea unităților naționale.

Comisarul militar trebuia să dețină, până la organizarea Directoratului, toată puterea militară.⁴ Referindu-se la planurile de viitor, Cijevschi susținea că nu vor exista unități naționale pur etnice, ci doar național-teritoriale, în componența cărora urmau să intre toate naționalitățile conlocuitoare din Basarabia.

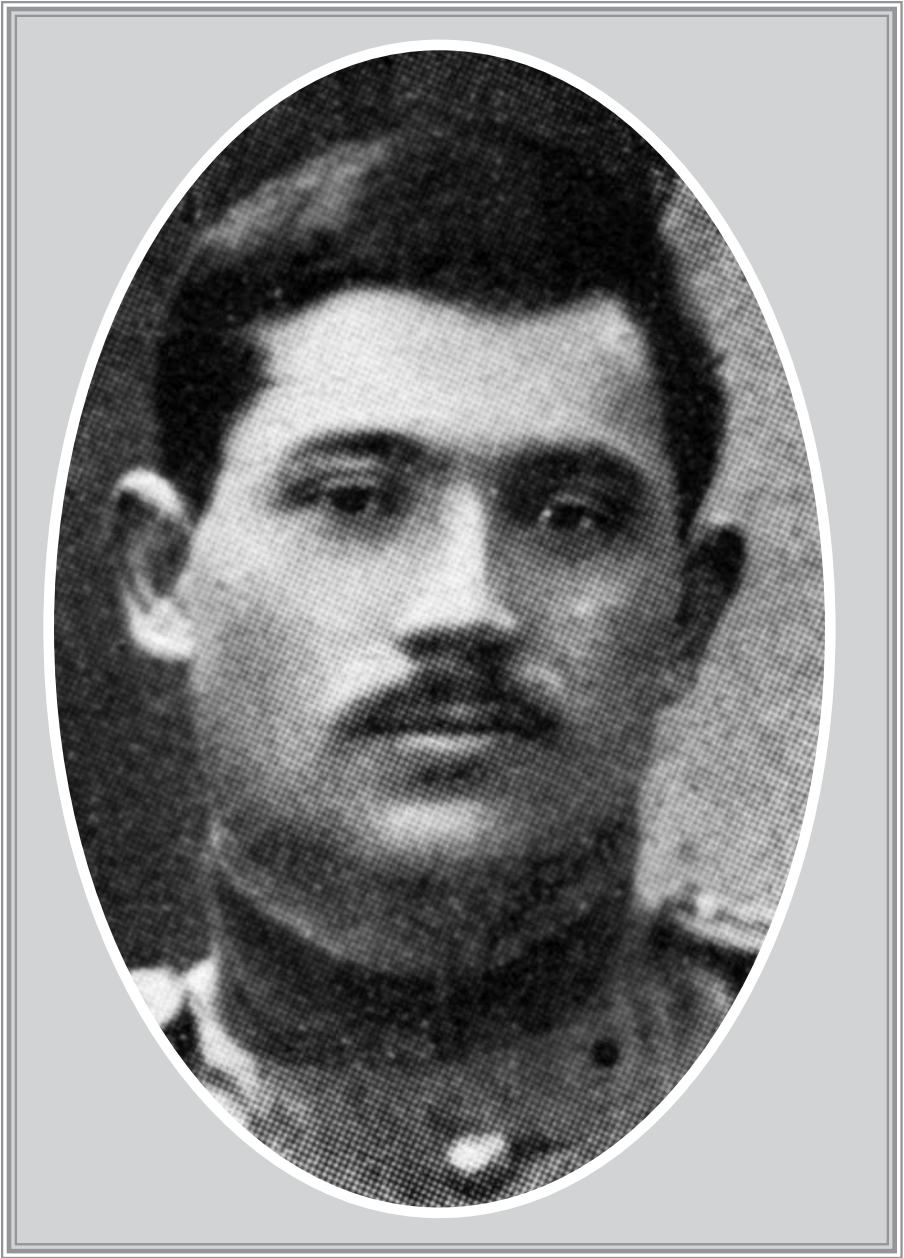
La 2 decembrie 1917, s-a înființat organul executiv al Republicii Moldovenești. La 8 decembrie, a fost creat Consiliul Directorilor Generali al Basarabiei. În executiv au intrat 8 persoane: V. Cristi – la interne, Șt. Ciobanu –

¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 21, partea I-a, f. 15

² Ibidem, partea II, f. 275

³ Ibidem, dosar 104, f. 55

⁴ Ibidem, dosar 21, partea I, f. 19

Gherman PÂNTEA (1894-1968)

Născut la Zaicani, jud. Bălți. Membru al Comitetului Militar Moldovenesc de pe Frontul Român. Președinte al Comitetului Central Militar Moldovenesc. Membru în Sfatul Țării. Director General Militar interimar în primul guvern. Decorat cu două ordine Sfântul Gheorghe.

instrucțiune publică, T. Iancu – finanțe, N. Bosie-Codreanu – căi ferate, poște, telegraf și telefon, M. Savenco – justiție și culte, I. Pelivan – afaceri externe. A fost înființat și Directoratul General de Război și Marină, în funcția de director fiind numit T. Cojocaru. Președinte al executivului a fost ales V. Erhan.

Principala sarcina a Consiliului Directorilor Generali era lichidarea anarhiei și instaurarea ordinii în Basarabia.

Directorul Militar, T. Cojocaru, nu și-a ocupat funcția de Director General de Război din motive de boală, aflându-se în spital, dar probabil și din cauza divergențelor dintre militarii din conducerea moldovenească. Într-o scrisoare din 11 decembrie 1917, el îi propunea lui Pântea să ocupe funcția respectivă, informându-l, totodată și pe Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, despre decizia luată. Pântea trebuia să preia conducerea armatei până la o decizie definitivă a Sfatului Țării⁵.

Formațiunile militare moldovenești urmau să fie subordonate nemijlocit Directorului Militar. Până la crearea acestuia, unitățile militare erau subordonate Comisarului Militar.

Directoratul General pentru Problemele Militare era format din secția personal; secția instruire; secția operativă; secția de mobilizare; secția medico-sanitară; secția maritimă și construcție a porturilor; secția de demobilizare⁶.

Secțiile de recrutare din Basarabia se supuneau ordinelor Directoratului Militar.⁷ În cadrul acestei instituții își făceau serviciul aproximativ 176 persoane, dintre care 35 erau în serviciul activ, iar celelalte în rezerva directoratului.⁸

Primul ordin către oștile Republicii Moldovenești a fost emis la 15 decembrie 1917. Ostașii erau chemați să execute toate ordinele superiorilor, și erau informați că anarhia s-a răspândit în toată Basarabia. Tot prin acest ordin au fost desemnați în funcția de adjuncți ai Directorului: pentru afacerile de marină – locotenentul Prahnițchi; pentru infanterie – plutonierii Secară și Osoian. Un paragraf aparte interzicea ca bunurile materiale, armamentul și tehnica militară să fie scoase în afara teritoriului Basarabiei fără consimțământul Directorului Militar.

Acest ordin mai prevedea crearea la Bender, cu contribuția căpitanului Coșcariov, a unui divizion moldovenesc de artilerie în baza Unității Militare Herson, dislocată în oraș, formată doar din soldați basarabeni. Se menționa că cele șase companii urmau să fie organizate opt. Responsabil pentru această reorganizare acestei misiuni a fost numit locotenent-colonelul Gaivoronschi.

⁵ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932, p. 22

⁶ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 28

⁷ Bogos, *La răspântie. Moldova de la Nistru. 1917-1918*. Chișinău, 1998, p. 129

⁸ Ibidem

Totodată, ștaps-căpitanul Popa a fost numit responsabil de reformarea Detașamentului 478 din orașul Bălți.

În baza aceluiași ordin, în fruntea garnizoanei Chișinău a fost numit soldatul Ilie Cătăraș, să folosească înputerniciri depline pentru menținerea ordinii în capitală.⁹ La 1 ianuarie 1918, I. Cătăraș a fost arestat, învinuit de spionaj și de abuz de putere în scopuri personale.¹⁰ Lansând lozincă “Totul aparține norodului, boierii trebuie omorâți”, acesta și-a creat un program, în baza căruia a fost ales unanim, șef al garnizoanei Chișinău. Pentru a nu intra în conflict cu soldații și ținând cont de starea de lucruri Directorul General Militar, a confirmat alegerea, dar își exprima îngrijorarea că, „fiind ales de întreaga oaste” Cătăraș ar putea instiga, masele de soldați împotriva puterii legale a Republicii Moldovenești.

Printr-un alt ordin, Directorul General pentru Problemele Militare, a cerut militarilor să poarte cu cinste și mândrie uniforma de ostaș. Cu scopul de a controla echipamentul militar, în unitățile militare moldovenești, a fost formată, “o comisie de revizie”,¹¹. Conform ordinului nr.3 din 17 decembrie 1917, în componența ei au fost incluși reprezentanți ai garnizoanei Chișinău, Directoratului pentru Probleme Militare, ai Sfatului Țării, miliției, administrației orașenești, zemstvei. Printr-o hotărâre a Sfatului Țării, președinte al comisiei a fost numit Ion Tudose.

Conform aceluiași ordin,¹² pentru menținerea ordinii publice, asigurarea securității cetățenilor împotriva atacurilor banditești provocate de grupurile de ostași-dezertori de pe front și lichidarea anarhiei, în jud. Bălți a fost introdusă starea excepțională. La 22 decembrie 1917, prin telegrama nr.816, Directorul Militar a cerut Comisarului pentru Probleme Moldovenești din Odesa, Munteanu, să-l oblige pe comandantul Detașamentului 478 Infanterie din jud. Bălți, căpitanul Popa, să se supună ordinilor comisarului și șefului garnizoanei din această localitate¹³.

Fiecare ofițer era dator să-și comunice adresa de la domiciliu pentru a putea fi chemat la datorie în caz de necesitate.

În ordinul nr. 6 din 20 decembrie, semnat de Directorul Militar, se propunea unui batalion al Regimentului I să mențină ordinea publică în ținutul Chișinău. În aceeași zi, s-a introdus starea excepțională și în capitală¹⁴. Străzile

⁹ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932, p. 187; A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 1, f. 1

¹⁰ Cuvânt Moldovenesc, nr. 5, din 1918

¹¹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 16

¹² Ibidem

¹³ Ibidem, dosar 2, f. 19

¹⁴ *Sfatul Țării*, nr. 5, din 1918

orașului erau patrulate de soldați ai unităților militare naționale și de echipe ale forțele de ordine. După venirea trupelor române și militarii români au fost antrenați în menținerea ordinii publice.

Concomitent, în scopul menținerii disciplinei militare Directorul a acordat comandanților de unități drepturi excepționale, aceștea urmând să asigure executarea tuturor ordinelor. Pentru neexecutare și încălcarea disciplinei militare, ostașilor li se aplicau sancțiuni penale, conform deciziei Tribunalului Militar. Una din sancțiuni prevedea eliberarea din armată pentru necorespundere. Despre aceasta se stipula în ordinul nr. 5 din 19 decembrie 1917: “Eu am observat că mulți ofițeri din rândurile unităților militare moldovenești foarte neserios se atârnă față de obligațiunile de serviciu. Ordon tuturor ofițerilor unităților naționale moldovenești să frecventeze lecțiile și să citească ordinele în mod cinstit. Conducătorii unităților să ia toate măsurile pentru îndeplinirea acestui ordin, neoprinde-se chiar și la eliberări din serviciu”.¹⁵

La 23 decembrie, Consiliul Directorilor Generali solicita “Glavkorum”-ului să prezinte la timp informații despre unitățile care traversau Basarabia, pentru a lua măsuri ca ele să nu intre în raza orașului. În același timp, administrația Basarabiei cerea bani pentru întreținerea unităților militare dislocate în teritoriu. În satele Mereni și Ghidighici s-au deschis puncte de alimentare pentru militarii care se retrăgeau de pe front.¹⁶ Concomitent, Sfatului Țării i s-a cerut să gestioneze temporar miliția comisariatelor de județ, cu scopul de a menține ordinea și a conlucra în această problemă.¹⁷

În baza ordinului nr.13 din decembrie 1917, Consiliul Directorilor Generali a hotărât să formeze un Consiliu Militar care să coordoneze activitatea unităților militare.¹⁸ Consiliul avea următoarele prerogative: conlucrarea și asigurarea unităților, detașamentelor militare; menținerea unor relații normale în interiorul unităților militare și între efectivele acestora; elaborarea proiectului legislației militare, pe care Directorul General pentru Probleme Militare trebuie să-l prezinte spre aprobare Sfatului Țării. Acesta era constituit din: președinte – Directorul General pentru Probleme Militare; trei locuitori; șeful garnizoanei; comandanții unităților, bateriilor, escadroanelor; câte un reprezentant din partea soldaților din fiecare unitate. La propunerea Directorului militar, la ședințe puteau fi invitați și alți ofițeri.

O dată pe săptămână se desfășurau ședințele ordinare ale Consiliului Militar, ordinea de zi fiind propusă de membrii acestuia. În cazuri excepționale,

¹⁵ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 16, f. 108

¹⁶ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea 1, f. 10

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 50

Consiliul se întrunea în ședințe extraordinare. Deciziile se adoptau cu majoritate de voturi, apoi erau transmise fie Biroului Permanent al Directorului și în baza lor se întocmeau ordine, fie, Sfatului Țării pentru discuții suplimentare.

La sesiunea din 14 decembrie 1917, P.Erhan, a propus spre aprobare lista locțiitorilor Directoratului General Militar¹⁹. A fost stabilită componența Comisariatului de la Soroca: comisar – numit plutonierul Mihail Litvinov, locțiitori – Nicolai Dobrovolschi, Ștefan Arman și Ion Neamțu.²⁰ S-a stabilit ca pe viitor, cohorțele moldovenești să se supună comisariatelor de județ²¹. A fost formată și o comisie specială, compusă din I. Codreanu (director), V. Cristi și Gh. Pântea. Aceste măsuri au fost dictate de fluxul de unități militare rusești de pe teritoriul Basarabiei. Comisia negocia și cu colonelul francez, Dalbia, care venise special în Basarabia. Membrii comisiei l-au informat pe reprezentantul francez despre starea de lucruri existentă, subliniind necesitatea unei înțelegeri bilaterale între cele două guverne privind problema militară, inclusiv invitarea unor atașați militari și trimiterea viitorilor instructori în unitățile militare franceze. Scopul acestei acțiuni era instruirea efectivului pentru organizarea corectă a structurii organismului militar moldovenesc. După ce a discutat cu colonelul Cojocar, colonelul Dalbia a acceptat propunerea basarabenilor, sugerând fixarea ei într-un document care să specifice drepturile și îndatoririle părților și numele celor ce urmau să plece în Franța.²²

La invitația Consiliului Militar, reprezentantul Statului Major rus, colonelul Hudolei a posibilele modalități de organizare a unităților militare naționale. A fost abordată și problema uniformei și însemnelor naționale. Directoratul pentru Problemele Militare și Maritime, ulterior Minister de Război, au lansat diferite inițiative cu privire la crearea unei uniforme pentru militarii moldoveni. Problemă fusese discutată de Comitetul Ostașilor Moldoveni din Regimentul 40 Infanterie Rezervă, în vara anului 1917. Comitetul propune ca soldații moldoveni să poarte epoleți înguști, asemănători cu cei francezi, și cocardă în culorile drapelului național.²³

Prin ordinul nr. 8 din 22 decembrie 1917, a fost stabilită uniforma pentru medicii militari: epoleți arginți, cu culorile negru și roșu și însemnul lui Hipocrate.²⁴

La propunerea Directorului General a fost instituită o comisie pentru Elaborarea Modelelor de Îmbrăcămintă pentru unitățile militare naționale. În fruntea

¹⁹ Ibidem, dosar 21, partea 1, f. 114

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem, f. 10

²² Ibidem, f. 9

²³ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 6, f. 173

²⁴ Ibidem, dosar 108, f. 25

comisiei se afla căpitanul Grișenco, care cumula și funcția de șef al Secției Generale. În componența ei au fost incluși câte un ofițer și un soldat de la fiecare unitate militară din Chișinău. La ședințele comisiei participau cu drept de vot consultativ și reprezentanți ai altor organizații militare naționale.²⁵

Prin ordinul nr.15 din 15 ianuarie 1918 a fost confirmată introducerea uniforma militară cu următoarele distincții: militarii trebuiau să poarte mai sus de cotul stâng un triunghi confecționat dintr-o panglică în culori naționale tradiționale, ascuțit în partea de jos, având lungimea de $\frac{1}{4}$ de arșin și lățimea de $\frac{1}{2}$ de versoc. Epoleții, anulați definitiv au fost înlocuiți cu simboluri lipite de umăr, ca și epoletul, însă confecționate din același material ca al costumului. Pentru a diferenția gradul, pe ambele mâneci se însăilau accesorii speciale, pentru gradul de general, 3 fâșii aurite de galon cu lățimea de un versoc; pentru general-locotenent – două fâșii și pentru general-maior – o fâșie. Colonelul urma să poarte epoleți asemănători cu cei de general, cu galon de culoare argintie; locotenent-colonelul – ca și general-locotenentul; căpitanul – ca și general-maiorul. Ștaps-căpitanul urma să poarte atașat la mânecă patru panglici aurii înguste de $\frac{1}{4}$ de versoc, locotenentul trei panglici, sublocotenentul două și plutonierul una. Depărtarea dintre ele trebuia să fie cât jumătate din mărimea lor. Fedfebelul urma să poarte un galon metalic galben. Subofițerul superior – trei galoane albe, subofițerul inferior două, iar efreitorul – unul. Soldatul urma să aibă doar un însemn la mânecă, însemnele de pe umăr ale tuturor categoriilor de ostași – de la soldat la general – fiind aproape identice.

Uniformele medicilor se deosebeau prin cocardă, care avea și o cruce roșie, funcționarii trebuiau să poarte o cocardă rotundă, de dimensiuni mai mici.²⁶

La ședința Guvernului din 16 februarie 1918, ministrul de război a propus introducerea unei noi uniforme ostășești²⁷. Conform ziarului “Cuvânt Moldovenesc”, “haina e foarte plăcută vederii, de culoare albastră (vânăță) și cu croiala ca cea a ofițerilor români, dar pe chipiu se vedea deosebirea, în față pe veston, în locul literelor cu numele regelui și cu coroana peste ele, strălucesc literele RM, care înseamnă Republica Moldovenească sau ostaș al Republicii Moldovenești”. Unii martori oculari presupuneau că literele RM semnificau România Mare²⁸.

După aprobarea acestui model de uniformă, șeful garnizoanei Chișinău a emis un ordin, conform căruia, de la 1 aprilie 1918, persoanelor care nu mai erau în serviciul militar li se interzicea să poarte în public uniformă militară.

²⁵ Ibidem, f. 20

²⁶ Ibidem, f. 19

²⁷ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 1, partea 1, f. 73

²⁸ *Cuvânt Moldovenesc*, nr.21, din martie 1918

La începutul lunii ianuarie 1918, anarhia se instalase și în interiorul Statului-Major al Armatei. Deseori ofițerii de gardă erau aduși din afara Statului-Major, mulți dintre ei fiind incompetenți și corupți²⁹.

În cadrul Directoratului General Militar activau câteva direcții militare: artilerie, infanterie, marină.³⁰ Mulți dintre ofițeri primeau salarii și de la autoritățile militare, și de la structurile civile. Din această cauză, la 11 februarie 1918 Directorul Militar a semnat un ordin de eliberare a acestora din armată³¹.

Prin ordinul nr.42 din februarie 1918, s-a decis ca toți caii de care militarii nu mai aveau nevoie să fie dați temporar populației pentru uz gratuit, sau să fie scoși la licitație. Numărul cailor din dotarea unităților de cavalerie atingea cifra de 3.150, dintre care: 900 cai de luptă, 1.750 pentru artilerie, 600 pentru convoi și transport. Rezerva de cai se găsea în satul Volceni.³² Armata urma să rămână cu o rezervă de 15.000 de cai. Pentru întreținerea lor erau necesare resurse considerabile.

Pentru a lua în primire bunurile materiale ale unităților militare în curs de demobilizare au fost create două comisii speciale, una pentru primire și înregistrare și alta pentru licitație și repartizare³³.

La 16 februarie 1918, a fost semnat un ordin de conducere și administrare a armatei, în baza căruia a fost format Cabinetul Ministrului Militar, condus de D.Bogos³⁴. În funcția de șef al Statului-Major al Armatei a fost desemnat, la 14 februarie, colonelul Ghepețchi, iar adjunct a fost numit maiorul serviciului francez în Basarabia, Levalier³⁵.

Pentru păstrarea ordinii și consolidarea disciplinei, militarii trebuiau să aibă legitimație de model standard, confirmată de ministrul militar și comandantul român. Ca să părăsească unitatea militară, ostașii aveau nevoie de un permis în limba română, cel rusesc, în uz până atunci, fiind interzis.³⁶

S-a stabilit ca studenții și pedagogii să fie eliberați din armată și, în general, să nu mai fie luați în serviciu militar.³⁷

Se preconiza ca armata moldovenească să fie reorganizată după modelele francez și român. Astfel, la 25 februarie 1918 a fost desființată Direcția Generală de Serviciu și reluată funcția de general-cvartir-ministru, în fruntea ei fiind numit colonelul Hudolei, iar adjutanți superiori – căpitanii Cerneșev și Grișcenco.

---

²⁹ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 15

³⁰ Ibidem, f. 15

³¹ Ibidem, f. 33

³² Ibidem

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem, f. 38

³⁵ Ibidem

³⁶ Ibidem

³⁷ Ibidem, f. 39

A fost redusă și Secția Învățământ; în schimb, s-au organizat o serie de birouri: de organizare, mobilizare, personal, operativ, cercetare, comunicații, cancelarie, comenduire și informație³⁸. La 16 decembrie 1917, comisariatele militare au fost transferate în subordonarea Directoratului Militar, responsabili fiind numiți doi adjuncți ai Directorului – Secară și Osoianu³⁹.

Temporar, dar deja cu statut oficial, în funcția de Director General, deoarece T.Cojocaru nu dorea nici acum să preia funcția respectivă, a fost confirmat Pântea⁴⁰.

S-au delimitat prerogativele Statului-Major și Directoratului, primul supunându-se Directoratului. De Statul-Major aparțineau și direcțiile artileriei, intendență, inginerie, igienă și demobilizare.⁴¹

Compania de Palat (Dvortovaia rota) reorganizată la 16 ianuarie 1918, a fost numită “Compania specială de pază de palat în numele Republicii Moldovenești”.⁴² La 26 ianuarie a fost creată direcția Comunicații militare, al cărei conducător a devenit locotenent-colonelul Vasilev.⁴³

Prin ordinul nr. 26 din ianuarie 1918, Directorul Militar a interzis sechestrarea bunurilor materiale ale unităților militare, direcțiilor, organizațiilor și ale persoanelor fizice stipulând că oricine va încălca acest ordin va fi dat în judecată. Sechestrarea, conform ordinului respectiv, putea să aibă loc numai la ordinul Directorului Militar⁴⁴.

La începutul lunii februarie, șeful Statului-Major al Frontului Român a transmis plutonul cartografie al Statului-Major în subordonarea Ministrului Militar al Republicii Moldovenești. Plutonierul Cotrubenco a fost însărcinat să organizeze în scurt timp plutonul de cartografie.⁴⁵

La 18 februarie 1918, Directorul Militar a ordonat ca în toate unitățile militare comenzile să se dea în limba română. Comandanții trebuiau să dispună de statutele și documentația respectivă în limba română.⁴⁶

Directorul Militar a ordonat șefilor de garnizoană și șefilor de unități militare să ia măsuri pentru paza lăcașelor sfinte și a bunurilor materiale ale acestora. Trebuia să se efectueze o inventariere a bunurilor bisericilor. Responsabil de inventarierea acestora și luarea sub control a materialelor unităților mili-

---

³⁸ Ibidem, f. 49

³⁹ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 25

⁴⁰ Ibidem, f. 3

⁴¹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 49b

⁴² Ibidem, f. 20b

⁴³ Ibidem, f. 23

⁴⁴ Ibidem, f. 24

⁴⁵ Ibidem, f. 27

⁴⁶ Ibidem, f. 22

tare desființate a fost numit protoiereul Parfentiev, care ocupa concomitent și funcția de preot al Ministerului Militar, în sarcina lui fiind puse toate afacerile militaro-bisericești și ale preoțimii militare a Republicii Moldovenești⁴⁷.

În cadrul Ministerului Militar s-a format o structură nouă – Direcția Maritimă⁴⁸.

La intersecția străzilor Tighina și Kiev se găseau cazarmele regimentului 54 infanterie Mensk, unde se preconiza organizarea depozitului de materiale al unităților demobilizate⁴⁹.

La începutul lunii martie 1918 a revenit în rândurile conducerii militare fostul Director General Militar, T.Cojocar, numit acum în funcția de șef al Statului-Major al Armatei⁵⁰.

Din lipsă de finanțe, la începutul aceleiași luni au fost desființate o serie de unități militare⁵¹.

---

⁴⁷ Ibidem, f. 41

⁴⁸ Ibidem, f. 69

⁴⁹ Ibidem, f. 42

⁵⁰ Ibidem, f. 63

⁵¹ Ibidem

PARADA MILITARĂ

Anarhia ce luase proporții și propaganda împotriva ofițerilor puneau într-o situație dificilă conducerea militară națională. Directoratul de Război și majoritatea ofițerilor din unitățile militare moldovenești considerau că sunt necesare acțiuni, care să ridice moralul și să sporească disciplina soldaților din unitățile militare moldovenești, deoarece controlul asupra oștirii, practic, trecea în mâinile comitetelor militare, influențate de ideologia bolșevică.

Conducerea militară națională a hotărât să organizeze o paradă, care să ridice moralul efectivului. Parada urma să se desfășoare sub comanda Directoratului, în prima zi de Crăciun.

Manifestația s-a desfășurat conform ordinului nr. 4 din 18 decembrie 1917, prin care Gh.Pântea, Director General Interimar pentru Probleme Militare și Maritime, ordona: “Petrecerea paradei trupelor moldovenești pe data de 25 decembrie a.c. în fața Soborului după terminarea slujbei Dumnezeiești”. Conducător al paradei este numit comandantul Primului Regiment de Husari Moldoveni lt. colonel Popa, care a menționat: “Parada o voi primi eu. La parada militară vor participa un regiment de husari moldoveni, un batalion din partea Primului Regiment Moldovenesc, 1 baterie moldovenească de artilerie și detașamentul moldovenesc de gardă. A invita pentru a participa la parada militară unitățile militare poloneze și ucrainești. La paradă trebuie să asiste toți ofițerii unităților moldovenești și reprezentanți din partea organizațiilor civile”¹.

Manifestația a început la ora 12⁰⁰, în Piața Nemțească. În fruntea paradei erau două mașini, în care se aflau Directorii Generali și deputați ai Sfatului Țării. Președintele Sfatului Țării, Ion Inculeț, apropiindu-se de oștire, i-a salutat pe militari cu următoarele cuvinte: “Să trăiți, fraților”, ostașii răspunzându-i: “Să trăiți, domnule prezident”, strigând apoi: “Trăiască Republica Moldovenească și cea Federativă Rusească”, continuând cu strigăte de “ura”. A urmat un TeDeum, după care au fost înmânate drapelurile de luptă Regimen-

---

¹ Ibidem, f. 10

Prizonieri austro-ungari. Chişinău, 1917

tului I de Husari Moldovenesc, Regimentului I Husari Basarabean, Bateriilor I și II Moldovenești și Regimentului I pentru Compania de Pază².

Conform ordinului, prima paradă militară s-a desfășurat la 25 decembrie. În timpul acestei manifestări a fost depus și primul jurământ militar, care suna în felul următor:

“În numele lui Dumnezeu Atotputernic jur Crediință Republicii Democratice Moldovenești, supunere ocârmuitorilor și legilor ei, îndatoririlor militare în toate împrejurările, în timp de pace, ca și în timp de război. Așa să-mi ajute Dumnezeu”.

Cu o zi mai târziu, la 26 decembrie, Directorul de Război a făcut totalurile desfășurării acestei manifestări, emițând un ordin, în care se menționa:

“La 25 decembrie a avut loc parada militară a unităților naționale ale Republicii Moldovenești și solemnitatea de înmânare a drapelelor de luptă. Disciplina de fier și ținuta militară au lăsat o impresie destul de bună în fața tuturor celor prezenți. Mulți participanți la acest eveniment care demult așteptau să li se împlinească idealurile lor naționale, socot ceasurile petrecute în timpul paradei cele mai fericite în viața lor. Însăși natura a încununat această manifestare, încălzind cu razele soarelui trupele naționale și pe toți cetățenii Republicii Moldovenești.

Soldați!

Din mâinile președintelui Adunării Supreme – Sfatul Țării, ați primit drapele de luptă. Apărând aceste drapele, soldații mor, dar niciodată nu se retrag. Jurați și voi ca până la ultima suflare veți apăra statul vostru de orice dușman și, datorită supușeniei și dragostei voastre, veți putea să vindecați rănilile aduse de anarhie. Fiind surprins de disciplina și ținuta Dumneavoastră militară atunci când treceați în marș și sub drapele pe piață, străzile capitalei Republicii noastre, eu vă aduc cele mai sincere mulțumiri. Îi mulțumesc, de asemenea, conducătorului paradei militare comandantului I-lui Regiment de Cavaleri Basarabeni, locotenent-colonel Popa și de asemenea tuturor comandanților de unități, ofițerilor și soldaților³.

La paradă au participat și reprezentanții unităților militare ucrainești. Prin aceasta ei au demonstrat atitudinea lor binevoitoare și pașnică față de statul nostru.

Acest ordin să fie tradus în limbile rusă și ucrainească și să fie citit în toate unitățile⁴.

² Soldatul Moldovan, nr. 1, din 1 ianuarie 1918

³ *Literatura și Arta*, nr. 4, din 1991

⁴ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 45

La paradă nu au participat $\frac{3}{4}$ din efectivul Regimentului I Moldovenesc, influențați de ideologia bolșevică. Comandanții de unități urmau să prezinte listele celor care nu s-au prezentat la manifestare⁵.

Este clar de ce unii militari nu au participat la paradă. În Regimentul I Moldovenesc, după cum s-a menționat, președinte al comitetului militar era soldatul Ilie Cătăraș, ales șef al garnizoanei Chișinău. Deoarece între el și Directorat existau divergențe, el a solicitat militarilor să nu participe la parada militară, emițând un ordin de organizare a unei alte parade la data de 1 ianuarie 1918. Ordinul se încheia cu următoarele cuvinte: “armatele revoluționare trebuie să arate “Sfatului Țării”, cu reacționarii lui, că spiritul de libertate încă trăiește în inimile norodului.”⁶ Cătăraș se împotriva puterii oficiale din Republică și Sfatului Țării.

Ion Inculeț a semnat un ordin de arestare a lui Cătăraș pentru 31 decembrie. Intenția era să se evite participarea acestuia la parada ce trebuia să aibă loc a doua zi și care putea să se transforme într-o rebeliune.

Gh.Pântea s-a adresat comandantului regimentului IV de cazaci “Zamurski”, plătindu-le cazacilor pentru arestarea lui Cătăraș. În seara de Anul Nou, la ora 1⁰⁰, acesta a fost arestat, dus la Odesa și predat comisarului ucrainean, care mai târziu l-a eliberat, fără a informa despre conducerea Republicii Moldovenești.

O altă paradă militară a trupelor naționale moldovenești a avut loc la 24 ianuarie 1918, la a 59-a aniversare a unirii Munteniei cu Moldova. Parada a avut loc în fața Soborului. Alături de trupele moldovenești au participat și trupe române.⁷

---

⁵ Ibidem, f. 291

⁶ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932, p. 140

⁷ Cuvânt Moldovenesc, nr.10, din 1918

MILITARII BASARABENI ȘI RELAȚIILE LOR CU BOLȘEVICII

La sfârșitul lunii octombrie 1917, în Rusia, ca rezultat al rebeliunii armate, puterea politică a trecut în mâinile bolșevicilor conduși de Vladimir Lenin. În imperiu s-a creat o atmosferă de haos și dezordine, aveau loc conflicte armate, anarhia luând proporții uriașe.

În Basarabia, situația internă, practic, a rămas neschimbată. Majoritatea forțelor politice, atât naționale, cât și antinaționale, susțineau Guvernul condus de Kerenski. Această situație a facilitat crearea, la 4 noiembrie 1917, la Chișinău, a Comitetului Basarabean al Pazei Revoluției și a Adunării Constituante, majoritatea membrilor fiind aventurieri care urmăreau înlăturarea puterii locale, unii dintre ei declarându-se pentru oportunitatea păstrării guvernului vechi. În această structură au intrat 35 de membri, care reprezentau atât forțe naționale, cât și antinaționale, ele unindu-se doar împotriva ideii bolșevice: persoane de naționalitate rusă, șovine, reprezentanți ai Comitetului Executiv Unificat al Muncitorilor, Soldaților și Țăranilor deputați; Comitetului Central Militar al Moldovenilor; Partidului Socialist; ai social democraților bolșevici; social democraților menșevici; ai asociației “Bundului evreiesc”; Dumei Orășenești; zemstvei guberniale; Congresului I Moldovenesc și ai tuturor comitetelor de județ. Organizația, urma să preia controlul asupra problemelor politice, administrative și economice ale guberniei¹.

În sala Dumei Orășenești, la 10 decembrie, a avut loc adunarea comună a membrilor Sovietului comitetelor companiilor garnizoanei².

Propaganda bolșevică avea un efect considerabil asupra ostașilor moldoveni, nivelul conștiinței naționale a cărora era mai scăzut decât cel al conștientizării necesităților sociale. Încă în luna septembrie 1917, în Basarabia bolșevicii a început formarea comitetelor bolșevice.

¹ *Бессарабская жизнь*, nr. 160, din 15 noiembrie 1917

² *Ibidem*, nr. 159, din 12 decembrie 1917

Sediul organizației bolșevice Front-Otdel

La 4 decembrie 1917, la Bălți au avut loc o serie de încălcări, iar, la 5 ianuarie 1918, în oraș a fost organizat un Comitet Militar-Revoluționar al Bolșevicilor³.

La începutul lunii ianuarie 1918, bolșevicii s-au instalat și la Chișinău, prin intermediul “Front-Otdelului”, în clădirea Liceului “Principesa Dadiani”. Pe 1 ianuarie 1918 a fost emis primul ordin, în care se menționa că organizația respectivă constituie un Soviet al Regiunii Frontului Român și al garnizoanei Odesa. Ordinul indica tuturor organizațiilor să se supună în exclusivitate “Front-Otdelului” și Glavkovernului (Cartierului General). Toate unitățile și instituțiile din Iași, împreună cu bunurile materiale, trebuiau transferate la Chișinău, urmând să fie transportate. Președinte al acestei organizații a fost ales Perper. Datorită lozincilor lui sociale lansate, “Front-Otdelul” și-a extins treptat influența atât asupra populației civile, cât și a armatei⁴.

Printr-o telefonogramă din 5 ianuarie 1918, locotenent-colonelul Ignatiev raporta comisarului Strijevski din Odesa că, la ora 15, bolșevicii au ocupat stația Bender, informând că mitralierele sunt orientate spre podul de cale ferată de peste Nistru și că este îngrijorat din cauza depozitele de artilerie care nu erau păzite. Ținând cont de situația creată, s-a decis trimiterea în această localitate a 200 de serbi⁵.

O situație alarmantă se crease și la Chișinău. Narvosorumul Kolpakov informa că Sovietul Deputaților Ostași, în care majoritatea o formau bolșevicii, a reținut toate vagoanele cu alimente ce se îndreptau spre Iași și Socola. El anunța că nici o unitate care i-a fost transmisă în subordonare nu a venit la locul destinat pentru paza drumului și cerea să i se trimită unități pentru restabilirea funcționării normale a stației Chișinău⁶.

În ianuarie 1918, la Chișinău au revenit Ilie Cătărău, fost comandant al garnizoanei care, după cum am menționat deja, fusese arestat și trimis în închisoarea de la Odesa, și celebrul Kotovski, membru al secțiunii bolșevicilor. Cătărău și Kotovski au creat la Dubăsari un depozit de arme, făcând agitație pentru începerea unei răscoale în Basarabia⁷.

După desființarea organizațiilor bolșevice de pe front, o parte activă a liderilor acestora au venit la Chișinău. Conform unei informații a serviciilor secrete române, la Chișinău, în luna ianuarie, se afla Melcum, agitator bolșevic,

³ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 46

⁴ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932. p. 168

⁵ A. N. R. M., fond 727, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 20

⁶ Ibidem, f. 33

⁷ Ibidem, f. 106-107

Ordin militar al organizațiilor bolșevice din Chișinău

П Р И К А З Ъ

БОЕВОЙ ПРИКАЗ ВОЙСКАМ ОТРЯДА
ЗАЩИЩАЮЩЕГО ГОРОД КИШИНЕВ

№1

8 Января 1917 года

Кишинев, Инзовая №6.

1. Противник означился в двух направлениях: движется на Страшены и на Ганчешты. Силы его не определенные. Задача: занять Кишинев. Есть сведения, что на Ганчешты идет около двух полков, а на Страшены один полк.

2. Наш отряд состоит: 1 пехотный Молдавский полк, 1 Гусар. Бессарабский полк, 1 Гусарский Молдавский полк, 3 Иск. Заамурский, 5 Кон. Заамур. полки, 5 бат. 14 бр. 2 Молд. бат. и 60 батарея. Другие части будут введены в действие при развитии операции.

3. Наша задача удержать за собой Кишинев до прихода подкреплений, а с их приходом перейти в наступление и изгнать румын из Молдавской Республики. Для этого мы должны занять фронт; Негрешты, ст. Страшены, село Страшены, Скрены и далее по речке Ишковец, Малкоч, Ниморены, Данчены, Яловены, Браилов. Бачой, Ранака, Броска Старая.

4. Весь фронт делится на два участка:

Первый участок: Занимает от Негрешт до Скорени включительно.

Заамур. полк и

Этап. Рота Нач. участка

Команд: 3 полка

Задача: удерживать противника на этом фронте, охранять правый фланг отряда, не допускать прохода в Кишинев румынских эшелонов.

Fond 50, inventar 2, dosar 26, foaia 109

președinte al organizației armenesti.⁸ La Costiujeni fusese organizat, chiar în incinta spitalului, un centru bolșevic, în frunte cu Perper și Pancratie Teodor⁹.

În istoriografie este tendențios tratată rezistența militară împotriva unităților militare românești, care înaintau spre Chișinău în scopul înlăturării anarhiei. Forțele bolșevice din teritoriu au format un detașament militar pentru “apărarea” orașului Chișinău. La 8 ianuarie 1918, a fost emis ordinul nr.1 pe acest detașament, din care rezultă că unitățile moldovenești create urmau să fie antrenate în această rezistență strănie. Gh. Pântea și colegii lui, luând cunoștință de acest ordin, susțineau ulterior că au trimis unitățile moldovenești bolșevizate în direcția Hâncești, pentru a nu opune rezistență trupelor române. Pentru “apărarea” Chișinăului au fost create două grupuri de rezistență. Primul era constituit din Regimentul Rusesc Zamur și Regimentul 3 de Etapă al șefului sectorului de comandă, care urmau să fie dislocate pe sectorul Negrești până la Scoreni, precum și în direcția Strășeni. Al doilea urma să fie organizat, conform documentului bolșevicilor, din unități moldovenești: Regimentul I Moldovenesc, Regimentul I Cavalerie, Regimentul I Cavalerie Basarabean, A Doua Baterie Moldovenescă, al cărei comandant era colonelul Popa și se preconiza să fie dislocate pe râul Ișcovăț.

Bolșevicii și-au continuat propaganda și după intrarea trupelor române în Basarabia, declarând că țărani vor fi lipsiți de pământ, care va fi reîntors marilor proprietari, încercând astfel să trezească nemulțumirea acestora. Această propagandă se desfășura intens printre ostașii moldoveni, majoritatea originari de la sat.

Comitetul Bolșevicilor din satul Vărzărești, a trimis la 23 ianuarie, în satul Izbiște 60 de cavaleriști, pentru a convinge populația locală că românii le-au luat, chipurile, libertatea și a-i pregăti pentru o răscoală împotriva acestora. Acești agitatori au fost și în satele Voinova, Chirianca, Recea, înarmând, totodată, populația locală¹⁰.

La începutul lui ianuarie 1918, un grup de soldați bulgari din regimentul basarabean din Bolgrad intenționau să săvârșească un act samavolnic de judecată asupra câtorva ofițeri români, dar comisarul Dumbrovă a intervenit la timp.

La 28 ianuarie a fost trimis, din Tiraspol la Bender, armament însoțit de 3 baterii de artilerie, scopul urmărit fiind organizarea luptei împotriva trupelor române¹¹.

La 29 ianuarie bolșevicii preconizau să arunce în aer cazarma unității militare de pe strada Bulgară, unde erau încartiruite trupe române. Această acțiune nu a reușit¹².

⁸ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 96

⁹ Ibidem, f. 118

¹⁰ Ibidem, f. 88-89

¹¹ Ibidem, f. 144

¹² Ibidem, f. 176

Bolșevicii desfășurau o propagandă antiromână în rândurile populației civile, susținând că trupele române ar fi încărcat la Tighina vagoane cu stofă, haine, zahăr. Unii reprezentanți ai obștii evreiești din Chișinău le spuneau basarabenilor că “vor vedea ei pentru ce a venit armata română în acest teritoriu”¹³

La 29 ianuarie a fost evacuată populația de la Tighina, răspândindu-se știrea că dinspre Tiraspol vor veni bolșevicii, care intenționează să atace Chișinăul.¹⁴

În pofida propagandei bolșevice, soldații au semnat un apel de susținere a “unicului organ democratic de conducere al Basarabiei”.¹⁵

Președintele Sovietului Bolșevic din localitatea Căinari, jud. Bender, a cerut ajutor de la Comitetul Executiv al Sovietului Ostașilor și Muncitorilor Deputați, insistând să fie trimiși 20 de oameni din Regimentul Zamur, pentru a elibera moara din localitate de țăranii care o ocupaseră. Deci, la sfârșitul lunii decembrie, în unele sate moldovenești exista o dualitate a puterii, iar Comitetul militar, opus celui moldovenesc, nu apăra interesele naționale ale băștinașilor.¹⁶

Deoarece cohortele moldovenești nu erau în stare să mențină ordinea în județul Chișinău, Directorul Militar a ordonat ca această sarcină să fie propusă unui batalion din cadrul Regimentului I¹⁷.

Bolșevicii au transformat mai multe clădiri în depozite de arme. O companie alcătuită din soldați evrei a Regimentului I Moldovenesc a ascuns arme în casa lui Kiperverskra de pe strada Mihailovskaia nr. 67¹⁸.

Propaganda bolșevică a avut o influență considerabilă asupra militarilor moldoveni. Ministrul Brăescu declara, în acest context, că „ în curând urmează să se formeze unități din ostași de 20-21 ani, ca elemente mai puțin infectate “de virusul bolșevic”.

Acțiunile violente și anarhia au fost stopate numai de trupele române care au intrat în Basarabia.

---

¹³ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, partea I, f. 146

¹⁴ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 226

¹⁵ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 8, f. 12; Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 365

¹⁶ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 240

¹⁷ Ibidem, f. 1

¹⁸ Ibidem, f. 206

MILITARII BASARABENI ȘI ARMATA ROMÂNĂ

La începutul anului 1918, situația din teritoriu se agravase substanțial. Cohortele și unitățile militare naționale nu puteau menține ordinea publică. Pentru a pune capăt anarhiei și fărâdelegilor, Consiliul Directorilor Generali a fost nevoit să ceară ajutor de la trupele române. Mai multe asociații naționale au început să înainteze cereri de ajutor din partea trupelor regulate; acestea veneau chiar și din partea țăranilor, care se temeau să fie lipsiți de pământ. De exemplu, populația din jud. Cahul, după evenimentele tragice care au avut loc acolo, s-a adresat direct Cartierului General pentru a cere trupe române. Asemenea cereri au venit și din alte localități.

La 14-15 decembrie, o delegație din Basarabia s-a deplasat ilegal la Iași pentru a informa guvernul român despre anarhia din ținut. După câteva zile, la 22 decembrie, Consiliul Directorilor Generali a semnat actul de chemare a trupelor române în teritoriul dintre Prut și Nistru.

La 13 ianuarie, trupele române, conduse de colonelul Rădulescu, au intrat în Chișinău. A doua zi a venit și generalul Broșteanu, căruia i s-a încredințat conducerea acestor trupe și a operațiunilor de luptă, în caz de necesitate. Imediat după sosirea unităților române, a avut loc o paradă comună acestora și a unităților moldovenești¹.

Efectivul unităților moldovenești era molipsit parțial de propaganda bolșevică împotriva intrării Armatei Române. Bolșevicii afirmău că românii vin pentru a lua pământul de la țărani.

Planul operațiunilor de susținere a Armatei Române de către unitățile moldovenești era condus de colonelul Hudolei, care avea și misiunea de a scoate unitățile bolșevizate în afara orașului. A fost emis un ordin, în care se menționa: "... dacă însă armata română va declara că nu vine să ne ia pământul și libertățile câștigate de revoluție, noi nu avem nici un motiv de a lupta cu ea"².

¹ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932, p. 80

² Ibidem

MINISTERUL DE RĂZBOIU
CABINETUL MINISTRULUI
INTRAT N° 135/24 Decem

24/XII/1917

Marele Stat Major

Consiliul de Miniștri a aprobat cererea de față. Se va da ordin ca 1000 soldați cu arme și mitraliere ce vin din fier să - se oprească la gara cea - mai apropiată de Chișinău, de unde se vor trimite pentru ~~para~~ depozitelor de subșistență

Comandantul Armatei de Tășiori Ministrul
al României general Toucașca

Conform hotărârii consiliului Directorilor Generali ai Republicii Moldovenești, Vă rugăm să binevoiți a dispune trimiterea în Chișinău a unui regiment Ardeleanesc cu posibilă urgență.

Față de asta Vă rugăm să ordonați: ca acest regiment să stea la dispoziția Directoratului Republicii Moldovenești.

Chișinău la 22 Decembrie 1917

Președintele Consiliului P. Căhulă.

Directorul general de externe Y. Pelivan

Directorul general de interne V. Ch. J.

Înainte de sosirea trupelor române la Chișinău, a avut loc ședința comună a tuturor comitetelor moldovenești, prezidată de Ion Incuț.³ La 12 ianuarie, aceste comitete revoluționare au trimis la Călărași o delegație în frunte cu Ion Incuț pentru a duce tratative cu generalul Broșteanu, care cerea să nu i se pună piedici la intrarea în Chișinău, căci Armata Română vine pentru “paza depozitelor de armament și a căilor ferate”. La 13 ianuarie, generalul trebuia să primească un răspuns. Conform afirmațiilor lui Gherman Pântea, membru al acestei delegații, răspunsul întârziase o oră și Broșteanu îi ordonase colonelului Atanasiu să înainteze spre Chișinău. Atanasiu se afla deja în satul Cojușna când Pântea i-a adus ordinul. După tratative, la orele 18³⁰, Armata Română a intrat în Chișinău dinspre bariera Sculeni⁴.

În același timp, la Chișinău a fost creat un Comitet Revoluționar al Salvării Republicii Moldovenești, format din membrii comitetului din Crimeea, ostași din garnizoanele Chișinău, Tighina și din alte orașe ale Basarabiei, care făceau propagandă împotriva trupelor românești și declarau că dușmanii revoluției din Sfatul Țării “au intrat în alianță cu boierii români, cu regele lor și cu ajutorul acestor trădători ai poporului, baioneta românească a venit să restabilească în Țara noastră ordinea veche...”⁵.

În legătură cu nemulțumirea unei părți a populației în raport cu intrarea trupelor române în Basarabia, Marele Cartier General Român informa Sfatul Țării, prin ordinul nr. 190/918, transmis de Corpul VI al Armatei, că comandamentul român al trupelor din Basarabia crede că e de datoria sa să nu-i repună în drepturi pe proprietarii de pământ deposedați în urma revoluției ruse. Deoarece această procedură crea animozitate din partea țăranilor, Cartierul îi ruga pe conducătorii unităților să ia măsuri pentru ca armata să evite noi agitații și să nu intervină în raporturile dintre țărani și proprietari decât pentru a împiedica noi jafuri și devastări. Proprietarii urmau să se adreseze autorităților locale pentru faptele întâmplate până la intrarea armatei în Basarabia⁶.

La ședința Guvernului din 22 ianuarie 1918 a fost citită telegrama ministrului francez, aflat la Iași, în care se menționa că trupele române au fost trimise în Basarabia în urma unei înțelegeri între aliați și au scopul de a apăra spatele frontului, conform regulilor militare, și că această acțiune nu poate schimba situația internă din Basarabia⁷.

După venirea trupelor române, unitățile moldovenești nu au fost desființate.

³ Ibidem

⁴ Gh. Pântea, *Rolul organizațiilor militare moldovenești în actul unirii Basarabiei*. Chișinău, 1932. p. 224

⁵ A. N. R. M., fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 307

⁶ Ibidem

⁷ A. N. R. M., fond 919, inventar 2, dosar 1, partea 1, f. 29

După 24 ianuarie 1918, Directoratul General pentru Probleme Militare și Maritime a fost transformat în Minister de Război. În cabinetul Ciugureanu, funcția de Ministru de Război a îndeplinit-o colonelul Brăescu, avansat mai târziu în gradul de general. Noul Minister de Război a continuat activitatea de formare a armatei naționale. Într-un interviu, Brăescu spunea: „în viitorul apropiat va fi creată o comisie din reprezentanții Franței și României care să înceapă pregătirile pentru crearea unui corp de armată moldovenesc.” Conform spuselor ministrului, unitățile urmau să fie compuse numai din moldoveni. După crearea lor Armata Română urma să părăsească teritoriul Republicii Moldovenești, deoarece, funcțiile ei vor fi preluate în întregime de unitățile naționale”⁸. Dar, după cum demonstrează evoluția ulterioară a evenimentelor, acest proiect nu a fost realizat.

La 31 ianuarie 1918, ministrul Brăescu declara, în Sfatul Țării: „comenzile se vor da deocamdată în limba rusă, iar mai apoi în moldovenește. Unitățile trebuie create după principiul național și dacă Sfatul Țării va adopta hotărârea ca limba moldovenească să fie comună pentru toate naționalitățile, atunci ea va fi prezentă în toate unitățile”. Totuși, ordinele Directoratului Militar se emiteau în limba rusă și în vara anului 1918, deci după o jumătate de an de la venirea trupelor române în Basarabia⁹.

O propagandă activă făceau și ucrainenii, cu scopul de a convinge populația să alipească teritoriul Basarabiei la Ucraina. În februarie 1918, deși aici se aflau deja trupele române, “frații de peste Nistru” se pronunțau pentru desfășurarea unui plebiscit în această problemă¹⁰.

Trupele române au intrat și în orașul Cahul. Conform informației prezentate de către Consiliul Directorilor Generali ca răspuns la telegrama Armatei VI-a, ele au intrat în Cahul la rugămintea populației băștinașe¹¹.

În armata moldovenească au început să fie înrolați și militari români. În februarie, Directorul Militar emite un ordin de încorporare în Regimentul I Ulani a sublocotenentului Diviziei 1 Române Vâșcovașchi¹².

Pentru a fi ridicați în grad și în funcție, militarilor, în iunie 1918, li se cerea să prezinte o legitimație care să confirme că nu i-au susținut pe bolșevici¹³.

Pentru aplanarea conflictelor ce apăreau între militarii moldoveni și români, la 5 martie 1918 sublocotenentul Cocio, membru al Comisiei de Demobilizare, a intrat în subordonarea colonelului serviciului român, Dimitrescu¹⁴.

⁸ *Cuvânt Moldovenesc*, nr.10, din 1918

⁹ Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 21, partea II, f. 240

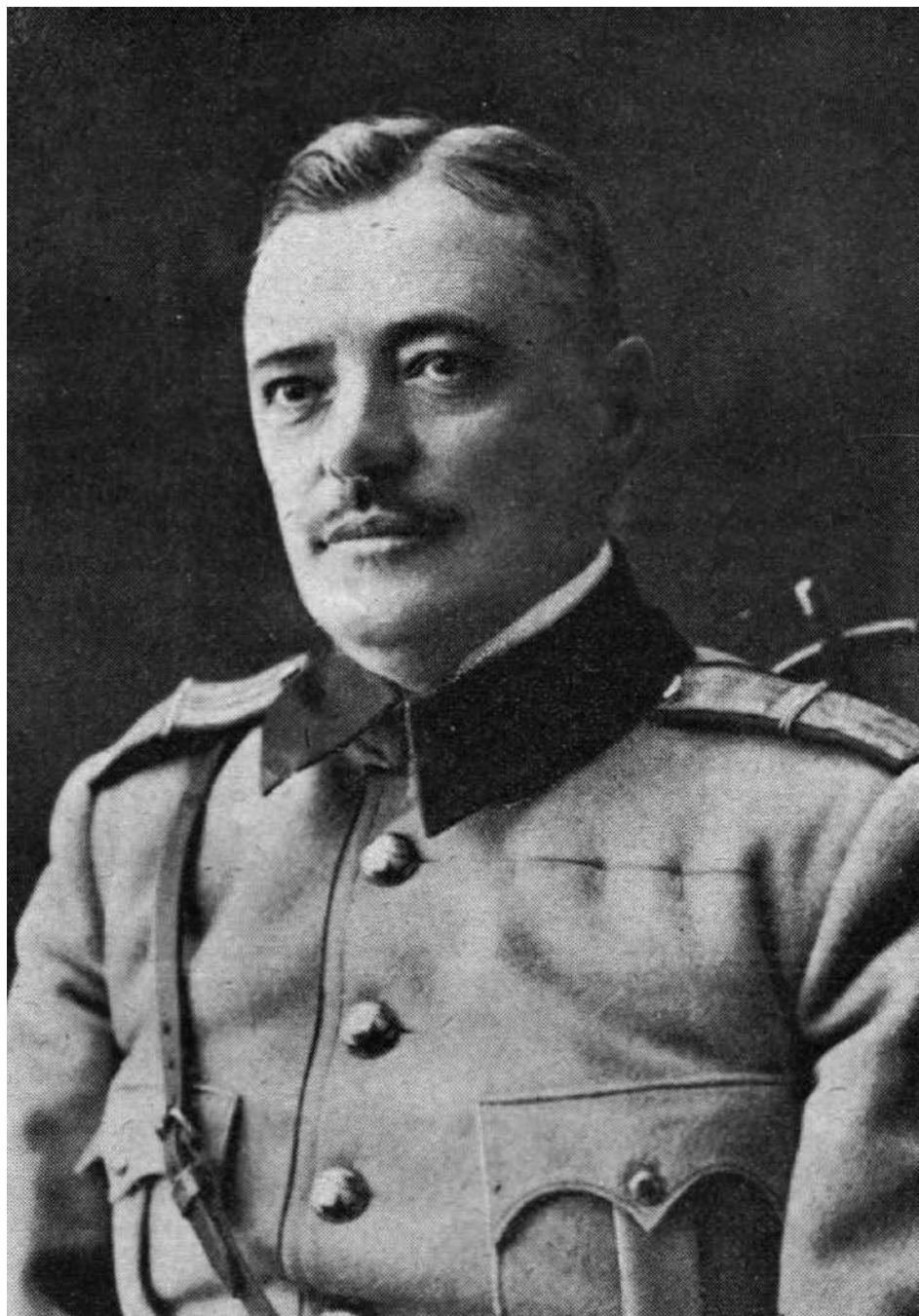
¹⁰ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 294

¹¹ Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 271.

¹² Ibidem, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 42b

¹³ Ibidem, dosar 85, partea a II-a, f. 40

¹⁴ Ibidem, dosar 108, f. 68b

Ernest BROȘTEANU

General de divizie. Comandantul trupelor române din Basarabia (1918)

Fotografie comună a militarilor din Armata Română și a militarilor din Regimentul I Moldovenesc Infanterie

La 14 aprilie 1918, deja după unirea Basarabiei cu România, în ședința Sfatului Țării s-a propus ca Ministerul de Război, până la desființarea lui de către Guvernul Român,¹⁵ să întocmească noi state de personal.

Primarul orașului Chișinău l-a delegat pe fostul primar Levinschi la Iași, ca să-i ceară prim-ministrului român să-i elibereze pe toți cei arestați de trupele române, cerând, totodată, demiterea lui Broșteanu, Ministrul de Război al Basarabiei¹⁶.

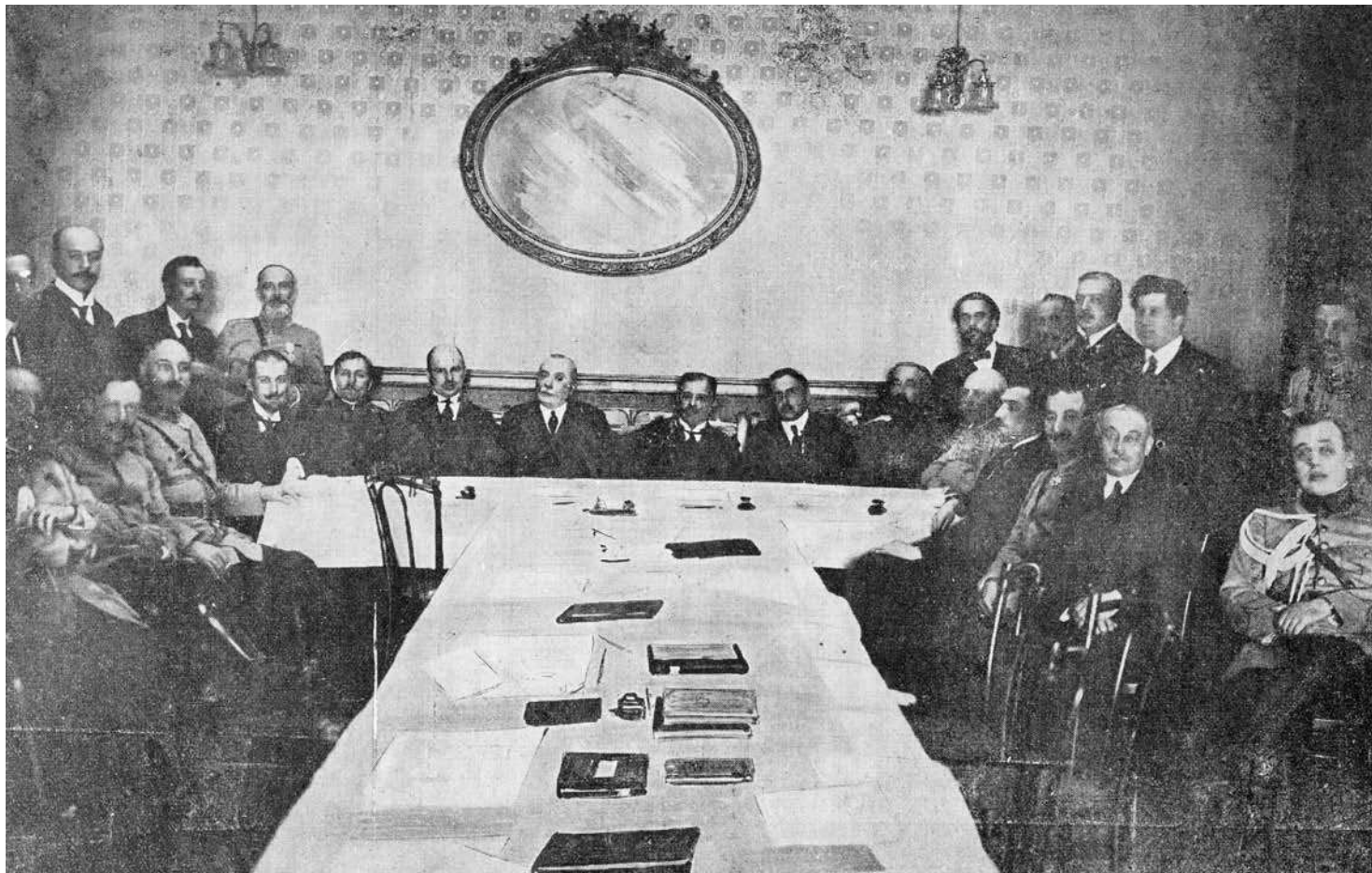
Organismele militare înființate în anul 1917 în Basarabia au avut un rol determinant în mișcarea națională, catalizată de situația catastrofală din teritoriu.

Activitatea organizatorică a instituțiilor era stopată de ideologia bolșevică, ce destabiliza situația din unitățile militare. Ulterior, starea de lucruri s-a îmbunătățit datorită intrării în teritoriul dintre Prut și Nistru, la rugămintea populației băștinașe și a instituțiilor statale din Basarabia, a trupelor militare românești.

---

¹⁵ Ibidem, dosar 22, f. 27

¹⁶ Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 182

Membrii Sfatului Țării în ziua Unirii.

МОЛДАВСКИЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ
СОВѢТА
СОЛДАТСКИХЪ И ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ.

1917 года.

№ 2
г. ОДЕССА.

ПРОТОКОЛЬ № II. 1917-го года Юня 14-го дня

Исполнительный Комитетъ Совѣта Крестьянскихъ Депу-
татовъ Бессарабской губернии сего числа заслушавъ
докладъ Председателя Комитета В У Ж И Ц А, о
беспорядкахъ, убійствахъ и насильяхъ причиненныхъ
солдатами маршевыхъ ротъ въ Оргеевскомъ уездѣ на-
ходить положеніе въ Бессарабіи въ настоящее время
весьма опаснымъ, число убійствъ и насилій безо-
рядковъ съ каждымъ днемъ растетъ; положеніе внуша-
етъ еще большае опасеній, ввиду приближающейся убор-
ки хлѣба. При данныхъ условіяхъ можетъ возникнуть
масса недоразуменій, которые повлекутъ за собой го-
лодъ. Комитетъ имѣя въ виду что обстоятельства
способствовали беспорядкамъ, насильямъ и убій-
ствамъ: были Исполнительный комитетъ Совѣта сол-
датскихъ и офицерскихъ депутатовъ города Оргѣва
непринявши своевременно мѣръ для предотвращенія
убійствъ и беспорядковъ маршевыхъ ротъ, ожидавшихъ
5-изъ запасныхъ полковъ. Ненормальное положеніе
5-го запаснаго полка въ городѣ Оргѣвѣ отстояща-
го отъ железной дороги на разстояніи 55-ти верстъ.
Имѣя въ виду населеніе страданной пори въ сельскомъ
хозяйствѣ и могущихъ возникнуть недоразуменій на
соціально-экономической почвѣ между крестьянами и
помѣщиками, Комитетъ находитъ нужнымъ имѣть къ то-

му времени на мѣстѣ войска въ составъ кондъ входили бы мѣстно жи-
тели для уложенія конфликта и созданіе соответствующихъ условій для
мирнаго теченія жизни и уборки хлѣба. Въ прифронтной полосѣ и про-
сить соответствующее Военное начальство перевести 5-й зап. полкъ изъ
Оргѣва къ железной дорогѣ и дать Бессарабіи 40-й пѣхотный запасный
полкъ сформированный изъ молдаванъ для устраненія впродъ анархіи въ
Бессарабіи и такимъ образомъ снять синонимъ Валдеа, причиной чего и ѣ
былоотсутствіе полковъ съ солдатами изъ мѣстнаго населенія, которымъ
дороги интересъ Бессарабіи, Председателя [подпись] Члены [подпись] Вѣрно
Секретарь [подпись].

В з р и о :

Секретарь
Вольвоопр.

Ми Тоноръ
3

МОЛДАВСКИЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ

СОВѢТА
СОЛДАТСКИХЪ И ОФИЦЕРСКИХЪ МОЛДАВСКАГО СОВѢТА СОЛДАТСКИХЪ И ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ Д Е П У Т А Т О В Ъ
ДЕПУТАТОВЪ.

19.10.1917 года.

№ 278

г. ОДЕССА.

Какъ только дошли до Одессы слухи объ Оргѣвскихъ беспорядкахъ, Молдавскій Совѣтъ с. и о. депутатовъ командировалъ прапорщика Матѣева въ г. Оргѣвъ принять мѣры для прекращенія погромовъ. Проездомъ черезъ Кишиневъ, прапорщикъ Матѣевъ обратился къ представителямъ нѣкоторыхъ организаций и совмѣстно съ председателемъ Испол. Комит. с. с. и о. д. Кишиневского гарнизона полковникомъ Осоловскимъ, была выбрана комисиія изъ представителей 4-хъ организаций съ товарищемъ прокурора Кишиневского Окружного Суда, которая немедленно выѣхала въ Оргѣвъ и разслѣдовать все случившееся, составила протоколъ протоколъ осведомительной комисиіи. Все происшедшее теперь въ Оргѣвскомъ уѣздѣ и неимого раньше въ Измаильскомъ и въ другихъ мѣстахъ Бессарабіи, должно служить предостереженіемъ. Скоро наступитъ пора уборки хлѣба, которая безъ эксцессовъ между помѣщиками и крестьянами неминуема, а это грозитъ Бессарабіи и всему Румынскому фронту остаться безъ хлѣба. Но что приводитъ въ ужасъ—это будущая и, быть можетъ, очень скорая демобилизація войскъ. Поѣзда будутъ бессильны убрать эту массу и она хлынетъ пѣшкомъ по территоріи Бессарабіи, зная, что тамъ найдутъ и вино и хлѣбъ, плохо охраняемый беззащитными женщинами. Эта грозная, страшная горячая лавина своимъ пути все уничтожитъ и все смететъ съ лица земли, а потому нужно принять мѣры, чтобъ эту лаву направить въ русло, слѣдить за правильнымъ ея теченіемъ и не дать ей выйти изъ береговъ. Принимая во вниманіе вышеизложенное, привожу постановленія общественныхъ организаций Бессарабской губерніи.

- 1) Кодексъ протокола осведомительной комисиіи о просьбѣ всѣхъ общественныхъ организаций г. Оргѣва.
- 2) Постановленіе губернскаго Молдавскаго культурно-просвѣтительнаго общества.

НАЧАЛЬНИКУ ШТАБА ОДЕССКАГО ВОЕННАГО ОКРУГА

БОЛДАВСК. ГОМЕТЕТЬ
СЪВЪТЪ
СОЛДАТСКИХЪ И ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ
4-го
ОСАДНАГО АРТИЛЛЕРИЙСКАГО
ПОЛКА

№ 9. Септемь. 1917 г.

№ 9.
Дѣйствующая армія.

ВФВ 44
24
В. М.

Мат. П. И. Кан. В. С.
и сор. д.

Порядъ усилити своею
чуждыи защитити фе-
дѣраи край отъ попури-
ющаго удра ео враговъ,
мы солдаты и офицеры
4-го Осаднаго Артил. полка
просимъ М. П. И. К.
Подати ст. в. в. о перебоде
наше въ наше национальни
войска

Греден. Мозилв.
секретиръ. Подприсъ Димитр

ПОЧТО-ТЕЛЕГРАММА

Бессарабской Губернской Продовольственной Управы.

г. Кишиневъ, Леовская № 90.

Handwritten signature

ВОЕННАЯ

КИШИНЕВЪ

СВАТЛУ ЦЕРИИ

Кагульская Уездпродуправа сообщает, что Порромы имѣній продолжаютъ. Разгромлено имѣние КАЕТЬ. Въ некоторыхъ мѣстахъ расхищается кукуруза находящаяся въ сусунакахъ. Губпродуправа сообщая изложенномъ просить зависящихъ распоряженій къ прекращенію разгромовъ и расхищеній.

Членъ Управы

Handwritten signature

Дѣлопроизводитель

Handwritten signature

29-XII-1917 г.

№. 48.

П Р О Т Е С Т Ъ

ВЫНЕСЕННЪЙ НА ЭКСТРЕННОЕ ОБЩЕЕ СОБРАНІЕ ВОЕННОСЛУЖАЩИХЪ МОЛДАВАВЪ ФЛОТА И АРМІИ СЕВАСТОПОЛЬСКАГО ГАРНИЗОНА, ОТЪ 4-ГО СЕНТЯБРЯ 1917 ГОДА ВЪ "НАРОДНОМЪ ДОМЪ".

Въ виду распростраившихся за последнее время слуховъ, о якобы необходимости закрытъя Молдавскаго комитета, мы военнослужащіе молдаване считаемъ недопустимо закрытје не только молдавскаго комитета, но и какія бы то ни было организациі, которыя не мѣшаютъ своею работою прочимъ, такъ какъ это противорѣчить свободѣ на сторбѣй которыя стоятъ всѣ организациі, какъ крупныя, такъ и мелкія, и протестуемъ противъ всѣхъ тѣхъ лицъ, которые носятъ порицаніе Молдавской націи и не допустимо организовать себѣ контръ-организациі, о чемъ доводимъ до свѣдѣнія Севастопольскаго Совѣта Военныхъ и Рабочихъ депутатовъ, вслучаѣ требованіе едикичныхъ лицъ якобы организовать военнослужащихъ Молдавамъ Севастопольскаго гарнизона и неимѣющихъ уполномочія отъ Молдавскаго Исполнительнаго комитета Совѣта Матросскихъ, Солдатскихъ и Офицерскихъ депутатовъ считать какъ незаконно и ссылаясь на настоящій протестъ отклонить.-

Вр. П Р Е Д С ъ Д А Т Е Л Ъ

С Е К Р Е Т А Р Ъ

В. Танисларъ

М. Мушкавъ

ЭТО ТЕЛЕФОГРАММА
 Бессарабской Губернской Продовольственной управы.
 г. Кишиневъ, Леовская № 90

КИШИНЕВЪ
 СВАТУЛЬ ЦЕРИИ

Измаильская Уездпродуправа, что городъ Килия находится въ огнь, четвертый Морской полкъ грабитъ второй день магазины. Уездпродуправа находится въ опасности. Идутъ помощи. Измаильская Уездпродуправа также ждет своей участи. Сообщая объ изложенномъ Губпродуправа просить Вашихъ немедленныхъ распоряженій къ предотвращенію дальнейшихъ разгромовъ и беспорядковъ дабы такимъ образомъ спасти отъ разгромовъ находящіеся Килии Измаиль продовольственные склады.

ГУБПРОДУПРАВА

4128/п

25 Декабря 1917 года.

Съ Подлиннымъ верно: Д.лопроизводитель *[Signature]*

305 372

Кишиневъ

КИШИНЕВЪ-СВАТУЛЬ ЦЕРИИ БОСНОВУ
 ДИРЕКТОРУ

365

№ 129-11 Т.КР. 4/1- 21-30

Губпродуправа

№ 10

Грусок

Служб. № 10

Полка в Болгарии едва не учинили самовластно
 на улице инцидент улажен благодаря
 некоторым членам аркома Бесарабскому. Такие инциденты могут
 повлечь за собой неблагоприятное обращение с ситуацией
 в отношении Бессарабии.

КОПИЯ ТЕЛЕГРАММЫ

ВОЕННОМУ КОМИССАРУ ХАРИТО Нежинская 65

Из Кишинева

Возвратившиеся из Одессы комиссар МММ получили сведения о предстоящем командировании в Бессарабию кавал. частей для охраны революционного порядка. Отказываюсь ^{от} должности сведения командирование будет продуктивным лишь в случае поступления всех этих частей распоряжению начальника Кишиневского гарнизона с предоставлением ему права ^о передвижения и концентрации их по заявлению губернского комиссара. В уездах части должны состоять в распоряжении уездных комиссаров. Ранее практиковавшийся порядок, когда присылавшихся небольшие части внезапно уводились или заменялись другими без заблаговременного предупреждения комиссаров решительно никаких результатов не даст. 1689 куком КРИСТИ.

Верно:

За старшего адъютанта

чиновник воен. времени _____

ЦГВА, ф. 1837, оп. 1, д. 522, л. 16.

Т Е Л Е Г Р А М М А

ОДЕССА ГЛАВНОКОР

Принята 16/ХП-1917г.

Получены следующие телеграфные донесения: "из Бендер анархия в уезде разрастается с поразительной быстротой.

Солдаты одбывают арестуемых преступников у милиционеров, солдаты формируемых национальных частей не исполняют приказаний офицеров, самовольно оставляют казармы, отправляясь по своим делам. Необходимы решительные меры со стороны Сфатул Парки необходима присылка конных милиционеров солдаты местного коменданта этана Чадр Лунге поранились, грозят разгромом от начальника участковой милиции получена телеграмма о быстрой помощи, прощу распоршении ваших командировании Чадр Лунга надежной воинской части из Кишинева, Солдаты 57 противохранной батареи расположенной в Бендерах вооружившись при помощи батареинго комитета вышли в экономия Леонтьеве, разгромили последия, забрали несколько бочек вина и повезли в Бендери. Здесь на месте над бочками поставили имевшиеся при батарее пушки, направили их на город переписывая угрожали разгромом города. Ваду сего покорнейше прощу распоршении вашего срочном командировании военного следовател с производством дознания. Ходатайствую о переводе батареи из Бендер в другое место или немедленного расформирования ее. Одновременно сим сообще комиссару Чивевскому. Дополнение телеграммы вчера 5956 сообщая телефонограмму, полученную мною из Чадр Лунги: "Чадр Лунгупокал доволная управа просит вас сделать распорещение о немедленном удалении из Чадр Лунги этанной команды, так как она буисткует и грабит население сей час происходит стича вооруженных солдат этана населением. Председатель управы Н.г.а. Докладывал об изло.еином прощу ваших по сену поводу распорщений коной милиции моей распоршении. Местные национальные организации обесоплены. Из оржева в дополние к телефонограмме от 9 декабря за № 4384 доношу, что крестьяне соседних сел имени Руосо Цичанешти Сибо Ларга Котруца Морандича и Дули Цичина Ничийи и Добружского монастыря расхищают живой и мертвый инвентарь, возможные меры приняты, выяснены виновные, отбирается расхищено снова док.адшам, что своевременно принимаю соответствующие меры на местах разгромов за отсутствие способов быстрого передвижения достаточного числа вооруженной силы не представляется возможным, так как разгромами производитон почти одновременно в различных местах благодаря чему прибидие на место даде и той имеющейся слабой силы оказываеотся предшп". Сообщал изложеное, считаю нужным указать на необходимость вывода из Бендер 57 батареи и принятия в экстренном порядке самых решительных мер к прекращению и ликвидацию грозивших Бендерскому городскому населению насамы, тем более опасных, что Бендери перегружены огромной массой дезертиров и остатками всяких воинских команд без всякого дела там соевших. Если в самом экстренном порядке меры не будут приняты, последствия могут быть самые губительные. ЮЛКИМ Кенегича.

КОПИИ - ТЕЛЕГРАММЫ

17 декабря 1917г. По кн. телегр. №

НАЧАЛЬНИКУ ШТАБА ОКРУГА

Прошу дать срочное распоряжение всем русским частям, стоящим в Бессарабии, о выводе их из пределов Молдавской республики 245.

Директор по военным делам подпоручик Сакара.

Верно: помощник начальника военно-политического
отделения Штаба Одесского воен. округа Немиров

НАЧАЛЬНИКУ ШТАБА ОДЕССКОГО ВОЕНННОГО ОКРУГА

Прошу войти с ходатайством пред Главкомом о выводе или расформировании русских частей войск, расположенных на территории Бессарабии. Частей войск, подчиненных непосредственно штабу, прошу вывести на Днестр.

Комиссар по делам Молдавии
прапорщик .....

ЦГВИА, ф.1837, оп.1, д.527, л.42.

Въ просвѣдительно-Редакціонную Комиссію Севастопольскаго Центральнаго Комитета.

1. Сергея или организатора *Н. Телембича*

Строевого боцманмата Николая Васильевича ТЕЛЕМБИЧА/Команды Гидро-Авиационной ст."Круглая Бухта"/

З А Я В Л Е Н І Е

Прилагая при семъ проектъ объявленія въ 2-хъ экземплярахъ, покорнѣйше прошу просвѣдительно-редакціонную комиссію въ содѣйствіи и разрѣшеніи распубликовать означенное объявленіе въ издаваемой газетѣ "Извѣстія Совѣта Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ", и въ содѣйствіи скорѣйшей организаціи матросовъ, солдатъ рабочихъ, офицеровъ и вообще лицъ уроженцевъ Бессарабской Губерніи для указанной въ объявленіи цѣли.

О Б Ъ Я В Л Е Н І Е

Группа матросовъ солдатъ и рабочихъ, просятъ уроженцевъ Бессарабіи, товарищей матросовъ солдатъ рабочихъ офицеровъ, и интелленцію прійти на собраніе имѣющее быть въ / зданіе, мѣсяць, число и время / для ^{или впрямь 21 мая 21 год.} обсужденія, національно-культурныхъ вопросовъ интересовъ Бессарабскаго населенія, а также для выработки мѣръ противодействія контръ-революціонной пропандѣ широко распространяемой среди ~~бессознательной~~ части Бессарабскихъ крестьянъ

1/Обсужденіе вопроса о необходимости защитить національную культуру въ Учредительномъ Собраніи .

2/Обсужденіе борьбы съ контръ-революціоннымъ движеніемъ въ Бессарабіи.

3/Выборъ Комитета.

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТЪ
Секретъ и Офицерскія
ПЛАТОНОВЪ
5 дня 1917 г.
ШИНЕВЪ

Удостоверение ^{Ровно}

Предъявители сего члена Удостоверения
исполнительно Монархическаго комитета и
состава есаулаторов и офицеровъ дегу-
мановъ гор. Кеминска Фран. Кеминска, пор.
Барбары, Монархъ, подп. Черновца
Кав. Кавалерск. и др. офиц. Дубовск. др.
стр. вояка, чинъ пор. командиръ роты артил.
пермудомъ в полкъ рав. и есаулаторъ
дегумановъ гор. Кеминска.

Предъявители
Протокол
Секретари Шиневъ

Выписка из протокола Центрального ~~молдавского~~ ^{Д. 2/11 я.} ~~Исполнительного~~ Комитета от 27 сентября 1917 года за № 25.

§ 2-Заслушав доклад представителя Ново-Георгиевского молдавского Исполнительного Комитета Корнета ГРУВИКА о работѣ и положеніи молдавскихъ и военныхъ организаций Ново-Георгиевска и предложенія къ переводу въ Бессарабію Запасныхъ кавалерійскихъ частей, при чемъ представлена слѣдующая схема перевода и составленія молдавскихъ кавалерійскихъ частей: изъ каждой запасной кавалерійской части перевести по I молдавскому эскадрону, что составитъ одну кавалерійскую бригаду. Заслушав доклад, Собраніе постановило: отложить рѣшеніемъ вопросъ о сформированіи кавалерійскихъ молдавскихъ частей до полученія официального приказа Верховнаго Главнокомандующаго по формированію пѣхотныхъ молдавскихъ частей.

§ 4-Заслушав доклад, копію протокола и переписку Совѣта солдатскихъ депутатовъ, Ново-Георгиевскаго Гарнизона по поводу ареста ротмистра МАРТИНОВСКАГО безъ вѣдома Ново-Георгиевскаго молдавскаго Исполнительнаго комитета и убѣдительно просить Военнаго комиссара Одесскаго Военнаго Округа произвести по этому дѣлу разслѣдованіе и уяснить виновность ротмистра МАРТИНОВСКАГО. Центральнй молдавскій исполнительный комитетъ заявляетъ, что солдаты и офицеры молдозане всегда стояли на страхъ революціи, поддерживали и поддерживаютъ временное Правительство и сами всегда клеймили всѣхъ контръ-революціонеровъ. Предсѣдатель комитета подпоручикъ ПАНТИ, секретарь вольноопредѣляющійся Ф. ВАРНА.

съ подлиннымъ ВАРНА:

Врученъ секретарю *Даниловъ* *Отвѣтъ*

НОВАЯ МОЛДАВСКАЯ АРТИЛЛЕРИЙСКАЯ ЧАСТЬ .

Вновь сформированная Молдавская батарея на собраниях отъ июля 1917 г. подъ председательствомъ вице-феррейкера Елевферія СИННИКЛИИ П О С Т А Н О В И Л А : 1 | Благодарить Одесскій Молдавскій Комитетъ за оказанное содѣйствіе въ дѣлѣ сформированія батареи, и также призвать Центральнй Комитетъ Молдавскаго Свѣта солдатскихъ и офицерскихъ депутатовъ и пожелать ему успѣха въ борьбѣ за осуществленіе національнаго идеала. 2 | Вообще присоединяясь къ декларациямъ и требованіямъ Молдавскаго Свѣта с.е.д., вновь сформированная Молдавская батарея, заявляетъ, что она готова вселѣрне поддерживать Центральнй Молдавскій Комитетъ и увѣрена, что по счастливленіи окончанія войны, она благополучно вернется въ ряды Автономную Бессарабію; 3 | Находя настоятельно необходимымъ немедленно учредить Верховнаго Краевого Свѣта Бессарабіи, батарея проситъ Центральнй Молдавскій Комитетъ приложить всѣ усилія къ скорѣйшему открытію такового, какъ органа объединяющаго революціонную демократію края, для устренія жгучи Бессарабскаго Народа на пути началъ - свободы, равенства и братства, превозглашаемыхъ Россійскою революціей.

Председатель *С. С. Синникли*

Секретарь *Иванъ Молдавич*

С. Кадомниченко

Председатель Миссионерского

Класса при Школы Св. Св. м. ер. геор.

Штабс-Капитанъ

Солдаты

Солдаты

- 3] Постановление объединенного заседания представителей украинцев и молдаван частей Кишиневского гарнизона.
- 4] Заявление через Печать Бессарабского Губернского комиссара
- 5] Постановление Губернского Бессарабского Испол. Комитета к. с. и р. д.
- 6] Постановление М. И. К. С. С. и О. Д. Одес. Воен. Округа в Рум. фр.

Изъ всехъ почитанныхъ постановленій видно, что организациі г.г. Оргъева и Кишинева и Бессарабской губернской организациі, постановили просить перевести 5-ый пѣх. зап. полкъ изъ г. Оргъева на желѣзной дорогѣ и 40-ый зап. полкъ изъ Одессы въ Кишиневъ и, кромѣ того, до перевода 40 полка, выслать немедленно нѣсколько отрядовъ, составленныхъ изъ раненныхъ солдатъ-молдаванъ, въ разные города Бессарабіи для поддержанія порядка.

Это воля всего народа Бессарабіи и если таковая въ самомъ ближайшемъ времени не будетъ исполнена, то мы ни съ чѣмъ не считаясь, сами станемъ на стражѣ своихъ интересовъ, а намъ помогутъ въ этомъ украинцы какъ въ Одессѣ, такъ и въ Кишиневѣ вслѣдствіе съ украинцами

Довольно страдать Бессарабіи, пора положить конецъ разореніямъ. Мы не позволимъ больше уничтожать культуру, разорять имущество, насиловать нашихъ женъ, сестеръ и дочерей, заносить сифилисъ и другія болѣзни такъ довольно мирныхъ жителей отъ свирѣпствовавшего тамъ, сыпного тифа.

Надѣемся, наша просьба будетъ удовлетворена и мы, граждане войны, останемся на стражѣ передъ общимъ врагомъ, защищая интересы всей свободной Россіи. Наши же избранные люди, при помощи высшаго начальства, сумѣютъ успокоить терроризованное населеніе и будутъ оберегать Бессарабію и тѣмъ самымъ дадутъ намъ возможность спокойно заняться однимъ только внѣшнимъ врагомъ.

Председатель
 Протоколъ Сургуляк
 Секретарь г.г. Лановъ
 С

Protocolul

Statul delegaților moldoveni de la companii din gar-
nizona Benderului la 1917 an. 16 iulie sub prezidenția
Studentului Cărăuș, ascultând și lămurind bine pro-
gramul Partidului Național Moldovinesc și-a unit
cu densu, și-a hotărât să intre în partid, și de la numele
soldaților-moldoveni din garnizona Benderului adae
o caldă salutare la toți luptătorii pentru niam, le
dorese ajutori la muncă, și luptă sfântă și cu bună
voință și plăcere vor lupta alături cu danșii pentru
împărtășirea Autonomii Basarabiei în vitoarea Respubli-
căi Federativă Democratăică Rusoasă, pentru a dobândi
cele mai largi autonomii administrative, judecătorești și
școlare în Basarabia, și pentru a trece pământului a
întregii Basarabii la țărani muncitori fără plată, pentru
a întocmi bisărica într-o ocîrmuire democratică, și cum
mai bine viața economică a țării

Pe urmă dintră delegați, fiind că nu se adunat de la toate
companiile se ales un presidium pe o vreme a comitetului
soldaților și ofițerilor moldoveni din Garnizona Benderului
în care o întret, ca prezidenti: Podporucie Pzenit,
ca tovarășu lui Student Cărăuș, secretari H. Khrizeli,
membri: 1) N. Coraman 2) A. Dimitriu 3) N. Pavlochi
4) P. Alupii 5) I. Avacov 6) K. Bantoz 7) H. Kiză Ceban.

Prezidente H. Kiză

Cerpetăags: Kodnoppina P. Pleunot

МОЛДАВСКИЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ
СОВѢТА
СОЛДАТСКИХЪ и ОФИЦЕРСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ.

19 июня 1917 года.

№ 279

г. ОДЕССА.

П О С Т А Н О В Л Е Н І Я

Молдавскаго Совѣта солдатскихъ и офицерскихъ депутатовъ Одесскаго Военнаго Округа и Румынскаго фронта отъ 15-го іюня 1917 года.

- 1 | Перевести въ г. Кишиневъ 40 пѣх. зап. полкъ, какъ надежный оплотъ Бессарабіи; причѣмъ вышеупомянутой полкъ долженъ быть сформированъ исключительно изъ молдаванъ. При выполненіи сего постановленія необходимо руководствоваться резолюціей, вынесенной 40-мъ пѣх. зап. полкомъ, относительно мнѣнія большинства и меньшинства, которому должно подчиниться.
- 2 | Перевести 5-й пѣх. зап. полкъ изъ г. Оргѣва поближе къ желѣзной дорогѣ.
- 3 | Ходатайствовать передъ Генераломъ ЗЕБЛОВЫМЪ написать всѣмъ Воинскимъ Начальникамъ въ Бессарабіи, чтобы они на будущее время мобилизуемыхъ молдаванъ направляли только въ 40 пѣх. зап. полкъ.
- 4 | Удалить вовсе изъ предѣловъ Бессарабіи прапорщика Гудкова, какъ элемента вреднаго, небрежно относящагося къ своимъ обязанностямъ допустившаго насиліе надъ жителями г. Оргѣва.

Основаніе: протоколъ отъ 15-го іюня 1917 г. §§4,5,6,7

ПРЕДСѢДАТЕЛЬ

Прапорщикъ

Селуцанъ

СЕКРЕТАРЬ-вольноопр.

Али Поповъ

Г

С П И С О К Ъ

Солдаты молдавской нации Севастопольско-Военной Авиацион-
ной Школы.

№ №	Имя	и Фамилия	Срок службы	Примечание
1.	Василий	БОДРУГЪ	1915	
2.	Несторъ	ЛЕМНИ	-"	
3.	Тимофей	МЫРЗАКЪ	1901	
4.	Василий	ТЕРТОНЪ	1900	
5.	Иванъ	БУРЛАНЪ	1901	
6.	Илья	ТЫРСИНА	-"	
7.	Василий	КОДАКОВЪ	1911	
8.	Исай	ПОПЕСКУ	1900	
9.	Федоръ	САРАКУЦА	1902	
10.	Семень	ПРОДАНЪ	-"	
11.	Митрофанъ	ДРАГОМИРОВЪ	1912	
12.	Георгий	ВИКОЛЬ	1900	
13.	Василий	РУДОЙ	1907	
14.	Георгий	ВХВЕНКО	1901	
15.	Тимофей	УСТИНОВЪ	1915	
16.	Тимофей	БОНДАРЕВЪ	1904	

Председатель Школьного Комитета *В. С. Мисирев*

Секретарь *И. М. Мисирев*

СУДОВОЙ КОМИТЕТЬ
КРЕЙСЕРА
„ПРУТЬ“

Въ Молдавскій Комитетъ

С.И.С.и О. Д.

2/119

Октября 1 дня 1917 г

№ 314

рейдъ ~~Сев-скій~~

Судовой Комитетъ означеннаго
крейсера на Вале отношеніе о
слонности на Прутъ молдавскій
зобъааетъ:

- 1/ Сырбу Леонтиъ съ 1913р.
- 2/ Раренко Иванъ 1909.
- 3/ Динкай Николай..... 1914
- 4/ Попшой Тарасъ " "
- 5/ Врензанскій Леодоръ 1915
- 6/ Унгуринъ Василій " "
- 7/ Баланъ Алексѣй 1916
- 8/ Стрюкъ Василіъ 1917года

Итого 8 челов.

2/ Предсѣдатель *Тод. Радасовъ*

Секретарь *Масноу*

П о ч т о - т е л е г р а м м а

Въ редакціи: "Извѣстій IV, IX и VIII армій" и газеты
"Воинъ - Гражданинъ".

Исполнительный Комитетъ солдатъ и офицеровъ молдованъ Румынскаго фронта проситъ дать мѣсто въ ближайшемъ номерѣ Вашей армейской газеты слѣдующему воззванію :

КЪ СОЛДАТАМЪ И ОФИЦЕРАМЪ МОЛДОВАНАМЪ /

"Согласно разрѣшенія Ставки, по инициативѣ Центрального Молдавскаго военного Исполнительнаго Комитета, на 20 сего октября въ гор. Кишиневѣ созывается межфронтонный съѣздъ представителей отъ солдатъ и офицеровъ молдованъ по вопросамъ организаціи и подготовки къ выборамъ въ Урядительное Собраніе. Представительство желательно возможно полное отъ каждой отдѣльной войсковой части".

Молдавскій Исполнительный Комитетъ Румынскаго фронта проситъ все армейскія организаціи и начальствующихъ лицъ оказать солдатамъ и офицерамъ молдованамъ всемерное содѣйствіе въ выборѣ и командированіи делегатовъ. Связивъ возможно шире время и мѣсто созыва съѣзда.

Предсѣдатель комитета *Насим*
Подпоручикъ

Секретарь *Витязин*

С р о ч ж о .

Въ Штабъ Округа г. Одесса.
Комиссару МУНТЭНУ

Предлагаю Вамъ войти съ ходатайствомъ передъ Комиссаромъ Украины ПОПЛАВКО объ разрѣшеніи формировать заграничными Молдованамъ своихъ національныхъ частей. Если же будетъ приостановка въ разрѣшеніи, то имѣть въ виду первую голову формирование когорты. О разрѣшеніи сообщить въ Молдавскій организационный комитетъ солдатъ и крестьянъ въ г. Тирасполѣ, а копию намъ.

Октябрь 20 818

Генеральнаго Директора *Савош*
Подпоручикъ
Начальникъ Штаба
Штабсъ-Капитанъ *Рук*
Старшій Адъютантъ
Штабсъ-капитанъ *Толбукин*

Исполнительный Комитет
СОВЕТА
ОФИЦЕРСКИХ И ВОЕННЫХ ДЕПУТАТОВ
МОЛДАВАНЬ-БЕССАРАБЦЕВ
Румынского фронта.

Октябрь 1941 г.
№

Адрес: ШТАРУМ.

Помощнику Чрезвычайного Главнокомандующего
армиями Румынского фронта.
В Редакцию:

Известия 4,

Съезд представителей солдат и офицеров
молдаван Румынского фронта, состоявшийся в г.
Десать 10-12 сего октября, в заседании от 12
сего октября постановил: образовывать Исполни-
тельный Комитет солдат и офицеров молдаван
Румынского фронта, избрав для сего из своих
среди 10 человек и поручив местным военным
молдавским организациям дополнить число членов
комитета до 15 своими представителями.

Исполнительный комитет солдат и офицеров
молдаван Румынского фронта просит об освобож-
дении от прочих служебных обязанностей следу-
ющих 10 членов комитета:

Подпоручика Настаса Бита 61 пех. дивизии
Дивизион. писаря Бита 103 пех. дивизии Буга
Прапорщик 60 пех. Замосецкого полка Бушила
Солдата 10 Сибир. стрелк. дивизии Ищермана
- " - 13 стрелк. полка Одобеску
- " - 4 стрелк. артил. бригады Флора
Шт. ун. 60 9 гусар. полка Шарбана
Шт. Фейерш. 55 пех. Подольск. полка Лёсового
Солдата 8 уланского полка Курчука
- " - 55 п. Подольск. полка Михаила, так как
они, состоя членами комитета в Иссах, не могут
исполнять свои служебные обязанности.

Председатель комитета
Подпоручикъ

Секретарь

П Р О Т Е С Т Ъ

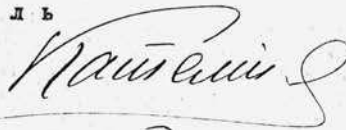
Объединенное Собрание Молдавских ротныхъ, полковыхъ, батареиныхъ комитетовъ, ротныхъ, полковыхъ, батареинныхъ дисциплинарныхъ судовъ, Молдавскаго Исполнительнаго Комитета и делегатовъ отъ молдаванъ Черноморскаго Флота и отъ другихъ частей гарнизона, обсудивъ въ экстренномъ засѣданіи 28 Августа сего года трагическую смерть помощника присяжнаго повѣреннаго С. Г. МУРАФИ и землемѣра А. К. ГОДОРОЖИ, павшихъ отъ рукъ злодѣевъ 20 Августа въ г. Кишиневѣ, пришли къ заключенію, что убійство носитъ явно провокаторскій характеръ. Покойники Мурафа и Годорожа происходили изъ самыхъ низовъ Молдавскаго Народа. Трудомъ и энергіей добившись образованія, являлись активными работниками въ кругахъ молдавской революціонной демократіи. Солдаты и офицеры-молдаване Одесскаго гарнизона потрясены злодѣйскимъ убійствомъ друзей народа и революціи.

Выражая свой протестъ, Объединенное Собрание требуетъ отъ подлежащихъ революціонныхъ организацій и учреждений Бессарабіи пріинять самыя рѣшительныя мѣры къ разслѣдованію этого злодѣянія и предотвращенія въ будущемъ подобныхъ эксцессовъ.

Вмѣстѣ съ тѣмъ Объединенное Собрание проситъ Центральнй Молдавскій Исполнительный Комитетъ пріинять мѣры къ увѣковѣченію памяти Молдавскаго трибуна М У Р А Ф И .

П р е д с ѣ д а т е л ь

Капитанъ

Секретарь-вольноопр.

**МОЛДАВСКИЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ
СОВѢТА
СОЛДАТСКИХЪ, ОФИЦЕРСКИХЪ И МИТРОСКИХЪ
ДЕПУТАТОВЪ**

Одесского гарнизона.

18 Сентября 1917 года.

№ 796

г. ОДЕССА
Базарная 37, кв. 10.
Тел. 9-48.

Центральный Молдавский Исполнительный
Комитетъ.

Молдавскій Исполнительный Комитетъ Одесскаго гарнизона проситъ немедленно сразотиться приготовленіемъ учебниковъ съ латынскими лекціями для солдатскихъ начальныхъ національных молдавскихъ школъ Одесскаго гарнизона.

Школы учреждаются съ цѣлью подготовить солдатъ-молдавакъ къ Учредительному Собранію на платформѣ программы молдавскѣй національной партіи.

На первое время понадобится 100 экземпляровъ.

за Предсѣдатель

Транспортис

Шамбергъ

Секретарь

В. П. Коль

Київ
Большая Владимирская
43 клуб Редина
М. С. Трушевскому

Исполнительный Комитет Молдавской Национальной партии города Одессы горячо приветствует въ Вашемъ лицѣ возрождающуюся Великую Украину. Великія событія повелительно диктуютъ украинцамъ и молдованамъ бороться вмѣстѣ для достиженія своихъ национальныхъ идеаловъ, которые могутъ быть осуществлены только въ федеративной республикѣ. Бессарабія протягиваетъ руку Украинѣ черезъ нашу историческую границу - Дніе́стръ. -

М. К. Трушевскому
М. К. Трушевскому

ИНСПЕКТОРЪ
БЕССАР. КИШИНОВСКИХЪ
Лесучинъ С. С. С. С. С.
Содерж. 2^я 1917г.
№ 9

г. КИШИНЕВЪ.

исх. - 229
Вх. н. 73

ВЪ ЦЕНТРАЛЬНЫЙ МОЛДОВО-КИШИНОВСКИЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ СОВ. СОЛ., ОФИЦ. и МАТРОС. ДЕПУТАТОВЪ.

Въ виду того, что чувствуется громадная нужда въ солдатахъ раненныхъ не мене 2-хъ разъ подлежащихъ отправкѣ въ милиціонные отряды - прошу истребовать списки солдатамъ изъ 476 дружины указанной категоріи за подписью и приложеніемъ печати комитета дружины и таковой представить въ канцелярію

Инспекторъ

Крижану

Протокол № 28

Объединенного заседания Молдавского Исполнительного Комитета Совета Солдатских, матросских и офицерских депутатов Крымского полуострова под председательством Паламаря, секретаря Врынза, 22 октября 1917 года:

П о р я д о к ъ д н я .

Обсуждали следующие вопросы: Комитет постановил:

- 1/ Доклад председателя по 1/ Единовременно приняли.
всемирным протоколам Исполнительного комитета и бумагам из разных учреждений
- 2/ Доклад товарища Кройтера о том, что губернская казенная палата взимает с оклада выданного казной 1907 и 1908 году людям Бессарабцам переселяющимся в Сибирь и другие края России. 2/ Настоящий вопрос поставить на повестку дня общего собрания Военнослужащих молдован имьющее быть 23 сего октября с/г.

Председатель

Секретарь

ПРОТОКОЛЬ № 19

Внеочередного делегатского собрания молдавского совета матросов, солдат и офицеров Севастопольского гарнизона и флота от 3-го Октября 1917 года.

1) Предложено избрать второго представителя в национальный совет г. Севастополя и делегата для связи с Украинской радой.	1) Вторым представителем в национальный совет большинством голосов избран тов. ЧЕВАНЬ Григорий и делегатом для связи с радой избран товарищ БУКШАНЬ Исая.
2) Предложено избрать представителя для связи с Севастопольским советом крестьянских депутатов армии и флота, вместо товарища ЛУПАШКО, получившего другое назначение.	2) Отложено до ближайшего делегатского собрания.
3) Доклад товарища прапорщика ЗАВАТА о цели и значении агитационного отряда посылаемого Комитетом в Бессарабию.	3) Принять к сведению и докладчика от лица всей организации сердечно поблагодарит

М. П. Председатель

В. П. Секретарь

Дежурному Генералу Штаба Помощника Августейшаго Главнокомандующаго арміями Румынскаго фронта.

Ясскій районный молдавскій исполнительный комитетъ, согласно рѣшенія совѣта делегатовъ солдатъ и офицеровъ молдованъ, въ засѣданіи 30 сентября сего года, постановилъ делегировать на фронтъ въ части съ цѣлью распространенія возваній и предвыборной агитациі слѣдующихъ лицъ: поручика Попаза и солдата Попеску /Управление Коменданта Штабъ Квартиры/, прапорщика Цанца / Управление Помощника Начальника Снабженій, солдата Бивола / 257 Самарская дружина 2 рота/ и солдата Урсу / Управление Дежурнаго Генерала/.

Въ виду изложеннаго комитетъ проситъ Вашего содѣйствія въ командированіи означенныхъ солдатъ и офицеровъ.

Подписалъ

Предсѣдатель,

Прапорщикъ

Верно,

Секретарь,

Ст.п.

А. Урсу

≡ МОЛДОВЕНЬ ≡

Офїцерь шї солдаць де пе фронтул Ромын!

Кытрэ вої се ындреаптэ фрацїї вошрїї де ла Комїтетул ысташїлор басарабень де пе фронтул Ромын шї вэ ынтреабэ:

Штїць вої, кэ а рэмас фоарте-пуцїнэ време пынэ ла Адунареа Ынтеестоаре (Учредительное Собрание)?

Штїць вої, кэ Адунареа Ынтеестоаре на хотэры соарта фїе карей нацїї дїн Русїя?

Шї дакэ штїць, апої, фэкута-ць чева ын прївїнцэ ачеаста?

В-аць организат, авець комїтете ка шї челе лалтэ нацїї, ка украиненїї, полонезїї, татарїї, овреїї шї алцїї, каре де мулт с-ау организат?

Дар поате мулць дїн молдовень ну ынцэлег пентру че не требеу ноуэ организарся, адїка ынїреа?

Фраць молдовень! Вої бїне а-ць штїцїт а лупта пе фронт шї преа бїне штїцїт, кэ унде-ї унул ну-ї путере, їар унде-с мулць путереа креште, бїне ынцэлес, данэ, есте унїре.

Ын Русїя ної сынтем апроапе де треї мїліоане, сынтем мулць шї, ка сэ фїм путернїчь, требеу сы не унїм, сы не организэм.

Астызь тоате попоарыле дїн Русїя ышь кроеск соарта лор. Тоць сэ организэз, ка сэ-шь апере дрептурїле сале. Требеу сы не организэм шї ної, ка сэ фїм путернїчь шї сы не алэрэм дрептурїде ноастре, кычь алтмїнрелеа вом фї стрейнь ын цара ноастрэ, кум ам фост о сүтэ де ань.

Аша дар, фрацїлор, да мункэ! Фачець комїтете, адунацї-вэ шї, кынд вор фї алежїрїле ын Адунареа Ынтеестоаре, даць гласурїле воастре кандїдацїлор молдовень, нумеле кэрора вор фї публикате де ку време. Нумаї атунїчь дрептурїде ноастре вор фї апэрате, кынд вом авеа ын Адунареа Ынтеестоаре оамїнїї ноштрї, каре штїу невоїле шї дурерїле ноастре.

**ТОАТЕ ГЛАСУРїЛЕ ПЕНТРУ КАНДїДАЦЫ МОЛДОВЕНЬ!
Нїчь УН ГЛАС ПЕНТРУ СТРЕЙНЬ!**

Ла 18 октомбрїе, анул ачеста, ла Кїшїнау сэ адуна делегациї ысташїлор молдовень де пе тоате фронтурїле, на сэ дїсбатэ маї мулте ынтреаберь деспре стареа лукрурїлор ын Бжарабїа.

Алежїць делегация шї-ї трїмече-ць ла Кїшїнау!

Ну уїтаць ла 18 ын луна ачеста ла Кїшїнау.

Комїтетул ысташїлор басарабень де пе фронтул Ромын.

Іашь, 10 октомбрїе 1917.

П о ч т о - т е л е г р а м м а

Въ редакціи: "Извѣстій IV, IX и VIII армій" и газеты
"Воинъ - Гражданинъ".

Исполнительный Комитетъ солдатъ и офицеровъ молдованъ Румынскаго фронта просить дать мѣсто въ ближайшемъ номерѣ Вашей армейской газеты
сему воззванію :

КЪ СОЛДАТАМЪ И ОФИЦЕРАМЪ МОЛДОВАНАМЪ /

"Согласно разрѣшенія Ставки, по инициативѣ Центрального Молдавскаго
военнаго Исполнительнаго Комитета, на 20 сего октября въ гор. Кишиневѣ
созывается межфронтный съѣздъ представителей отъ солдатъ и офицеровъ
молдованъ по вопросамъ организациі и подготовки къ выборамъ въ
Учредительное Собраніе. Представительство желательно полное со
стороны каждой отдельной войсковой части"

Молдавскій Исполнительный Комитетъ Румынскаго фронта проситъ
армейскія организациі и начальствующихъ лицъ оказать солдатамъ и
молдованамъ всемѣрное содѣйствіе въ выборѣ и командированіи делегатовъ,
объявивъ возможно шире время и мѣсто созыва съѣзда.

Предсѣдатель комитета

Подпоручикъ

Насипан

Секретарь

Никитич

Копія.

КОМИССАРЪ
ВРЕМЕННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА Помощнику Августѣйшаго Главнокомандую-
ЩАГО АРМІЯМИ РУМЫНСКАГО ФРОНТА.
НА
РУМЫНСКОМЪ ФРОНТѢ

15 дня Сентября 1917 г.

№ 832

Дѣйствующая армія

Отдѣль 3. Выслушавъ заявленіе делегаціи Центрального молдавскаго Исполнительнаго Комитета Съѣзда Офицерскихъ и Солдатскихъ депутатовъ о разрѣшеніи формиро-
ванія ПЕРВАГО Молдавскаго пѣхотнаго Запаснаго полка съ постояннымъ мѣстопребываніемъ его въ Галацѣ исключительно съ цѣлью пополненія определенной части на Румынскомъ фронтѣ, и исходя изъ тѣхъ со-
ображеній, что благодаря совершенному незнанію Русскаго языка и трудности его изученія солдатами молда-
ванами, - обученіе ихъ чрезвычайно затруднительно. Поэтому нахожу цѣлесообразнымъ и справедливымъ ходатайство Исполнительнаго Комитета объ образова-
ніи молдавскаго полка, тѣмъ болѣе что уже образова-
ны различныя національныя полки / латышскіе, поль-
скіе и украинскіе/, пополняющіе фронтъ.

Комиссаръ Эм

За Начальника отдѣла КРУПСКІИ

Дѣлопроизводитель АРУТЮНОВЪ

Съ подлиннымъ ВВРНО

СЕКРЕТАРЬ *Боголюбовъ*

Р Е З О Л Ю Ц И Я .

Молдавский Совет солдатских и офицерских депутатов Одесского Военного Округа заслушав и обсудив в экстерном собраніи *Меморандумъ* Молдавской социаль-революционной партіи объ учрежденіи краевого органа въ Бессарабіи, — *„Consiliul Frontei“* постановилъ: всецѣло поддерживать предложеніе Молдавской социаль-революционной партіи и въ свою очередь отъ себя приглашаетъ всѣ национальности Бессарабіи въ лицѣ ихъ политическихъ организацій тѣсно сплотиться для совместной работы по осуществленію началъ, изложенныхъ въ меморандумѣ.

Положеніе Бессарабіи въ непосредственной близости къ Фронту, вызываетъ настоятельную необходимость къ объединенію усилий всѣхъ народностей края для обезпеченія общественной безопасности и огражденія ~~ее~~ мирнаго населенія отъ пачидій и грабежа.

Будущая демобилизація арміи Румынскаго Фронта выдвигаетъ увопросъ первостепенной важности по продовольствію демобилизованныхъ частей войска и огражденія населенія и богатствъ края отъ возможнаго разгрома со стороны, изнуренныхъ долгой войной, людей

Предсѣдатель собранія
прапорщикъ *Васил*

Секретарь *Транорчук Трачук*

Мов. представителю Укр. Кон. Кон.

НОВАЯ МОЛДАВСКАЯ АРТИЛЛЕРИЙСКАЯ ЧАСТЬ

Вновь сформированная Молдавская батарея на собрании от июля 1917 г. под председательством вице-фервейкера Елевферія СИНІКЛІЙ ПОСТАНОВИЛА: 1/ Благодарить Одесскій Молдавскій Комитетъ за оказанное содѣйствіе въ дѣлѣ сформированія батареи а также привѣтствовать Центральнй Комитетъ Молдавскаго Совѣта солдатскихъ и офицерскихъ депутатовъ и пожелать ему успѣха въ борьбѣ за осуществленіе національнаго идеала. 2/ Всецѣло присоединяясь къ деклараціямъ и требованіямъ Молдавскаго Совѣта с.о.д. вновь сформированная Молдавская батарея, заявляетъ, что она готова всемирно поддерживать Центральнй Молдавскій Комитетъ и увѣрена, что по счастливомъ окончаніи войны, она благополучно вернется въ родную Автономную Бессарабію. 3/ Находя настоятельно необходимымъ немедленное учрежденіе Верховнаго Краевого Совѣта Бессарабіи, батарея проситъ Центральнй Молдавскій Комитетъ приложить всѣ усилія къ скорѣйшему открытію такового, какъ органа объединяющаго революціонную демократію края, для устроенія жизни Бессарабскаго Народа на новыхъ началахъ— свободы, равенства и братства, провозглашенныхъ Россійскою Революціей. Подписаль: Предсѣдатель Е. СИНІКЛІЙ Вкрѣпилъ: Секретарь Е. БИДОМТЬ.

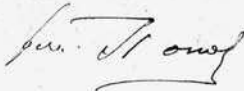
Съ подлиннымъ вѣрно:

Предсѣдатель: Исполнительнаго
Комитета Молд. Сов. солд. и оф. деп.
Штабсъ- Капитанъ

Секретарь

вольноопредѣляющійся

Исполнительный Комитетъ
СОВѢТА
СОЛДАТСКИ И ОФИЦЕРСКИ ДЕПУТАТОВЪ
МОЛДАВАНЬ-БЕССАРАБЦЕВЪ
Румынскаго фронта.

4 " Ноември 1917

№. 123

Адресъ: ШТАРУМ.

Копіе

Президиуму Комитету де центрай
Майдовенск Милитар дин Кеминку

Ан оидарел а въ комитетинца, къ аметериле а
3 депутате ын Сратуи Узрел ес та пуртк
фронт кушаи пе на 15 ноемврие, фисиди
ын време де фидел таце мемории Комит
тунци ностру, афран де линие, ас пил
на фронт ку агитация

Президиуму Комитету де центрай
Тодноручик Фестад

пачу Секретар Казакину

НАЧАЛЬНИК
Вспомогательной
Кавалерийской

№ 11 1918 г.

34
Упомянут за А. 110
от 11/1-1918 г.

Председатель ~~С. С. Г. Д. Д. Д.~~
ректоров Монастырской Псалтырьской
Брог. А 110

Рапорт от 11/1-1918 г.

Для формирования Бессарабской конной
дивизии требуются лошади кавалерийского
типа. В виду того, что в настоящее
время в распоряжении Губернской Земельной
Управы имеются и поступают лошади
разнообразных пород, которые
Управой распределяются, преимущественно
Вашему и предоставлены Штабу
дивизии права выдвигать лошадей, годные
к службе и подходящих по типу для конно
механизированной дивизии конных составов.

За Карачинскую дивизию,
Подполковник Владимир
Карачинский Штаба,
Подполковник Орлов

MINISTERUL DE RĂZBOI ȘI MARIȚĂ
REPUBLICII MOLDOVENEȘTI
SECȚIA Intendență

Fact. No. 215
Martie. Anul 1918.

1184/22
Martie ziua 19 anul 1918
CHIȘINĂU.

Domnule Secretar General.-

Copy
20/11/18 Bogor
Colonel Mucacem

Am onoarea de a vă înainta un proiect (stat) pentru depozitele de echipament ale Intendenței, care trebuie înființate în orașele: Chișinău, Bălți și Bolgrad, pentru trebuințele armatei Moldovenești, și un proiect pentru depozitele de hrană tot în acele orașe.

Vă rog să bine voțiți de a da ordin pentru a fi puse în aplicare, căci avem ofițeri care pot fi numiți.

Ofițerul pentru poruncă (ofițerul dăea poruncilor) la aceste depozite o să fie de odată sub ascultarea controlului, care va putea să trimeată pe dânsii pentru primirea și aprovizionarea celor necesare.-

Seful Intendenței
Colonel

Sef de Birou

Dondorowski
Fruhoff

ШТАБЪ**НАЧАЛЬНИКА БРИГАДЫ
ТРАЛЕНИЯ
ЧЕРНАГО МОРЯ**

Въ Молдавскій Исполнительный Комитетъ

Сентября 29 дня 1917 г.

№ 152

№ 10153

г. Севастополь

Штабъ по приказанію Начальника Бригады
траления при семъ препровождаетъ списокъ
молдованъ Бессарабской губ. состоящихъ въ
Бриг. траления съ указаніемъ гр. сл.

С П И С О К Ъ

писарь 3-й ст.	Тихонъ ВЪЛКЪ	1916 года
рул. ун. офиц.	Ксенофонтъ КАРЛАНЪ	1909 " "
мотор. 3-й ст.	Густинъ ЛЬСНИКЪ	1917 " "
" "	Андрей МАРИНЕСКО	1917 " "
кочер.	Василій ПОЯТА	1915 " "
" "	Танасъ ГОНТАРЪ	1909 " "
" "	Иванъ АЛБУЛЬ	" " " "
стр. ун. оф.	Андрей САНДУЦА	" " " "
марс.	Семень БАКАНЧА	1913 " "
загр.	Василій БОДАРЕВЪ	1916 " "
мкн.	Андрей ТОМА	1911 " "
сигн.	Макарій ЧОЛАНЪ	1908 " "
мал.	Бонтий ЦУРКАНЪ	1906 " "
матр.	Григорій КАПЧУКЪ	1910 " "
" "	Евстафій ДОНКО	1917 " "
" "	Михаилъ МЪШКО	1916 " "
" "	Феодосій ЦУЛЯ	" " " "
" "	Иванъ КОЖУХАРЪ	" " " "
" "	Яковъ КРАЧУНЪ	1917 " "
" "	Стефанъ АРТІЙ	" " " "
" "	Мелентій ВАРФОЛОМЕЙ	" " " "
" "	Тимофей ВУТУКЪ	1908 " "
" "	Клементій КОТОРБАЙ	1916 " "
" "	Яковъ ЗУНГУЛЬ	" " " "
" "	Семень ЛУКНЦА	1909 " "
" "	Андрей МОЛОДОЙ	1916 " "
" "	Афанасій ПОНУШОЙ	1909 " "
" "	Иванъ СИНІКЛІЙ	1917 " "

Мичманъ воен. вр.

28 человекъ

MISSION FRANCAISE

Le 14/27 Janvier

CENTRE
de KICHINEFF.

Le General VOUILLEMIN
Chef de la Mission Francaise à Kich.

à Monsieur le President du Conseil des
Directeurs Generaux.
KICHINEFF

*renou. 1787
15/2/27*

J'ai L'honneur de vous faire connaitre que je viens d'être informe de l'arrestation à BALTÏ par les Bolcheviques d'un Officier Francais M. le Vétérinaire F. francais DURROUX. Cet Officier résidait depuis un certain temps à BALTÏ où il s'occupait du ravitaillement en chevaux de la Roumanie.

Je ne doute pas que vous jugiez comme il est urgent d'intervenir pour faire cesser les consequences de cet acte à tous points de vue rétro-

Veillez agréer Monsieur l'assurance haute considération.

Vouillemin

*à Monsieur le Président du
Conseil des Directeurs*

*„ Мисрѣно рѣшило се
каравама капѣлово село
сводеденио француското
мажорант брѣно Дурроу, а
субјектима „ и рѣшило се
каравама*

Шлиной Елизаветы

Согласно Протоколу Севастопольского Исполнительного
 - Комитета от 10.01.1908 г. (М. Д. Довгань) Бессарабской губернии

	Шлиной и фамилия	Год рождения	Полное имя
1	Василий Топуно	1908	
	~~Василий Топуно~~	~~1908~~	
	~~Мариус Топуно~~	~~1908~~	
	~~Мариус Топуно~~	~~1908~~	
5	Алексей Топуно	1906	
	~~Василий Топуно~~	~~1904~~	
	~~Алексей Топуно~~	~~1908~~	
	~~Василий Топуно~~	~~1904~~	
	~~Топуно М. Д.~~	~~1909~~	
	~~Топуно Александр~~	~~1908~~	
10	Александр Кучино	1909	
	~~Кучино Александр~~	~~1911~~	
	~~Василий Кучино~~	~~1908~~	
	~~Василий Кучино~~	~~1904~~	
	~~Мариус Кучино~~	~~1907~~	
15	Георгий Кучино	1907	
	~~Василий Кучино~~	~~1906~~	
	~~Александр Кучино~~	~~1913~~	
	~~Василий Кучино~~	~~1907~~	
	~~Мариус Кучино~~	~~1908~~	
20	Симеон Кучино	1908	
	~~Симеон Кучино~~	~~1913~~	
	~~Симеон Кучино~~	~~1916~~	
	~~Василий Кучино~~	~~1901~~	
	~~Симеон Кучино~~	~~1908~~	
25	Василий Кучино	1900	
	~~Василий Кучино~~	~~1900~~	
27	Василий Кучино	1901	
	~~Василий Кучино~~	~~1901~~	

Василий Кучино

Олександр Кучино

Именной список

Служащих молдаван батальона № 22 Севаст. Красногвард. Арт. п.

№ по порядку	Имя, имя и фамилия	Срок службы	Примечание
1	Капитан Григорий Александров	1902	
"	Б-вал. Капитан Бурака	1912	
"	Б-вал. Михаил Бадий	1912	
"	Капитан Николай Тортюк	1902	
5	Б-вал. Георгий Рогов	1914	
"	Капитан Дмитрий Бондарь	1902	
"	" Неклюдов Тулу	1902	
"	" Дорогов Федор	1902	
"	Б-вал. Кирилл Миса	1914	
10	Капитан Сергей Зовица	1913	
"	" Валентин Котель	1913	
"	" Увар Камухар	1901	
"	" Афанасий Клеп	1902	
"	" Георгий Анис	1902	
15	" Василий Аниска	1902	
"	" Тимофей Мотря	1902	
"	" Василий Морар	1902	
"	" Дмитрий Кукученко	1902	
"	" Петр Троцюта	1916	
20	Б-вал. Александр Пискуш	1914	
"	Капитан Увар Пискуш	1901	
"	Б-вал. Тимофей Цуркан	1914	
"	Капитан Увар Куртман	1911	
24	" Неклюдов Карп	1913	

Вр. Командующий батальона № 22
Красногвард. Белавин

Чинамъ Военнаго Директоріата Молдавской Республики.
" " " Тиваря 1918года.

1	Подпоручикъ ПИЧТЯ	ПОДПОРУЧИКЪ ПИЧТЯ	04
2	Лейтенантъ ПРАХНИЦКІЙ	ЛЕЙТЕНАНТЪ ПРАХНИЦКІЙ	05
3	Прапорщикъ ОСОТНЪ	ПРАПОРЩИКЪ ОСОТНЪ	06
4	Штабсъ-Капитанъ БОГОСЪ	ШТАБСЪ-КАПИТАНЪ БОГОСЪ	07
5	Подполковникъ ХУДОЛІЙ	ПОДПОЛКОВНИКЪ ХУДОЛІЙ	08
6	"-" ЖУРЪЯРИ	"-" ЖУРЪЯРИ	09
7	Штабсъ-Капитанъ ВЕРЗОВСКІЙ	ШТАБСЪ-КАПИТАНЪ ВЕРЗОВСКІЙ	10
8	"-" ЗАЙЦЕВЪ	"-" ЗАЙЦЕВЪ	11
9	Капитанъ ЧЕРНЫШЕВЪ	КАПИТАНЪ ЧЕРНЫШЕВЪ	12
10	"-" УНТИЛОВЪ	"-" УНТИЛОВЪ	13
11	Чиновникъ ИЗАНОВЪ	ЧИНОВНИКЪ ИЗАНОВЪ	14
12	Врачъ БЕДНАРОВСКІЙ	ВРАЧЪ БЕДНАРОВСКІЙ	15
13	Штабсъ-Капитанъ ХАНКЕВИЧЪ	ШТАБСЪ-КАПИТАНЪ ХАНКЕВИЧЪ	16
14	Ветеринар врачъ УСИНЕВИЧЪ	ВЕТЕРИНАРЪ УСИНЕВИЧЪ	17
15	Капитанъ АГУРА	КАПИТАНЪ АГУРА	18
16	Инженеръ ФЛОРИНЪ	ИНЖЕНЕРЪ ФЛОРИНЪ	19
17	Шт.-Ротмистер. ДОНИКО-ГОРЛАКЕСКО	ШТАБСЪ-РОТМИСТЕРЪ ДОНИКО-ГОРЛАКЕСКО	20
18	Чиновникъ СТЫНГАЧЪ	ЧИНОВНИКЪ СТЫНГАЧЪ	21
19	"-" БУЛАТОВЪ	"-" БУЛАТОВЪ	22
20	"-" ЛУКЪЯНОВЪ	"-" ЛУКЪЯНОВЪ	23
21	"-" БРЕМИЧОЙ	"-" БРЕМИЧОЙ	24
22	"-" РОТАРЪ	"-" РОТАРЪ	25
23	Прапорщикъ МОШАНЪ	ПРАПОРЩИКЪ МОШАНЪ	26
24	Подпоручикъ ГИЧКУЛИКЪ-	ПОДПОРУЧИКЪ ГИЧКУЛИКЪ-	27
25	Прапорщикъ МИРЗАКЪ-МИРЗАКОВЪ	ПРАПОРЩИКЪ МИРЗАКЪ-МИРЗАКОВЪ	28
26	Капитанъ ГРЕДЕНКО	КАПИТАНЪ ГРЕДЕНКО	29
27	Прапорщикъ СТАВИЛО	ПРАПОРЩИКЪ СТАВИЛО	30
28	Капитанъ БАРАНОВЪ	КАПИТАНЪ БАРАНОВЪ	31
29	Чиновникъ ВИНОГРАЛОВЪ	ЧИНОВНИКЪ ВИНОГРАЛОВЪ	32
30	Лекаръ ТРУШЕВСКІЙ	ЛЕКАРЪ ТРУШЕВСКІЙ	33
31	"-" БЕРШАНОВСКІЙ	"-" БЕРШАНОВСКІЙ	34
32	"-" ГЕЛЬСОНЪ	"-" ГЕЛЬСОНЪ	35
33	Чиновникъ ЛЕЖНЕВЪ	ЧИНОВНИКЪ ЛЕЖНЕВЪ	36

- 36 Чиновникъ КАПША. *2.2.06*
- 37 Капитанъ Л А Т И И
- 38 Штабсъ-капитанъ ЖУРЬЯРИ
- 39 Чиновникъ ЛЯДЫЧУКЪ
- 40 Корнетъ БОТЕЗАТЬ
- 41 Подпоручикъ МАЛАШКИ
- 42 Поручикъ БЕРЕЗОВСКІЙ
- 43 прапорщикъ КОВРИГА
- 44 подпоручикъ ПАНЮКЪ
- 45 Бнкеръ ТРОФИМОВЪ
- 46 Подпоручикъ ЧЕКЕРДЫКОВИЧЪ
- 47 - " - ФОКШАНИНЪ
- 48 - " - ФЕДРАШКО
- 49 Мичманъ ТУРКУМАНЪ
- 50 - " - ПАЛАМАРЪ
- 51 Поручикъ В У З Н И
- 52 прапорщикъ ХОРПАНИЦА
- 53 чиновникъ О Н И К А
- 54 - " - ЛЬВОВСКІЙ
- 55 Писарь БАХТАЛОВСКІЙ
- 56 - " - ГУЧУЖНА
- 57 - " - Б О Й К О
- 58 - " - ІОНКО
- 59 - " - ВАЛЬКОВЪ
- 60 - " - М О К А Н Ъ
- 61 - " - СТОЙКО
- 62 - " - ЧУЛЯРКА
- 63 - " - БУЛЕНЧА
- 64 - " - МОСЬЕВЪ

3 Вр. и. д. Дежурнаго Генерала,
Штабсъ-Капитанъ

3 Старшій Адъютантъ,
К а п и т а н ъ

С П И С О К Ъ

Представителей Молд. Исп. Ком. олушающих курсы пропагандистов для подготовки населения къ выборамъ въ Учредительное Собрание.

ЗВАНІЕ	Фамилія, Имя и отчество	какой команды	уѣздъ, волость и село	ПРИМѢЧАН.
матросъ	КАРСАНЪ Харлампій Георгіевичъ	Св. Россія	Сорокского Атакокой, с. Бырново.	
"	У Р О У Гавріиль Ивановичъ	~~Сорокского Васкауцкой~~ Темелеуца	Сорокского Васкауцкой Темелеуца.	
"	ДАСКАЛЬ ✓ Трофимъ Андреевичъ	Борецъ за Свободу	Сорокского Рашковской Бурсукъ	
"	Ц Н К У ✓ Георгій Ивановичъ	І. Златоуст	Бѣльцкаго Унгенской Рядяны	
"	БРАГУЦА ✓ Николай Ивановичъ	Борецъ за Свободу	Корнешты	
"	ФУРКУЛИЦА ✓ Иванъ Стадановичъ	Евстафій	Оргѣевского Чеколтен. Киштельниці	
Кавониръ	ФРИПТУ ✓ Андрей Эммануиловичъ	4 р. Севаст кр. арт.	~~Кишиневск. Скулянской Изворы~~	
"	ЧЕВАНЪ ✓ Андрей Феодоровичъ	3-й взвѣт. батарея	Оргѣевского Изворской Кузювка	
матросъ	ПЕРЕУ. ✓ Феодоръ Ивановичъ	сл. связи	Кишиневск Ворниченск Страшени	
"	ЦУРКАНЪ ✓ Дмитрій Георгіевичъ	Учетн. канц Черн. фл.	Кишиневск Костештской Бучены	
Бомбандиръ	СЕРЕЦАНЪ ✓ ~~Серецанъ~~ Георгіевичъ	9 р. Сев. кр. ар.	Кишиневск Ворниченской Старшени	
~~матросъ~~	~~Г Р Е К У~~ ~~Эммануиль Васильевичъ~~	~~Республи- канецъ~~	~~Кишиневскаго Сиренкой Козушна~~	
Ферверкеръ	ПЛИЧИНТА Павель Ивановичъ	Лаборатор. рота	Бендерскаго Каушанской с. Апац	
Бомбандиръ	ДМИТРИЧАКЪ Павель Васильевичъ	3-й взвѣт. батарея	Бендерскаго Тараклійской с. Лакъ	

Список вещей 49. в караване
 Архангельск 1880 года

№	Вещь	Вещь
1	Куртка	Куртка
2	Пальто	Пальто
3	Шуба	Шуба
4	Шуба	Шуба
5	"	"
6	Шуба	Шуба
7	Шуба	Шуба
8	"	"
9	"	"
10	"	"
11	Шуба	Шуба
12	"	"
13	"	"
14	"	"
15	"	"
16	"	"
17	"	"
18	"	"
19	"	"
20	"	"

Unitate militară rusă. Chişinău, 1904

Указ

ПРИКАЗЪ

по войскамъ Молдавской Республики

№ 11.

25 Декабря 1917 года, г. Кишиневъ.

§ 1.

Отмѣненный мною парадъ вѣрными мнѣ войскамъ, состоится 25-го сего декабря, въ 12 час. дня, на площади Свободы.

СПРАВКА: приказъ по войскамъ № 10, § 1.

§ 2.

Членовъ „Сфатул Церій“ подпрапорщиковъ флота Паламара и Туркумана произвожу въ мичманы военного времени берегового состава съ сего числа, съ назначеніемъ ихъ оберъ-офицерами для особыхъ порученій при Директоріатѣ.

Означенныя переменныя зайести въ ихъ послужные списки.

СПРАВКА: журнальное представоленіе Сов. Ген. Дир. Молдавской Республики отъ 24 декабря сего года.

§ 3.

Числящагося на учетъ войскъ Молдавской Республики генеральнаго штаба подполковника Худолея назначаю генераль-квартирмейстеромъ войскъ Молдавской Республики съ сего числа.

СПРАВКА: рапортъ его за № 13.

§ 4.

Ротмистра Мартыновскаго назначаю командиромъ 1-го Молдавскаго гусарскаго полка на законномъ основаніи съ 24 декабря сего года.

СПРАВКА: рапортъ его за № 76.

Подлинный подписалъ:

Вр. И. д. Генеральнаго Молдавскаго Военнаго Директора
по военнымъ и морскимъ дѣламъ, Подпоручикъ

Съ подлиннымъ вѣрно:

Начальникъ Штаба, штабсъ-капитанъ Богданъ.

Свѣрять:

Старшій Адъютантъ, штабсъ-капитанъ Березовскій.

ПРИКАЗЪ

по войскамъ Молдавской Республики

№ 11.

11-го Января 1918 года, г. Кишиневъ.

ПО ЧАСТИ ДЕЖУРНОЙ.

§ 1.

Журнальнымъ постановлениемъ Совѣта Генеральныхъ Директоровъ отъ 23-го Декабря 1917 года, Подполковникъ Худолеей утвержденъ въ должность Генераль-Квартирмейстера при Военномъ Директоріатѣ, о чемъ объявляю для свѣдѣнія.

§ 2.

Прапорщикъ Виколь рапортомъ донесъ, что отбылъ во 2-й Молдавскій полкъ. Справка: Рапортъ его отъ 23-го Декабря 1917 года за № 22.

§ 3.

Прапорщикъ Лупуль-Яковлевъ рапортомъ донесъ, что убылъ въ распоряженіе Инспектора пѣшихъ когортъ

Справка: Рапортъ его отъ 4-го Января сего года за № 18.

§ 4.

Подполковникъ 40 пѣхотнаго Запаснаго полка Фомовъ рапортомъ донесъ, что отправился въ распоряженіе Командира 1-го пѣхотнаго Молдавскаго полка. Справка: Рапортъ его отъ 4-го Января сего года за № 1.

§ 5.

Нижеподчеркнутые солдаты 1-го Запаснаго сапернаго полка Акимъ Везетіу, 2-й военной контрольной команды Димитрій Костровъ, 3-й Автомобильной запасной роты Владимиръ Кухаревъ и старшій мастеровой 1-го Кавказскаго стрѣлковаго паркового артиллерійскаго дивизиона Иласенко, зачисляются на учетъ войскъ Молдавской Республики съ 10-го Января сего года.

Справка: Проходная свѣдѣтельства за №№ 7191, 7192, билеты за №№ 324 и 323 и рапортъ за № 3.

§ 6.

Состоящаго на учетъ Инженерныхъ войскъ Молдавской Республики, младшаго фейерверкера Николая Кречуна отправившагося въ разрѣшенный ему 10 дневный отпускъ въ Чадырь-Лунгу, Бендерскаго уѣзда, полагать въ отпуску съ 10 Января сего года.

§ 7.

Вольноопредѣляющагося 1-го Амурскаго казачьяго полка Бахталовскаго, назначаю и. д. оберъ-офицера для порученій при вѣренномъ мнѣ Директоріатѣ съ сего числа.

§ 8.

Числящагося на учетъ Инженерныхъ войскъ Молдавской Республики Прапорщика Шербана, увольняю въ мѣсячный отпускъ во все города Россійской Республики, съ сего числа.

Справка: Рапортъ его за № 2.

§ 9.

Старшаго мастера закройщика 75 Сибирскаго стрѣлковаго полка Кирилла Артышева, зачисляю на службу и на все виды довольствія при Дворцовой ротѣ, съ сего числа.

§ 10.

Солдата 2-го Петроградскаго пограничнаго полка Георгія Фратикорина, зачисляю на службу и на все виды довольствія при Дворцовой ротѣ, съ прикомандированіемъ его вѣстовымъ къ Директоріату.

§ 11.

Прапорщикъ: 116-го пѣхотнаго Запаснаго полка Алешко, 487-го Сестрорѣцкаго полка Спатаря и Подпоручика 451 пѣхотнаго Перятинскаго полка Абуховскаго и Штабсъ-Капитана 91-го пѣхотнаго Запаснаго полка Будеско. назначаю на службу во 2-ю пѣхотную Молдавскую дивизию, съ сего числа.

Справка: Рапорта ихъ за №№ 8, 23 и 5.

§ 12.

Подпоручика 38-го Сибирскаго стрѣлковаго полка Мардорасевича, назначаю на службу въ пѣшіе когорты съ сего числа.

Справка: Рапортъ его за № 352.

Подлинный подписалъ:

Вр. и. д. Генеральнаго Военнаго Директора, Подпоручикъ **Быня**.

Съ подлиннымъ вѣрно: Вр. и. д. Дежурнаго Генерала,
Штабсъ-Капитанъ **Березовскій**.

Свѣрять: За Старшаго Адъютанта, Поручикъ **Бузни**.

Unitate militară rusă. Chișinău, 1905

**Lista militarilor basarabeni,
Unitatea 155 *Convalescenți (vindecați)*, expediați în Basarabia
pentru a forma Detașamente Mobile de Milițieni**

1. Soldatul Gheorghe Tipa
2. Soldatul Iacov Porcari
3. Soldatul Petru Costin
4. Soldatul Feodor Varzari
5. Soldatul Anastasie Vilcinschi
6. Soldatul Ion Cara-Gheorghe
7. Soldatul Ion Boboruncă
8. Soldatul Pavel Petrachi
9. Soldatul Ion Nicolaevschi
10. Soldatul Simeon Melnic

Iulie 1917

nr.499

Membrul Comitetului,
plutonierul Karlotean

Conform cu originalul: *Dm. Popov*

.....*f.*

**Lista nominală a soldaților moldoveni
din Bateria 22, Regimentul Artilerie al cetății Sevastopol,
care urmează a fi expediți în Basarabia**

Nr. d/o	Gradul militar, numele, prenumele	Anul recrutării	Însemnări
1.	Canonier Filip Alexandrov	1902	
2.	B-nav. Canon Burac	1912	
3.	B-nav. Mihail Babin	1912	
4.	Canonier Nicolai Botnari	1902	
5.	B-nav. Feodor Bodean	1914	
6.	Canonier Dmitrie Vileșco	1902	
7.	Canonier Nichifor Guțu	1902	
8.	Canonier Dorofei Bosberg	1902	
9.	B-nav. Chiril Jirea	1914	
10.	Canonier Serghei Iovița	1913	
11.	Canonier Vasile Cotlev	1913	
12.	Canonier Ivan Cojuhari	1901	
13.	Canonier Matvei Chior	1902	
14.	Canonier Gheorghe Lăsâi	1902	
15.	Canonier Vasile Leancă	1902	
16.	Canonier Timofei Motrea	1902	
17.	Canonier Vasile Morari	1902	
18.	Canonier Dmitrie Niculescu	1902	
19.	Canonier Petru Proțiu	1916	
20.	Bombardier Alexandr Piscun	1914	
21.	Canonier Ion Plămădeală	1910	
22.	Bombardier Timofei Țurcanu	1914	
23.	Canonier Ion Curtean	1916	
24.	Canonier Nichifor Carpari	1913	

Comandantul interimar al Bateriei 22, plutonierul Belaes
A.N.R.M., fond.727, inventar 2, dosar 4, f.

**Lista nominală a soldaților moldoveni
din Compania 11 a Regimentului de Artilerie al cetății Sevastopol**

Nr. d/o	Numele, prenumele	Anul recrutării	Însemnări
1.	Vasile Burac	1908	
2.	Constantin Bocioran	1904	
3.	Ion Babeico	1902	
4.	Ion Babii	1902	
5.	Iacov Glavan	1906	
6.	Vasile Garvalov	1904	
7.	Pavel Drab	1909	
8.	Efim Evstratiev	1904	
9.	Efim Surdu	1909	
10.	Andrei Josan	1898	
11.	Leonte Climov	1909	
12.	Nichifor Cangaș	1911	
13.	Feodor Musteață	1898	
14.	Gavriil Russu	1904	
15.	Ion Secară	1907	
16.	Gheorghe Perlă	1907	
17.	Feodor Carpov	1906	
18.	Gheorghe Băltoagă	1913	
19.	Feodor Ciofu	1907	
20.	Ion Țipurdei	1902	
21.	Spiridon Rotundă	1908	
22.	Ștefan Todorachi	1913	
23.	Sava Tataru	1916	
24.	Vasile Prida	1901	
25.	Semion Negaș	1900	
26.	Feodor Marcauțan	1900	
27.	Filip Tolmazan	1902	
28.	Gheorghe Boț	1901	

Comandantul Companiei 11, ștaps-căpitanul M. Proșnicenco
A.N.R.M., fond 727, inventar 2, dosar 4, f.

Militari cu funcții de comandă în Cohortele Moldovenești

Maiorul Mavro – comandant al Batalionului I
Aj. sublocot. Leiland – adjut. Batal. I
Locotenent Stratan – șef pe partea administrativă, Batalionul I
Funcț. militar Doni – adm. pe partea adm. Bat. I
Funcț. militar Doni – casier și cartir. Bat. I
Aj. sublocot. Perepeliuc – comand. Cohortei 1
Aj. sublocot. T.Țugulschi – comand. Cohortei 2
Aj. sublocot. Botezat – comand. Cohortei 3
Sublocot. B.Bodorin – comand. Cohortei 4
Aj. sublocot. Grigoraș – Comand. Cohortei 5
Aj. sublocot. Capelă – comand. Cohortei 6
Aj. sublocot. Ceban – comand. Cohortei 7
Aj. sublocot. Grigoriev II – comand. Cohortei 8
Sublocot. Ghiton – comand. Cohortei auxiliare, Bat. I
Căpitan Condrea – com. Bat II
Aj. sublocot. Ștefărtă – adjut. Bat II
Căpitan Liciman – șef pe partea admin., Bat. II
Aj. sublocot. **Lupul-Iacovin – admin.** pe partea admin., Bat. II
Funcț. militar Platonov – casier și cartir., Bat II
Aj. sublocot. Știrbeț – comand. Cohortei 9
Aj. sublocot. Cărlătean – comand. Cohortei 10
Aj. sublocot. Mușinschi – comand. Cohortei 11
Aj. sublocot. Crico-Semionov – comand. Cohortei 12
Aj. sublocot. Harea – comand. Cohortei 13
Aj. sublocot. Roman – comand. Cohortei 14
Aj. sublocot. Răilean – comand. Cohortei 15
Sublocot. Gopalji – com. Coh. auxiliare, Bat I
Aj. sublocot. Grigoriev – com. Coh. automob., Bat. II
Sublocot. Tatic – com. Coh. Călărași “Ulani”
Sublocot. Cupcea – com. Detaș. Serv. Legătură
Funcț. militar. Pulcev – adm. Detaș. Serv. Legătură

Ofițerii inferiori ai cohortelor Bat. I și II

Aj. sublocot. Bulat
Sublocot. Veșco
Locot. Ghilevici
Aj. sublocot. Gonța
Aj. sublocot. Zaioncivovschi
Locot. Zaițev
Aj. sublocot. Caimacan
Sublocot. Crasnopolschi
Aj. sublocot. Cozac
Aj. sublocot. Cuhar-Galcinschi
Aj. sublocot. Cotrubenco
Aj. sublocot. Lunga
Sublocot. Lupașco
Aj. sublocot. Lemne
Aj. sublocot. Luchianov
Sublocot. Medvedțchi
Aj. sublocot. Marionov
Aj. sublocot. Negură-Condorachi
Aj. sublocot. Obrașcenco
Sublocot. Popa
Aj. sublocot. Păscari
Aj. sublocot. Rusanovschi
Aj. sublocot. Soculschi
Aj. sublocot. Sârbu
Aj. sublocot. Friptul
Aj. sublocot. Harbură
Aj. sublocot. Hristea
Aj. sublocot. Cebotari
Aj. sublocot. Șpacovschi
Sublocot. Iuhimeț
Aj. sublocot. Scutelnic
Ofițerul-inferior al Detaș. Călărași “Ulani” – locot. Vorobiov
Ofițerul-inferior al Detaș. Serv. Legăt – sublocot. Cotoman
Ofițerul-inferior al Detaș. Serv. Legăt – locot. Șoșov
Ofițerul-inferior al Detaș. Serv. Legăt – aj. sublocot. Matveev
Comandantul Cohortei 16 – aj. sublocot. Zavițchi

(După *Albumul Basarabiei*, de Gh. Andronache)

**Lista basarabenilor de pe Frontul Român,
delegați la Congresul Reprezentanților de pe Front**

Nr. d/o	Numele și prenumele	Nr. actului	Unitatea
1.	Chirilenco Moisei, soldat	3135	Corpul 7 Brutari
2.	Onică Mihai, unter. maj.	7148	Regimentul 8 Husari
3.	Nacu Feodor, fruntaș	16650	Regimentul 59 Infanterie Liubliansk
4.	Mârza Constantin, soldat	3009	Brutari nr. 84
5.	Șarban Petru, subunter-ofiț.	2893	Regimentul 9 Husari
6.	Bancovschi Nicolai, soldat	8009	Brutari nr. 84
7.	Crihan Anton, plutonier		Executivul Comitet. Moldov.
8.	Odobescu Ion, subunter-ofiț.		Regimentul 13 Pușcași
9.	Nastas Gheorghe, fruntaș		Divizia 61
10.	Curciuc Gheorghe, fruntaș		Regimentul 8 Ulani
11.	Buga Vasile, div.	8147	Statul major 103 r. div.
12.	Mihailă Foma, unter-of. maj.		Regimentul 55 Podol.
13.	Lesovoi Ion, felcer-inf.		55 -- // --
14.	Tabacaru Vasile, unter.-of. maj.		55 -- // --
15.	Florea Filip, fruntaș	70	Br.4 Art. Puș.
16.	Rusu Ștefan, soldat	1	Divizia 4 Pușcași
17.	Zagaevschi V., plutonier	10298	Regimentul 58 Pragsk.
18.	Ghânja Grigorii, soldat	632	Unitatea 14 Telec.
19.	Dascal	547	Executivul Comitet. Moldov.
20.	Cebotari, plutonier	44	Corpul 2 de Armată
21.	Crudu Constantin, plutonier		Direcția 2
22.	Bușilă, plutonier	9522	Regimentul 60 Zamocț
23.	Cozmik Semion, fruntaș	8927	Regimentul 15 Infanterie Puș.
24.	Chicerman Dmitri, soldat	10028	Statul-major al Diviziei
25.	Guma	13503	Regimentul 59 Liubliansk
26.	Chicerman A., unter-of. maj.	1	127 evacuare
27.	Aniulis	1	-- // --
28.	Curtu		-- // --
29.	Șoitu		-- // --
30.	Matcovschi		-- // --

A.N.R.M., fond 727, inventar 2, dosar 17, f.

Ostașii aleși deputați în Sfatul Țării

(20 Octombrie 1917)

I. Din partea primului Congres Militar Moldovenesc din toată Rusia:

1. *Jud. Hotin*: Anatolie Moraru, locotenent Cernăuțan, sublocotenent Dimitrie Mârza, praporșcic [sublocotenent] Alexandru Moraru;
2. *Jud. Soroca*: Leonida Țurcan, Boris Epure, Ștefan Bolocan, Ion Ignatiuc;
3. *Jud. Bălți*: Gherman Pântea, Anton Crihan, Ion Buzdugan, Vasile Țanțu;
4. *Jud. Orhei*: Dimitrie Plătincă, Elefterie Sinicliu, Ilarion Buiuc, Grigore Roșca, Andrei Găină;
5. *Jud. Chișinău*: Ștefan Holban, Gheorghe Tudor, Nicolae Grosu;
6. *Jud. Tighina*: Ion Creangă, V. Știrbeț, Timofei Silistrar, Atanasie Chiriac;
7. *Jud. Ismail*: Vitalie Zubac, Nicolae Ciornei, Chiril Sbierea;
8. *Jud. Cetatea-Albă*: Valentin Prahnițchi, Dimitrie Dragomir, Ion Tudose.

II. Din partea Comitetului Reunit al Deputaților Moldoveni Cavaleriști din Garnizoana Voznesensk: Evfimie Palii.

III. Din partea Comitetului Executiv Moldovenesc al Consiliului Deputaților Soldați, Ofițeri și Marinari din Garnizoana Odessei: praporșcicul [sublocotenentul] I. Păscăluță, N. Secară, C. Osoian și marinarul Gafenco.

IV. Din partea Comitetului Executiv Central Militar Moldovenesc: maiorul V.Cijejschi, sublocotenentul Rugină și voluntarul Nicolae Suruceanu.

V. Din partea Comitetului Executiv Moldovenesc de pe Frontul Român: Andrei C. Scobioală, Grigore Cazacliu, Gheorghe Mare.

VI. Din partea Comitetului Executiv Moldovenesc al Consiliului Deputaților Soldați Marinari și Ofițeri din Peninsula Crimeii: praporșcicul [sublocotenentul] Spinei și Grigore Turcuman

(După *Albumul Basarabiei*, de Gh. Andronache)

**Ofițerii basarabeni încadrați în serviciul militar activ,
care au solicitat trecerea în Armata Activă Română,
imediat după Unire – 27 Martie 1918**

Infanterie

1. Colonelul Furtună Nicolae
2. Colonelul Lujanski Gheorghe
3. Colonelul Topencu Iacob
4. Colonelul Cojocaru Teodosie
5. Locot.-colonelul Răileanu Grigorie
6. Locot.-colonelul Mavro Vladimir
7. Locot.-colonelul Andronache Gheorghe
8. Căpitanul Țigănaș Nicolae
9. Căpitanul Budescu Iacob
10. Căpitanul Tarlev Hristofor
11. Căpitanul Silivestrovici Ion
12. Căpitanul Blănaru Ioan
13. Căpitanul Rotaru I. Gheorghe
14. Căpitanul Prodan Xenofon
15. Căpitanul Sârbu Victor
16. Căpitanul Modval Tihon
17. Căpitanul Cavcovschi Dumitru
18. Căpitanul Chinguleac Nichita
19. Căpitanul Cotruță Alexandru
20. Căpitanul Celan Pavel
21. Căpitanul Odobescu Ion
22. Căpitanul Parfenie Ilie
23. Căpitanul Șireaev Mihail
24. Căpitanul Savin Gh. Ioan
25. Căpitanul Vărzariu Petre
26. Căpitanul Corobceanu Petre
27. Căpitanul Topalov I. Alexandru
28. Locotenentul Hodorovschi Stanislav
29. Locotenentul Catelli Grigore Vasile
30. Locotenentul Ghilevici Anton
31. Locotenentul Gângan Ioan
32. Locotenentul Mardare Mihail
33. Locotenentul Buznea Nicolae
34. Locotenentul Gavrilenco Alexandru

35. Locotenentul Ghindă Ioan
36. Locotenentul Costin M. Ioan
37. Locotenentul Siminel Petre
38. Locotenentul Coban Mihai
39. Locotenentul Pilipciuc Ilarion
40. Locotenentul Constantinov Ioan
41. Locotenentul Plugaru Ioan
42. Locotenentul Bârcă Alexandru
43. Locotenentul Godoroja I. Andrei
44. Locotenentul Cernăuțean Nicolae
45. Locotenentul Dângă Constantin
46. Locotenentul Țugulschi Gh. Teodor
47. Locotenentul Talpă P. Nichita
48. Locotenentul Zagaevschi Ifrim
49. Locotenentul Tulbure I. Emanoil
50. Locotenentul Tudosie Ioan
51. Locotenentul Mârza Dumitru
52. Locotenentul Comendant Nicolae
53. Sublocot. Pădure Nicolae
54. Sublocot. Ostapov Dimitrie
55. Sublocot. Soltan Chiril
56. Sublocot. Tolmațchi E. Vasilie
57. Sublocot. Comerzan V. Ioan
58. Sublocot. Mălai Leonida
59. Sublocot. Obertaș Pavel
60. Sublocot. Spătaru Dionisie
61. Sublocot. Cuculescu Ioan
62. Sublocot. Tatic Ioan
63. Sublocot. Concănici Constantin
64. Sublocot. Bocunovschi Ioan
65. Sublocot. Sprânceană Iacob
66. Sublocot. Tăiceanu Teodor
67. Sublocot. Gumă Boris
68. Sublocot. Ursaru Ioan
69. Sublocot. Cazacu Victor
70. Sublocot. Novac P. Mihail
71. Sublocot. Cârjanovschi I. Vasile
72. Sublocot. Todoroglu-Cilinghiru Gh.
73. Sublocot. Măță-Blândă Avram

74. Sublocot. Știrbu Vasile
75. Sublocot. Lizo Eugenie
76. Sublocot. Macrinici Trofim
77. Sublocot. Stroi-Stoianovici Vladimir
78. Sublocot. Doncilă Ioan
79. Sublocot. Ghimbră Petre
80. Sublocot. Mocanu Andrei
81. Sublocot. Marian Pantelimon
82. Sublocot. Munteanu Leonida
83. Sublocot. Morcov V. Ioan
84. Sublocot. Petrula Petre
85. Sublocot. Georgescu Aristide
86. Sublocot. Ivancenco Nicolae
87. Sublocot. Ochișor Vladimir
88. Sublocot. Nestorencu I. Ioan
89. Sublocot. Vieru T. Petre
90. Sublocot. Ciobanu G. Luca
91. Aj. sublocot. Mândru E. Sofroni
92. Aj. sublocot. Terziman Grigore

Cavalerie

93. Locot.-colonelul Budescu N. Eugeniu
94. Locot.-colonelul Ștefanov Nicolae
95. Locot.-colonelul Movilă F. Vladimir
96. Maiorul Oreol Eugeniu
97. Căpitanul Untilov A. Nicolae
98. Căpitanul Beiul G. Vladimir
99. Căpitanul Gumă V. Nicolae
100. Căpitanul Russo C. Constantin
101. Căpitanul Balinschi A. Alexandru
102. Căpitanul Radomschi Constantin
103. Căpitanul Moraru Anatolie
104. Locotenent. Nour I. Pavel
105. Locotenent. Siminel A. Victor
106. Locotenent. Harconița V. Dumitru
107. Locotenent. Popescu V. Ioan
108. Sublocot. Jechiu P. Ștefan
109. Sublocot. Plămădeală M. Filaret

Ofițerii înscriși în structurile militare în lunile iulie și august 1918

Infanterie

- 110. Căpitanul Crâjanovschi T. Dumitru
- 111. Căpitanul Răducanu V. Ioan

Artilerie

- 112. Locot.-colonel. Razu Alexandru
- 113. Căpitanul Ciubuc Leonida

Trupe speciale

- 114. Maiorul Grescenco C. Vasile
- 115. Locotenent. Gonza G. Pavel
- 116. Locotenent. Ogradschi T

Marină

- 117. Locotenent. Mârza I. Simion
- 118. Sublocot. Ghilcu V. Nicolae
- 119. Aj. sublocot. Brânză P. Teodor

Sanitari

- 120. Medic-colonel Bednarovschi
- 121. Medic-colonel Vulpe Bodolica N. Alex
- 122. Medic-colonel Hodorovschi Cazimir
- 123. Veter.-maior Budacov Gh. Ioachim
- 124. Veter.-maior Usinevici Gh. Ștefan
- 125. Căpitanul Gorenici I. Andrei
- 126. Farm.-sublocot. Salagor E. Zosima

Administrație

- 127. Administ.-locot. Caponi M. Anton
- 128. Administ.-sublocot. Ciupe I. Virgil
- 129. Administ.-sublocot. Despa I. Gheorghe
- 130. Administ.-sublocot. Vasiliu Gh. Gheorghe
- 131. Administ.-sublocot. Gheorghiu Gh. Simion
- 132. Subofițer ad-ție. cl. I Rotaru M. Ilie

(După *Albumul Basarabiei* de Gh. Andronache)

ORDINUL
către Oștirile Republicii Moldovenești
Nr. 1

15 decembrie 1917, Chișinău

Cetățeni, soldați și ofițeri!

Dificilă misiune mi-a fost încredințată. Adunarea Înaltă a Sfatului Țării m-a înputernicit să îndeplinesc obligațiunile Directorului General de Război și Marină. Este necesar să utilizăm forțe supraomenești în lupta cu dezastrul și dezordinea, ce se extind în Republica Rusească și amenință să ajungă în țara noastră, Moldova. Cea mai mare dificultate reprezintă faptul că noi toți am pierdut încrederea. Între noi sunt răspândite neîncrederea și îndoiala.

Cetățeni, eu sunt autorizat de Sfatul Țării, ales de voi, și prin aceasta sper, că toate ordinele mele vor fi luate în considerație și executate.

1. Constatând toată gravitatea momentului și considerând că reușita poate fi câștigată numai cu ajutorul tuturor organizațiilor democratice, fac apel călduros către toți să mă ajute la lucrarea aceasta grea. Cetățenilor, cu ajutorul lui Dumnezeu, să lucrăm împreună pentru mântuirea iubitei noastre Republici Moldovenești.

2. Numesc ca ajutoari ai mei: pentru Afacerile de Marină, pe locotenentul Prahnițchi; pentru Infanterie – pe ajutorii de sublocotenent Secară și Osoianu.

3. Numesc în postul de Comandant al Garnizoanei orașului Chișinău pe soldatul Ilie Cătărău din Regimentul I Infanterie și, în calitate de reprezentant al Sfatului Țării, îl înputernicesc cu depline puteri de a folosi toate mijloacele ce-i stau la dispoziție, spre a menține ordinea în capitala tinerei noastre republici.

4. Ordon tuturor unităților militare, cârmuitorilor și instituțiilor, ca toată averea militară ce se găsește pe teritoriul Republicii Moldovenești să nu fie înstrăinată și trecută peste hotarele Republicii Moldovenești fără știrea și voia Directoratului General de Război.

5. Înputernicesc pe căpitanul Cașcarev să formeze în orașul Bender un

Divizion Moldovenesc de Artilerie. Completarea acestui divizion cu personal o pun în sarcina șefilor de Artilerie de pe lângă Directoratul de Război.

6. Drujina “Herson”, dislocată în Bender, deoarece este complet alcătuită din militari basarabeni, ordon să fie considerată moldovenească și reorganizată din 6 în 8 companii. Formarea acestei drujini este încredințată locotenent-colonelului Gavaronschi.

7. Drujina 478, dislocată în Bălți, formată exclusiv din ostași moldoveni, ordon să fie considerată moldovenească și reorganizată în 8 companii. Organizarea acestea este încredințată ștaps-căpitanului Popa.

8. Ordon a înființa, de la 18 decembrie curent, pe lângă Regimentul I Infanterie, o Comisie de Medici din 4 membri (trei medici; un ofițer, reprezentant al părților militare), sub președinția medicului-șef al regimentului, care să aprecieze starea sănătății militarilor din unitățile naționale.

Originalul este semnat de:

Locțiitorul Directorului General de Război, sublocotenentul Pântea

Șeful Cancelariei, ștaps-căpitanul Bogos

Primul adjutant, ștaps-căpitanul Berezovschi

ORDINUL
către Oștirile Republicii Moldovenești
Nr. 8

22 decembrie 1917, Chișinău

§ 1

În contextul începerii demobilizării și din cauza fărâdelegilor, care sunt provocate în sate și orașe de persoane fără responsabilitate, fapt ce necesită trimiterea detașamentelor pentru stoparea și înăbușirea acestor acte și instalarea liniștii în arealul republicii, ordon a constitui imediat o comisie de stare excepțională, în componența căreia, proporțional, ar urma să intre reprezentanți ai Comitetului Central Moldovenesc și ai tuturor unităților naționale aflate în orașul Chișinău. Președinte al comisiei este numit deputatul Sfatului Țării [Grigore] Turcuman, care va fi responsabil inclusiv de urgentarea formării comisiei.

§ 2

Pe deputatul Sfatului Țării, fedfebelul [plutonierul major] crucișătorului «Память Меркурия» [“Memoria lui Mercur”], [Grigore] Turcuman îl avansează, [începând] de astăzi, în categoria de podpraporcic [sublocotenent inferior]. Această schimbare se va înscrie în dosarul personal.

§ 3

Comandantului Regimentului I Rezervă Infanterie îi propun imediat să trimită o companie în plină componență, însoțită de cinci ofițeri, la stația Ungheni. Unitatea trebuie să ocupe poziția de asigurare a ordinii și activității cotidiene normale.

§ 4

Comandant al stației Ungheni este numit plutonierul Prodan.

§ 5

Atenționez că citirea ordinelor în companii, baterii, escadroane și sotnii (unități cu efectiv de o sută de militari) este strict obligatorie.

Baza: Ordinul către oștire nr. 5, § 1.

§ 6

Permit Comitetului Armenilor Basarabeni "Nacoba" să se organizeze benevol într-un detașament național.

Baza: demersul Comitetului "Nacoba" cu nr. 13.

§ 7

Din ziua de astăzi, determin următoarea uniformă militară pentru medicii și funcționarii Direcției Sanitare a oștirilor Republicii Moldovenești: epoleți de galon argintat cu culori naționale; arganisi cu blană neagră și roșie, cu cupa lui Hipocrat, având șarpele la mijloc.

Baza: proiectul uniformei medicale a șefului Unității Sanitare.

§ 8

Îngrijorat de creșterea efectivului militar al Republicii Moldovenești, ordon inițierea organizării imediate a Regimentului III Infanterie. A distribui pentru această necesitate unul din edificiile libere ale unuia din batalioanele celor patru companii ale Regimentului I Rezervă; a completa batalionul cu ostași recrutați în ultimii ani, care nu sunt supuși eliberării, în conformitate cu demobilizarea.

Comandant al unității este numit locotenent-colonelul Topenco din Regimentul I Rezervă, căruia îi încredințez organizarea regimentului.

A raporta despre mersul organizării.

Semnătura autentică: Directorul militar general interimar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea.

Conform cu originalul: generalul de serviciu, ștabs-căpitanul Bogos

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Berezovschi

Fond-727, inventar 2, dosar 108

ORDINUL
către oștirile Republicii moldovenești
Nr. 11

25 decembrie 1917, Chișinău

§ 1

Parada unităților militare din subordine, amânată anterior, se va desfășura pe data de 25 decembrie, ora 12 ziua, în piața Libertății.

Baza: ordinul pe armată nr. 10, § 1.

§ 2

Membrii Sfatului Țării, subplutonierii de marină [Iacob] Palamari și [Grigore] Turcuman, sunt avansați micimani militari pentru perioada de război (comanda de țärm), din ziua de astăzi, fiind numiți ober-ofițeri pentru ordonanțe speciale pe lângă Directorat.

Modificările vor fi introduse în dosarul personal.

Baza: hotărârea de registru a ședinței Directoratului General al Republicii Moldovenești din 24 decembrie curent.

§ 3

Locotenent-colonelul Hudolei, aflat în evidența Statului-major al Armatei Republicii Moldovenești, este numit general cvartirmaistru al Armatei Republicii Moldovenești din data de astăzi.

Baza: raportul nr. 13

§ 4

Rotmistrul [căpitanul de Cavalerie] Martânov este numit comandant al Regimentului I Husari, din 24 decembrie, în conformitate cu legislația în vigoare.

Baza: raportul nr. 76.

Originalul semnat de:

Directorul-interimar pe probleme militare și maritime al Directoratului Militar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea.

Conform cu originalul: șeful Statului-major, ștaps-căpitanul Bogos.

Verificat: adjutantul superior, ștaps-căpitanul Berezovschi.

ORDINUL
către oștirile Republicii Moldovenești
Nr. 12

26 decembrie 1917, Chișinău

§ 1

La 25 decembrie a avut loc parada militară a unităților naționale ale Republicii Moldovenești și solemnitatea de înmânare a drapelurilor de luptă. Ținuta militară și disciplina de fier au lăsat o impresie deosebită tuturor celor prezenți. Mulți participanți la acest eveniment, care demult așteptau să se împlinească idealurile lor naționale, consideră ceasurile desfășurării paradei cele mai fericite din viața lor. Însăși natura a încununat această manifestare, încălzind cu razele soarelui trupele naționale și pe toți cetățenii Republicii Moldovenești.

Soldați!

Din mâinile președintelui Adunării Supreme Sfatul Țării, ați primit drapelurile de luptă. Apărând aceste drapeluri, soldații mor, dar niciodată nu se retrag. Jurați și voi că până la ultima suflare veți apăra statul vostru de orice dușman și, datorită supușeniei și dragostei voastre, veți putea să vindecați rănilor aduse de anarhie. Fiind surprins de disciplina și ținuta Dumneavoastră militară atunci când ați trecut în marș și sub drapelurile pe piață, străzile capitalei Republicii noastre, eu vă aduc cele mai sincere mulțumiri. Îi mulțumesc, de asemenea, conducătorului paradei militare comandantului I-lui Regiment Cavaleri Basarabeni, locotenent-colonelului Popa și tuturor comandanților de unități, ofițerilor și soldaților.

La paradă au participat și reprezentanții Unităților Militare Ucrainești. Prin aceasta, Ucraina a demonstrat atitudinea ei binevoitoare, prietenească și pașnică față de tânărul nostru stat.

Aduc cuvinte de mulțumire cazacilor-ucraineni.

Acest ordin să fie tradus și să fie citit în toate unitățile militare.

§ 2

Am observat că, contrar ordinului meu, la paradă au lipsit $\frac{3}{4}$ din efectivul de ofițeri a Regimentului I Infanterie. A fost un gest de indiferență și nechibzuință față de obligațiunile de serviciu, fapt ce e greu de conceput în ziua unei sărbători și a unui triumf național.

Ordon comandanților unităților să-mi prezinte listele persoanelor care nu frecventează lecțiile.

§ 3

În timpul vizitei mele în Compania 1 a Regimentului I Moldovenesc am observat că în câteva companii lecțiile sunt frecventate numai de comandanții de companii, subofițerii fiind absenți. Ordon tuturor ofițerilor să frecventeze cu strictețe lecțiile și să ducă lucrul de lămurire cu soldații.

Originalul semnat de:

Directorul-interimar pe probleme militare și maritime al Directoratului Militar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea.

Conform cu originalul: șeful Statului-major, ștabs-căpitanul Bogos.

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Berezovschi.

Fond-919, inventar 2, dosar 2, p. II

ORDINUL
către oștirile Republicii Moldovenești
Nr.13

13 ianuarie 1918, Chișinău

Pentru unitatea de serviciu:

§ 1

Porucicul [locotenentul] Areșinkova, aflată în evidența Armatei Republicii Moldovenești, este numită, din această zi, în direcția Comandamentului Militar al ținutului Chișinău.

Baza: ordinul pe Armată nr.2 § 7, anul 1917.

§ 2

Funcționarul Panfilov, comandantul echipelor de construcții de câmp pe timp de luptă, este înregistrat în evidența Armatei Republicii Moldovenești la dispoziția comandantului militar al ținutului Chișinău.

Baza: raportul nr. 23.

§ 3

Porucicul [locotenentul] Zaițeva, aflată la evidența Armatei Republicii Moldovenești, este numită din această zi în Unitatea 1 Rezervă a Regimentului Moldovenesc.

Baza: ordinul pe Armată nr. 11 § 6.

§ 4

Porucicul [locotenentul] Diviziunii 49 Infanterie, Țlugari, este numit, din această zi, în serviciul de debarcare a cohortelor moldovenești.

Baza: raportul nr. 193.

Semnătura autentică: Directorul Militar General Interimar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea

Conform cu originalul: generalul-interimar de serviciu, ștaps-căpitanul Berezovschi

Verificat: adjutantul superior, porucicul [locotenentul] Buzni.

ORDINUL
către Oștirile Republicii Moldovenești
Nr.14

14 ianuarie 1918, Chișinău

pentru unitatea de serviciu:

§ 1

În conformitate cu rectificările la ordinul către Armata Republicii Moldovenești nr.12 § 5, podporucicul [sublocotenentul] Bulat, aflat în serviciu în Divizia 3 Independentă Artilerie Grea, trece în evidența Armatei Republicii Moldovenești, fără a mai fi numit ulterior în funcție în Divizia 2 Infanterie.

§ 2

Rotmistrul [căpitanul de Cavalerie] Movilă din Regimentul I Husari Basarabeni este numit șef al Garnizoanei orașului Chișinău din ziua de 12 ianuarie, anul curent. Despre intrarea în funcție să mi se raporteze personal.

Semnătura autentică: Directorul Militar General Interimar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea

Conform cu originalul: generalul de serviciu, ștabs-căpitanul Bogos

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Berezovschi

ORDINUL
către Oștirile Republicii Moldovenești
Nr. 42

11 februarie 1918, Chișinău

§ 1

Să fie trecuți în rezervă toți ofițerii și funcționarii militari încorporați din rezervă, care primesc plată dublă – de la Departamentul Militar și pentru funcțiile pe care le ocupau până la încorporare. Excepțiile se admit doar cu permisiunea mea, la cererea specială a șefului militar.

§ 2

pentru unitatea de demobilizare:

Suplimentar la ordinul către Oștirea Republicii Moldovenești nr. 29 din 29 ianuarie a.c., pentru eficacitatea lucrului în orașul Chișinău, Bender și Bălți, grupul de ajutori ai responsabililor de depozit se mărește cu 2 persoane, iar la Ismail, Akkerman, Bolgrad, Orhei, Hotin și Soroca – cu o singură persoană.

§ 3

Pentru formarea Cavaleriei Rezervă, necesară pentru Armata Republicii Moldovenești, comisiile de primire a cailor să primească exclusiv cai de categoria întâi pentru Infanterie și pentru luptă; începând cu 1 martie, cailor de categoria a doua să fie repartizați populației, pentru întrebuințare temporară, pe timp de 6 luni. Cailor de categoria a treia să fie vânduți la licitație. Rezerva de cai pentru Armata Republicii Moldovenești trebuie să constituie 15000 capete. Acest număr de cai va fi întreținut pentru necesitățile Armatei Republicii sau folosiți ca forță de tracțiune în muncă. Rezerva de cai pe timp de luptă trebuie să constituie 3150; inclusiv, 900 – pentru front, destinați Cavaleriei; 1.750 – pentru servicii și 600 – pentru coloanele de transport. Satul Bolceni, jud. Chișinău este desemnat drept punct de rezervă a cailor. Responsabil pentru rezerva Cavaleriei este numit căpitanul Filinov din Brigada 14 Infanterie, care are în subordine 2 ofițeri, un doctor veterinar, în persoana lui Ipatiev, și doi felceri veterinari. Responsabilul pentru rezerva Cavaleriei trebuie să purceadă imediat la amenajarea localurilor.

§ 4

În legătură cu predarea în masă a bunurilor și a cailor demobilizați, în orașul Chișinău se instituie două comisii responsabile de depozit și de organizarea licitației cailor: una – pentru primirea bunurilor (președinte, plutonierul Rațenko); alta – pentru selectarea și vânzarea la licitație a cailor (formată dintr-un președinte, rotmistrul [Căpitanul de Cavalerie] Țojog, 2 membri – plutonierii Mârzac și Donico-Iordăchescu și un doctor veterinar). Comisia își va începe activitatea la 6 februarie.

....

Semnătura autentică: ministrul, colonelul Braesco

Conform cu originalul: șeful Statului-major, colonelul Ghepețchi

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Untilov

A.N.R.M., fond 727, inventar 2, dosar 108

Comandantului Suprem

Sunt de acord cu solicitarea executivului Comitetului Moldovenesc, fac demers despre organizarea Regimentului I Rezervă Moldovenesc cu dislocare permanentă în orașul Chișinău și cu satisfacerea tuturor cerințelor enunțate.

La acest moment, multe din popoarele Rusiei – polonezii, ucrainenii, letonii, estonienii, armenii și altele – au deja unități naționale. Din aceste considerente, legal, nu există temeii pentru a le refuza moldovenilor organizarea unui regiment de rezervă, mai mult ca atât, Comitetul Executiv Moldovenesc nu pretinde să moldovenizeze careva unități de pe front, ci intenționează, prin intermediul formării regimentului de rezervă, să impulsioneze până la limita posibilă trimiterea pe Frontul Român a companiilor completate cu moldoveni.

Existența la Chișinău, în centrul Basarabiei, a unei unități disciplinate și instruite va oferi deplina posibilitate de a lichida rapid toate excesele nedorite (omoruri, furturi, devastări), care se produc sistematic, în perimetrul Basarabiei, în număr destul de mare, și, concomitent, va elibera pentru front o bună parte din Cavalerie, pe care, contrar voinței noastre, suntem nevoiți s-o ținem în Basarabia pentru contracararea diverselor fărădelegi.

Un rol considerabil va avea Regimentul Moldovenesc Rezervă în timpul demobilizării Armatei din contul contracarării fărădelegilor, care se pot produce odată cu demobilizarea unităților de pe teritoriul Basarabiei.

Ajutorul Comandantului Suprem
al Armatei Frontului Român,

Generalul de Infanterie Șcerbaciiov

Șeful Statului-major

General-locotenentul Golovin
secretar

Conform cu originalul
nr. 162414

16 septembrie 1917

TELEGRAMĂ

Șefilor garnizoanelor Akkerman, Chișinău, Bender, Orhei, Soroca, Bălți;
copia – șefului ștabkorp [Corpului de Stat-major] 6 Călăreți, șefului Diviziei
3 Don și șefului Diviziei Zaamur Călăreți.

În situații extreme, la cererea GUKOM și UZKOM, sunteți obligați să
oferiți ajutor constant (prin toate mijloacele posibile) la restabilirea ordinii,
prin trimiterea, la cerere, după posibilitate, a unităților de Cavalerie.

Despre fiecare caz de delegare să se raporteze imediat Statului-Major.

Șeful-interimar al Statului-Major, Krușevschi

Pentru conformitate:

Pentru adjutantul superior, locotenentul (porucic) .....

(ЦГВИА, 1837, оп. 1, д. 522, л. 9) 7 августа 1961г.

Arhiva OSPRM fond 50, inv. 2, dos. 6, f-107

Organizarea Detașamentelor Naționale de Miliție

PROIECT

Formarea detașamentelor de miliție în scopul asigurării ordinii publice și securității în Gubernia Basarabia, devenită cea mai primejdioasă zonă din vina dezertorilor și elementelor criminale.

1. Este necesar a forma cel puțin 16 detașamente, reieșind din proporția [de] două unități la un județ. Numărul efectivului: 90-100 persoane, subordonați unui ofițer.

2. Detașamentele se completează doar din militari originari din Basarabia, răniți, înaintați în vârstă.

3. Ofițerii se numesc în funcție de către Comitetul Moldovenesc al Deputaților, Soldaților și Ofițerilor, din rândurile persoanelor fidele ideilor revoluției.

4. Detașamentele se completează din efectivul de rezervă al Districtului Militar Odesa.

5. Imediat după formare, unitățile se expediază în Basarabia, în localitățile stabilite de către Comitet.

6. Formarea detașamentelor ține de competența Comisiei, desemnată de Comitet.

7. Organizarea unităților va începe pe data de 23 iunie curent.

Președintele Comitetului Executiv al Sovietului Moldovenesc al Deputaților Soldaților și Ofițerilor,

Plutonier

Secretar,

Libertin (angajat civil)

Telegramă expeditată prin poștă

**Comandantului Suprem
al Armatelor Frontului Românesc
Comunicat 4**

Congresul Reprezentanților Soldaților și Ofițerilor Moldoveni de pe Frontul Românesc, care a avut loc la Iași, pe 10-14 octombrie curent, la ședința din 12 octombrie, a decis: a forma Comitetul Executiv al Frontului Român din soldați și ofițeri moldoveni, alegând din rândurile sale 10 persoane și a încredințat organizațiilor militarilor moldoveni basarabeni să completeze lista membrilor Comitetului până la 15 reprezentanți.

Comitetul Executiv al Soldaților și Ofițerilor Moldoveni al Frontului Român cere scutirea de serviciul militar a următorilor 10 membri ai Comitetului:

Sublocotenentul [Gheorghe] Nastas, Divizia 61 Infanterie;
Curierul de Divizie [Vasile] Buga, statul-major al Diviziei 103 Infanterie;
Plutonier Bușilă, Regimentul 60 Infanterie Zamoskvorețk;
Soldatul [Dmitrie] Chicerman, Divizia 10 Siberiană Pușcași;
Soldatul [Ion] Odobescu, Regimentul 13 Pușcași;
Soldatul [Filip] Florea, Brigada 4 Pușcași Artilerie;
Unter-ofițerul [Petru] Șarban, Regimentul 9 Husari;
Felcerul [Ion] Lesovoi, Regimentul 55 Infanterie Podolsk;
Soldatul [Gheorghe] Curciuc, Regimentul 8 Ulan;
Soldatul [Foma] Mihailă, Regimentul 55 Podolsk.

Aceste persoane dețin posturi în Comitetul din Iași și nu pot să îndeplinească îndatoririle de serviciu.

Președintele Comitetului:
Secretarul

ANRM, Fond 727, inv.2, dos.17

TELEGRAMĂ (urgentă)
Odesa, RUMCEROD

Odesa, str. Kiev 350714 95 29/7 16 16

În legătură cu participarea organizațiilor obștești din Basarabia și a organizațiilor naționale moldovenești din Odesa la protestele cauzate de zvonurile privind pretențiile exagerate ale Radei Centrale Ucrainene asupra pământului moldovenilor, vă comunic că chestiunea privind anexarea pământului moldovenesc de către Ucraina autonomă nici nu a fost înregistrată în ordinea de zi a Radei Centrale. Pornind de la principiul și dreptul tuturor națiunilor la autodeterminare, Rada Centrală mi-a ordonat să declar că toate temerile referitor la alipirea pământului moldovenesc la teritoriul Ucrainei sunt fără temeii.

Secretarul general pe probleme naționale, Alexandr Șulighin.
Secretarul

Pentru Comitetul Militar și Comitetele Militare Naționale 4, 6, 8 și 9

La inițiativa Conferinței Raionale Iași, cu permisiunea Comisarului Frontului, pe data de 10 octombrie se convoacă la Iași Conferința de Front a Reprezentanților Naționalităților. Comitetele Militare Naționale vor delega la conferință câte doi reprezentanți, câte unul pentru fiecare naționalitate, din tot efectivul. Conferința Raională Iași roagă Comitetul Militar să nu refuze organizarea și desfășurarea alegerilor președinților.

Septembrie, Conferința Raională a Președinților Organizațiilor Naționale.

A.N.R.M., fond 727, inventar 2, dosar 17

TELEGRAMĂ

6/XII-1917.
Ostrovskaia

Din Chișinău 108 476 5 18 35
militară, un singur exemplar

Odesa Glavcorum. La două adrese, comisarului militar Harito

În completarea informației trimise despre anarhia catastrofală ce a cuprins Basarabia, transmit următoarea notă telegrafică, informația primită în seara acestei zile: “Bolgradul este devastat. Pogromurile s-au transferat asupra satelor. Rog urgent să trimiteți un efectiv de două sute de milițieni călări. Ajutorul local este neputincios. La 2 decembrie ora 22.00 a început devastarea magazinelor și caselor locuitorilor din orașul Bolgrad. Bulevardul este în flăcări. Nu sunt forțe pentru a apăra orașul. Rugăm ajutor”.

La Bălți, unde devastarea magazinelor a fost realizată de o bandă de criminali, s-au întreprins măsuri. Anarhia, însoțită de furturi și omoruri, s-a extins din județele de nord asupra Orheiului. O parte din țărani veniți din alte județe, atacă moșiile, sustrăgând inventarul și vitele. În caz de rezistență, săvârșesc omoruri. Tăierile samavolnice de păduri, care se stopaseră, s-au întetit. Multe din moșiile de la hotarele județului Bălți au fost deja devastate. Satele și orașul sunt sub riscul devastărilor continue. Vinul se vinde din abundență. Miliția nu reacționează, deoarece este neajutorată și nu poate întreprinde nimic. Trebuie luate măsuri urgente. În caz contrar, soarta județului Hotin nu va fi ocolită. Eu nu dispun de forțe devotate. De unul singur, fără miliție și fără echipă militară, nu pot face nimic. Multiplele mele dispoziții în această direcție rămân fără răspuns.

Vă aduc la cunoștință rugămintea de a oferi un ajutor posibil, în caz contrar nu-mi voi asuma răspunderea.

Conform raportului curierului, la poșta de călăreți Șeltoi, în noaptea spre întâi decembrie și toată ziua, locuitorii satului Bușilo au devastat bunurile materiale ale stației, au furat o parte din caii cu căruțe, harnașament, furaj. Sunt în pericol și pot fi suspendate total transporturile poștale pe traseul Fălești-Pârlița. Cer să întreprindeți măsuri urgente pentru înapoierea bunurilor furate.

La Bălți a fost devastat magazinul de încălțăminte. Dispoziție de alertă. Cer urgent să deplasați un efectiv de o sută persoane milițieni-călări, iar furajul și proviziile le vom pregăti.

În Dubăsarii Vechi este stare critică. Rog să luați măsuri urgente pentru salvarea utilajului și conacului. La nr. 9106, vă raportează că, de pe 15 până pe 30 noiembrie curent, în ținut s-au săvârșit opt jafuri. La momentul actual, în ținut se săvârșește capturarea de către țărani a averilor boierești, devastările economiilor acestora. În noaptea spre 2 decembrie, soldații și cazacii au devastat localitatea Fălești, a fost ucis un evreu, doi au fost grav răniți. Conform comunicatului șefului sectorului, devastările pot să se repete. Tot ieri a fost devastată economia Șoltai Ermolinschi, poșta din Șoltai este distrusă. Vă aduc la cunoștință că pe parcursul săptămânii trecute, de către efectivul unor unități militare necunoscute și țărani, au fost devastate și jefuite economiile lui Bracinâh, Bocionschi, Polevoi, Large, Rușinschi – la Coteline; Dert, Berlineț Ditel – la Cotiujeni, Nemițte...

AOSP RM , f.50, inv.2, dos.6, f.99
La telegrama din 6/XII-1917

TELEGRAMĂ

Odesa, GLAVNOVOKR
Primită 16/XII-1917

Prin telegraf au fost primite următoarele rapoarte: din Bender, anarhia se extinde în ținut cu rapiditate uimitoare.

Ostașii eliberează infractorii arestați de miliție, soldații unităților naționale care se formează nu respectă ordinele ofițerilor, părăsesc nemotivat cazărmile, plecând la baștină. Sunt necesare măsuri urgente din partea Sfatului Țării, este necesară trimiterea în teritoriu a miliției călări. Soldații Comendurii locale din Ciadâr-Lunga s-au îmbătat, amenință cu devastarea; de la șeful miliției de sector este primită o telegramă-apel de ajutor urgent, cer dispozițiunile comandamentelor Dumneavoastră. Cerem delegarea unităților militare de încredere din Chișinău. Soldații Bateriei 57 de Gardă, deplasată la Bender, înarmându-se cu ajutorul comitetului de baterie, au devastat economia Leontievo. La Bender, alături de butoaiele cu vin, au instalat tunurile, le-au îndreptat spre oraș, amenințând că-l vor distruge. În legătură cu aceasta, cer dispozițiunea dumneavoastră de delegare urgentă a judecătorului de instrucție militar, pentru efectuarea cercetării penale.

Mă adresez cu raport pentru transferarea bateriei din Bender în altă localitate sau a o desființa. Adăugător la telegrama de ieri (nr.5956), transmit telegrama primită de mine din Ciadâr-Lunga: “Administrația județeană din Ciadâr-Lunga cere dispozițiunea dumneavoastră referitor la îndepărtarea din Ciadâr-Lunga a echipei de comandă, din motivul că aceasta răspândește haosul și jefuiește cetățenii. La acest moment, au loc ciocniri ale soldaților înarmați cu localnicii. Președintele administrației locale Peaga”.

Reieșind din informația menționată, cer dispozițiunea dumneavoastră pentru rezolvarea situației create. Din Orhei, adăugător la telefonograma din 9 decembrie, nr.4384, raportez că țăranii din satele învecinate Russo, Țăganești, Sibbo, Larga, Cotruța, Morandici și Duchi Șincini de Jos și mănăstirii Dobruja fură bunurile materiale și animalele. Au fost întreprinse măsurile necesare – vinovații sunt dați în urmărire și bunurile furate se înapoiază. Vă raportez că se întreprind măsuri urgente, dar, din cauza lipsei transportului îndeajuns pentru militari, este imposibilă sosirea acestora la timp, deoarece devastările se produc, simultan, în mai multe localități”.

La informația sus-menționată, am propunerea de a deplasa Bateria 57 din Bender, pentru inițierea măsurilor urgente de încetinire și lichidare a amenințărilor violente față de orașeni, situație ce se agravează din cauză că orașul este “inundat” de dezertori și diferite elemente criminale militare care, fără nici o misiune, s-au stabilit în oraș.

GUCOM Kenegșaț.
ЦГВИА, ф.1837, оп. 1, д.523, л.л. 29-32.(сверено 10.07.1961)

AOSP RM, fond 50, inv. 2, dos.11, f.101

Circulara bolșevicilor către toate Comitetele Militare Revoluționare

Comitetelor din corpurile de armată, divizie, regiment al Armatelor Frontului Român.

Odată cu primirea ordinului, Armata Frontului Român se [angajează] să înceapă organizarea retragerii unităților armatei de pe teritoriul României. Ulterior concentrării regimentelor după linia frontului, diviziile să se retragă spre granița rusă, amplasându-se lângă liniile de cale ferată și drumurile de transportare a mărfii. În caz de ciocnire cu armatele române, urmează să se apere cu armele.

Conducerea trece în mâinile Comitetelor, depășind limitele armatei și frontului.

Comandantul suprem Krâlenko
ЦГАОП СССР, ф.412, оп.1, д.314, л.97
Verificat la 16 IV 1959

Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova, fondul 50, inventar 2, dosar 26, f.135

TULBURĂRILE ȘI ARESTĂRILE ȘEFILOR MILITARI

Frontul de Sud-Vest. La 18 mai ora 20.00, o parte din soldații Batalioanelor I și III ale Regimentului 607 Mensk l-au arestat pe colonelul Cocichin (comandantul regimentului). După implicarea personală a generalului Dubinin, șeful Diviziei 6 Grenadier, colonelul Cocichin a fost eliberat la ora 22.00 și, temporar, pentru a evita excesul, a fost demis din funcție de către șeful Diviziei.

Frontul Român. La 22 mai, aproximativ la ora 18.00, în orașul Chișinău a fost arestat și închis la carceră, la insistența gloatei, șeful Brigăzii 34 Rezervă și al Garnizoanei – general-locotenentul Skerski. La ordinul comandantului Corpului 3 Cavalerie, general-locotenentul Krâmov, convoiul plutonului său de cazaci, împreună cu acesta, au ajuns la ora 20.00 la carceră și l-au eliberat pe general-locotenentul Skerski, însoțindu-l sub gardă până acasă, unde au fost lăsați de pază trei cazaci contra unui posibil atentat al gloatei.

În prima jumătate a lunii mai, persoane din unitățile Diviziei 163 Infanterie au furat animale domestice de la boieri din zona or. Cahul. Cel mai mult se evidențiază Regimentul 650 Totemsk, care era sub influența sublocotenentului (podporucic) Filippov, acesta chemând soldații la sabotarea executării ordinelor ofițerilor, la încheierea pactului de pace cu orice preț, la neîncrederea în Sovietul Deputaților Muncitorilor și Soldaților din Petrograd și a Guvernării Temporare.

Ordinului Comandantului Armatei a VI-a, despre desființarea Diviziei 163, s-a supus numai Regimentul 652 Țilimensk, alte regimente au refuzat să se supună, ca urmare, la 23 mai ora 7.00, gloata de soldați ai Regimentului 650, i-au arestat pe comandantul regimentului și pe 7 ofițeri, rupându-le epoleții de pe umeri, lovindu-l în față pe ștaps-căpitanul Mârza, iar pe sublocotenentul Umiiko l-au supus maltratărilor fizice.

Comitetul Regimentului a hotărât: regimentul nu părăsește cazarma, ofițerii n-au dreptul să plece, rămânând prizonieri. La ora 13.00, a fost eliberat de către Comitet doar comandantul regimentului.

Conform rezoluției comitetului militar, comandantul Armatei a VI-a urma să ordone general-maiorului Biskupsci să aresteze liderii, prin aplicarea, în caz de necesitate, a forței.

La 25 mai, general-maiorul Biskupsci a îndeplinit misiunea fără vărsare de sânge, arestând 4 ofițeri și 222 soldați. Ordinea a fost restabilită.

Nesupunere

Frontul român. La 22 mai, Comitetul Regimentului Diviziunii 8 Pușcași consideră inadmisibil ordinul Comandantului Armatei a VI-a referitor la desființarea diviziei, deoarece au fost folosiți bani publici pentru formarea acesteia.

Fraternizare

Frontul de sud-vest. La 8 mai, pe teritoriul [locul de amplasare al] Regimentului 9 Siberian de Grenadieri, inamicul a încercat, de două ori, să-și primească parlamentarii împuterniciți să poarte tratative cu Sovietele de la Petrograd și Kiev. Austrieții strigau din șanțuri că vor pace cu Rusia, că dacă Germania va continua să se împotrivescă, vor ridica armele împotriva ei.

După câteva împușcături, executate de noi, încercările de a purta tratative au încetat.

AOSP RM, fond 50, inv. 2, dos.2, f.8-9

*Comitetul Executiv Moldovenesc
al Sovietului Deputaților, Soldaților și Ofițerilor
or. Odesa*

**RECOMANDĂRI
pentru șefii Detașamentelor Mobile Milițienești**

1. A menține legătura prin corespondență și prin telegraf cu Comitetul Central, unde să fie delegat câte un reprezentant împuternicit.

2. A face propagandă, împărțind ținuturile pe sectoare, în conformitate cu numărul de echipe. Șeful echipei poartă răspundere deplină pentru pregătirea sectorului. Are obligația să studieze organizarea procesului de propagandă. Trebuie să pregătească personal cel puțin 20 propagandiști, pentru a-i delega în sate, în rândul populației. Agitatorii trebuie să fie instruiți în domeniul politicii agrare și în probleme privind autonomia (național-teritorială, drepturile minorităților).

3. Propagandiștii trimiși de către secții urmează să ia legătura cu propagandiștii din detașamente, care se află în subordonarea șefului detașamentului.

4. Paralel cu activitatea propagandistică, este necesar să se organizeze Comitete Naționale și Țărănești. Urmează să fie recrutate pentru cooperare toate forțele intelectualității naționale și ale reprezentanților altor minorități.

5. A forma comitete național-moldovenești județene, de plasă și sătești.

6. În fiecare județ trebuie organizate societăți de culturalizare, în care să fie implicați moldoveni din toate partidele politice.

Toate alegerile, începând cu cele din Adunarea Constituantă și terminând cu alegerile locale, trebuie să fie corecte.

**Lista nominală a ostașilor din Compania 3,
Regimentul 40 Infanterie**

Nr. d/o	Gradul	Numele și prenumele	Anul recrutării	Anul și luna de dislocare pe front	Perioada serviciului până la pensionare
1.	Unter-of.	Vlasov Savistin Nichitovici	1909	Martie 1917	4
2.	Ofițer	Sprincean Deonisii Antonovici	1915	Iunie 1917	2
3.	Soldat	Chiriac Constantin	1914	Noiembrie 1916	2
4.		Dedu Zaharii Afanasievici	1915	Mai 1917	2
5.		Saracuța Caren Danilovici	1917	Iunie 1917	2
6.		Cuțchi Anton Vasilevici	1914	Iunie 1917	2
7.		Radov Nicolae Petrovici	1915	Iulie 1917	2
8.		Iurco Evdochim Vasilevici	1907	Mai 1916	3
9.		Rozmerița Mitrofan Isacovici	1915	Martie 1917	2
10.		Scutelnic Mihail Ivanovici	1913	Decembrie 1916	2
11.		Iurcove Grigore Victorovici	1898	Septembrie 1914	1
12.		Nicora Petru Semionovici	1898	Septembrie 1914	1
13.		Bodarev Ilie Ilievici	1896	Aprilie 1915	1
14.		Brînza Feodor Stepanovici	1915	Aprilie 1917	2
15.		Bedros Nicolae Chirilovici	1904	Septembrie 1916	2
16.		Ceban Ivan Gheorghevici	1915	Noiembrie 1916	2
17.		Grâu Feodor	1915	Aprilie 1917	2
18.		Breslav Vasilie Nichiforovici	1915	Decembrie 1916	2
19.		Malai Vasilie	1915	Mai 1917	2
20.		Borș Feodor Vasilevici	1915	Aprilie 1917	2
21.		Rotari Anton	1899	Aprilie 1916	1
22.		Chirița Mihail	1915	Iulie 1917	2
23.		Erhan Ivan	1914	Martie 1917	2
24.		Strețco Trifan Grigorevici	1912	Iunie 1917	2
25.		Lazar Ioachim	1905	Decembrie 1916	2
26.		Humanet Demian Gheorghevici	1915	Octombrie 1916	2
27.		Sajin Vasilie	1908	Decembrie 1916	2
28.		Șandru Feodor	1916	Septembrie 1916	2
29.		Trifanov Feodor	1906	Septembrie 1916	2
30.		Sârbu Marc	1915	Aprilie 1917	2

Nr. d/o	Gradul	Numele și prenumele	Anul recrutării	Anul și luna de dislocare pe front	Perioada serviciului până la pensionare
31.		Cernenco Ivan	1908	Noiembrie 1916	2
32.		Corovlenco Gavriil Zaharovici	1907	Mai 1917	2
33.		Pîslari Nichita Mihailovici	1914	Noiembrie 1916	2
34.		Avram Lupu	1911	Septembrie 1916	3
35.		Zandelev Vasile	1915	Mai 1917	2
36.		Dumbravă Grigorie	1909	Noiembrie 1916	2
37.		Trifanov Gheorghie	1915	Ianuarie 1917	2
38.		Prisacar Efimie Constantinovici	1908	Mai 1917	2
39.		Tolmaciov Nichifor	1915	August 1916	2
40.		Moșneaga Vasile	1915	August 1916	2
41.		Cojocari Vasile	1911	August 1916	2
42.		Beșliu Dimitrie	1912	Decembrie 1916	3
43.		Coica Petru Matveevici	1916	Iunie 1917	2
44.		Cerga Ivan	1915	Mai 1917	2
45.		Mihailov Simion	1915	Aprilie 1917	2
46.		Cotleț Feodor Vasilevici	1909	Iunie 1917	2
47.		Andrienco Nicolae Stepanovici	1916	Iulie 1917	2
48.		Bezsanâi Chiril Grigorevici	1914	Septembrie 1916	2
49.		Avramov Gheorghe Vasilevici	1916	Septembrie 1916	2
50.		Chirca Nicolae Simionovici	1904	Aprilie 1917	3

LISTA NOMINALĂ
a soldaților-delegați basarabeni din Divizia 49,
Regimentul Infanterie Rezervă

1. Feodor Soga	11. Grigore Bradocian
2. Sava Boldurat	12. Stepan Oleinic
3. Stepan Boldurat	13. Grigore Comisarciuc
4. Macar Surucian	14. Gheorghe Trifon
5. Matvei Șvarzț	15. Samuil Procupeț
6. Iacov Merț	16. Iacov Mereșco
7. Grigore Ivanașco	17. Lazar Revici
8. Ivan Ceban	18. Serghei Popcovschi
9. Iacov Cervetiuc	19. Anton Condarev
10. Mihail Colenovici	20. Vladimir Liciacov
	21. Serghei Liciacov

Compania a doua

1. Lazar Bordei
2. Emilian Crivoi
3. Nichifor Șerbaciov

Compania a treia

1. Sofronii Apostol

Compania a patra

1. Nichifor Cozac
2. Vasile Tcacenco

Compania a șaptea

1. Unter-frontășul inferior
Ivan Catarev
2. Andrei Stîș
3. Soldatul Nichita Bolozan
4. Soldatul Ivan Caradobri

Compania a opta

1. Unter-frontașul inferior
Lazar Svinarciuc
2. Ofițerul Dimitrie Moga
3. Soldatul Vasile Boldesco
4. Soldatul Trofim Gulcinski
5. Soldatul Mihail Nihai
6. Soldatul Ivan Penev
7. Soldatul Vasile Gîlca
8. Soldatul Nicolai Bolbocian
9. Soldatul Dmitrii Arvat
10. Soldatul Ivan Tatarciuc
11. Soldatul Simon Chimmenco
12. Soldatul Trofim Gavriliuc
13. Soldatul Ivan Popesco
14. Soldatul Vasile Andriaș
15. Soldatul Mihail Luchianov
16. Soldatul Iacov Narta
17. Soldatul Gheorghe Lefter
18. Soldatul Feodor Solovei
19. Soldatul Melinte Costin
20. Soldatul Ilarion Cudbearov
21. Soldatul Iacov Șulga
22. Soldatul Spiridon Pășnenco
23. Soldatul Miron Tcaci
24. Soldatul Mihail Burzacovschi
25. Nicolae Neamțu

26. Martin Nertic

Compania a noua

1. Soldatul Constantin Șchiopu
2. Soldatul Nicolai Cofar
3. Soldatul Grigorii Caradobrîi
4. Soldatul Ivan Boșan
5. Soldatul Ivan Bogoneț
6. Soldatul Simon Nemcenco
7. Soldatul Vasile Bolodin

Componența Comitetului Executiv al Partidului Social-Revoluționar Moldovenesc

Anul 1917, orașul Iași

Nr. d/o	Numele și prenumele	Gradul militar	Ocupația de până la înrolare
1.	Nastas [Gheorghe]	podporucic [sublocotenent]	învățător
2.	Bușilă	podporucic [sublocotenent]	învățător
3.	Buga Vasile	furierul diviziunii	țăran
4.	Chicerman	soldat	
5.	Odobescu [Ion]	unter-ofițer inferior	
6.	Scobioală [Andrei]	praporcic [sublocotenent]	învățător
7.	Cazachiu [Vladimir]		student
8.	Țanțu [Vasile]		învățător
9.	Baldar	podporucic [sublocotenent]	
10.	Secară [Nicolae]	grad timp răzb.	
11.	Ursu	furier superior	
12.	Mihailă [Foma]	unter-ofițer superior	
13.	Curciuc [Gheorghe]		
14.	Șarban [Petru]	unter-ofițer inferior	
15.	Florea [Filip]		
16.	Lisovoi	feldfebel [plutonier major]	
17.	Chicermat		
18.	Apostolescu	furier superior	muncitor
19.	Bivol	soldat	
20.	Popescu V. Ioan		

A.N.R.M, fond 727, inventar 2, dosar 17, f.3b

ORDINUL
către Trupele Republicii Moldovenești
Nr. 15

15 ianuarie 1918, Chișinău

§ 1

Pentru democratizarea armatei, până la introducerea uniformei militare naționale, ordonăm să stabilim în unitățile Republicii următoarea uniformă:

1. Forma se determină după modelul deja existent, cu următoarele deosebiri:

a) La toți militarii Republicii Moldovenești, pe mâneca stângă, mai sus de cot, un colț de panglică, cu vârful în jos, în culori naționale, cu dimensiunile: înălțimea – $\frac{1}{4}$ arșin, lățimea – $\frac{1}{2}$ versoc.

b) Epoleții se omit; în locul lor se aplică simboluri similare, din material identic cu uniforma.

c) Pentru deosebirea gradelor se fixează pe ambele mâneci:

1. Generalilor – trei panglici de aur, cu lățimea $\frac{1}{2}$ versoc, generalilor-locoteneți – două, generalilor-maiori – una.

2. Locotenenților – precum generalilor; sublocotenenților – precum generalilor-locoteneți; căpitanilor – precum generalilor-maiori, dar confecționate din argint.

3. Ștaps-căpitanilor – patru panglici cu lățimea de $\frac{1}{4}$ versoc: porucicilor [locotenenților] – trei de același fel; podporucicilor [sublocotenenților] – două, și plutonierilor – una, toate confecționate din argint.

Notă. 1) Galoanele indicate sunt aplicate în jurul manșetei: la gradele sus-numite, distanța dintre galoane trebuie să constituie jumătate din lungimea lor; 2) galonul de sus al general-maiorilor, căpitanilor și plutonierilor, se răsucește la înălțimea dublă a lățimii sale pe partea exterioară a mânecii.

4. Plutonierilor majori – [panglici] identice cu cele sus-menționate, dar din galon metalic auriu, fără răsuciri.

5. Subofițerilor superiori – trei panglici albe, subofițerilor inferiori – două, frunțașilor – una, toate fără răsuciri.

6. Soldaților – doar simboluri militare în culori naționale, identice pentru toți, de la general la soldat.

Cocarde – pentru toți modelul deja existent.

Medicii și funcționarii publici vor purta aceeași uniformă ca și ofițerii, dar cele ale medicilor [se] vor diferenția de modelul existent prin cocarda cu cruce roșie; ale funcționarilor – prin cocarda circulară cu dimensiunile reduse.

Originalul semnat de:

Directorul Militar Interimar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea

Conform cu originalul: Generalul-interimar de serviciu, ștaps-căpitanul Bogos

Verificat: adjutantul superior, ștaps-căpitanul Berezovschi

ORDINUL
către Trupele Republicii Moldovenești
Nr. 65

6 martie 1918, Chișinău

§ 1

Prezint copia ordinului președintelui republicii din 5 martie a.c. “Pentru vechime în serviciu și muncă conștiincioasă întru binele Republicii, vă înaintez în gradul de general-maior. Președintele Republicii, Inculeț”.

Schimbarea sus-numită să fie introdusă în registru.

§ 2

În ultima perioadă, primesc rapoarte despre comportamentul neadecvat al unor ofițeri, în special al acelor care nu sunt încorporați în Armata Republicii. Au fost cazuri de stare de ebrietate, hărțuire a doamnelor pe stradă, înjurături etc. Un asemenea comportament este inadmisibil pentru ofițeri. Aducând [aceasta] la cunoștință, avertizez pe toți ofițerii că din partea mea vor fi luate cele mai severe măsuri contra celor care, prin comportamentul lor negativ, discreditează demnitatea ofițerului. Șeful Garnizoanei trebuie să intensifice supravegherea comportamentului ofițerilor. Dacă numărul adjutanților comandantului este mic, permit detașarea la Direcția Comendurii a unui număr de ofițeri. Despre orice acțiune a ofițerilor să-mi fie raportat fără a ascunde ceva. Ofițerul superior nu are dreptul să permită în prezența sa un comportament neadecvat al subalternilor și este obligat să întreprindă măsuri, în caz contrar va răspunde. Amintesc ofițerilor Republicii Ruse și ofițerilor altor naționalități că, dacă profită de ospitalitatea noastră, comportamentul lor necesită un înalt nivel de corectitudine. În caz contrar, voi considera inoportună prezența lor. Cer șefului Garnizoanei să organizeze imediat o carceră pentru a închide în ea militarii care nu respectă cerințele legale.

Originalul semnat de:

Ministrul Militar, general-maiorul Braesco

Conform cu originalul: șeful Marelui Stat-Major, colonelul Ghepețchi

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Untilov

ORDINUL
către Trupele Republicii Moldovenești
Nr. 51

20 februarie 1918, Chișinău

§ 1

Pentru reorganizarea Ministerului, a redenumi Secția Marină în “Direcția Marinei pe lângă Ministerul Armatei”.

§ 2

Statele comisiei de demobilizare sunt:

1. Președinte	1
2. Ajutor	1
3. Ofițer superior la dispoziție	1
4. Gestionar	1
5. Furieri civili	2
6. Șeful depozitului din Chișinău	1
Adjuncți	3

Originalul semnat de:

Ministrul Militar, general-maiorul Braesco

Conform cu originalul: șeful Marelui Stat-Major, colonelul Ghepețchi

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Untilov

ORDINUL
către trupele Republicii Moldovenești
Nr. 16

16 ianuarie 1918, Chișinău

Direcția Cvartirmaistrului General

§ 1

Ordon să formați pe lângă Directoratul General Militar Direcția Cvartirmaistrului General, conform statelor [de personal ale] Comandamentului Corpului Special.

Baza: semnătura din 2 ianuarie 1918 a Președintelui Sovietului Directoratului General pe proiectul organizării Forțelor Armate ale Republicii Moldovenești.

Notă: Situația despre administrarea Armatei de Companie, statul nr.15.

§ 2.

În funcția de Cvartirmaistru General este numit locotenent-colonelul Marelui Stat-Major, Hudolei.

§ 3

În baza statelor de administrare ale Corpului Special, numesc în funcția de adjutant superior al Direcției Cvartirmaistrului General pe șeful secției operative, căpitanul Cernâșov.

§ 4

Șeful comunicațiilor Directoratului Militar, căpitanul Grișenco, este numit adjutant superior al Direcției Cvartirmaistrului General, cu îndeplinirea misiunilor șefului Secției Administrative speciale.

§ 5

Căpitanul Marelui Stat-Major, Veltișcev, este numit în funcția de ștabsofițer pentru misiuni speciale pe lângă Direcția Cvartirmaistrului General, cu îndeplinirea misiunilor șefului Secției Mobilizare.

§ 6

Ajutori ai adjutantului superior sunt numiți podporucicul [sublocotenentul] Tarantaev și praporșcicul [sublocotenentul] Stavillo.

§ 7

Traducători pe lângă Direcția Cvartirmaistrului General sunt numiți podporucicul [sublocotenentul] Vedrașco și porucicul [locotenentul] Stori.

§ 8

Pentru realizarea proiectului echipamentului militar al unităților moldovenești, institui o comisie – sub conducerea șefului Secției Administrative Speciale – formată din căpitanul Grișcenco și membrii comisiei din partea secțiilor sanitară, inginerească și de intendență: câte un ofițer și un soldat din fiecare unitate a Armatei Moldovenești, dislocate în Chișinău, numiți de către comandantii unităților și șefii secțiilor respective.

Pentru participarea în comisie, președintelui îi revine misiunea să invite persoane și reprezentanți ai organizațiilor naționale din Republica Moldova, cu drept de vot consultativ.

Comisia se adună la 20 februarie, ora 18.00, la Direcția Cvartirmaistrului General.

§ 9

Pentru evidența automobilelor, motocicletelor și bicicletelor, ordon tuturor unităților moldovenești să prezinte, la 20 februarie, lista cu indicația modelului și formei mașinii, în dispozițiunea cărora se află, originea, utilizatorul și evidența curentă.

Originalul semnat de:

Directorul Militar Interimar, podporucicul [sublocotenentul] Pântea

Conform cu originalul:

Generalul-interimar de serviciu, ștabs-căpitanul Bogos

Verificat: adjutantul superior, ștabs-căpitanul Berezovschi

INDICE DE NUME

A

Aigher 113
Aldea 14
Alexandrov 49
Alistar 8
Andrianov 104
Andronache 11, 14, 89, 92, 102, 103, 105
Ardeleanu 14
Arman 118
Ăm 92

B

Bagrov 12
Bantke 12
Barbăscumpă 57
Bănulescu Bodoni 21
Bednarovski 100
Berezneakov 12
Bivol 101
Bogos 11, 20, 40, 43, 54, 88, 120
Boldur 9
Bolocan 80, 83
Bondescu 44
Bosie-Codreanu 115
Botezatu 40, 104

Braga 49, 69, 71
Brăseakin 13
Brăiescu 104, 108, 131, 136
Broșteanu 133, 135, 137
Bruhîs 16
Bucatari 57
Bucșac 57
Buga 60, 61, 69, 71
Buiuc 81, 83
Bulat 10, 78, 83
Bulei 15
Bușilă 60, 61
Buzdugan 69, 74, 76, 78, 79, 80, 81, 83

C

Calafeteanu 14
Capetanopolo 34
Cappo 37
Caraman 44
Carauș 58, 60
Catelly 42, 44, 46, 103
Cazacliu 43, 53, 59, 60, 78, 83
Cazacu 7, 25, 48
Cătărău 38, 111, 116, 126, 129
Cecati 54
Celac 100

Cereavski 97
Cerescu 44
Cernăuțean 69, 80, 83
Cernei 87
Cerneșev 120
Cerpia 44
Chicerman 61
Chircoman 60
Chiriac 81, 83
Chirițescu 9
Ciachir 29
Ciapă 44
Cijevschi 52, 57, 69, 71, 74, 75, 77,
79, 81, 83, 104, 113
Ciobanu 81, 83, 113
Ciornei 44, 49, 80, 83
Ciugureanu 105, 136
Cocio 136
Codreanu 118
Cohachi 38
Cojocar 7, 17, 44, 49, 51, 112, 115,
118, 121, 122
Constantiniu 15
Constantinov 89, 100
Coșcarev 110
Cotrubenco 121
Creangă 81, 83
Crihan 44, 46, 49, 75, 79, 80, 83, 85
Cristi 35, 61, 79, 113, 118
Cujbă 33
Curciuc 60, 61

D

Dăcov 12
Dalbia 118
Deletant 18
Dembo 12

Diacenco 100
Dimitrescu 136
Dobrovolschi 118
Doroftei 44
Dragnev 17
Dragomir 58, 81, 83
Duhonin 94
Dumbravă 131
Durandin 18

E

Epure 80, 83
Erhan 78, 115, 118
Esaaulenco 13

F

Fală 8
Florea 61
Fomov 100
Furtună 49, 89, 94, 95, 99, 100

G

Gafenco 44, 83
Gaivorovschi 108, 115
Ghibu 10
Ghițiu 17
Grădinaru 57
Grigoraș 44
Grișcenco 119, 120
Grosul 80, 83
Grubneak 58
Grunberg 106
Guja 79
Gușan 55

H

Harea 49
Hodorogea 34
Holban 44, 68, 69, 71, 74, 75, 80, 81, 90
Hudolei 108, 118, 120, 133

I

Iancu 115
Iankovețki 98
Ignatev 100, 110
Ignatiuc 69, 80, 83
Inculeț 10, 115, 123, 135
Inovschi 104
Iordanski 12
Iorgu 51
Istrati 16
Itkis 12

J

Jalbă 71

K

Kerenski 33, 65, 68, 92, 93, 94, 127
King 18
Kiperverskra 132
Kolpakov 129
Kotovski 129
Kudzinski 100

L

Lașcu 59
Lazarev 13
Lecinschi 57
Lecițki 48

Lenin 127
Leș 113
Levalier 120
Levenzon 49
Levinschi 139
Levit 17
Lisovog 61
Litvinov 118
Lițcai 55
Loțvin 106
Lungu 69, 71

M

Maimo 44
Marc 26
Mare 83
Martânov 58, 104
Mârza 69, 80, 83
Mataman 80
Matei 44, 57, 83
Matveev 33, 34, 57, 105
Melcum 129
Mihai Viteazul 90
Mihail 61
Mihailovici 54
Miliutin 23
Mimi 49
Mitrean 48, 49
Mițhevici 37
Miuler 13
Modval 83
Mohov 13
Moisuc 14
Moldovan 83
Morari 83
Moraru 16, 69, 80
Munteanu 57, 81, 116

Murafa 8, 34, 44
Murariu 83
Murmurachi 87
Muşat 14

N

Narţov 12
Nastas 61, 69, 71, 81
Neagoie 15
Neamţu 118
Negrei 16
Negru 15
Negruţă 75
Nemirov 12
Nichitenco 103
Nichitiuc 83
Nicolai al II-lea 31
Nicolai Nicolaievici 59
Nistor 9
Novikov 29, 113

O

Odobescu 61
Osoianu 79, 113, 121

P

Palamari 55
Palii 59, 83, 113
Panaghiant 100
Pântea 9, 48, 49, 61, 69, 71, 74, 76,
80, 83, 94, 111, 113, 114, 115, 118,
121, 123, 131, 135
Parfentiev 122
Pavlovici 12

Păpuşoi 55
Păscăluţă 44, 68, 69, 71, 79, 83, 90
Pelivan 70, 80, 115
Perper 129, 131
Petliura 38
Plătică 69, 81, 83
Popa 8, 75, 104, 116, 123, 131
Poplavko 103, 110
Popov 44
Popovici 44
Popovschi 16
Prohniţchi 67, 75, 81, 83
Pşenin 58
Pugaciov 113

R

Racoviţă 106
Racovski 12
Rafail 12
Rarenc 55
Răţoi 54, 55
Roşca 81, 83
Rujină 69, 83
Ruze 18

S

Salaboi 83
Sârbu 54, 103
Savenco 115
Sătin 48, 49
Schima 8
Scobioală 60, 83
Secară 46, 60, 79, 83, 105, 121
Serbinov 37
Silistrar 81, 83
Sinicliu 69, 77, 81, 83, 113

Sluțkaia 12
Spătaru 103
Spinei 54
Stănescu 14
Striuc 55
Surucianu 44, 81, 83, 87

U

Ungureanu 55
Untariu 103
Ursu 60

Ș

Șarban 61
Șcerbaciiov 39, 40, 48, 87, 92, 97, 109
Șebeco 23
Știrbeț 81, 83
Știrbu 49, 55

V

Varta 17
Varzari 48, 49
Vasiliev 121
Vrabie 105

T

Terziman 93, 94
Topenco 100, 103
Trenzanschi 55
Tudor 69, 74, 77, 78, 83
Tudos 69, 79, 80, 81, 83, 116
Tueri 44
Tulbure 44
Turcuman 37, 55, 69, 81, 83, 89, 95
Teodor 131

W

Wilhelms 18

Z

Zbierea 69, 80, 83
Zelenin 58
Zireanu 103
Zlatov 113
Zubac 80, 83

Ț

Țanțu 49, 59, 60, 69, 77, 80, 81, 83, 98
Țaran 100
Țaranov 17
Țurcanu 15, 17, 69, 80, 83

